

ADVOCATENBLAD SINDS 1918

JAAROVERZICHT

Spraakmakende rechtszaken van het coronajaar 2020

RECONSTRUCTIE

Vergiste raadsheer Oranje zich of was er sprake van misleiding?

KRONIEKEN

Materieel Strafrecht, Formeel Strafrecht

Elk gilde
legt lat
op andere
hoogte

Hey Google! Hoe haal ik slim mijn PO-punten?

Profiteer nu
van onze
eindejaars-
actie

Start met online nascholing bij PO-Online

- Meer dan 90 cursussen
- Vakinhoudelijk en actueel
- Keuze uit meerdere abonnementen

www.po-online.nl/actie

PO

Online

Uw goed recht

100e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer van het *Advocatenblad* verschijnt op 9 februari 2021.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleever Fortuyn, Stijn Dunk, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2020-10, p.

Aan dit nummer werken mee

Lex van Almelo, Jan Wouter Alt, Floris Bakels, Erik Jan Bolsius, Sandra Braakmann, Dian Brouwer, Erik van der Burgt, Wouter le Duc, Martijn Gijsbertsen, Nathalie de Graaf, Charlotte Helmer, Mark Hüsen, Hedy Jak, Marieke van der Keur, Najima Khan, David de Knijff, Geert-Jan Kruizinga, Lars Kuipers, Hans Roggen, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevs Smitt, Marco de Vries, Bendert Zevenbergen.

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070-335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Nederlandse orde van advocaten

Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35.
Informatiepunt voor advocaten:
informatiepunt@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 246 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie. Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen? Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.
Andere abonnees: klantenservice@boomdenhaag.nl of bellen met 070-33 070 33.

Website

Alle voorgaande nummers, kronieken en veel losse artikelen zijn ook te vinden op advocatenblad.nl. Advocaten met een account hebben onbeperkt toegang tot de website. Een account kan worden gecreëerd m.b.v. het wachtwoord *Advocatenblad*.

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleenvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Martijn Gijsbertsen

© Speerd van der Hucht

REDACTIONEEL

TOEKOMST

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Rechters spelen een belangrijke rol in dit nummer. Neem oud-raadsheer Floris Bakels, die de balie bij wijze van nalatenschap voor de derde en laatste keer van tips en tricks voorziet (vanaf pagina 52). Helder en overzichtelijk somt hij op aan welke vuistregels advocaten zich tijdens een zaak dienen te houden en welke valkuilen ze beter vermijden.

Uit de lange lijst van adviezen noem ik er één, uit aflevering twee: 'Het is aan te bevelen dat de advocaat zich tevoren op de hoogte stelt wie de behandelend rechter is (...) omdat de ene rechter de andere niet is.' Bakels wil maar gezegd hebben: niets menselijks is rechters vreemd. Onpartijdigheid staat voorop, maar ze brengen allemaal hun eigen persoonlijkheid, talenten en onhebbelijkheden mee naar de zitting. Het artikel over Duco Oranje (vanaf pagina 14) onderstreept dat nog eens. Oranje werd onlangs met succes gewraakt door advocaten Maarten Sanders en Gert-Jan van den Bergh. Journalist Lex van Almelo reconstrueerde voor het *Advocatenblad* de gang van zaken en zet de feiten op een rij. Hamvraag is of Oranje bij vergissing onjuistheden heeft verkondigd of dat hij dat misschien met opzet deed. Oordeelt u na lezing vooral zelf.

Rechterlijke uitspraken staan ook centraal in de 'spraakmakende zaken', die dit blad traditiegetrouw in december de revue laat passeren (vanaf pagina 20). Betrokken advocaten vertellen hoe ze de zaak hebben ervaren, wat hen bewoog en waarom ze welke strategie kozen. Advocatenwerk maakt verschil, blijkt uit de woorden van Douwe Linders. 'Dit was de eerste zaak waarvan ik dacht: hier gaan we echt een positieve impact mee maken in de levens van mensen die anders vaak onzichtbaar en ongehoord blijven.'

Het *Advocatenblad* streeft daar ook naar: verschil maken. Dagelijks op de website, wekelijks met een nieuwsbrief en maandelijks met een magazine. Broodheer NOVA wil graag weten of we daar in slagen en vraagt via een enquête om uw oordeel. De resultaten daarvan zijn van invloed op de toekomst van deze titel. Gaan we door op deze voet? Veranderen we van frequentie, verschijningsvorm of abonnementsstructuur? Belangrijke vragen die een zorgvuldige afweging vergen. Uw mening legt gewicht in de schaal. Ook van mijn kant dus het vriendelijke verzoek: doe mee aan die enquête. Om daarna te ontspannen en mooie feestdagen tegemoet te gaan!

DEZE EDITIE

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Interactie
- 7** Cijfers, Citaat, Column Najima Khan
- 31** Ter zitting, Kort nieuws
- 32** Gezien
- 33** Tuchtrectcolumn Trudeke Sillevius Smitt
- 34** Het verschil: Commercieel met idealen
- 45** Buitenlandse balie, De Dealmaker
- 46** Jubileum: 'We geven elkaar de vrijheid'

COVER

- 8** Een lappendeken van gildes

ACTUEEL

- 12** Groen licht voor BrandMR
- 18** Weduwe Derk Wiersum hoeft niet te getuigen
- 28** Einde van een sociaal advocaat
- 48** Lawyer for Lawyers: Hongaarse advocaten blijven optimistisch

RECONSTRUCTIE

- 14** Vergissingen of leugens?

Thema Spraakmakende Zaken

THEMA

SPRAAKMAKENDE ZAKEN

- 20** Raadsman van complotdenkers
- 22** Koelbloedig en afstandelijk
- 24** AVG-boete snel getackeld
- 26** Big Brother tegengehouden

ACHTERGROND

- 38** Leven en werken met religieuze gedragsregels

JURIDISCH

- 51** Even Opruisen: Strafbare poging óf voorbereidingshandelingen?
- 56** Juridische opinie: Modernisering Wetboek van Strafvordering allerminst reden tot tevredenheid
- 61** Juridische analyse: Zaak in cassatie: nazorg geboden

PRAKTIJK

- 52** Tips en tricks van een rechter in ruste

KRONIEKEN

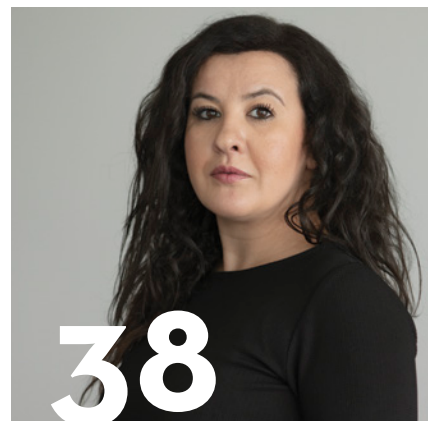
- 66** Kroniek Materieel Strafrecht, Kroniek Formeel Strafrecht

VAN DE NOVA

- 94** Ordeberichten
- 102** Uitspraken van de tuchtrechter
- 105** Transfers

Commercieel met idealen

Leven en werken met religieuze gedragsregels

66

Kroniek Materieel Strafrecht, Kroniek Formeel Strafrecht

**ALTIJD
SCHERP**
abonnement
€ 1.395,-

**Blijf
scherp**

Een jaar lang onbeperkt cursussen en webinars volgen

Wilt u altijd op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen en voorop lopen in uw vakgebied? Met het Altijd scherp-abonnement van het CPO kiest u 12 maanden lang onbeperkt uit ons aanbod. U kunt cursussen op locatie combineren met onze webinars. Zo blijft u altijd scherp.

Voor een vaste en scherpe prijs.

Meer info en aanmelden: www.cpo.nl/altijdscherp

- ✓ **ONBEPERKT TOEGANG TOT ONZE CURSUSSEN EN WEBINARS**
- ✓ **ALTIJD UP-TO-DATE IN UW VAKGEBIED**
- ✓ **MET ONZE TOPDOCENTEN BENT U ZEKER VAN UW ZAAK**
- ✓ **VOOR EEN VASTE EN SCHERPE PRIJS**

Verder denken • Scherper zijn

Centrum voor Postacademisch Juridisch Onderwijs

GESPOT OP SOCIAL MEDIA

Jeroen van Wijngaarden ✓
@vanwijngaardenj

De parlementaire week is niet compleet zonder het wekelijkse geheven vingertje van @GroothuizenD66 Deze week n.a.v. een politiek pamflet van @MatthijsKaaks Ooit van wederhoor gehoord @Advocatenblad? Lees daarom: De rechtsstaat heeft onderhoud nodig nrc.nl/nieuws/2020/11...

Maarten Groothuizen ✓ @GroothuizenD66 · Nov 26
Deze oproep laat aan duidelijkheid niets te wensen over: "wie een advocateneed heeft afgelegd, kan in gemoede zo geen VVD meer stemmen".
advocatenblad.nl/2020/11/18/lib...

hbr_advocaten · Follow
hbr_advocaten Sinterklaas is ons niet voorbij gelopen! Voor iedereen een kerstmondkapje van @mondkapjes4mdumbi gemaakt van katoen uit Utrecht. Hoe leuk!! 50% van de opbrengst gaat naar @transcape.npo
4d
hbr_advocaten #mondkapjes4mdumbi #kerstmondkapje #mondkapjesvoorhetgoedeoel #gingerbreadman #kerst2020 #kerstmis2020 #sinterklaasavond #pakjesavond #hbradvocaten #bestuursrecht #bestuursrechtadvocaten #omgevingsrecht
9 likes
4 DAYS AGO

Saskia Belleman ✓
@SaskiaBelleman

En ook Taekema werpt net als Roethof twijfels op over de vraag of #Wiersum is gedood omdat hij de kroongetuige bijstond. „Ja, de minister zei het. Maar klopt het ook? Kunnen we daarvan uitgaan?"

Menno Ong
@MennoOng

Hee, die ken ik nog van toen ik daarbij werkte. Gefeliciteerd, Mareine, wat een mooie prijs!

Advocatenblad @Advocatenblad · 23h
De Maastrichtse arbeidsrechtadvocaat Mareine Callemeijn van Boels Zanders is uitgeroepen tot Patroon van het Jaar. advocatenblad.nl/2020/12/08/maa...

Marjolein Dikkerboom
2mo · Edited

#TodaysThoughts: Durf jij voorbij de "nee" te gaan?
Het zaadje voor het maken van een magazine was gepland door **Carolien van de Kamp** in een coachingstraject. En daarna was het gaan. Doen. Actie. Mensen benaderen voor het magazine. Ik geloof in beginners luck. Dat het universum je altijd een handje helpt als je echt iets heel graag wilt.
Zo dankbaar dat **#coenverbraak** en **#jessicavillierius** meteen "JA" zeiden. Maar ik heb ook heel veel "nee" gekregen. Een "nee" geeft me altijd een soort push om net zo lang door te gaan tot een volgende ja.
Ik heb een "nee" tegen mijn product leren onderscheiden van een "afwijzing". Hoe is dat voor jou? Ga jij door tot de volgende JA?
#meestersachterdeschermen#strafrechtadvocaat#

Erik Verweij
@erikpjverweij

Replying to @MarkPostma77
@KennethManusama and 2 others

Mijn ervaring met de kwaliteit is wisselend, maar ik merk wel dat er door verzekeraars vaak beter wordt gekeken naar de mogelijkheid van een minnelijke regeling dan door advocaten.

CIJFERS

€1005

Dat is in 2021 de financiële bijdrage aan de NOvA voor categorie I. Het bedrag is gelijk aan dat van dit jaar, maar lijkt enkele tientjes hoger omdat er een post wordt overgeheveld van de lokale orden naar de NOvA.

CITAAT

‘Je kunt justitie en veiligheid op het ministerie niet uit elkaar halen. Ze horen bij elkaar. Zonder justitie is er geen veiligheid en, erger nog, zonder veiligheid is er geen justitie.’

Minister Grapperhaus geeft in de Tweede Kamer tijdens de behandeling van zijn begroting antwoord op de vraag hoe zijn ervaringen zijn met het omvangrijke ministerie van Justitie en Veiligheid.

COLUMN

DOOR / NAJIMA KHAN

Advocaat-politicus

Als de coronacrisis íéts duidelijk heeft gemaakt, dan is het wel het belang van politiek Den Haag. Dáár wordt het allemaal beslist. Dat geeft de komende Tweede Kamerverkiezingen extra gewicht.

Met de verkiezingen in het vooruitzicht melden steeds meer gegadigden zich aan het politieke front. Wat opvalt, is het aantal advocaten dat de sprong waagt.

Enkele namen: Sébas Diekstra, Peter Plasman, Sidney Smeets, Imran Hyder en Don Ceder. Niet onlogisch. Er zijn veel overeenkomsten tussen advocatuur en politiek. Denk aan de *drive* om op te komen voor de burger, gevoel voor rechtvaardigheid en interesse in de maatschappij. Als advocaat ben je hiermee dagelijks bezig. Wat zijn de beweegredenen om dan toch de politiek in te gaan? Als advocaat moet je ‘roeien met de riemen die je hebt’, als politicus máák je wetgeving. We hebben allemaal de strubbelingen gezien tussen minister Sander Dekker en de (sociale) advocatuur. Betere inrichting van het rechtsbijstandstelsel en de rechtspraak vormen enkele drijfveren van advocaten om de politieke arena te betreden. Maar ook kwesties als woningnood, sociale voorzieningen, ruimtelijke ordening en werkgelegenheid zijn zaken waarmee advocaten zich bezighouden. De gemiddelde advocaat heeft vaardigheden waar politiek Den Haag jaloers op kan zijn. Pleitskills komen prima van pas tijdens de debatten. Dossiers doorspitten en analyseren is *appeltje-eitje*. Het geheugen is goed getraind. Een advocaat lijdt

niet snel spontaan aan geheugenverlies. Anders dan veel politici staan advocaten met ‘hun poten in de klei’. Kernwaarden als integriteit, betrouwbaarheid en deskundigheid zijn al aanwezig. De cliënt (lees: de Nederlandse burger en/of bedrijfsleven) door dik en dun steunen, is *corebusiness*. Ook op internationaal politieke toneel schitterden advocaten en zijn zij in staat geweest iets groots te verwezenlijken. Denk aan Barack Obama, Tony Blair en Mohammed Ali Jinnah, grondlegger en eerste gouverneur van Pakistan. Dicht bij huis hebben wij Thorbecke als componist van onze grondwet. Bovengenoemde nieuwkomers zijn niet onbekend met media(druk). Toch is de media-aandacht voor een politicus ánders. Mede hierdoor boek(t)en politieke pleitbezorgers niet altijd successen. Denk aan het politieke avontuur van Theo Hidde- ma dat abrupt tot een einde kwam. Hij noemde zichzelf ‘politiek arbeidsongeschikt’ mede door zaken als ‘goede smaak, eigendunk en arbeidsvreugde’. Ook bleek voor Zuidas-advocaat Ferd Grapperhaus, ondanks veel goed werk, de bruiloftsknuffel fataal: hij wordt lijstduwer bij het CDA. Om nog maar te zwijgen over de kortstondige politieke carrière van Bram Moszkowicz. Misschien is zelfoverschatting en onvermogen tot zelfrelativering ook wel een advocatuurlijke eigenschap.

© Marlijn Gulsbertsen

EEN LAPPENDEKEN VAN GILDES

Er bestaat een grote variatie in de eisen die specialisatieverenigingen aan hun leden stellen: van streng tot mild. De rechtzoekende heeft behoefte aan een duidelijk keurmerk. Dat blijkt lastig.

DOOR / STIJN DUNK

Minstens 736 uur per jaar. Dat moet elk lid van de vereniging Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS) besteden aan zaken in het familie- of erfrecht. 'Wij vinden het maken van genoeg vliegreuen heel belangrijk,' benadrukt vFAS-voorzitter Alexander Leuftink (LINK Advocaten). 'We weten allemaal hoe moeilijk het is om bij te blijven op één vakgebied. Wij profileren ons als superspecialisten, dan moet je die kwaliteit ook waarmaken.' Naast de ureneis stelt de vFAS andere voorwaarden aan het lidmaatschap: elk lid moet de door

de vFAS opgezette specialisatieopleiding volgen. Naast de tien juridische opleidingspunten dienen er jaarlijks nog acht intervisiepunten en zes vaardighedenpunten behaald te worden. De 886 leden dienen zich bovendien te committeren aan de gedragscode die de vFAS heeft opgesteld. 'Strenge eisen,' realiseert Leuftink zich. 'Maar daar klagen onze leden niet over. Zij zien hun lidmaatschap als een keurmerk en hebben dat er graag voor over.' Bij andere specialisatieverenigingen in de advocatuur ligt de lat minder hoog. Zo kent de Vereniging van

Onteigenings Advocaten (VOA) geen verplichte ureneis. 'Advocaten die lid willen worden, dienen in de drie voorafgaande jaren in belangrijke mate actief geweest te zijn binnen het onteigenings- en planschaderecht,' licht VOA-secretaris Jan Coen Binnerts (Pot Jonker Advocaten) toe. 'Het gaat meer om een inschatting dan om een kwantitatieve eis.' De 64 VOA-leden worden geacht als entree een specialisatieopleiding te volgen, maar zijn vervolgens niet verplicht om jaarlijks een bepaald aantal studiepunten te halen. 'Wij hebben bewust gekozen voor de light variant

van de specialisatievereniging,' aldus Binnerts. 'Ons primaire doel is kennisuitwisseling en kennisvergarig.'

UITERSTEN

Grote verschillen in vereisten zijn kenmerkend voor het landschap van specialisatieverenigingen in de advocatuur. Wie inzoomt op de kwaliteitseisen die de in totaal 32 gildes aan hun leden stellen, ziet een lappendeken aan voorwaarden en criteria. Aan de ene kant van het spectrum werpen verenigingen als de vFAS en de Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN) hoge drempels op voor kandidaat-leden. Aan de andere kant zijn er minder veeleisende gildes zoals de VAO of de Nederlandse Vereniging van Tucht-rechtadvocaten Disciplina, waar advocaten relatief gemakkelijk lid kunnen worden en blijven.

Hoe groot de diversiteit is, blijkt als je de voorwaarden die verenigingen stellen getalsmatig in kaart brengt (zie graphic). Circa de helft van de 32 verenigingen vraagt het aspirant-lid eerst een specialisatieopleiding te volgen. Ruim zestig procent vraagt van haar leden een minimum-aandeel specialistische zaken: in uren of percentage van het werk dan wel via een minimumaantal zaken.

Tachtig procent van de advocatengildes vereist dat je al een aantal jaar advocaat bent. Veertig

procent verplicht haar leden tot een jaarlijks aantal opleidingspunten binnen het specialisme om lid te kunnen blijven. Ook binnen deze criteria bestaat veel onderlinge variatie: de minimumpercentages verschillen van 25 procent bij de Specialisatievereniging Sociale Zekerheidsrecht advocaten (SSZ) tot een aandeel van 70 procent bij de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA). Ook het aantal verplichte opleidingspunten schommelt sterk:

van twaalf punten in drie jaar bij de Vereniging van Milieurecht Advocaten (VMA) tot zestien per jaar bij de VAAN.

Is deze variatie verklaarbaar en acceptabel door het verschillende karakter van de rechtsgebieden waarin advocaten werkzaam zijn? Of gaat het om een onwenselijke ongelijkheid die vraagt om meer uniformiteit en eensgezindheid? 'Energijds snap ik de cultuurverschillen en respecteer ik de vrijheid van vereniging,' stelt AR-lid Bernard de Leest. 'Tegelijkertijd moet de rechtzoekende erop kunnen vertrouwen dat de specialist waarnaar hij op zoek is voldoende kwaliteit heeft.'

ONDERSCHIEDEND

Die duidelijkheid voor de rechtzoekende heeft aan belang gewonnen sinds per 1 maart dit jaar elke advocaat verplicht staat ingeschreven in het landelijk rechtsgebiedenregister. Via de bijbehorende zoekmachine kunnen aankomende cliënten onder meer aanvinken dat ze een raadsman zoeken die lid is van een specialisatievereniging. 'Uit onderzoek van de Raad voor Rechtsbijstand blijkt dat rechtzoekenden steeds vaker een echte specialist als advocaat willen,' aldus De Leest. 'Als je dat

met koeienletters op je kantoorzet, moet je dat ook waar kunnen maken. Daarom is een basisnorm belangrijk.'

Advocaten zelf hebben ook belang bij een eigen gilde dat hen onderscheidt van niet-specialisten. 'Het versterkt je concurrentiepositie,' zegt Armin Vorsselman (Kolder Vorsselman Advocaten), voorzitter van de Vereniging van Letselschade Advocaten (LSA): 'Op het terrein van de personenschade zijn veel belangenbehartigers actief, ook niet-advocaten. Het LSA-keurmerk heeft een duidelijk onderscheidend karakter tegenover niet-gespecialiseerde advocaten en

schade-experts die geen advocaat zijn.' Dat geldt ook voor de vFAS, aldus Leuftink. 'Een strafrechtadvocaat heeft weinig last van andere aanbieders, maar in het familie- en erfrecht zijn er andere partijen op de markt, zoals scheidingsmakelaars. Juist dan wil je je tegenover potentiële cliënten onderscheiden met een keurmerk van kwaliteit. De specialisatievereniging speelt daarin een belangrijke rol.'

Een belangrijke aanzet tot een uniforme basisnorm is het keurmerk specialisatieverenigingen, dat de NOvA tien jaar geleden instelde. Verenigingen kunnen dit kwaliteits-etiket verdienen door te voldoen aan concrete criteria. Om de twee jaar wordt het lidmaatschap opnieuw aangevraagd en beoordeeld. De meest opvallende norm is de 500-ureneis: zoveel tijd dient elk lid jaarlijks aan zijn specialisatie te besteden. Daarnaast dient het gilde genoeg aandacht te besteden aan intervisie en moeten leden jaarlijks op het gebied van permanente educatie minstens tien punten halen binnen hun specialisme. Op dit moment zijn tien verenigingen in het bezit van het NOvA-keurmerk. En daarmee 22 niet. 'Voor die eerste groep staan wij richting rechtzoekende garant dat er voldoende basiskwaliteit is, voor de tweede groep niet,' zegt De Leest.

ZWART-WIT

Er zit ook een logica achter bepaalde verschillen tussen verenigingen. De 500-ureneis bijvoorbeeld is moeilijker haalbaar voor advocaten die zijn aangesloten bij een kleine vereniging, die opereert op een minder omvangrijk rechtsgebied. 'Dat is voor milieurechtadvocaten aan de hoge kant,' stelt VMA-secretaris Katrien Winterink (Pels Rijcken). 'Onze circa honderd leden zijn veelal actief op het snijvlak met meerdere rechtsgebieden, zoals het algemeen bestuursrecht. Dan haal je zo'n norm niet snel.' Hetzelfde geldt voor de 65 advocaten van tuchtrechtgilde ►

'Ons lidmaatschap zien we als een keurmerk'

Overzicht verenigingen (aantallen leden)

Nederlandse Vereniging van Advocaten-Belastingkundigen (NVAB):	134
Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA):	196
Nederlandse Vereniging van Mediation Advocaten (NVVMA):	103
Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA):	519
Nederlandse Vereniging van Tuchtrectadvocaten (Disciplina):	65
Nederlandse Vereniging voor Vervoerrecht Advocaten (NVA):	70
Vereniging van Psychiatrisch Patiëntenrecht Advocaten Nederland (vPAN):	279
Rotterdamse Vereniging BOPZ Advocaten (RVBA):	45
Specialisatievereniging Sociale Zekerheidsrecht Advocaten (SSZ):	68
Specialisten Vereniging Migratierecht Advocaten (SVMA):	187
Stichting Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds- en Zeden Slachtoffers (LANGZS):	111
Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN):	1038
Vereniging Asieladvocaten & -Juristen Nederland (VAJN):	199
Vereniging Erfrecht Advocaten Nederland (VEAN):	107
Vereniging Informaticarecht Advocaten (VIRA):	91
Vereniging Insolventierecht Advocaten (INSOLAD):	588
Vereniging Intellectuele Eigendom Proces Advocaten (VIEPA):	87
Vereniging Privacyrecht Advocaten (VPR-A):	49
Vereniging van Advocaten voor Slachtoffers van Personenschade (ASP):	118
Vereniging van Agrarisch Recht Advocaten (VvARA):	64
Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken (VCAS):	75
Vereniging van Civiele Cassatieadvocaten (VCCA):	58
Vereniging van Collaborative Professionals (VvCP):	95
vereniging Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS):	885
Vereniging van Huurrecht Advocaten (VHA):	235
Vereniging van incasso- en procesadvocaten (VIA):	165
Vereniging van Letselschade Advocaten (LSA):	350
Vereniging van Milieurecht Advocaten (VMA):	102
Vereniging van Nederlandse Jeugdrechtadvocaten (VNJA):	360
Vereniging van Onteigeningsadvocaten (VOA):	64
Vereniging van tbs-advocaten:	19
Vereniging voor Bouwrecht-Advocaten (VBRA):	432

Disciplina. ‘Ons specialisme is relatief jong, daarom houden maar weinig advocaten zich intensief met bezig met tuchtrecht,’ vertelt secretaris Noa de Leon-van den Berg. ‘Wij eisen bewust geen specifiek aantal werkuren, zo’n grens van 500 uur is erg zwart-wit. Als wij dat zouden aanhouden, missen we een aantal belangrijke spelers uit ons vakgebied en dat zou jammer zijn.’

Voor de 350 leden van letselschadegilde LSA, dat het NOVA-keurmerk bezit, is de urenverplichting wel een harde eis. ‘Het aantal uren is niet het enige dat iets zegt over kwaliteit, maar het draagt wel substantieel bij,’ vindt Vorsselman. ‘Onze leden hebben vaak een vrij omvangrijke letselschadepraktijk, dus dan haal je die 500 uur redelijk makkelijk.’ Vorsselman snapt wel dat andere ver-

enigingen lastiger aan dit minimum kunnen voldoen. ‘Dat heeft veel met de achtergrond van je specialisatie te maken. Ik beoefen ook een specifiek gebied van het tuchtrecht binnen de gezondheidszorg. Daar kom je veel minder snel aan je uren. Dus ik begrijp dat Disciplina en andere kleine verenigingen er moeite mee hebben.’

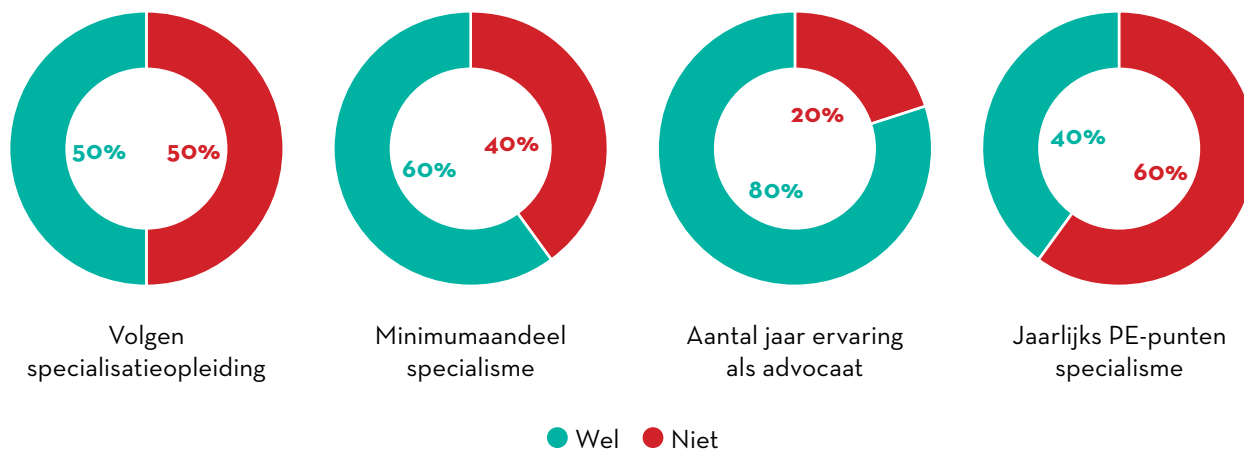
TROPENJAAR

Wijder verbreid is het verplicht stellen van een specialistische vervolgopleiding als voorwaarde voor het lidmaatschap. Het gaat vaak om behoorlijk intensieve opleidingen. ‘Het jaar waarbinnen onze opleiding voltooid moeten worden naast een volle praktijk, is echt een tropenjaar,’ weet Vorsselman. Voor de wekelijkse opleidingsdagen worden schriftelijke opdrachten beoordeeld door de

docent. Als afsluiting is er steeds een mondeling examen en ja, daar kun je voor zakken.’ Een geschikte vervolgopleiding is niet voor elke vereniging weggelegd. ‘Hadden wij maar zoiets,’ reageert De Leon-van den Berg. ‘Eedere universiteit zou een specialisatie tuchtrecht aan moeten bieden, maar zover is het nog niet.’

Voor milieurechtadvocaten die zich bij de VMA willen aansluiten, wordt een specialistische vervolgopleiding ‘aanbevolen’, maar is niet verplicht. ‘Het is bewust geen harde voorwaarde,’ licht Winterink toe. ‘Omdat het enkele feit dat je zo’n opleiding gedaan hebt niet per definitie zegt dat je veel ervaring hebt met milieuzaken in de praktijk. Zelf heb ik zo’n opleiding niet gevolgd, maar ik kon goed aantonen dat ik de jaren ervoor bij diverse milieuzaken betrokken was geweest.’

Percentage verenigingen dat bepaalde eisen stelt aan leden

Ook de permanente opleiding wordt door verenigingen frequent ingezet als kwaliteitstoets. Een specialist moet niet alleen kennis opdoen, maar ook bijhouden is het parool. Veel advocatengildes organiseren zelf studiebijeenkomsten, maar leden kunnen ook elders hun expertise bijspijkeren. Juridische kennis, vaardigheden, intervisie, het aanbod is breed. 'De inhoud is een balans tussen kennis en vaardigheden,' zegt vFAS-voorzitter Leuftink. 'Op het gebied van vaardigheden zijn dat bijvoorbeeld *soft skills* zoals gesprekstechnieken en het omgaan met gedragsstoornissen.' Dat de vereiste puntenscores sterk variëren per vereniging, vindt De Leest niet ideaal. 'Het liefst zien wij een minimum van tien punten zoals bij het rechtsgebiedenregister, maar anderzijds zeggen aantallen niet alles.'

REFERENTIES

Het is een punt dat ook verenigingen maken: niet elk los criterium is heilig, je deskundigheid hangt af van een combinatie van factoren. En dus gebruiken veel advocatengildes een mix van eisen om de expertise van hun leden te waarborgen. Daarbij worden ook andere vormen van toetsing ingezet. Bij enkele specialisatieverenigingen wordt van kandidaat-leden verwacht dat ze refe-

renties overleggen van collega-advocaten die lid zijn van de vereniging. 'Dat zegt wel wat over je ervaring en deskundigheid als milieurechtadvocaat,' aldus Winterink. 'Bij mij ging het om enkele collega's waar ik regelmatig tegen had geprocedeerd.' De referenties werken ook als selectiemiddel: 'Ik hoor regelmatig dat het een drempel kan zijn voor belangstellenden.' Peerreview is een ander middel dat af en toe opduikt, onder meer bij de SSZ waar De Leest bij is aangesloten: 'Het is eigenlijk de sterkste kwaliteitseis die je als vereniging kunt hebben. Als je je dossiers laat reviewen door collega's, stel je je heel grondig open voor toetsing.' Kennisuitwisseling was voor De Leon-van Den Berg de belangrijkste aanleiding om vijf jaar geleden Disciplina op te richten. 'Ik miste dat als tuchtrechtadvocaat heel erg, het contact met vakgenoten, het leren van elkaar. Dankzij de vereniging is die uitwisseling er nu, bijvoorbeeld over processuele zaken als: hoe vraag je een kopie van het dossier op in tuchtzaken? In civiele zaken krijg je dat zonder problemen opgestuurd door de rechter, in het tuchtrecht niet: hoe pak je dat aan, sta je er op, wat spreek je af met

je cliënt?' Een vereniging versterkt ook de onderlinge gemeenschap binnen het eigen gilde, zeggen verschillende bestuursleden. 'In het letselschaderecht heb je grofweg twee groepen advocaten: je werkt vooral voor het slachtoffer of voor de verzekeraar,' vertelt Armin. 'In het proces kan het er soms vrij hard aan toe gaan, maar binnen de vereniging ontmoet je elkaar in een andere omgeving. Dat kweekt begrip voor elkaar en zorgt voor een focus op de inhoud.'

'Niet elk los criterium is heilig'

De Leest heeft het middel van de peerreview nog eens extra onder de aandacht gebracht bij de specialisatieverenigingen. 'Als onderdeel van de kwaliteitstoetsing die dit jaar is ingevoerd,' zegt hij. 'Die is door COVID-19 slechts hortend en stotend op gang gekomen. Daarom ben ik wat terughoudend de verenigingen van alles op te leggen. We zijn nu eerst aan het overleven met z'n allen.' Wel blijft een uniform kwaliteitsniveau onder specialisatieverenigingen een streven van de NOvA. 'De rechtzoekende verwacht veel van een advocaat, zeker van een specialist. Dan heb je als advocaat en als vereniging een belangrijke verantwoordelijkheid om de kwaliteit maximaal te waarborgen.' ■

GROEN LICHT VOOR BRANDMR

Schaderegelingskantoor SRK in Den Haag mag op 1 januari van start met BrandMR. Het college van afgevaardigden van de NOvA heeft ingestemd met een vijfjarig experiment.

DOOR / KEES PIJNAPPELS

SRK lanceerde eind 2019 BrandMR, dienstverlening door advocaten voor niet-verzekerde particulieren en ondernemers. De Voda staat echter alleen toe dat een verzekeraar of diens uitvoerder advocaten in loondienst inzet om verzekerde cliënten bij te staan. Om SRK een halt toe te roepen, diende de Haagse deken eerder dit jaar een tuchtklacht in, die inmiddels ook gegrond is verklaard.

Als gevolg van de beperkingen staat BrandMR al een jaar in de wachtstand. SRK is op zijn beurt een procedure gestart tegen de NOvA, vanuit het standpunt dat de Voda in dit geval tot oneigenlijke marktbescherming leidt. Ook minister Dekker en een Kamermeerderheid zouden graag zien dat BrandMR vrij baan krijgt. De ACM zit eveneens op het vinkentouw, na een klacht van SRK.

FUNDAMENTEEL

Volgens algemeen deken Frans Knüppe is het experiment de aanloop naar een mogelijk fundamentele systeemwijziging van de regelgeving. Die fundamentele verandering kan er toe leiden dat niet-advocaten eigenaar of aandeelhouder worden van een bedrijf dat advocatendiensten levert. Tot dusver zijn alleen in het Verenigd Koninkrijk en in enkele Amerikaanse deelstaten *alternative business structures* mogelijk.

Het experiment dat nu van start gaat, biedt rechtsbijstandverzekeraars of zelfstandige schaderegelingskantoren de mogelijkheid advocaten in loondienst in te zetten voor niet-verzekerde cliënten. Voorwaarde is wel dat de meerderheid van het

bestuur en de bestuursvoorzitter advocaat is en daarmee schatplichtig aan de kernwaarden.

REGIE

Algemeen deken Frans Knüppe wees tijdens de decembervergadering (online) op het belang van het experiment om daarmee de regie te behouden. 'Ergens moet bewogen worden op dit onderwerp, hetzij door de NOvA, hetzij door het ministerie of de ACM. Wij vinden het verstandig om nu het experiment aan te gaan en daarmee kennis en ervaring op te doen in dit fundamentele dossier. Onze verwachting is dat minister en ACM nu voorlopig geen stappen hoeven te zetten.'

Knüppe benadrukte dat de NOvA openstaat voor nieuwe initiatieven, zolang de kernwaarden gewaarborgd blijven. 'Dat heeft niets te maken met protectionisme,' aldus de deken, daarmee verwijzend naar de verwijten van SRK.

IMPULS

Niettemin was het college van afgevaardigden niet onmiddellijk overtuigd van nut en noodzaak van het experiment. Zo bestaat de zorg dat het experiment na vijf jaar niet meer teruggedraaid kan worden, als verzekeraars veel geld hebben geïnvesteerd in nieuwe initiatieven. Daarnaast werd de vrees geuit dat accountants of andere ondernemers hun kans ruiken en een bedrijf beginnen dat rechtshulp aanbiedt. 'Datzelfde zie je nu gebeuren op de markt voor coronatests,' aldus de Apeldoornse advocaat Sip van Dijk. Knüppe maakt zich daarover minder

zorgen, zei hij, omdat het Wouters-arrest vooralsnog geen openingen biedt aan accountantskantoren.

STAGIAIR

De voorwaarde dat het bestuur van de experimenterende rechtsbijstandverzekeraar, plus de voorzitter, in meerderheid uit advocaten moet bestaan, leidde binnen het CvA tot de nodige discussie. Geopperd werd dat een dergelijk bestuurder op zijn minst de beroepsopleiding moet hebben afgerond, om te voorkomen dat een advocaat-stagiair zich opwerpt. 'Als stagiair moet je de kernwaarden nog leren. Het is een beetje gek dat je een stagiair vraagt om als bestuurder toezicht te houden op de kernwaarden.' Knüppe wees de suggestie van de hand, omdat die 'mededingingsrechtelijk' tot problemen zou leiden.

CvA-lid Ben de Deugd uit Nieuwerkerk aan den IJssel opperde extra voorwaarden in te bouwen om te voorkomen dat een vermogende, al dan niet buitenlandse, ondernemer zich via de aankoop van aandelen toegang tot de advocatuur verschafft. Deze mogelijke lacune in de verordening wordt nog gerepareerd. Uiteindelijk nam het CvA de verordening die het experiment mogelijk maakt aan met een twee derde meerderheid.

Marketing directeur Peter Hoitinga van BrandMR zegt gematigd positief te zijn over wat hij omschrijft als 'een eerste stap in de goede richting'. BrandMR gaat algemeen directeur Peter Leermakers inschrijven aan de beroepsopleiding, zodat hij als advocaat te boek staat.

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Of u zich nu toelegt op insolventierecht, contractenrecht, arbeidsrecht, bouwrecht of huurrecht, wij staan altijd klaar om direct met uw vertaalproject aan de slag te gaan.

Met ons team van 15 in-house juridisch vertalers en ons internationale netwerk ervaren freelance vertalers realiseren wij graag uw juridische vertaalopdrachten, in elke gewenste taalcombinatie en altijd binnen de gewenste deadline. Wij doen u graag een vrijblijvende offerte.

VERGISSINGEN OF LEUGENS?

DOOR / LEX VAN ALMELO

De Amsterdamse raadsheer Duco Oranje werd eind oktober gewraakt. De wrakingskamer stelt vast dat Oranje onjuiste en onvolledige informatie gaf. Vraag blijft of dat opzettelijk of per ongeluk gebeurde. Een reconstructie.

Een van de stukken van de Krim-collectie, tentoongesteld bij het Allard Pierson Museum op het moment dat Rusland het Oekraïense schiereiland annexeerde.

Op 28 oktober wijst de wrakingskamer van het Gerechtshof Amsterdam het wrakingsverzoek van de Staat Oekraïne tegen Duco Oranje toe. Oranje is voorzitter van de kamer die moet beslissen over de teruggave van kunstschaten van de Krim. Het Allard Pierson Museum had die in bruikleen gekregen voor een expositie. En nu willen zowel de Staat Oekraïne als vier musea op de Krim de kunstschaten terug hebben. De musea worden gesteund door de Russische Federatie, waartoe het schiereiland sinds de Russische annexatie in 2014 behoort. Hoewel de kunstschaten slechts verzekerd zijn voor 1 miljoen euro is het belang van de zaak groot, vooral om politieke redenen. Volgens de Rechtbank Amsterdam moeten de kunstschaten op basis van de Erfgoedwet naar Oekraïne. Maar het Gerechtshof Amsterdam zegt medio 2019 in een

advocaat van Oekraïne, Adriaan Stoop (Bergh Stoop & Sanders), later toevallig Maarten Drop (Cleber) tegen het lijf loopt, komt dit voorval ter sprake. Drop is als advocaat nauw betrokken bij de Nederlandse Yukos-zaken en zegt te begrijpen waar die opmerking van Oranje vandaan komt. Voordat de Krim-zaak opnieuw op zitting komt, dienen twee kantoorgenoten van Stoop een verzoek in om Oranje te wraken.

YUKOS OIL

Het wrakingsverzoek heeft een voorgeschiedenis die samenhangt met het faillissement van Yukos Oil. Dit olieconcern is tot een kwarteeuw terug een Russisch staatsbedrijf en komt na privatisering in handen van Michail Chodorkovski, die later een politieke tegenstander wordt van Poetin. Volgens de Russische fiscus ontduikt Yukos Oil belasting door schijntransacties met dochterbedrijf-

investeerdere, waaronder Renaissance Capital (RenCap). Yukos Finance is gevestigd in Nederland en mede daardoor spelen zich alleen al in Amsterdam tientallen procedures af. In die procedures treedt Duco Oranje (Clifford Chance) op als één van de advocaten van Promneftstroy, tot enkele maanden voordat hij in 2010 raadsheer-plaatsvervanger wordt bij het Gerechtshof Amsterdam. Voor Promneftstroy treden ook Rob Meijer en Marielle Koppenol-Laforce op. In meerdere procedures staan Promneftstroy en de bestuurders van Yukos Finance tegenover elkaar. Eén daarvan, Dave Godfrey, wordt persoonlijk bijgestaan door Maarten Drop.

'NOOIT CONTACT'

In het wrakingsverzoek stelt Oekraïne dat Oranje in het verleden als advocaat van Promneftstroy 'materieel de lezing van de Russische Federatie heeft uitgedragen' en vroeger nauw heeft samengewerkt met Meijer en Koppenol-Laforce. Het wrakingsverzoek wordt behandeld door de externe wrakingskamer voor het Amsterdamse hof bij het Gerechtshof 's-Gravenhage. Als *NRC Handelsblad* op 13 september 2019 een artikel plaatst over het wrakingsverzoek, neemt het Gerechtshof Amsterdam een voorschot op de uitspraak door in een persbericht op rechtspraak.nl te schrijven dat 'de als feit gepresenteerde wrakingsgronden feitelijke grondslag missen'.

De Haagse wrakingskamer wijst het verzoek op 1 november 2019 af. Volgens de uitspraak heeft Oranje gezegd dat hij in de Yukos-zaken 'van midden 2005 tot midden 2009 nooit enig contact heeft gehad met de Russische Federatie' noch haar belangen heeft vertegenwoordigd. 'Evenmin is sprake geweest van een jarenlange samenwerking met mrs. Meijer en Koppenol-Laforce.' ►

Tijdens de zitting bij het hof in maart 2019 stoort Oekraïne zich aan de amicale houding van voorzitter Oranje, die op de zitting zegt: "Zo ken ik u weer, mevrouw Koppenol"

tussenarrest dat die wet niet van toepassing is omdat de kunstschaten niet illegaal zijn uitgevoerd naar Nederland. Om te kunnen bepalen wie de eigenaar is van de voorwerpen heeft het hof meer informatie nodig. In de zaak staan Rob Meijer en Marielle Koppenol-Laforce (Houthoff) de vier Krim-musea bij. Houthoff is ook de Nederlandse huisadvocaat van de Russische Federatie. Tijdens de zitting bij het hof in maart 2019 stoort Oekraïne zich aan de amicale houding van voorzitter Oranje, die op de zitting zegt: 'Zo ken ik u weer, mevrouw Koppenol.' Als één van de ad-

ven in het buitenland en legt voor tientallen miljarden naheffingen en boetes op. Daardoor gaat het bedrijf failliet. Daarna worden aandelen van Yukos-dochters en andere activa via veilingen verkocht aan staatsbedrijf Rosneft en bedrijven die het op een akkoordje zouden hebben gegooid met het Poetin-regime. Omdat de veilingen volgens sommige partijen zijn georkestreerd, wordt het eigendom van de kopers betwist in tientallen procedures.

De curator van Yukos Oil verkoopt de aandelen van Yukos Finance BV aan Promneftstroy, een consortium van

De zaak neemt een nieuwe wending als Drop de stukken van de Haagse wrakingskamer onder ogen krijgt en ziet dat Oranje in zijn verweer zes punten heeft aangevoerd, die volgens Drop bezijden de waarheid zijn. Naar eigen zeggen zou Oranje

1. geen advocatuurlijke betrokkenheid hebben gehad bij de veiling van de aandelen Yukos Finance;
2. medio 2009 zijn werkzaamheden in de Yukos-zaken hebben beëindigd;
3. midden 2009 de Yukos-procedures hebben overgedragen aan zijn kantorgenoten bij Clifford Chance;
4. Clifford Chance eind 2009 hebben verlaten;
5. niet hebben samengewerkt met Meijer en Koppenol-Laforce;
6. nooit enig overleg of zelfs maar contact hebben gehad met de Russische Federatie.

RENCAP E-MAILS

Na onderzoek schrijft Drop een uitvoerige brief aan de advocaten van Oekraïne, waarin hij de informatie van Oranje weerlegt. Hij maakt daarbij gebruik van de zogenoemde RenCap-data, waarover hij als één van de Yukos-advocaten kan beschikken. Die data bestaan uit duizenden e-mails van en aan Renaissance Capital, één van de investeerders uit het Promneftstroy-consortium. Drop benadrukt in zijn brief dat hij slechts uit is op waarheidsvinding, dat hij geen enkele bemoeienis heeft met de Krimprocedure en dat hij niets heeft tegen de persoon Oranje. Drop ontvangt geen betaling voor zijn onderzoek.

In zijn brief verwijst Drop naar een advies van 6 augustus 2007 – negen dagen vóór de veiling – waarin een Clifford Chance-medewerker schrijft dat hij ‘the proposed auction in Russia of shares in Yukos Finance BV’ heeft besproken met Oranje. Uit andere e-mails blijkt volgens Drop dat Oranje niet tot midden 2009, maar ‘tenminste tot juli 2010 intensief als advocaat bij de Yukos-zaken betrokken was’. Overigens blijkt ook

uit een pleitnota van 23 juni 2010 en een vonnis van 28 juni 2010 dat Oranje medio 2010 nog is opgetreden als advocaat voor Promneftstroy.

Terug naar de zitting bij de Haagse wrakingskamer. Volgens het procesverbaal van die zitting heeft Oranje gezegd dat er geen samenwerking met mr. Koppenol-Laforce is geweest, ‘laat staan een intensieve samenwerking’. Maar een zoekopdracht in de RenCap-data met de termen ‘Oranje’ en/of ‘Duco’ in combinatie met ‘Meijer’ of ‘Koppenol-Laforce’ levert volgens de brief van Drop ruim 180 unieke e-mails op. Daaruit blijkt dat de drie advocaten van maart 2009 tot begin 2010 intensief hebben samengewerkt, onder meer aan processtukken. Volgens Drop is het dus ‘bezijden de waarheid’ als Oranje in zijn verweerschrift schrijft dat ‘het kan zijn dat het kantoor Clifford Chance vanaf 2010 in de Yukos zaken nauw is gaan samenwerken met mrs. Meijer en Koppenol-Laforce met het oog op cassatieprocedures, maar ik was daar niet bij betrokken’.

De RenCap-mails maken ook duidelijk dat Oranje wel degelijk contacten heeft gehad met de Russische Federatie. Zo heeft Oranje op 26 en 27 mei 2009 in Parijs overleg gevoerd

met advocaten van Cleary Gottlieb, die in de Yukos-zaken optreden voor de Russische Federatie. Bij het overleg zijn ook een advocaat van staatsbedrijf Rosneft en Meijer en Koppenol-Laforce aanwezig. Na dit overleg ontvangen Oranje, Meijer en Koppenol-Laforce een e-mail waarin advocaten van Cleary Gottlieb toezeggen te proberen Promneftstroy interne stukken van Yukos Oil te verschaffen die in handen zijn van de Russische Staat.

TWEDE WRAKINGSVERZOEK

Op 15 juni 2020 dienen de advocaten van Oekraïne een tweede wrakings-

verzoek in, omdat Oranje in de eerste wrakingsprocedure zes onwaarheden zou hebben verkondigd. Daarin staat: ‘Onlangs is gebleken dat raadsheer (...) heeft gelogen (...) Kennelijk koos hij er bewust voor om onoorbare middelen in te zetten. (...) Het zijn juist deze feiten – die de Wrakingskamer niet aannemelijk achtte – waarover de raadsheer heeft gelogen.’ Volgens Maarten Sanders en Gert-Jan van den Bergh heeft Oranje willen verdoezelen dat hij tot medio 2010 als advocaat werkte voor Promneftstroy. Ze vinden dat hij ‘het hof heeft misleid’.

Het nieuwe wrakingsverzoek wordt behandeld door de wrakingskamer van het Gerechtshof Amsterdam, die de brief van Drop als *novum* beschouwt. Omdat Oranje in zijn ogen in diens nieuwe verweerschrift opnieuw onwaarheden debiteert, schrijft Drop op 1 september een tweede brief. Hij stuurt uit de RenCap-data een urenregistratie van Oranje mee, waaruit blijkt dat Oranje niet alleen bij het overleg in

‘Onlangs is gebleken dat raadsheer (...) heeft gelogen (...) Kennelijk koos hij er bewust voor om onoorbare middelen in te zetten. (...)’

Parijs was, maar dat overleg intensief heeft voorbereid. Verder komt uit de urenregistratie naar voren dat hij ‘zeer regelmatig overleg had met mr. Koppenol-Laforce en/of Meijer’. Ook voegt hij diverse e-mails toe waaruit blijkt dat Oranje input van Cleary Gottlieb in zijn processtukken heeft verwerkt.

FEITELIJK ONJUIST

De Amsterdamse wrakingskamer vindt Oranjes eerste verklaring over de datum van vertrek bij Clifford Chance feitelijk onjuist en die over zijn aantreden als raadsheer-plaatsvervanger onvolledig. Dat hij zich

heeft vergist in de data en dat hij het kort geding uit juni 2010 was vergeeten, omdat dit slechts één van de vele Yukos-procedures betrof, overtuigt de wrakingskamer niet.

Uit de overgelegde stukken blijkt volgens de wrakingskamer verder dat Oranje in 2009 op zijn minst 'meer dan louter incidenteel' in Yukos-zaken met Meijer en Koppenol heeft samengewerkt. Over de bijeenkomst in Parijs had Oranje gezegd dat die niets voorstelde en dat hij al na één of twee uur was vertrokken. Maar uit de overgelegde e-mails en urenregistraties komt volgens de kamer naar voren dat Oranje op voorhand 'kennelijk' meer verwachtte van die bijeenkomst 'nu moet worden vastgesteld dat de raadsheer die (...) terdege heeft voorbereid in een samenwer-

heer het vertrouwen geschaad dat een partij mag stellen in de aan haar toegewezen rechter. Daardoor zou de schijn van partijdigheid gewekt kunnen worden.'

GEEN OPZET

De advocaten van Oekraïne zijn blij dat Oranje van deze zaak af is gehaald. In het belang van hun cliënt geven zij geen commentaar op de uitspraak. Het gerechtshof schrijft in het persbericht over de uitspraak dat de raadsheer de eerste wrakingskamer 'niet juist dan wel niet volledig heeft geïnformeerd', maar dat daarbij 'geen sprake is geweest van opzet'. Deze formulering wijkt af van die van de wrakingskamer, die immers slechts stelde dat opzet niet is gebleken.

'Het mag geen kat-en-muisspel worden, waarbij de gewraakte rechter met manipulatie van de feiten probeert wraking te voorkomen'

king waarin ook mr. Meijer betrokken was'. Over de herhaalde ontkenning dat Oranje overlegde met de advocaten van de Russische Federatie vermeldt de uitspraak niets.

De wrakingskamer ziet echter genoeg andere redenen om het wrakingsverzoek toe te wijzen. Het gaat namelijk om méér dan 'een enkele onjuistheid, onvolledigheid of verspreking'. Oranje had (een deel van) de onjuistheden ook zelf eenvoudig kunnen controleren in plaats van die vast te leggen in een schriftelijke reactie. Maar terwijl Sanders en Van den Bergh spreken van 'gelogen' en 'misleiding van het hof' is naar het oordeel van de wrakingskamer 'niet gebleken' dat Oranje de bedoelde onjuistheden en/of onvolledigheden met opzet naar voren heeft gebracht. 'In het midden kan echter blijven wat dan wel de oorzaak is geweest hiervan. Alles bij elkaar is het te veel. Door zijn handelwijze heeft de raads-

Oud-officier van justitie Robert Hein Broekhuijsen (Ivy) heeft op verzoek van Drop meegekeken in het dossier en vindt dat er de nodige kanttekeningen kunnen worden geplaatst bij de gang van zaken. 'Vaststaat dat het verweerschrift van Oranje aan de Haagse wrakingskamer diverse onwaarheden bevat. Van Oranje mocht de uiterste zorgvuldigheid worden verwacht nu hij als raadsheer werd gewraakt. Hij had de verplichting om de feiten juist en volledig aan de Haagse wrakingskamer mee te delen. Van die juistheid gaat de wrakingskamer immers ook uit. Als je dat dan nalaat, kan dat volgens de jurisprudentie wel degelijk voorwaardelijke opzet op valsheid in geschrift opleveren.'

Alex Brenninkmeijer, oud-rechter en hoogleraar Rechtsstaat aan de Universiteit Utrecht, heeft ten behoeve van dit artikel de brieven van Drop naast de uitspraak van de Amster-

damse wrakingskamer gelegd. Omdat hij niet het hele dossier kent, kan hij alleen zeggen wat de norm in dit soort zaken is: 'Een rechter die subject wordt van een wrakingsprocedure moet de wrakingskamer en betrokken partijen op eigen initiatief volledig en juist informeren. Het mag geen kat-en-muisspel worden, waarbij de gewraakte rechter met manipulatie van de feiten – in ruime zin opgevat – probeert wraking te voorkomen.'

NADER ONDERZOEK

Oranje en het Gerechtshof Amsterdam laten de kwestie het liefst achter zich. Voor het Gerechtshof is de zaak afgedaan. Het bestuur zegt in de uitspraak geen reden te zien een nader onderzoek in te stellen.

Oranje zelf blijft bij zijn eerdere verklaringen. Via e-mail laat hij weten: 'Ik heb in de wrakingsprocedure voor het Hof Den Haag gezegd dat ik niet kan beoordelen of en in hoeverre Rusland de achterliggende partij is, maar dat ik in ieder geval nooit voor Rusland ben opgetreden en vanaf 2010 ook niet jarenlang intensief met die advocaten heb samengewerkt. Dat was en is de waarheid. Het hof Den Haag (...) heeft dan ook geoordeeld dat het verwijt ongegrond is. Dat oordeel staat nog steeds, ook na de uitspraak van de Amsterdamse wrakingskamer.'

Er is nog een reden waarom zowel Oranje als het Gerechtshof de zaak zo snel mogelijk achter zich wil laten. Oranje is niet alleen raadsheer bij het hof, maar ook voorzitter van het pas twee jaar oude Netherlands Commercial Court of Appeal, dat bouwt aan een internationale reputatie. Daarbij past een voorzitter die boven iedere discussie verheven is.

Volgens Oranje heeft hij zich hooguit vergist in een aantal data, hetgeen hij naar eigen zeggen ook ruiterlijk heeft toegegeven. Het Gerechtshof Amsterdam: 'Een gewraakte rechter kan in de zaak waarin hij gewraakt is niet meer optreden, maar vanzelfsprekend wel in andere zaken.' ■

WEDUWE DERK WIERSUM HOEFT NIET TE GETUIGEN

Het verzoek om de weduwe van Wiersum als getuige te horen, werd 8 december tijdens alweer een pro-formazitting toegelicht door Jacques Taekema, advocaat van verdachte Giërmo B. ‘Voor zover ik weet is de weduwe niet verhoord, ook niet door de recherche, dat is erg wonderlijk,’ aldus Taekema. ‘Ik ben hogelijk verbaasd. Normaal is in een moordonderzoek de ex-partner één van de eersten met wie gesproken wordt. Zij kan heel relevante informatie hebben, zoals de vraag of zij wist van een dreiging uit de hoek van de verdachten in het Marengo-proces. Wij willen deze vragen alsnog kunnen stellen.’

Volgens het OM is de vrouw van Wiersum wel degelijk door de politie verhoord. ‘Alleen waren haar verklaringen niet relevant voor het onderzoek: zij was geen ooggetuige van de moord, noch kende ze de achtergronden ervan. Daarom is het verhoor niet in het dossier gevoegd.’ Dat wil het OM alsnog doen, maar het is tegenstander van een getuigenverhoor: ‘Het levert geen relevante informatie op terwijl het gaat om een kwetsbaar persoon.’ De rechtbank besloot de vrouw van Wiersum niet op te roepen als getuige, zolang de alsnog toe te voegen verklaring onbekend is. Later mag de verdediging het verzoek eventueel herhalen.

VERHOOR KROONGETUIGE

Taekema vroeg, net als Gerald en Machteld Roethof, advocaten van verdachte Moreno B, eveneens om een getuigenverhoor met Nabil B., de kroongetuige in het Marengo-proces

DOOR / STIJN DUNK

De weduwe van Derk Wiersum hoeft niet als getuige op te treden in het strafproces waarin de verdachten van de moord op haar man terechtstaan. In een later stadium gebeurt dat wellicht alsnog.

die Wiersum ten tijde van de moord bijstond. Taekema wil ook Peter R. de Vries, inmiddels media adviseur van Nabil B., en oud-advocaat Bart Stapert, vriend en voormalig collega van Wiersum, als getuigen oproepen. ‘Stapert is verhoord, maar heel summier,’ stelde Taekema. ‘Ik wil hem, de kroongetuige en De Vries onder meer vragen stellen over de omstreken telefoon van de kroongetuige. Misschien speelde die telefoon wel een rol in een alternatief scenario dat de moord op Wiersum verklaart.’ Het OM vindt dat er onvoldoende aanwijzingen zijn om de iPhone van de kroongetuige te linken aan de motieven om Wiersum om te brengen. ‘Er is geen enkel verband,’ aldus de officier van justitie. ‘Alleen al omdat de gegevens uit de telefoon stammen uit een periode ver voor de moord, namelijk tussen september 2017 en februari 2018.’ De rechtbank sloot zich aan bij deze redenering en wees de verzoeken tot het verhoor van de kroongetuige af. Peter R. de Vries en Bart Stapert worden evenmin opgeroepen als getuige.

ALTERNATIEVE SCENARIO'S

Zowel Taekema, Roethof als André Seebregts, advocaat van de derde verdachte in het Wiersum-proces Ridouan T., vroegen nadrukkelijk

aandacht voor alternatieve scenario's rond de toedracht van de moord op de Amsterdamse advocaat. Taekema verwees naar de gerechtelijke dwaling bij de Schiedammer Parkmoord, waar hij als advocaat bij betrokken was. ‘Daaruit hebben we geleerd dat je scenario's uit onverwachte hoek moet meenemen. Is dat hier voldoende gebeurd? Heeft de telefoon van de kroongetuige er iets mee te maken? Was er wellicht een voorgenomen andersoortig delict, zoals wederrechtelijke vrijheidsberoving met de dood tot gevolg? Had Wiersum iets in bezit wat anderen wilden hebben?’ Taekema en Roethof verschillen van mening over de gewenste snelheid van het proces. Het team-Roethof heeft het aantal getuigen teruggebracht, in de hoop dat de rechtbank voor 1 mei 2021 uitspraak doet. Dit vanwege de strengere wetgeving omtrent voorwaardelijke invrijheidstelling die dan in werking treedt: na 1 mei kunnen gedetineerden hoogstens twee jaar voor het einde van hun celstraf vrijkomen. De rechtbank zelf mikt op 13 juli volgend jaar als datum voor de uitspraak. Als het aan Taekema ligt, duurt het proces juist langer: alleen dan is er volgens hem voldoende tijd om genoeg getuigen te verhoren en alternatieve scenario's goed te onderzoeken.

RAADADVOCATEN

RAAD advocaten is een resultaatgericht kantoor dat snel en efficiënt werkt tegen redelijke tarieven. Ons team is vanuit Zwolle en Kampen werkzaam in het insolventierecht en ondernemingsrecht, arbeidsrecht, familierecht, verbintenissenrecht en strafrecht. Vanuit overtuiging is dat deels ook in de gefinancierde rechtshulp. Onze kernwaarden zijn: nuchterheid, eerlijkheid en betrouwbaarheid. Voor ons zijn de sfeer op kantoor en de balans tussen werk en privé belangrijk.

Omdat we groeien zijn we op zoek naar een

ADVOCAAT

die ons team kan versterken. Wij zoeken iemand die zich vooral bezig zal gaan houden met het insolventierecht en arbeidsrecht.

Is dit jouw nieuwe uitdaging?

E-mail dan je brief en CV naar Sybe de Vries via devries@raadadvocaten.nl of bel voor meer informatie naar 038-4238348.

We zoeken een advocaat ...

- ... die het liefst al enige werkervaring heeft
- ... met interesse in insolventierecht en arbeidsrecht
- ... met affiniteit voor cijfers
- ... die analytisch, integer, resultaatgericht, praktisch en een teamplayer is
- ... met een stevige en stressbestendige persoonlijkheid met relativiseringsvermogen

www.raadadvocaten.nl

WEISS
CAPITAL

PROCESFINANCIERING VOOR ONDERNEMERS

www.weisscapital.nl

VACATURE ADVOCAAT PERSONEN- EN FAMILIERECHT

VAN DIJK C.S.
ADVOCATEN

Ons kantoor is gevestigd in het prachtige Maastricht en voorziet reeds sinds 1988 particulieren en zakelijke cliënten van gedegen juridisch advies. Wij zijn eveneens netwerkantwoordpunt van een grote rechtsbijstandsverzekeraar.

Ben jij een advocaat-medewerker die in staat is om cliënten kordaat en oplossingsgericht bij te staan? Dan ben je bij ons aan het juiste adres. Je beschikt over een afgeronde beroepsopleiding en aantoonbare ervaring op het gebied van personen- en familierecht.

Naast je werkzaamheden op het gebied van personen- en familierecht zul je, afhankelijk van je capaciteiten en ons aanbod, ook werkzaam zijn op andere rechtsgebieden.

Ben je op zoek naar een uitdagende baan, met aardige collega's, een goede sfeer en navenante beloning? Neem dan contact op met Wouter Geertsen via 043 - 3253960. Je sollicitatiebrief voorzien van CV kun je richten aan w.geertsen@vandijkadvocaten.com

Van Dijk c.s. Advocaten
Hoogbrugstraat 72 | 6221 CS Maastricht

www.vandijkadvocaten.com

In het coronajaar 2020 lag de Rechtspraak korte tijd voor een groot deel stil, om daarna al improviserend weer op gang te komen. Niettemin passeerden tal van opvallende zaken de revue. Traditiegetrouw kijkt het *Advocatenblad* in december terug op enkele spraakmakende zaken, door de ogen van een betrokken advocaat. Dit jaar: Viruswaarheid, Nicky Verstappen, VoetbalTV en SyRi.

RAADSMAN VAN DOOR / MARCO DE VRIES COMPLOTDENKERS

Gerben van de Corput stond dit jaar diverse malen Viruswaarheid bij, dat zich teweestelde tegen coronamaatregelen. ‘Mijn cliënt stelt gewoon vragen.’

De Bredase advocaat Gerben van de Corput (49) doet zelf de deur open. Handen schudt hij ook nog altijd, als cliënten daar prijs op stellen. ‘Ik dring mijn mening niet op.’ Samen met zijn vrouw vormt hij Lexion Advocaten. Zij doet veel strafrecht, hij ondersteunt middenstanders bij hun juridische besommeringen. Maar sinds dit voorjaar vertegenwoordigt hij ook Viruswaarheid, voorheen Viruswaanzin. De stichting was dit jaar veel in het nieuws met rellen rond verboden demonstraties en *influencers* die opriepen tot verzet (‘free the people’). Wat minder aandacht kregen de rechtszaken over mondkapjes en coronatests. Van de Corput heeft niets met de complottheorieën waarmee Viruswaarheid vaak wordt vereenzelvd. ‘Ik distantieer me van wappies die op straat en op sociale media tekeergaan. Mijn cliënt stelt gewoon vragen. Maar het RIVM en het OMT reageren niet eens. Mijn processtukken zijn zorgvuldig onderbouwd en

gedocumenteerd. Daar staat geen onzin in. Die lezen de critici niet.’

CARNAVAL

Afgelopen februari zag Van de Corput zijn kinderen nog gewoon meelopen in de carnavalsoptocht. Breda werd in de dagen en weken daarna een van de brandhaarden. ‘Eerst nam ik de *lockdown* serieus. We hadden de beelden uit Italië gezien. Ik hield me netjes aan de regeltjes. Behalve het thuiswerken, want hier op kantoor is ruimte genoeg. De videozittingen vond ik geen succes. De Rechtspraak is heel erg bezorgd over haar eigen personeel, terwijl ik me met cliënten voor één cameraatje moet verdringen. Toen heb ik de knop maar omgezet. Ik ken zelf niemand die corona heeft gekregen. Dat maakt het ook surrealistisch.’

Hij was opgelucht toen de cijfers gingen dalen. ‘Het killervirus was minder gevaarlijk dan we dachten, maar toch bleven de beperkingen van kracht.’ Toen benaderde Viruswaanzin-oprichter Willem

Engel hem voor een eerste kort geding. De familie Engel kende Van de Corput van de Fort Oranje-zaak. Een failliete cliënt belandde in een stacaravan op die beruchte camping. Eigenaar van Fort Oranje was Cees Engel, huisjesmelker en vader van Willem. De gemeente Zundert wilde het broeinest van illegale activiteiten ontruimen en sluiten, hetgeen inmiddels ook is gebeurd. ‘Ik kwam er als curator voor mijn cliënt, maar werd al snel advocaat voor de meeste bewoners,’ zegt Van de Corput. ‘Fort Oranje was geen visitekaartje voor onze verzorgingsstaat. Er woonden ruim duizend mensen die nergens anders heen konden. De gemeente beloofde dat niemand dakloos zou worden en alle caravans zouden worden opgeslagen. Maar de meeste cliënten zijn spoorloos en hun bezittingen zijn vernietigd.’ Hij kreeg destijds ook te maken met Jeroen Pols, huisjurist van de camping en medeoprichter van Viruswaarheid. ‘Ze kenden mij dus als advocaat die het namens bur-

© Martijn Gijbetsen

‘Ze hoeven mij echt niet te vertellen dat ik afstand moet bewaren’

gers opneemt tegen de overheid,’ zegt Van de Corput, ‘daar zijn er kennelijk niet veel van.’

YOUTUBE

Sinds de tweede *lockdown* is Viruswaarheid gestopt met demonstraties en richt het zich nu helemaal op procederen. ‘Dat heeft zeker zin. De stichting was dit voorjaar de eerste die begon over het ontbreken van een wettelijke basis voor de maatregelen,’ claimt Van de Corput. ‘Met een kort geding heeft Viruswaan zin bevorderd dat er kritisch naar de noodwet is gekeken. En in een recente zaak gaf het RIVM bij de rechtbank toe dat er geen wetenschappelijke basis is voor de PCR-test. Nou, dat weten we dan ook weer.’

Toch zijn alle zaken sinds juni verloren. ‘Op dit moment [kan] niet worden vastgesteld wat de beste aanpak is voor de bestrijding van het coronavirus,’ overwoog de Haagse rechtbank, ‘Viruswaarheid c.s. pretenderen wel dat te weten, maar het siert de staat dat hij erkent niet honderd procent zeker te weten of de gekozen aanpak achteraf de beste zal blijken te zijn.’

In augustus diende een zaak tegen de tijdelijke mondkapjesplicht in een paar winkelstraten. ‘Zo’n onvrijwillig gedragsexperiment is in strijd met de Code van Neurenberg,’ zegt Van de Corput. Vergelijkingen met de oorlog wil hij verder vermijden. ‘Maar vaak leggen journalisten je woorden in de mond. Zo kreeg Willem Engel de vraag of hij het mondkapje zag als de nieuwe Jodenster. En als je straks niet gevaccineerd bent, mag je misschien niet meer in een ziekenhuis werken. Dan wordt er toch op basis van bepaalde kenmerken geselecteerd?’

Ook de media worden juridisch aangepakt. Viruswaarheid verloor een kort geding tegen YouTube, dat video’s verwijderde. Redacties van kranten en televisie worden regelmatig gesommeerd om te rectificeren. ‘Engel voelt zich gedemoniseerd en kan niet meer zonder beveiliging over straat.’

De verharding is over en weer. Ludieke acties zoals illegaal knuffelen lijken lang geleden. De NOS haalt logo’s van haar straalmotoren, Kamerleden worden bedreigd en de

Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding waarschuwt voor een ‘radicale onderstroom’ van coronantkeners. ‘De NCTV heeft mijn cliënt desgevraagd laten weten daarmee niet specifiek Viruswaarheid te bedoelen,’ reageert Van de Corput. ‘Dat is leuk, maar ondertussen is de suggestie wel gewekt.’

Hij heeft zelf nooit demonstraties bezocht en laat de woordvoering in de media over aan Engel en Pols. Toch krijgt hij kritiek, ook van collega’s. ‘Een paar – nota bene – strafrechtadvocaten die twitteren dat ik deze cliënt niet zou mogen bijstaan. Zij hoeven mij echt niet te vertellen dat ik afstand moet bewaren. Die professionaliteit is er zeker.’ Ondertussen loopt ook zijn gewone mkb-praktijk door. ‘De horeca heeft het zwaar, dus ik heb het druk. De coronamaatregelen worden verkocht onder het mom van: baat het niet, dan schaadt het niet. Maar mijn cliënten schaadt het wel.’

In december vorderde Viruswaarheid opnieuw een verbod op de PCR-test. De voorzieningenrechter wees ook die eis af. ▶

KOELBLOEDIG EN AFSTANDELIJK

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Gerald Roethof gaat namens zijn cliënt in hoger beroep in de zaak-Nicky Verstappen. 'Een rechter die deze zaak met afstand bekijkt, zou tot vrijspraak dienen te komen.'

Sporten is heel belangrijk voor strafrechtadvocaat Gerald Roethof (47), vertelt hij. 'Om het hoofd te legen, in de sportschool met wat gewichtjes, of boksen tegen een bokszak aan.' Het liefst vier keer per week. 'Soms lukt dat. Maar er zijn weken waarin het maar één keer lukt, omdat het zo druk is.'

Hoe heeft hij het ervaren om zijn cliënt Jos B. in de zaak-Nicky Verstappen bij te staan? 'Het was vanzelfsprekend een beladen en enerverende zaak, maar – en dit klinkt misschien hard – qua lelijkheid wijkt deze zaak niet af van andere zaken waarin cliënten worden verdacht van levensdelicten.'

De strafrechtadvocaat vertegenwoordigt veel cliënten in dit soort zaken. Roethof: 'Bij andere zaken zijn de details soms nog gruwelijker, zitten foto's met de meest lelijke verwondingen. Daarmee wil ik niet zeggen dat de zaak-Verstappen me niet raakt, zeker niet.'

MEDIA-AANDACHT

Het is vooral het mysterie rondom de verdwijning van Nicky Verstappen en de grote hoeveelheid media-aandacht die de zaak uitzonderlijk maken, zegt Roethof. De Rechtbank

Limburg veroordeelde zijn cliënt, de 58-jarige Jos B. in november voor 12,5 jaar gevangenisstraf. Volgens de rechtbank staat vast dat hij in augustus 1998 de 11-jarige Nicky Verstappen seksueel heeft misbruikt, met de dood als gevolg. Roethof gaat namens zijn cliënt tegen de uitspraak in hoger beroep, het OM overigens ook. 'Ik heb een cliënt die nadrukkelijk zegt onschuldig te zijn. Als je cliënt dat zegt en het bewijsmateriaal is discutabel, dan ga je met een cliënt die dat uitdrukkelijk wenst in hoger beroep.'

In zijn verdediging gaat Roethof uit van het strafdossier en de verklaring van zijn cliënt, vertelt hij. Zijn cliënt hoeft hem niet alles te vertellen. 'Mijn cliënt moet zich op zijn gemak voelen bij de verdediging. Van belang is dat hetgeen mijn cliënt vertelt, klopt. Daar baseer ik de verdediging op. Maar ik zal er nooit op aandringen dat mijn cliënt mij meer vertelt dan hij of zij zelf wil. Ik kijk afstandelijk naar het dossier en vraag me af: zou een rechter kunnen vrijspreken met de ontkenning van mijn cliënt? In deze zaak zeg ik: ja, dat is heel goed mogelijk. Sterker nog, een rechter die de zaak met afstand bekijkt, zou tot vrijspraak dienen te komen.'

Jos B. heeft gedurende de zaak gezwegen. 'In zijn algemeenheid kan ik me niet uitlaten over mijn adviezen. Omdat mijn cliënt het goed vindt, wil ik zeggen dat het inderdaad mijn advies is geweest.' Op de vraag of Jos B. zelf wel wilde praten, wil Roethof geen antwoord geven. In de media kreeg Roethof veel kritiek omdat hij te weinig empathie zou hebben getoond aan de nabestaanden in deze zaak. 'In de rechtszaak is een beperkt aantal mensen aanwezig, het hele land vindt er iets van. Ik denk niet dat er journalisten aanwezig waren die kunnen zeggen dat ik geen empathie toonde of minder empathie dan gemiddeld in een zaak waarin iemand wordt verdacht van een levensdelict. In deze zaak is Peter R. de Vries geen journalist, maar een belangenbehartiger.' Ook in talkshows zou hij te weinig empathie tonen. 'Je mag dan niet uit het oog verliezen welke vragen mij werden gesteld. Mensen vormen vaak een mening terwijl ze de context niet kennen.'

BELANGENBEHARTIGER

Roethof is er primair voor het behartigen van de belangen van zijn cliënt, vervolgt hij. 'Hoe lelijker een zaak,

‘Dit is wat Nederland nodig heeft. Een advocaat die er is voor zijn cliënt, ongeacht zijn beschuldigingen’

helemaal als een kind betrokken is, hoe kritischer de samenleving op je is. Vanuit de samenleving, nabestaanden, zie je een bepaalde aversie tegen alles wat een advocaat doet voor de verdachte. In de praktijk doe je heel weinig goed.’

Hij zegt zich niet snel aan de buitenwereld te storen. Er komen wel akelige berichten binnen via de mail, vertelt hij. ‘Personen die vanachter hun computer menen in de anonimiteit van alles te kunnen zeggen. Mijn secretaresse filtert mijn mail. Al het lelijke kan de prullenbak in. En als ik het uiteindelijk toch te lezen krijg, gaat het mijn eigen prullenbak in.’ Voor zijn verdediging van Jos B. zijn er berichten binnengekomen via de mail die je als bedreiging zou kun-

nen zien, zegt de strafpleiter. ‘Maar ik ben alweer vergeten wat er precies in stond.’ Van de dreigementen heeft hij dan ook geen aangifte gedaan, om beveiliging heeft hij evenmin gevraagd. Het zijn de positieve mails die hem bijblijven. ‘Vergis je niet, er zijn heel veel mensen die zeggen: meneer Roethof, wat doet u het goed. Dit is wat Nederland nodig heeft. Een advocaat die er is voor zijn cliënt, ongeacht zijn beschuldigingen. Een advocaat die zijn rug recht houdt.’

ZUURSTOF

Zijn vader is advocaat, zijn zus en zijn neefje eveneens. Ook veel van zijn vrienden zijn advocaat. ‘Als je mensen om je heen hebt die oprecht zijn, volledig oprecht, en ze weten waar-

over ze praten, dan heb je natuurlijk een gigantische steun.’ Met hen praat hij ook over het vak. ‘Mijn eigen visie is leidend, maar ik stel me open voor de visie van anderen. Dat moet je regelmatig doen. Een klankbord kan helpen.’

In de natuur zijn, dat geeft hem rust en energie, zegt Roethof. Door corona zit een bezoek aan Suriname er momenteel niet in. Maar het is zijn gewoonte om vier keer per jaar naar het land te gaan waar hij een groot deel van zijn jeugd heeft gewoond. Naast werken, ontspant hij daar en doet hij leuke dingen, zoals met vrienden de ongerepte jungle in. ‘Dat geeft zoveel zuurstof, letterlijk en figuurlijk. Dat zijn dingen waardoor je oplaadt en je weer tegen heel veel kan.’ ▶

AVG-BOETE SNEL GETACKELD

Quinten Kroes en Manon Oostveen procedeerden met succes tegen de Autoriteit Persoonsgegevens over een boete van 575.000 euro voor videoplatform VoetbalTV. ‘Er ging een zucht van opluchting door het bedrijfsleven.’

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Ik procedeer vaak voor mijn cliënten tegen toezichthouders. Dit was één van die zaken waarin je echt de overtuiging hebt dat je cliënt onrecht is aangedaan,’ zegt Quinten Kroes (49, Brinkhof, Amsterdam). Hij is partner en advocaat op het gebied van telecom-, media- en privacyregulering. Kroes vertegenwoordigde de zaak samen met Manon Oostveen (33). Zij is advocaat informatierecht met een focus op privacy en gegevensbescherming. Voordat ze bij Brinkhof begon, promoveerde ze aan de Universiteit van Amsterdam op fundamentele rechten en het Europese gegevensbeschermingsrecht in de context van big data. Haar kennis kwam goed van pas in deze zaak waarin de interpretatie van artikel 6 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) centraal stond. Oostveen: ‘In de zaak draait het om de uitleg van het “gerechtvaardigd belang”, één van de grondslagen op basis waarvan persoonsgegevens mogen worden verwerkt. Een fundamentele vraag met een enorm maatschappelijk belang.’ De zaak in het kort. Sociaal platform VoetbalTV, in 2018 opgericht door

de KNVB en Talpa, zond beelden uit van wedstrijden bij meer dan 150 amateurclubs. Zo’n 520.000 mensen maakten gebruik van de VoetbalTV app. Per maand waren er ongeveer 3.000 wedstrijden te zien. Op de app konden voetbalmomenten worden teruggekeken en gedeeld. Daarnaast konden trainers van een analysetool gebruikmaken. Ruim een jaar deed de AP onderzoek naar de privacy van de (veelal minderjarige) spelers, scheidsrechters en toeschouwers. In mei 2019 kwam de toezichthouder met een conceptonderzoeksrapport, in november volgde het eindrapport. ‘Daarna bleef het eindeloos stil,’ zegt Kroes. ‘Dat je het inhoudelijk niet met elkaar eens bent, is één ding. Iets anders is dat je vervolgens ook nog een jaar moet wachten, wat een kleine start-up, die VoetbalTV natuurlijk was, zich niet kan veroorloven.’ In de zomer van 2020 legde de AP een boete van 575.000 euro op, één van haar hoogste boetes ooit. Kort daarna ging VoetbalTV failliet. Het conflict met de Autoriteit Persoonsgegevens drukte al langer op de inkomsten. Oostveen: ‘De toezichthouder heeft

gezegd: “Wat jij doet, kan per definitie niet, vanwege mijn interpretatie van de wet.” Als de toezichthouder dan vervolgens zo lang wacht met een handhavingsbesluit, kun je eigenlijk niets meer als bedrijf.’

GERECHTVAARDIGD BELANG

Het oordeel van de AP was gebaseerd op haar uitleg van het gerechtvaardigd belang. Kroes: ‘Altijd werd gedacht dat alle legitieme belangen mochten worden meewogen in deze afweging, maar sinds kort geeft de AP er een strikte uitleg aan: een belang is slechts “gerechtvaardigd” als het in het recht is benoemd als “rechtsbelang”. Als het niet is vervat in het recht, komt men aan de afweging van belangen niet toe.’ De AP stelde vast dat VoetbalTV alleen een commercieel en daarmee geen gerechtvaardigd belang had bij de verwerking van de persoonsgegevens. Op basis hiervan keurde de AP het uitzenden van amateurvoetbalwedstrijden af. VoetbalTV diende beroep in bij de Rechtbank Midden-Nederland, een uitzonderlijke gang van zaken. Kroes: ‘Normaal gesproken ga je eerst in

‘Als de toezichthouder zo lang wacht, kun je eigenlijk niets meer als bedrijf’

bezwaar bij het orgaan dat de beslissing heeft genomen. Dat hebben we kunnen overslaan, omdat we gebruik hebben gemaakt van het feit dat de AP haar wettelijke deadlines overschreed.’

VERBINDENDE ROL

De advocaten van VoetbalTV bepleiten dat er behalve het commerciële belang andere belangen meespelen bij de VoetbalTV app, waaronder een maatschappelijk en een sportief belang. Zij wezen onder meer op het vergroten van de betrokkenheid en het spelplezier van voetballiefhebbers en spelers en de mogelijkheid voor trainers en analisten van voetbalclubs om wedstrijden te analyseren. Oostveen: ‘Door het ingrijpen van de AP konden opeens duizenden voetballers en belangstellenden de app niet meer gebruiken en is het bedrijf omgevallen. Juist in COVID-tijd speelt de app, die het voor familie, vrienden en andere belangstellenden mogelijk maakt om wedstrijden te volgen, een belangrijke verbindende rol.’ Daarbij stelden de advocaten dat het gerecht-

vaardigd belang in samenhang met een toets op noodzakelijkheid en proportionaliteit en subsidiariteit moet worden gezien. Kroes: ‘Voor de restrictieve interpretatie van de AVG bestaat geen enkel precedent in de jurisprudentie.’

OPLUCHTING

Eind november vernietigde de rechtbank de boete. Alle belangen die niet tegen de wet ingaan, mogen meewegen in de belangenafweging, oordeelde de rechtbank. Commerciële belangen zijn dus niet per definitie uitgesloten. De verwerking van de gegevens moet wel noodzakelijk zijn, en er moet een afweging worden gemaakt tussen de belangen van VoetbalTV en de belangen, rechten en vrijheden van betrokkenen. Ten onrechte heeft de AP de verwerking van persoonsgegevens niet volledig onderzocht en is zij gestopt bij de vaststelling dat VoetbalTV geen gerechtvaardigd belang heeft, oordeelde de rechter. Kroes: ‘Door het bedrijfsleven ging een collectieve zucht van opluchting na deze

uitspraak. Er zijn allerlei vrij normale huis-tuin-en-keukenverwerkingen van persoonsgegevens in de praktijk, bij organisaties en bedrijven. Als artikel 5 in samenhang met artikel 6 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming door de rechter zo restrictief geïnterpreteerd zou worden als door de AP, zou ook de werkwijze van deze organisaties en bedrijven in gevaar komen.’

DISCUSSIE

In deze rechtszaak sprak de rechter zich voor het eerst uit over een AVG-boete van de AP. Kroes: ‘Dit soort discussies gaan we nog veel meer voeren. Doordat de boetes zo hoog zijn en het handhavingsrisico reëel, merken we dat cliënten veel serieuzer kijken naar wat ze moeten doen met die open normen uit de AVG. In combinatie met het handhaven van boetes is dat een heel lastige situatie.’ ▶

Tegen de uitspraak staat tot begin januari hoger beroep open bij de Raad van State.

BIG BROTHER

DOOR / STIJN DUNK

TEGENGEHOUDEN

Aangenaam verrast waren Anton Ekker en Douwe Linders door hun snelle succes in de SyRI-zaak, waarin de rechter paal en perk stelt aan de overheid als Big Brother.

Linders (SOLV Advocaten) en Ekker (Ekker Advocatuur) zien in de SyRI-zaak een overeenkomst met de toeslagenaffaire: het maatschappelijk belang om grenzen te trekken als fraudebestrijding dreigt uit de hand te lopen. In februari verklaarde de rechtbank van Amsterdam de SyRI-wetgeving strijdig met het privacybeginsel van artikel 8 EVRM. Dat was precies de inzet van een brede coalitie van organisaties die paal en perk wilden stellen aan de overheid als Big Brother. De coalitie bestond onder meer uit Stichting Privacy First, vakbond FNV en het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten.

‘Een belangrijke overeenkomst tussen de toeslagenaffaire en het Systeem Risico Indicatie (SyRI) is dat de overheid in beide gevallen burgers profileert en dat met name groepen burgers met een immigratieachtergrond en lagere sociaal-economische klasse geraakt worden,’ vertelt Ekker. ‘Met alle risico’s op *bias* van dien. Ook vergelijkbaar is de organisatiecultuur die erachter zit: er is niet één schuldige, iedereen denkt er zo over. Voorafgaand aan de procedure gingen wij voor overleg naar het ministerie van Sociale Zaken en

Werkgelegenheid. De ambtenaren daar begrepen uit de grond van hun hart niet wat het probleem was. Ze waren ervan overtuigd dat wij een kansloze zaak hadden.’ Linders: ‘Het gevaar zit hem niet alleen in dit soort systemen en algoritmen, maar ook in wiens handen ze zijn. Daarom moet je waarborgen inbouwen tegen discriminatie.’

Inhoudelijk focusten Ekker en Linders zich aanvankelijk op de privacyrechten die in het geding zijn met een beroep op het EVRM. ‘Met name op doelbinding: persoonsgegevens worden binnen SyRI gebruikt voor een ander doel dan waarvoor ze oorspronkelijk verkregen zijn,’ legt Linders uit. ‘Op de zitting werd duidelijk waar de rechtbank haar aandacht op zou vestigen: wordt er gebruikgemaakt van zelflerende algoritmen en big data? En ligt in de gebruikte data en indicatoren een bias besloten die kan leiden tot stigmatisering?’ Dat konden Ekker en Linders niet bewijzen, want de overheid wilde niet laten zien hoe deze modellen eruitzagen. ‘De staat heeft in de hele procedure niet echt uitgelegd hoe het werkt,’ zegt Ekker. ‘Dat heeft tegen ze gewerkt, het was niet transparant en toetsbaar.’ De coalitie profiteerde.

‘Het ging ons erom om die wet van tafel te krijgen,’ vertelt Linders. ‘Dat deden we door erop te hameren dat de wet ruimte laat om zelflerende systemen in te zetten. Of het daadwerkelijk gebeurde, was niet relevant.’

BIJZONDERE STEUN

Ook buitengerechtelijke acties hielpen. ‘We hebben bewust de aandacht in de media gezocht,’ aldus Linders. ‘Vooral via de twee schrijvers die zich hadden aangesloten bij de coalitie: Tommy Wieringa en Maxim Februari. Zij schoven als boegbeelden aan bij actualiteitenprogramma’s en schreven opiniestukken, dat heeft in ons voordeel gewerkt.’ Ook wist de coalitie steun te krijgen uit bijzondere hoek: de VN-rapporteur inzake extreme armoede en mensenrechten Philip Aston schreef een zogeheten *amicus* brief aan de Amsterdamse rechtbank, waarin hij stelt dat SyRI de armsten in de samenleving discrimineert en het recht op privacy en sociale zekerheid ondermijnt. ‘Zo’n brief krijgt de rechtbank niet vaak,’ stelt Ekker. ‘We konden hem niet officieel als processtuk aanmerken, maar hebben het als productie ingebracht.’ Het SyRI-vonnissen heeft sowieso

‘Dit vonnis gaat wereldwijd als blauwdruk gebruikt worden’

internationale reikwijdte, benadrukt Ekker. ‘Er zijn wereldwijd vergelijkbare voorbeelden van geautomatiseerde risicoprofilering, die aantonen dat het een globaal fenomeen is. Anderzijds is het in andere landen nauwelijks getoetst door de rechter.’ Dit zorgde voor veel buitenlandse belangstelling. Linders en Ekker zijn frequent benaderd door confrères en belangenorganisaties uit andere landen. ‘Het ziet er naar uit dat deze uitspraak als blauwdruk gebruikt gaat worden elders in de wereld,’ aldus Ekker.

ECHTE IMPACT

En dat terwijl het vooraf geen gelopen race was. ‘Aan de andere kant zaten ook goede advocaten,’ blikt Ekker terug. ‘Er woedde nog volop

een maatschappelijk debat over de Urgenda-uitspraak waarbij de rechter ook al had opgetreden tegen de overheid. Wij vroegen hetzelfde.’ Linders is Ekker nog een fles champagne schuldig, lacht hij. ‘Ik dacht: dit lukt ons pas bij het gerechtshof of het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Anton was positiever. Toen deze doorbraak er kwam, was ik ontroerd. We hebben er vier jaar lang zo hard voor gewerkt. Ik heb meer principiële zaken gedaan, maar dit was de eerste waarvan ik dacht: hier gaan we echt een positieve impact mee maken in de levens van mensen die anders vaak onzichtbaar en ongehoord blijven.’

Dan moet de Nederlandse wetgever eerst nog lering trekken uit het SyRI-vonnis. Kort na het proces presen-

teerde het kabinet het wetsvoorstel Gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden, dat in plaats van minder, juist meer deuren naar grootschalige profilering opent. ‘De wetgevingsjuristen hebben zich niet veel van de rechter aangetrokken,’ zegt Ekker. ‘Maar in de Kamer wordt er nu heel kritisch naar gekeken, dat komt zeker door de SyRI-zaak. De strijd is niet meteen gewonnen na één procedure, dit is een zaak van lange adem.’ Ondertussen zijn lagere overheden en bedrijven wel aan de slag gegaan met de kwestie, aldus Linders. ‘Dat is minder zichtbaar, maar heel waardevol.’ Er is in elk geval veel maatschappelijke aandacht gegeneerd, ziet Ekker. ‘Dat was een belangrijk doel van de coalitie en dat is voor honderd procent bereikt.’ ■

EINDE VAN EEN SOCIAAL ADVOCaat

DOOR / MARK HÜSEN

Als straks op 1 januari niet het vuurwerk maar wel de champagnekurk knalt, verlaat ik na ruim dertien jaar de advocatuur. Tijd voor een terugblik op dertien jaar opkomen voor een voor iedere burger toegankelijke rechtsstaat. Hoe dat in de praktijk gaat, was overigens recent nog te zien in de documentaire *De Laatste Sociaal Advocaten* van Ingeborg Jansen. Ik werd beëindigd op 6 juli 2007. Hoewel we er toen nog geen weet van hadden, broeide onder de oppervlakte al de kredietcrisis die ongeveer een jaar later uitbarstte en veel invloed zou hebben op de ontwikkelingen daarna. Onderaan deze pagina enkele cijfers. De advocatuur in Nederland groeide in het begin van deze eeuw als kool. Pas in 1999 was de 10.000ste advocaat beëindigd en op 12 februari 2008 werd de 15.000ste advocaat beëindigd. Eind 2010 waren er 16.275 advocaten in Nederland. Daarna vlakke de groei af. Het aantal advocaten dat bij de Raad voor Rechtsbijstand staat ingeschreven, steeg nog tot in totaal 7.603 in

2014 maar daalde daarna tot 6.883 eind 2019 en dat terwijl het totaal aantal advocaten wel bleef stijgen. Er is in de afgelopen dertien jaar duidelijk iets gebeurd.

RECHTSBIJSTAND IN ZWAAR WEER

Ik begon mijn praktijk bij het voormalige bureau voor rechtshulp in Rotterdam dat na de opheffing van de bureaus in 2005 verder was gegaan als advocatenkantoor. Een succesvolle operatie was dat overigens niet, omdat binnen vijf jaar veel van deze kantoren failliet gingen of opgeheven werden. Dat gold in 2009 ook voor het kantoor in Rotterdam. Gelukkig kon ik mijn stage afmaken bij het Advokatenkollectief waar ik daarna ook ben blijven werken. In het jaarverslag 2019 van de Nova staat prominent dat het water de advocaten in de gefinancierde rechtsbijstand aan de lippen staat. In het verslag van 2007 ging het hoofdstuk 'toegang tot het recht' vooral over de problemen van middeninkomens om een advocaat te kunnen betalen (ook toen al). Toch rommelde het

Mark Hüsen werkt dertien jaar lang als advocaat in het sociale zekerheids- en familierecht. Nu houdt hij het voor gezien. Bij wijze van afscheid deelt hij zijn overwegingen.

© Mienno Janssen

in 2007 ook al. In het regeerakkoord van het kabinet-Balkenende IV uit hetzelfde jaar stond dat er 50 miljoen euro bezuinigd moest worden op de rechtsbijstand. Dit kwam toen voor de advocatuur als een verrassing. De reden voor deze bezuiniging was de toename van de kosten van de gefinancierde rechtsbijstand naar bijna 400 miljoen euro in 2006. Dit motief van kostenbeheersing zou er voor zorgen dat het tijdens mijn hele advocatenbestaan ook niet meer rustig werd. In de afgelopen dertien

	Advocaten in Nederland	Ingeschreven bij de Raad voor Rechtsbijstand	Nieuwe stagiaires
Eind 2007	14.882	6.630	1.360
Eind 2019	17.830	6.883	933

jaar heb ik vier keer bij het Binnenhof gedemonstreerd tegen plannen van opeenvolgende bewindslieden op Justitie.

ALBAYRAK: DE ZACHTE HAND

Onder staatssecretaris Albayrak werd geprobeerd de bezuiniging vooral met de zachte hand te realiseren en bleven ingrijpende wijzigingen achterwege. Geprobeerd werd om bijvoorbeeld via een proactieve benadering geschillen tussen overheid en burgers te voorkomen en op te lossen. Ruim tien jaar later en een kinderopvangtoeslagaffaire verder blijkt dat dit weinig succes heeft gehad.

TEEVEN: DE BOTTE BIJL

Door haar opvolger Teeven werd wel de botte bijl gehanteerd. Hij wilde structureel nog 85 miljoen euro extra bezuinigen. Daarvoor werden vergaande voorstellen gedaan zoals: selectie aan de poort, uitsluiten van huur- en verbintnissenrecht en bij echtscheiding alleen een toevoeging op basis van het gezinsinkomen. Zover kwam het niet, maar er werden wel vergaande maatregelen genomen zoals een verlaging van de vergoeding van € 112,94 *per punt* in 2011 naar uiteindelijk € 105,61 in 2015, bevestiging van de vergoeding tot 2019, extra verhoging van de eigen bijdrage voor rechtzoekenden, een hogere eigen bijdrage in het familierecht, afschaffing van de anticumulatieregeling en versoeringen op met name het gebied van het strafrecht. Ook kwam in 2011 de verplichte doorverwijzing naar een advocaat door het Juridisch Loket, maar dat leidde in de praktijk tot meer administratieve belasting dan tot het vroegtijdig oplossen van zaken.

Door verzet in de Eerste Kamer lukt het Teeven niet om zijn vergaande voorstellen door te voeren. In plaats daarvan kwamen onderzoekscommissies. In 2015 verscheen het rapport 'Herijking rechtsbijstand' van de commissie-Wolfsen en in 2017 het rapport 'Andere Tijden' van de commissie-Van der Meer. Met beide lijvige adviesrapporten is overigens tot nu toe weinig gedaan.

DEKKER: SCHIMMENSPEL EN VEEL PILOTS

Na het aftreden van Teeven in 2015 werd het even rustiger. Als we in 2017 dachten dat door de gunstigere economische situatie de storm ging liggen, dan kwamen we bedrogen uit. De nieuwe minister voor – nota bene – Rechtsbescherming Dekker heeft weliswaar geen bezuinigingsopdracht meer, maar in plaats daarvan is het 'redesign van de rechtsbijstand' gekomen. Wat dat voor de rechtshulp concreet betekent, is overigens vier jaar later en ruim een decennium verder nog steeds niet duidelijk. Wel zijn er veel pilots uitgevoerd: de pilot Rotterdam-Zuid, keuzehulp bij scheiden, oplossingsgerecht scheiden, samenwerking eerste lijn, Huizen van het Recht, geschiloplossing in het huurdomein, LegalGuard, wijkrechtbank enzovoort. Intussen werkten advocaten in 2019 met een vergoeding die lager was dan in 2009. In 2019 was de vergoeding € 108,57 per punt terwijl deze in 2009 nog € 110,29 bedroeg. Het is dan ook niet vreemd dat sociaal advocaten eind 2019 massaal wilden gaan staken. Omdat eind 2019 de financiële situatie nog rooskleurig was, kon de

minister tijdelijk extra geld beschikbaar stellen waardoor de staking niet doorging. Door de COVID-19-epidemie is het de vraag of dat geld na 2021 nog beschikbaar zal blijven.

DE JAREN TWINTIG: WAT GAAT HET WORDEN?

De uitgaven voor rechtsbijstand zijn gedaald van 495 miljoen euro in 2012 naar 413 miljoen euro in 2018. De doelstelling van Teeven is dus bijna gehaald, maar ten opzichte van de bezuinigingsdoelstelling in 2007 zijn de uitgaven nog steeds te hoog. Als er door de gevolgen van de COVID-19-epidemie na 2021 weer bezuinigd moet gaan worden, dan gaat dat waarschijnlijk terugkomen. Een van de steeds terugkerende plannen is het versterken van de eerste lijn. Of dat een herleving van het bureau voor rechtshulp of een harde selectie aan de poort inhoudt, is nog steeds afwachten. Een populair idee lijkt ook de terugkeer van een soort kantonrechter te zijn. Hoe de tweede lijn in de rechtsbijstand eruit gaat zien en wat daar de rol van advocaten in zal zijn, is nog steeds vaag. Minister Dekker lijkt gecharmeerd te zijn van rechtsbijstandverzekeraars. De toon van het VVD-verkiezingsprogramma is voor advocaten weinig positief. Als de kiezer straks Rutte een premierbonus geeft, dan ziet het er voor sociaal advocaten niet best uit. Bij mij hebben dertien jaar hard werken, matige politieke en financiële waardering en voortdurende onzekerheid over de toekomst hun tol geëist waardoor ik dat niet meer afwacht. Ik heb intussen een baan buiten de advocatuur gevonden en hang mijn toga aan de wilgen.'

WORD OOK BRANDMR

En help het recht
toegankelijker maken.

Wij zijn **BrandMR**. Een nieuwe juridische dienstverlener die Nederlanders helpt hun recht te blijven halen. Bij Brandmeester krijgen jouw klanten direct duidelijkheid en persoonlijke hulp van jou. **Grijp deze kans om de toekomst van juridische dienstverlening vorm te geven.**

Kijk voor de vacatures op wordbrandmeester.nl

Als advocaat help je nu nog alleen verzekerde klanten via SRK. Je komt in dienst bij SRK Rechtsbijstand BV. BrandMR heeft de ambitie om het recht toegankelijk te maken voor iedereen en wil ook advocaten onverzekerde klanten laten helpen.

REGEL RECHT MET

BRANDMR

TER ZITTING

Monument

DOOR / LARS KUIPERS

Een nieuwe vloer leggen in een monumentale werfkelder? Dat gaat zomaar niet!

Meneer B. heeft een kanooverhuurbedrijf aan de Oudegracht in Utrecht. In 2018 huurde hij een werfkelder als opslagruimte. Begin 2019, na een jaar sparen, nam hij na overleg met de eigenaren een aannemer in de arm om een mooie, strakke vloer in de kelder te leggen.

Op 11 januari fietste een erfgoed specialist van de gemeente Utrecht langs en zag dat er puin werd afgevoerd uit de kelder. Dat deed de alarmbellen rinkelen. Een rijksmonument. Was daar wel een vergunning voor? De gemeente legde het werk meteen stil. En nu, bijna twee jaar later, moet B. voorkomen bij de economische politierechter.

Hij zit er een beetje bedremmeld bij. 'Er staat dat ik een monumentale vloer zou hebben gesloopt,' zegt B. 'Maar ik heb alleen maar gruis, puin, zand en grind afgevoerd. Wat oud was, heb ik laten liggen: een paar kloostermoppen. Een oud stuk riool op een onlogische plek heb ik laten staan. En ik ben niet in de historische klei gegaan.'

'Wist u dat het een beschermd rijksmonument was?' vraagt de rechter.

'Nee. Iemand van de archeologische dienst is nog met een spade door dat puin heen gegaan en zei: "Dit heeft geen historische waarde." En toen is het afgevoerd.'

B. had zich gewoon aan de regels moeten houden, vindt de officier van justitie. Ze vermoedt dat B. geen vergunning heeft aangevraagd om kosten te besparen en eist 10.000 euro boete. Advocaat Sibel Önemli haalt alles uit de kast. B. heeft absoluut geen schade aangericht aan een monument, betoogt ze. Waarom had een stadsarcheoloog anders alsnog toestemming gegeven om het puin af te voeren? 'Deze hele zaak is gebaseerd op vermoedens, aannames en gissingen.'

Ze vindt dat haar cliënt verschoonbaar heeft gedwaald. 'Hooguit is er sprake geweest van lichtzinnigheid, maar opzet ontbreekt. De eigenaren hebben hem nooit op een vergunningplicht gewezen. En als zij het al niet weten, hoe had mijn cliënt dan moeten weten dat een vergunning nodig was? Dus kan er hooguit sprake zijn van een overtreding, maar absoluut niet van een misdrijf.'

De rechter trekt zich even terug voor beraad. Na tien minuten is ze eruit. Voor haar is de zaak simpel. Of die vloer nou van waarde was of niet, voor werk aan een rijksmonument is een omgevingsvergunning nodig, met als onderdeel daarvan bodemonderzoek en archeologisch onderzoek. Allemaal niet gebeurd, terwijl B. had kunnen weten dat hij in een monument niet zonder meer aan de slag kon. Het komt hem te staan op 2.000 euro boete.

Dit is de laatste aflevering van de rubriek Ter Zitting.

KORT NIEUWS

SPECIALISATIES

De Raad voor Rechtsbijstand beperkt per 1 januari 2021 het aantal specialisaties waarvoor een advocaat ingeschreven kan staan tot vier. De raad hanteert daarbij 'specialisatiegroepen' die overeenkomen met de hoofdrechtsgebieden van de NOvA.

RECHTSBIJSTAND

De gefinancierde rechtsbijstand kost de overheid dit jaar 25 miljoen minder dan begroot, blijkt uit de Najaarsnota van het kabinet. Eerder deed minister Dekker de toezegging dat dit geld wordt besteed aan toevoegingen bij echtscheidingszaken.

WIJKPLAATS

De SP en de NOvA verrasten de Tweede Kamer tijdens de behandeling van de justitiebegroting met een plan voor de inrichting van een 'wijkplaats voor togadragers'. Omdat het plan op dat moment niet op voldoende steun kon rekenen, werd het voorlopig ingetrokken.

D66

D66 heeft de Amsterdamse strafrechtadvocaat Sidney Smeets op een verkiesbare plaats gezet voor de Tweede Kamer verkiezingen volgend voorjaar. Op plaats 30 staat de Amsterdamse sociaal advocaat Nazmi Türkkol.

CU EN CDA

Bij de ChristenUnie is Don Ceder, tevens gemeenteraadslid in Amsterdam, op de vierde plaats van de kandidatenlijst gezet. Ceder heeft een eigen algemene praktijk. De Limburgse Marieke Nass, fractievoorzitter van het CDA in Gulpen-Wittem en telg uit een advocatenfamilie, staat bij de christendemocraten op plaats 31. Nass legt zich toe op arbeids- en huurrecht.

PATROON

De Maastrichtse arbeidsrechtadvocaat Mareine Callemeijn van Boels Zanders is uitgeroepen tot Patroon van het Jaar. Vooral de manier waarop ze haar stagiair begeleidde, ondanks alle coronabeperkingen, oogste veel lof.

GEZIEN

LEGAL THRILLER ALS CREATIEVE UITLAATKLEP

Het schrijven van een boek vergt volharding en discipline. Neem nou Christiaan Alberdingk Thijm, wiens tweede roman in januari verschijnt. Het boek kostte hem negen jaar, was een aanslag op zijn vrije tijd en vroeg het nodige geduld van zijn gezin.

DOOR / KEES PIJNAPPELS

In zijn slotwoord komt de auteur dan ook tot het inzicht dat hij het thuisfront op zijn minst een bedankje is verschuldigd. 'Mijn familie heeft het in de negen jaar die ik werkte aan dit boek regelmatig zonder mij moeten stellen. Een man die naast twee drukke banen als docent en advocaat ook nog eens een roman schrijft – je zou er maar mee getrouwd zijn. Of het zou je vader maar zijn.'

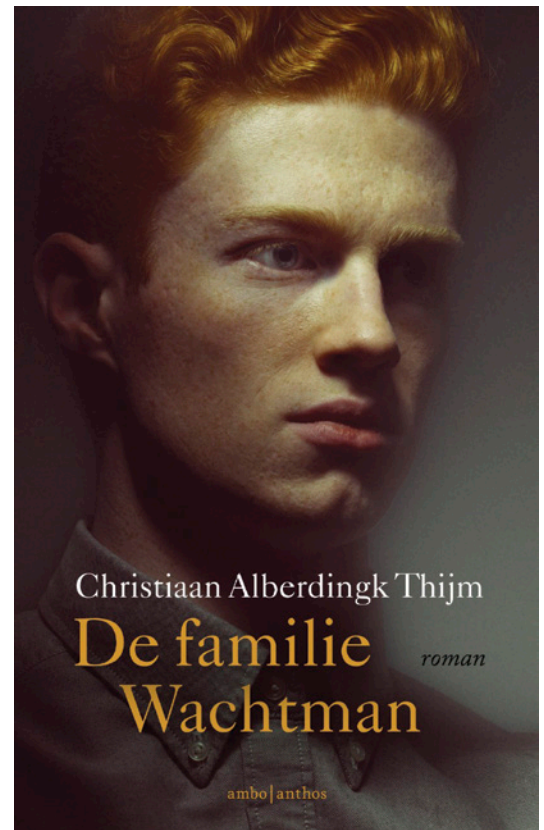
Dagelijks stoïcijns vijfhonderd woorden schrijven, meestal in de extra vroege ochtenduren, resulteerde in *De familie Wachtman*, uitgegeven door Ambo|Anthos. Het schrijven schonk hem voldoening, zegt de privacyadvocaat, partner/eigenaar van bureau Brandeis in Amsterdam. 'Als advocaat vind ik het heerlijk een ingewikkeld processtuk te schrijven, waarbij ik omringd word door alle relevante jurisprudentie. De makke is dat ik als leidinggevende daar niet zo vaak aan toekom. Des te fijner is het dat ik dit helemaal zelf heb mogen doen.'

Er bestaat een fundamenteel verschil tussen het schrijven van een processtuk en het scheppen van een roman, haast Alberdingk Thijm zich te zeggen. 'In het eerste geval liggen de regels tamelijk vast. Het schrijven van een roman is een creatief proces, bijna meditatief. Bij fictie speel je een spel met de lezer. Op welk moment laat je hem nog in het ongewisse, wanneer mag hij meer weten dan de romanfiguur?'

Alberdingk Thijm debuteerde in 2011 met *Het proces van de eeuw*, over een jonge advocaat die het aan de stok krijgt met zijn werkgever. De thriller oogstte lof. 'Een vlotte, onthullende zedenschets van een chique advocatenkantoor op de Amsterdamse Zuidas', typeerde *de Volkskrant* de roman. 'Uitstekend geschreven: slim, smeuïg, geestig, herkenbaar, met een lichte toets', oordeelde *de Telegraaf*. Aangespoord door het succes besloot de advocaat tot een tweede roman. Opnieuw met een juridisch thema. 'Ik werd getroffen door een verhaal over een meisje dat na de plotselinge dood van haar ouders uitvond dat ze een andere biologische vader had, een anonieme spermadonor. Het enige dat ze kon achterhalen was dat hij een lange, medische student was geweest. Ze heeft jarenlang bij het ziekenhuis uitgekeken naar een lange arts die mogelijk haar vader kon zijn.'

Net als in het eerste boek komt zijn persoonlijke habitat om de hoek kijken. *De familie Wachtman* speelt zich af in de universitaire wereld, het fictieve Instituut voor Familierecht. Alberdingk Thijm zelf is een dag in de week docent aan het Instituut voor Informatierecht. 'Ik vond het leuk om de sfeer van die academische wereld te beschrijven. De colleges, het vakgroepoverleg, de promovendi. Verder houdt elke gelijkenis op hoor.'

Als advocaat heeft Alberdingk Thijm te maken met conflicterende rechten en belangen. In *De familie Wachtman*

is dat niet anders. Aan de ene kant de hoofdpersoon annex spermadonor, die zijn identiteit geheim wil houden en aan de andere kant een meisje dat wil weten wie haar vader is. Een dilemma dat zich afspeelt tegen de achtergrond van de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting. Hoewel zelf geen spermadonor, lag zijn sympathie aanvankelijk bij de donor, zegt Alberdingk Thijm. Die wilde tenslotte alleen maar helpen, waarom zou je zijn identiteit vrijgeven? Maar gaandeweg, na talloze gesprekken met donorkinderen, denkt hij er 'gebalanceerder' over. 'Het kan een enorme invloed hebben op je leven als je niet weet wie je vader is. Die verschillende standpunten heb ik in het boek tot uiting willen brengen.'

HERNIEUWD SLACHTOFFER- SCHAP TE LIJF

Niet alleen in het strafrecht vindt secundaire victimisatie plaats, ook in het civiel en bestuursrecht. Herstelrecht biedt een kansrijke oplossing.

Je opnieuw slachtoffer voelen. Omdat je je in de rechtszaal niet serieus genomen voelt door de rechter of officier van justitie. Het fenomeen

secundaire victimisatie is al langer bekend, vooral uit de hoek van het strafrecht. Slachtoffers van seksueel geweld bijvoorbeeld kunnen extra getraumatiseerd worden door een verkeerde bejegening van hulpverleners of juristen.

In het boek *Secundaire victimisatie als probleem: Herstelrecht als oplossing?* (Boom juridisch, 2020) is aandacht voor deze slachtoffers van seksueel geweld. Maar de auteurs laten bewust ook minder bekende slachtoffers van secundaire victimisatie aan bod komen, zoals letstelschadeslachtoffers. Ook in het civiel en bestuursrecht moet hier aandacht voor zijn.

HERSTELRECHT

Een belangrijke oplossing schuilt volgens de auteurs in toepassing van het herstelrecht. Daarin staat herstel van de onderlinge verhoudingen centraal: via dialoog tussen veroorzaker en slachtoffer. Deze duurzame benadering wordt in het strafrecht steeds vaker toegepast via mediation. Het zou goed zijn hetzelfde concept te gebruiken in het aansprakelijkheids- en familierecht, vinden Nieke Elbers en Iris Beck. Beiden zijn werkzaam bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR).

COLUMN

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Mr. X mag vertellen over onderhandelingen

Een advocaat mag de rechter niet zonder toestemming van zijn tegenspeler vertellen over de inhoud van schikkingsonderhandelingen. De Haagse Raad van Discipline vindt dat dit ook geldt als partijen zélf hebben onderhandeld. Maar van die uitbreiding moet het Hof van Discipline niets hebben.

Mr. X treedt op voor cliënten in een procedure over een aandelentransactie. Tijdens een comparitie wordt afgesproken dat partijen zullen kijken of een compromis mogelijk is. De bestuurders van de betrokken vennootschappen bellen met elkaar, maar komen er niet uit. Mr. X schrijft vervolgens aan de rechtbank dat de wederpartij twee keer de marktwaarde wilde hebben en niet bereid was een vergoeding voor verleende diensten mee te wegen in de koopprijs. De advocaat van de wederpartij is verontwaardigd: dat mag toch niet, op grond van gedragsregel 27? Mr. X trekt de mededeling schielijk in, maar krijgt niettemin hierover (en over iets anders) een klacht van de wederpartij en diens advocaat.

De Raad van Discipline Den Haag geeft de wederpartij gelijk: weliswaar had mr. X niet zelf deelgenomen aan de onderhandelingen, maar toch was regel 27 van toepassing, vond de raad. Anders zouden advocaten de regel kunnen omzeilen door niet zelf deel te nemen maar cliënten op de achtergrond te souffleren. Daarmee zou het doel van de regel uit het zicht raken.

Volgens de raad was dat doel dat partijen vrijelijk met elkaar moeten kunnen overleggen zonder dat de inhoud daarvan het oordeel van de rechter kan beïnvloeden. Mr. X kreeg een waarschuwing, maar ging in beroep – en terecht. Het Hof van Discipline stelt vast dat mr. X niet op enigerlei wijze aan het overleg had deelgenomen (en de advocaat van de wederpartij evenmin). Dan is er volgens het hof géén situatie als bedoeld in de gedragsregel. Het belang van die regel is te waarborgen dat advocaten om een schikking te bereiken in de fase van overleg en onderhandelingen met een beroepsgenoot vrij zijn een standpunt in te nemen zonder dat ze dit later voor de rechter krijgen tegengeworpen. Daarmee voorkom je dat een stellingname van een advocaat in dat vertrouwelijke onderhandelingsproces een rol kan spelen in de oordeelsvorming van de rechter. Anders dan de raad ziet het hof geen aanleiding om ook overleg tussen partijen onderling onder de bescherming van regel te brengen. Het Hof van Discipline vernietigt de uitspraak van de raad en verklaart de klacht ongegrond (ECLI:NL:TAHVD:2020:236).

COMMERCIEEL MET IDEALEN

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / HANS ROGGEN

Bij Sprengers Advocaten geloven ze in medezeggenschap en zien ze arbeidsrecht als dé manier om evenwicht te brengen. Een commercieel kantoor met idealen.

Onder de collega's van het Utrechtse Sprengers Advocaten is de 25 jaar geleden ingevoerde Wet op de ondernemingsraden bij de overheid hot. Collega Loe Sprengers presenteert deze middag als coauteur een boek over dit onderwerp, in een webinar. Hij doet dit vanuit het eigen collegezaaltje, een recent gerestylede ruimte in het pand aan de Utrechtse Plompetorengracht. De inrichting zegt iets over het belang dat de advocaten hechten aan hun opleidingen over arbeids- en medezeggenschapsrecht. Het is nogal een contrast met het kruip-door-sluip-door-kantoorpand, dat eerder studentikoos aandoet. Medezeggenschap bij de overheid blijkt populair. Vlak voordat hij live gaat, vertelt Sprengers in de keuken, waar hij snel nog iets eet, dat er zevenhonderd inschrijvingen zijn voor het webinar. Meer dan er naar een live-bijeenkomst zouden komen, beaamt hij. In de middag klinkt door het hele pand hetzelfde webinar, vrijwel elke aanwezige collega en het secretariaat

kijken vanachter zijn computer. Sprengers belicht onder andere jurisprudentie van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad. Onbewogen, zakelijk, laat hij zien hoe het primaat van de politiek soms misbruikt wordt als argument om medezeggenschap te passeren. Collega Erica Wits volgt de uitzending in haar kantoor naast het collegezaaltje. Geamuseerd zegt ze: 'Typisch Loe, om er dan niet even bij te vertellen wat de rol van ons kantoor is bij die procedures.' Bescheiden zijn alle advocaten van Sprengers wel, als ze vertellen over hun werk. En dat terwijl ze met publicaties, workshops en rechtszaken echt invloed hebben op de ontwikkeling van hun vak. Jasper de Waard zal zich niet snel op de borst kloppen over zijn eigen zaken, maar desgevraagd beschrijft hij een recente mijlpaal. Hij vocht namens de medezeggenschap de voorgenomen verhuizing van de marinierskazerne van Doorn naar Vlissingen aan, groot nieuws dit jaar. 'Ik begrijp het belang voor de Zeeuwen,

maar dit was in de kern een slecht politiek besluit. De medezeggenschap was er niet goed bij betrokken, vond ook de rechter.' Het ging in essentie om het terugbrengen van balans in de arbeidsverhoudingen. 'Maar als je het me eerlijk vraagt, haal ik minstens zo veel voldoening uit een toevoegingszaak voor iemand die onterecht wordt ontslagen.' De ongelijkheid tussen werkgevers en werknemers drijft alle advocaten bij Sprengers. Advocaat en mediator Gabi Stouthart: 'Het is goed dat het Burgerlijk Wetboek de positie van werknemers beschermt. Ik kan een ondernemingsraad *empoweren* als ik ze begeleid of lesgeef over arbeidsrecht. Ze weten beter wat ze kunnen zeggen tegen de bestuurder als ze hun positie kennen.' Als mediator werkt ze aan een goede relatie tussen or en management. 'In een moeizaam project, zoals een reorganisatie of sluiting van een fabriek, moet de or adviseren. Als hij wordt gepasseerd, of te laat of verkeerd wordt geïnformeerd, doet dat iets met de relatie, terwijl ook het bedrijf echt baat heeft bij goede medezeggenschap. De or zit er voor de organisatie, de leden zitten dicht op de werkvloer.'

Sprengers Advocaten

Wie: Elf partners, twee advocaat-stagiairs.

Hoe: Advocaten arbeidsrecht, medezeggenschapsrecht, socialezekerheidsrecht en ondernemingsrecht.

Waar: Utrecht.

ONGELIJKHEIDS- COMPENSATIE

De ervaring van de werkvloer is ook volgens advocaat Rudi van der Stege essentieel. 'Laat ze zo veel mogelijk participeren in het bedrijf. Natuur-

‘Elke bestuurder heeft baat bij goede medezeggenschap’

Erica Wits (links) en Gabi Stouthart in het recent opgeknapte collegezaaltje in het oude grachtenpand van Sprengers Advocaten.

lijk houdt je rekening met wie de aandelen bezit, maar het bedrijf is net zo goed van de mensen die er werken. Uit onderzoek blijkt telkens de economische meerwaarde van een goed functionerende or.’ Al sinds begin jaren negentig van de vorige eeuw is Van der Stege een van ’s lands meest gevraagde stakingsrechtadvocaten. Hij doet een aantal stakingskortgedingen per jaar, zoals de openbaarvervoersstakingen en die van de bagage-afhandelaars op Schiphol. ‘Een collectieve actie heeft altijd enig effect, je krijgt meer dan de andere partij bood. Dat ritueel is blijikbaar nodig.’ Zijn mooiste zaak was er eerder een van lange adem, vertelt Van der Stege. ‘Heineken wilde een werkmaatschappij waarin ze de catering hadden ondergebracht, overdragen aan Albron. De medewerkers gingen mee naar de nieuwe eigenaar. Daardoor gingen de arbeidsvoorwaarden flink achteruit, maar hun werk veranderde niet. Daar

hebben we tot aan het Europees Hof voor Justitie over geprocedeerd en na elf jaar kon men met terugwerkende kracht alsnog aanspraak maken op die arbeidsvoorwaarden.’ Waar ze ooit de deur werden gewezen, staan Van der Stege en collega’s inmiddels al lang werkgevers bij. ‘Maar het moet wel fatsoenlijk blijven.’ Dat geldt ook voor Erica Wits en Pauline Burger, die een vrij grote werkgeverspraktijk hebben. Burger: ‘Toen ik hier in 1999 kwam werken, deden we veel sociale-zekerheidsrecht, de tijd van de WAO-herbeoordelingen, waardoor mensen hun uitkering verloren.’ Ze vond die individuele bijstand best belastend en merkte dat een goed advies voor een werkgever misschien zelfs effectiever is. ‘Wij kunnen werkgevers bijvoorbeeld adviseren over hun re-integratieverplichting bij zieke werknemers, juist dankzij onze kennis over sociale zekerheid en re-integratie.’

Wits is coauteur van het studieboek ‘Arbeidsrecht begrepen’ voor het hbo sociaaljuridische dienstverlening. ‘Daarin staat ook hoe ik denk over arbeidsrecht. Het is ongelijkheidscompensatie, de werknemer verdient bescherming.’ Hoe rijmt ze die overtuiging met het feit dat ze geregeld werkgevers bijstaat? ‘Veel werkgevers willen de wetgeving op een correcte manier uitleggen. Als ze de mazen opzoeken in hun eigen voordeel, moeten ze een andere advocaat zoeken.’ Omzetdruk of niet, zo’n keuze zal niemand betwisten bij het kantoor dat bekend werd onder de naam Advokatenkollektief Utrecht. Het kantoor is de pure toevoegingspraktijk ontgroeid, maar de manier waarop ze samenwerken, is nooit wezenlijk veranderd. Wits: ‘Er is hier geen baas, we zijn nog steeds een collectief. Grote besluiten nemen we met zijn allen.’ Van der Stege, lachend: ‘Wij hebben het polderen lang geleden al uitgevonden.’

REVIEW AWARDS 2020

Top 100 advocatenkantoren met de hoogste cliënttevredenheid

Bijna 2.000 advocaten verzamelden en deelden het afgelopen jaar dagelijks reviews van hun cliënten. Grote en kleine kantoren, zakelijk of particulier, publiekelijk of anoniem, het aantal beoordelingen, het aantal deelnemende advocaten, alles is zorgvuldig meegenomen bij de samenstelling van de Review Awards 2020. Advocaatscore feliciteert alle winnaars met de behaalde prestatie!

Everaert Advocaten

Kroes Advocaten

Ace Letselschade Advocaten

1	Kroes Advocaten Amsterdam - 105 beoordelingen	16	Claassen Advocaten Eindhoven - 38 beoordelingen	31	Meester Leonie Eindhoven - 29 beoordelingen
2	Everaert Advocaten Amsterdam - 105 beoordelingen	17	Huijzer Advocaten Papendrecht - 36 beoordelingen	32	AV&L Advocatuur Arnhem - 29 beoordelingen
3	Ace Letselschade Advocaten Zwolle - 89 beoordelingen	18	Haagrecht Advocaten Den Haag - 36 beoordelingen	33	Voetnoot Advocatuur Utrecht - 27 beoordelingen
4	Delissen Martens Advocaten Den Haag - 73 beoordelingen	19	REX Advocaten Wijchen - 36 beoordelingen	34	Pennings & van Haneghem Advocaten Rotterdam - 27 beoordelingen
5	Kehrens Snoeks Advocaten & Mediators Best - 73 beoordelingen	20	Q Advocaten Rotterdam - 35 beoordelingen	35	Wolleswinkel Advocaten Barneveld - 27 beoordelingen
6	EBH Legal Honselersdijk - 73 beoordelingen	21	Gresnigt & van Kippersluis Advocaten IJsselstein - 34 beoordelingen	36	Arslan Ter Wee Advocaten Zwolle - 27 beoordelingen
7	Stip Advocatuur Rotterdam - 65 beoordelingen	22	Goorts + Coppens advocaten-adviseurs Deurne - 34 beoordelingen	37	Koppen & Lut Advocaten Eindhoven - 26 beoordelingen
8	Arslan & Arslan Advocaten Rotterdam - 61 beoordelingen	23	Kop Advocaten Nijmegen - 33 beoordelingen	38	Loonstein Advocaten Amsterdam - 26 beoordelingen
9	Cleerdin & Hamer Advocaten Almere - 58 beoordelingen	24	Advocaten van Nu Den Bosch - 32 beoordelingen	39	BVD Advocaten Veenendaal - 26 beoordelingen
10	Vogelaar Bosch Spijer Advocaten Honselersdijk - 54 beoordelingen	25	Skrotzki Van Bree & Cremers advocaten Roermond - 32 beoordelingen	40	Franssen Advocaten Amsterdam - 25 beoordelingen
11	Hanze advocaat Zwolle - 54 beoordelingen	26	Voorink Advocaten Zutphen - 32 beoordelingen	41	Fakiri & van Beuningen advocaten Den Haag - 25 beoordelingen
12	De Koning Advocaten Dordrecht - 53 beoordelingen	27	Damsté advocaten - notarissen Enschede - 31 beoordelingen	42	ONS Advocaten Eindhoven - 25 beoordelingen
13	Axius advocaten & mediators Veenendaal - 46 beoordelingen	28	Opsteen advocaat in vastgoed Uden - 31 beoordelingen	43	Rijnland Letselschade Advocaten Oegstgeest - 25 beoordelingen
14	MRS Advocaten & Mediation Enschede - 43 beoordelingen	29	Eisenmann & Ravestijn Advocaten Amsterdam - 30 beoordelingen	44	SPEE advocaten & mediation Maastricht - 24 beoordelingen
15	Trust Advocaten Helmond - 39 beoordelingen	30	Maatwerk Advocaten Groningen - 30 beoordelingen	45	Jagesar Advocatuur Den Haag - 23 beoordelingen

Sander Groen, partner bij Kroes
Advocaten over het gebruik van
Advocaatscore:

*"Wij zetten Advocaatscore bewust in!
En wel om twee redenen: het werven
van nieuwe cliënten en het verzamelen
van feedback. Reviews van cliënten
scheppen namelijk een grote mate
van vertrouwen over ons kantoor en
onze advocaten bij nieuwe prospects.
Zowel zakelijke cliënten als particulie-
ren. Reviews zijn onafhankelijke
beoordelingen van cliënten die
gebruik hebben gemaakt van onze
diensten. Daarom worden deze
belangrijk gevonden door nieuwe
cliënten. Wij krijgen op deze manier
ook waardevolle feedback van cliënten
over ons werk en de wijze waarop we
werken. Deze feedback gebruiken wij
weer om onze dienstverlening nog
beter te maken."*

46	MKS advocaten Gouda - 23 beoordelingen	74	Trovatello Verstappen Advocatuur en Mediation Helmond - 17 beoordelingen
47	Wybenga advocaten Rotterdam - 23 beoordelingen	75	Gitte Stevens Advocatuur Roermond - 16 beoordelingen
48	Beer advocaten Amsterdam - 23 beoordelingen	76	Carlijn Rouwet Advocatuur Lichtenvoorde - 16 beoordelingen
49	FS advocatuur Oss - 23 beoordelingen	77	Goud Advocaten Gorinchem - 16 beoordelingen
50	Spark Advocaten Arnhem - 22 beoordelingen	78	PlasBossinade advocaten en notarissen Groningen - 16 beoordelingen
51	Van Kempen c.s. Advocaten Amsterdam - 22 beoordelingen	79	Küppers & Odekerken Advocaten Breda - 16 beoordelingen
52	Hendrixx Advocaten Mijdrecht - 22 beoordelingen	80	Wassink Advocatuur Wijchen - 16 beoordelingen
53	Poelmann van den Broek Advocaten Nijmegen - 22 beoordelingen	81	Labor Advocaten Zeist - 15 beoordelingen
54	Invicta Advocatuur Sint Janssteen - 22 beoordelingen	82	Oostlander Verhoeven Advocaten & Med. Haarlem - 15 beoordelingen
55	De Neef Advocaten Oud-Beijerland - 22 beoordelingen	83	KienhuisHoving advocaten & notarissen Enschede - 15 beoordelingen
56	Hiddes Advocatuur Heemstede - 21 beoordelingen	84	Advocatenkantoor In 't Ven Kerkrade - 14 beoordelingen
57	Booij & Partners advocaten Vleuten - 21 beoordelingen	85	Farber Zwaanswijk Advocaten Den Haag - 14 beoordelingen
58	BvR Advocatuur Heesch - 20 beoordelingen	86	Roest Crollius De Jong Advocaten Woerden - 14 beoordelingen
59	Advocatenkantoor VAN SCHAIK Veenendaal - 20 beoordelingen	87	mr. R.N. van der Ham Utrecht - 14 beoordelingen
60	Quattro Advocaten Heerlen - 19 beoordelingen	88	Peeters Familierecht Advocatuur & Mediation Woerden - 14 beoordelingen
61	Westland Partners Notarissen en Advocaten Naaldwijk - 19 beoordelingen	89	Vermaase Advocaten Hoofddorp - 14 beoordelingen
62	Stadhouders Advocaten Utrecht - 19 beoordelingen	90	Advocatenkantoor Maliepaard Vleuten - 14 beoordelingen
63	Mr. Cuijten Advocatuur Valkenswaard - 18 beoordelingen	91	Noordanus Advocatuur Lelystad - 13 beoordelingen
64	Stijn Maas (Keistad Advocaten) Amersfoort - 18 beoordelingen	92	Hamer Advocaten Bussum - 13 beoordelingen
65	Yspeert Advocaten Groningen - 18 beoordelingen	93	Solstad Letselschade Advocaten Cappelle aan den IJssel - 13 beoordelingen
66	Penrose.law Amsterdam - 18 beoordelingen	94	Advocatenkantoor van Wegen Den Haag - 13 beoordelingen
67	Baltazar de Seixas Advocatuur en Mediation Spijkenisse - 18 beoordelingen	95	PK Advocatuur Helmond - 13 beoordelingen
68	Weening Strafrechtadvocaten Maastricht - 17 beoordelingen	96	Aarts & Poortinga Advocaten Putten - 13 beoordelingen
69	De Clercq Advocaten Notariaat Leiden - 17 beoordelingen	97	PURA advocaten Deurne - 13 beoordelingen
70	Rechtdoor Borne - 17 beoordelingen	98	Advocatenkantoor De Zaak in Recht Utrecht - 13 beoordelingen
71	Van Keulen & Dirkzwager Advocaten Amsterdam - 17 beoordelingen	99	Rijbewijs Ingevorderd Alkmaar - 12 beoordelingen
72	VQ Advocaten Oud-Beijerland - 17 beoordelingen	100	Advocatenkantoor A. Streefkerk Almere - 12 beoordelingen
73	mr. Groenewoud Advocatuur-Mediation Nieuw-Vennep - 17 beoordelingen		

‘Ik doe mijn
best en God
doet de rest’

LEVEN EN WERKEN MET RELIGIEUZE GEDRAGSREGELS

Leven volgens de bijbel, koran of thora vertaalt zich in zekere mate naar de werkvloer. Mrs. Beukers, Azghay en Loonstein over de invloed van hun geloof op hun vak. 'Als christen sekswerkers bijstaan? Daar is niet altijd begrip voor.'

DOOR / NATHALIE DE GRAAF BEELD / WOUTER LE DUC

MOSHE BEUKERS EN HAAR BIJBEL

Moshe Beukers (34, Hamer Advocaten in Bussum) is christen en staat als advocaat onder anderen transgenders en sekswerkers bij. Vanuit de christelijke gemeenschap is daar niet altijd begrip voor. 'Terwijl het advies van Jezus is: veroordeel niet, maar help anderen.

Van huis uit ben ik christelijk opgevoed. Mijn ouders lazen vroeger voor uit de bijbel, we gingen op zondag naar de kerk en voor het eten dankten we met een gebed. Ik heb daar warme herinneringen aan. De kerk was altijd heel vrolijk, er werd gezongen en voor de kinderen was er een speciale kinderkerk. Terwijl in mijn puberteit andere dingen belangrijker werden en het geloof een beetje naar de achtergrond ging, merkte ik tijdens mijn rechtenstudie in Groningen dat ik behoefte had aan verdieping. Het studentenleven was leuk, maar ook een beetje leeg en oppervlakkig. Ik vroeg me af: waarom

leven we? Waarom besta ik? Wat is belangrijk? Mijn opa overleed in die periode. Hij was een gelovig man en vertelde me als kind altijd de mooiste verhalen. Hij had het over wat God voor je kan doen. Na zijn overlijden vroeg ik me af: wat betekent dat nou precies? Toen ik in Groningen naar de kerk ging, viel het kwartje: dit was wat bij me paste. Ik besloot een Alpha-cursus te doen – daarin leer je de beginselen van het geloof – en sloot me aan bij een kring, een groepje mensen met wie ik één keer in de week at en de bijbel bestudeerde. Ook werd ik lid van *Ichthus*, een christelijke studentenvereniging. Steeds meer vond ik zelf mijn weg in het geloof. Ik merkte dat het me antwoorden gaf en leiding. De lessen uit de bijbel kun je toepassen op alle aspecten van het leven. Het bracht daarnaast ook rust. Overgave. Het vertrouwen dat God voor je zorgt. Alhoewel ik vandaag de dag iets minder streng omga met mijn geloof

maakt het christendom nog altijd deel uit van wie ik ben. Ook in mijn werk. In mijn toga heb ik *Zo waarlijk helpe mij God almachtig* laten borduren. Toch kan ik me niet in alle overtuigingen van de geloofsgemeenschap vinden. Zo doe ik bijvoorbeeld graag toevoegingszaken – vanuit de gedachte dat je anderen moet helpen – en sta ik geregeld transgenders en sekswerkers bij. Vanuit de christelijke gemeenschap is daar niet altijd begrip voor. En dat is iets dat ik op mijn beurt weer niet begrijp. Ik snap dat het voor gelovigen als een veilige haven voelt om in dogma's te denken, maar het veroordelen van mensen is niet iets dat de bijbel onderschrijft. Sterker nog, in de bijbel staat: je mag bij God komen zoals je bent. Door mijn geloof ben ik voor een zitting vaak heel rustig. Ik doe niet altijd een schietgebedje, maar leg de uitkomst van de zaak wel in Zijn handen. Ik doe mijn best en God doet de rest.' ▶

KAOUTAR AZGHAY EN HAAR KORAN

Kaoutar Azghay (35) is advocaat bij Adriaanse van der Weel Advocaten in Rotterdam en heeft een islamitische achtergrond. Ze leeft volgens de normen en waarden van de koran en past dit ook toe in haar werk. ‘Mijn nekharen gingen recht overeind staan bij een mishandlingszaak.

In de Koran staat *Iqrah*, wat zoveel betekent als “Leer!” Eénieder wordt gestimuleerd om wijsheid op te doen. Ik interpreteer “éénieder” als man én vrouw, maar niet iedereen denkt daar zo over. Toen ik na mijn vwo besloot om rechten te gaan studeren, stonden mijn ouders vierkant achter me. Zij hebben mij van jongs af aan gestimuleerd om hard te leren en “slim te worden”, zoals ze dat zo mooi konden zeggen. Mijn vader was gastarbeider, mijn moeder zorgde voor mij en mijn broertjes en zusjes. “Wij zijn analfabeet, maar jij hebt hier alle kansen,” hebben ze altijd tegen me gezegd. “Doe daar wat mee.” Toen ik als 18-jarig meisje ging studeren, vond de rest van de familie daar echter wat van. Kon ik niet beter een man zoeken en een gezin stichten? Waarom zou ik zelf gaan studeren? Hun houding bracht veel negativiteit met zich mee. Ik heb me daar altijd tegen verzet en voelde extra druk om me te bewijzen. Ik heb nooit getwijfeld aan mijn studiekeuze. Zolang ik me kan herinneren, heb ik al een sterk rechtvaardigheidsgevoel. Ook iets dat in de koran staat: bied je medemens waar mogelijk een helpende hand.

Als beginnend advocaat voelde ik een extra drijfveer om vrouwen in een achterstandspositie te helpen. Ook omdat ik één van mijn scripties heb geschreven over de Wet tijdelijk huisverbod. Zo herinner ik me een zaak van een vrouw die door haar man mishandeld werd. Vanuit haar omgeving werd gezegd: “Zo kan het ook gaan. Maak er het beste van, het komt vast ooit goed.” Maar mijn nekharen gingen recht overeind staan. Elk weldenkend mens snapt dat dit geen normale situatie is. Het is ook niet te verdedigen vanuit het geloof, want de koran verwerpt elke vorm van geweld. Het is dus zeker niet zo dat de man vanuit de islam een vrijbrief heeft om zijn vrouw en kinderen te slaan. “Houd vol” is dan ook geen steekhoudend argument in een dergelijke situatie. Als men hier zo op reageert dan is dat ingegeven vanuit cultuur, niet vanuit geloof. Ik voelde me extra betrokken bij deze zaak. Ik heb deze dame doorverwezen naar een collega die gespecialiseerd is in dit soort zaken en hij heeft haar goed kunnen helpen. Zelf ben ik de zaak blijven volgen totdat ik zeker wist dat de dame in kwestie op een veilige plek zat. Ze had eindelijk rust zonder de constante dreiging van geweld om haar heen.

Vanwege mijn islamitische achtergrond word ik met regelmaat benaderd door andere moslims, al dan niet informeel met uiteenlopende juridische vragen. Zij voelen zich meer begrepen door een

advocaat met dezelfde religie, merk ik. Ze verwachten én juridische kennis én kennis van ons gedeeld geloof. Zo krijg ik bijvoorbeeld vragen over het islamitisch grafrecht. Volgens de islam dient een overledene begraven te worden en eeuwige grafrust dient daarbij gegarandeerd te worden. Nu met corona worden de meeste moslims verplicht hier in Nederland begraven en niet in hun vaderland. Dat brengt de nodige vragen en onzekerheden met zich. Immers, de Nederlandse grafcultuur garandeert in beginsel geen eeuwig graf. Integendeel. Hoe ga je daar dan mee om? Omdat ik die vragen zo goed begrijp als moslim zijnde, kan ik me ook goed in ze verplaatsen en probeer ik ze zo goed mogelijk te helpen. Enerzijds met de islamitische waarden als uitgangspunt, anderzijds met inachtneming van de Nederlandse regels. Ik draag de koran dagelijks uit door de normen en waarden die ik vanuit mijn geloof heb meegekregen, zowel in werk als privé. Er zijn advocaten die elke succesje breed uitmeten, maar voor mij is de glimlach van een cliënt genoeg. Ik deel een overwinning liever even met directe collega's, daarna ga ik weer over tot de orde van de dag. Wees nederig en bescheiden, staat er in de koran. Mensen focussen zich vaak op wat ze níét hebben, maar sta eens stil bij wat je wél hebt. Tel je zegeningen en wees daar dankbaar voor. Mijn motto is: wat niet is, kan nog komen. En blijf leren. Elke dag: ▶

‘Vanwege mijn
islamitische
achtergrond word
ik met regelmaat
benaderd door
andere moslims’

‘Ik verdedig elke cliënt ongeacht hetgeen hem verweten wordt. De grens trek ik bij oorlogsmisdadigers’

HERMAN LOONSTEIN EN ZIJN THORA

Herman Loonstein (62) is oprichter van Loonstein Advocaten en oud-hoogleraar Joods recht. Zijn Joodse achtergrond zorgt soms voor ophef in de rechtszaal. ‘Een collega verzocht me mijn baret af te doen.

“Hoelang woont u al in Nederland?” wordt mij weleens gevraagd als ik een keppeltje draag. Ik moet daar dan een beetje om lachen. “Langer dan de koninklijke familie,” zeg ik dan. Mijn familie is hier namelijk al elf generaties. Na afloop van een zitting in het zuiden des lands kwam eens een rechter naar me toe. “Mag ik u iets vragen?” zei hij. “Hebben advocaten in Amsterdam allemaal een baret op?”

Dit jaar ben ik precies veertig jaar advocaat. Dit jubileum voelt voor mij als een keerpunt. Ik heb besloten dat ik me – voordat ik met pensioen ga – nog volhardend ga inzetten voor het rechtsherstel van Joodse slachtoffers en compensatie van geroofd bezit tijdens de Tweede Wereldoorlog.¹ Juridisch gezien is de oorlog alles-behalve voorbij.

Hoofdbedekking is onlosmakelijk verbonden met het Jodendom. Zo geeft het dragen van een keppel onder andere aan waar je bij hoort en waar je voor staat. Tijdens zittingen was ik op zoek naar een oplossing binnen de Nederlandse wet. Het is wat in onbruik geraakt, maar een baret is officieel onderdeel van het advocatenkostuum. Ik ben dan ook één van de weinige advocaten in Nederland die deze baret in de rechtszaal draagt. Dat leidt weleens tot frictie.

Zo was er in Arnhem een collega die me vroeg de baret af te doen. Hij wilde geen religieuze symbolen in de zaal zien. Toen ik weigerde, vroeg hij de rechter of hij mij wilde dwingen mijn hoofddekking af te doen. Terecht antwoordde deze dat hij daar niet toe bevoegd was, dat dat mijn eigen beslissing was. Ik moest mijn collega erop wijzen dat de baret al sinds Napoleon onderdeel is van het advocatenkostuum en dat een enkeling die nog draagt. En dat het dragen van de baret geen religieuze betekenis heeft. Ik heb destijds een

klacht ingediend bij de deken van de orde van advocaten. Ik heb de houding van mijn collega als aanmatigend, beledigend en zeer intolerant ervaren. Gelukkig zijn dit incidenten. Na afloop ontving ik juist veel bijval van collega's. Ze waren verontwaardigd en wilden om deze reden zelf ook een baret gaan dragen.

Alhoewel ik in verhouding veel Joodse zaken doe – zoals bijvoorbeeld rabbinale echtscheidingen – is het niet zo dat mijn geloof voor mij persoonlijk een enorm grote rol speelt in mijn werk. Ik wil mij inzetten voor het ongedaan maken van onrecht. Het WO II onrecht motiveert mij wellicht extra omdat het heel dicht bij huis is, maar voor ander onrecht zet ik mij niet minder in. Ik maak geen onderscheid tussen zaken, verdedig elke cliënt ongeacht hetgeen hem verweten wordt. De grens trek ik bij oorlogsmisdadigers.

Ik merk wel dat ik vanwege mijn geloof extra hard mijn best doe. Ik kan slecht tegen mijn verlies. Ik wil anderen zo graag helpen dat ik alles uit de kast trek. ■

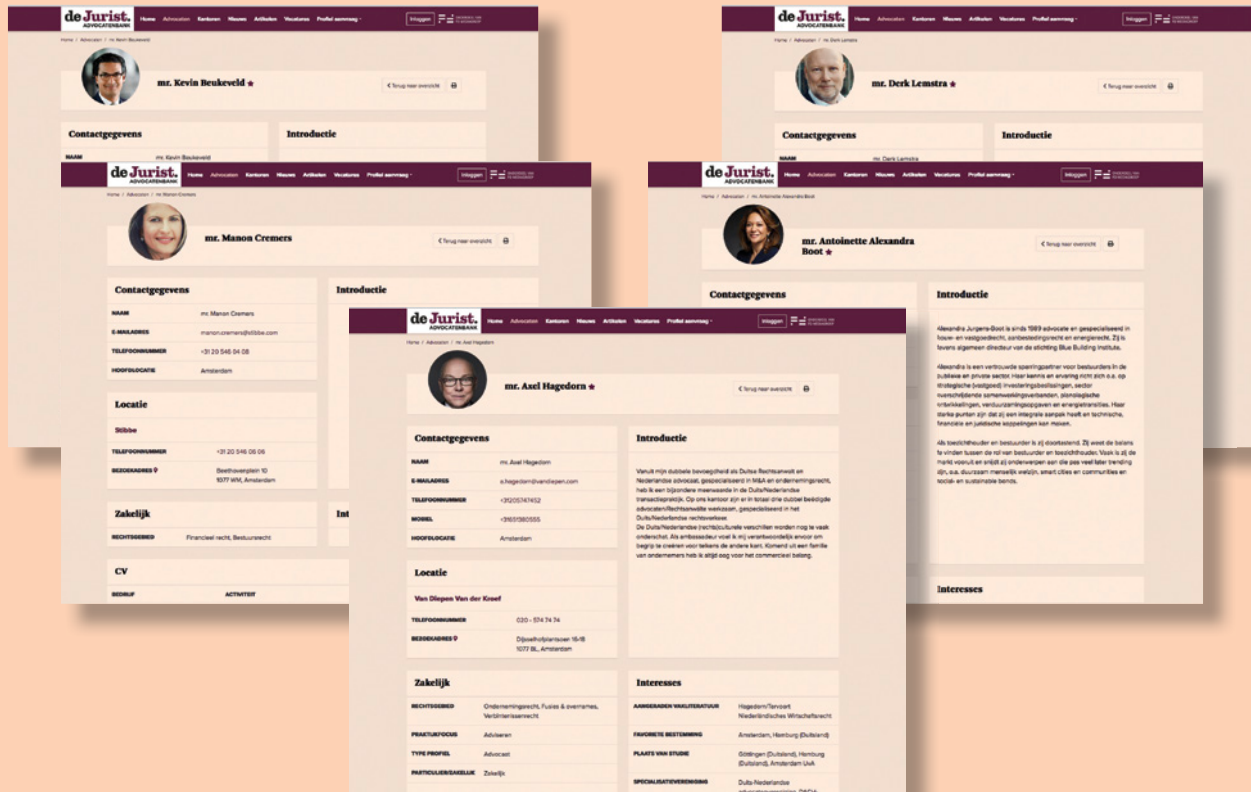
NOOT

¹ Zie ook *Adv.bl.* 2020-5, p. 42-45.

Nieuw!
'Jaargids Advocatuur 2021'
met FD Mediagroep
portfolio power

de Jurist.

ADVOCATENBANK

Onderstreep uw autoriteit en bereik nieuwe klanten!

Reserveer nu uw verrijkte profiel op dejurist.com/advocatenbank en in de 'Jaargids Advocatuur 2021'. De gids gaat in april als bijlage mee in de hele oplage van het FD en krijgt aandacht middels portfolio power van het FD Mediagroep netwerk.

Portfolio power:

- Het Financieele Dagblad 146.000 lezers + 1.450.000 unieke bezoekers per maand
- BNR Nieuwsradio 576.000 luisteraars per week + 2,1 miljoen impressies per maand
- ESB 57.000 sessies / 45.000 gebruikers per maand
- Pensioen Pro 70.000 sessies / 42.750 gebruikers per maand
- Energiea Audience extension (programmatische advertising)

Ga naar www.dejurist.com/advocatenbank/profiel

deJurist.com Advocatenbank is onderdeel van FD Mediagroep

BUITENLANDSE BALIE

Kapitaalinjectie in Britse rechtspraak

De regering-Johnson investeert fors in het wegwerken van achterstanden in de Britse rechtspraak. De strafrechtspraak krijgt er 337 miljoen pond bij.

Dit kondigde het Britse ministerie van Justitie eind november aan. Ook in de familierecht-spraak wordt substantieel geïnvesteerd: 76 miljoen pond. Het belangrijkste doel is het wegwerken van de zaakachterstanden die zijn ontstaan door jarenlange bezuinigingen en de coronacrisis. Zo kampt hogerberoepsinstantie The Crown Court met een achterstand van 51.000 zaken.

'FLASH IN THE PAN'

The Britse Bar Council is ingenomen met de extra uitgaven voor de rechtspraak. 'Het is een teken van hoop, dat bijdraagt aan het oplossen van de vele problemen waar het rechtssysteem voor staat,' aldus Bar Council-voorzitter Amanda Pinto. Maar Pinto waarschuwt tegelijk dat het niet moet gaan om een eenmalige 'flash in the pan', die alleen op de korte termijn werkt.

Ook James Mulholland, voorzitter van de Britse Criminal Bar Association, benadrukt het belang van langetermijninvesteringen: 'Deze stap betekent dat één steen is teruggelegd in de muur van het strafrecht die is afgebroken na decennia van jaarlijkse saneringen. Dit moet minstens vijf jaar lang door de regering herhaald worden. Anders blijven tienduizenden gewone mensen vastzitten in hun leven terwijl ze wachten op rechtvaardigheid.'

DE DEALMAKER

Verkoop competitief houden

DOOR / BENDERT ZEVENBERGEN

De coronacrisis gaf de verkoop van spelletjesmaker Keesing een duwtje in de rug. 'Sinds de lockdown is iedereen gaan puzzelen,' zegt advocaat Mo Almarini van Baker McKenzie, dat de verkoper adviseerde.

Mo Almarini en Keesing blijven elkaar tegenkomen. 'Als advocaat-stagiair was ik in 2005 betrokken bij de aankoop van Keesing door TMG, de eigenaar van *de Telegraaf*.' In 2017 adviseerde de partner van Baker McKenzie het Belgische private equity-huis Ergon Capital bij de aankoop van zestig procent in Keesing, toen eigendom van Mediahuis. En in november 2020 hielpen Almarini en zijn team Ergon bij de verkoop van dit belang aan de Britse investeerder BC Partners.

'Het is goed om te zien dat mijn kennis over Keesing uit 2005 bij de latere contacten van weinig waarde bleek,' zegt Almarini. 'Keesing heeft zich enorm ontwikkeld; van een bedrijf dat vooral puzzelboekjes als Sudoku verkocht naar een sterk gedigitaliseerde en internationaal opererende spelletjesmaker.' Media speculeren op een verkoopbedrag van 350 miljoen euro. Toen Ergon in 2017 instapte, werd Keesing op 150 miljoen euro gewaardeerd.

De keuze van Ergon voor Baker McKenzie lag voor de hand. 'Het al aanwezige contact met Keesing en Ergon gaf ons een kennisvoorsprong op andere advocatenkantoren.' Almarini voelt zich bovendien thuis bij durfinvesteerdere. 'Ik weet wat private equity-ondernemers willen. Ze scheiden nadrukkelijk hoofd- en bijzaken en hebben liever dat ik bedrijfsmatig met ze meedenk dan dat ik alleen in de juridische context blijf hangen.'

Aan de miljoenentransactie ging een intensief veilingproces vooraf. 'Een traject van maanden,' zegt Almarini, 'maar na enkele afvalrondes kan het ineens heel snel gaan.' Wanneer een van de overgebleven kandidaten een bindend bod doet, is het namelijk zaak dat de verkoper snel reageert. 'Je kunt niet wekenlang met één partij om de tafel zitten, en de andere overblijvers afbellen wil je ook niet. Zo'n proces moet tot het eind competitief zijn.' De coronacrisis heeft de verkoop van Keesing volgens Almarini 'geen windeieren gelegd, omdat iedereen is gaan puzzelen'. De crisis had voor de advocaat ook een persoonlijk voordeel in verband met de geboorte van zijn zoon in juni. 'Tot de lockdown was ik extreem druk. Door de crisis werd het ineens rustiger en kon ik de hele week vanaf de bevalling aanwezig zijn. Dat was heel bijzonder en is niet altijd vanzelfsprekend in onze tak van sport.'

JUBILEUM 2020 DOOR / HEDY JAK

'WE GEVEN ELKAAR DE VRIJHEID'

Ümit Arslan en Yusuf Ersoy leren elkaar in 2009 kennen tijdens hun beëdiging. Ze volgen samen de beroepsopleiding en merken al snel dat ze dezelfde ambities hebben. Er ontstaat een hechte band en ze beginnen het kantoor Arslan & Ersoy Advocaten. 'Een samenwerking die ik tot op de dag van vandaag koester.'

Op hun Instagram-account staan Ümit Arslan (34) en Yusuf Ersoy (35) stil bij hun ontmoeting elf jaar geleden. Weliswaar geen rond getal, maar niettemin het vieren waard. Toen werd immers het fundament gelegd voor hun zakelijke samenwerking: 'Het is net als een huwelijk: als het niet gebaseerd is op wederzijds respect, vertrouwen en eerlijkheid is het gedoemd te mislukken. Deze basisprincipes van onze samenwerking zijn gelukkig nog altijd springlevend.' Over de redenen waarom het zo goed werkt tussen hen zijn ze helder. Ze zitten op dezelfde golflengte, begrijpen elkaar en kunnen constructief samenwerken. 'Wij gunnen elkaar heel veel,' vertelt Arslan. 'Het gaat er niet om wie welke omzet draait, het gaat erom dat we elkaars rug dekken. Ik kan in alle openheid met Yusuf sparren. Dat vertrouwen over en weer is niet in geld uit te drukken. Alles staat of valt daarmee.'

SPECIALISEREN

Na hun stages bij AKD en Bos & Partners Advocaten besloten de advocaten een eigen kantoor op te richten in Den Haag. Daar waar ze eerder grote verzekeraars, banken, bedrijven en vermogende particulieren bijstonden, richtten ze zich bij de start van hun kantoor op een meer algemeen publiek. 'Toen we net voor onszelf begonnen, zaten we aan de andere kant van de tafel,' vertelt Arslan. 'Dat was handig, want daarvoor wisten we hoe we ons moesten opstellen tegenover grote bedrijven.'

Via hun netwerk en mond-tot-mondreclame krijgen ze verschillende zaken en door hun Turkse achtergrond behartigen ze ook de belangen van bedrijven uit Turkije. 'In het begin waren wij genoodzaakt een algemenere praktijk uit te oefenen,' zegt Ersoy. 'Maar we bouwden een stabiel cliëntenbestand op en kozen vijf jaar geleden voor meer specialisatie zodat we meer kunnen investeren in kwaliteit. We doen nu voornamelijk zaken in het verzekeringsrecht, letselschade, ondernemingsrecht, arbeidsrecht en contractenrecht.'

ACHTERGROND

Het kantoor groeide. Arslan runt het kantoor in Den Haag en Ersoy in Amsterdam. Ze hebben dagelijks via de chat contact voor intern overleg, reflectie en juridische vragen. Maandelijks zitten ze samen om tafel met een vaste agenda voor de algemene

bedrijfsvoering. 'We geven elkaar de vrijheid om op onze eigen manier het kantoor te runnen en kennen elkaars verantwoordelijkheidsgevoel,' zegt Ersoy. 'Het is een samenwerking die ik tot op de dag van vandaag koester.'

Een groot deel (ongeveer 75 procent) van hun cliënten heeft een Turkse of Marokkaanse achtergrond en dat maakt het vak alleen maar leuker, laten ze weten. 'Dat is vanzelf zo ontstaan, vertelt Arslan. 'Dat wij dezelfde culturele achtergrond en taal delen, maakt een verschil.' Als voorbeeld schetst hij een letselschadezaak waarbij een 22-jarige man nog bij zijn ouders woont. 'Dat kan een verzekeraar vreemd vinden, terwijl het in onze cultuur heel gebruikelijk is in het ouderlijk huis te blijven wonen tot je getrouwd bent. Die verschillen moet je vaak goed kunnen uitleggen.'

Dé digitale en meest actuele informatiebron voor uw rechtsgebied:

selectie
&
essentie

Selectie & Essentie is een nieuwe digitale informatiebron die u op actuele basis een overzicht geeft van belangrijke zojuist verschenen uitspraken op uw rechtsgebied. Gezaghebbende juristen maken telkens een selectie van relevante actuele uitspraken en geven daarvan de essentie weer bestaande uit de rechtsoverwegingen in de uitspraak. De uitspraken worden voorzien van trefwoorden en onderverdeeld in categorieën.

Bij het raadplegen van het archief hebt u dus direct per onderwerp een overzicht van alle uitspraken die er toe doen en daarvan de essentie. Bij alle uitspraken kunt u direct doorklikken naar de volledige tekst.

Wat biedt Selectie & Essentie Huurrecht?

- Iedere twee weken een deskundige selectie van de laatste belangrijke uitspraken.
- Alleen de relevante rechtsoverwegingen worden (letterlijk) getoond.
- Uitspraken worden naar inzicht van de redactie waar nodig voorzien van een kort praktisch commentaar.
- Doorklik mogelijkheid naar de volledige uitspraak.
- De redactie bestaat uitsluitend uit gespecialiseerde juristen van gezaghebbende kantoren.
- Baanbrekende uitspraken worden onmiddellijk na publicatie via een alert toegezonden.
- Een overzichtelijk archief. Uitspraken zijn voorzien van trefwoorden en ingedeeld in categorieën en daardoor gemakkelijk terug te vinden.

Vanaf
januari
2021!

Huurrecht Woonruimte

selectie
&
essentie

Selectie & Essentie Huurrecht Woonruimte verschijnt één maal per twee weken en biedt u naast de essentie van geselecteerde uitspraken ook een korte duiding van de uitspraak.

Redactie:

Mr. H.M. Hielkema (hoofdredacteur), *Hielkema & Co*
Mr. P.F.M. Broos, *Tomlow Advocaten*
Mr. P. Eymaal, *VBTM Advocaten*
Mr. S. Faber, *Hielkema & Co*
Mr. T. de Groot, *VBTM Advocaten*
Mr. G. Scholten, *Tomlow Advocaten*

Abonnementprijs: € 349 (excl btw) per jaar.

Huurrecht Bedrijfsruimte

selectie
&
essentie

Selectie & Essentie Huurrecht Bedrijfsruimte verschijnt één maal per twee weken.

Redactie:

Mr. K.M. Verdurmen (hoofdredacteur), *Fort Advocaten*
Mr. S. van der Kamp (hoofdredacteur), *Hemwood*
Mr. B.N. Cammelbeeck, *Stibbe*
Mr. N. Kooistra, *Law&Pepper Advocaten*
Mr. M. Lagerweij, *Dentons Boekel*
Mr. P. van Manen, *Stibbe*
Mr. I.C.K. Mol, *Law&Pepper Advocaten*
Mr. M. van Schie, *Lexence Advocaten en notarissen*

Abonnementprijs: € 349 (excl btw) per jaar.

LAWYERS FOR LAWYERS

Hongaarse advocaten blijven optimistisch

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

Door Europese subsidies te koppelen aan een rechtsstaattoets hopen Europese leiders verdere afbraak van de Hongaarse rechtstaat tegen te gaan. Is het genoeg? 'Dit systeem zal ook weer instorten.'

Eind november verliet de Hongaarse Europarlementariër József Szájer het Brusselse appartement waar hij een 'huisfeestje' had bezocht via de regenpijp. De politie stond bij de voordeur na klachten van burens over geluidsoverlast. De vluchtpoging mislukte en hij werd, samen met zo'n twintig andere, deels naakte mannen, aangehouden voor drugsbezit en overtreding van de lockdownregels. Het sappige verhaal zou niet verder dan de Brusselse tabloids zijn gekomen als Szájer niet ook de trouwe bondgenoot van premier Viktor Orbán was geweest en bovendien medeauteur van de Hongaarse grondwet uit 2012, die alleen huwelijken tussen mannen en vrouwen erkent. Szájer is getrouwd met Tünde Handó, de omstreden voorzitter van het Nationale Bureau voor de Rechtspraak (inmiddels is zij lid van het Constitutionele Hof), waarmee de regering-Orbán grip wilde krijgen op rechterlijke benoemingen – bijvoorbeeld door de pensioenleeftijd van rechters te verlagen van 70 naar 62, waardoor honderden senior-rechters op straat kwamen te staan.

'Dit is ongeveer waar wij nu staan als land: de vrouw van een politicus beslist over rechterlijke benoemingen,' verzucht András Kádár, advocaat en covoorzitter van het Hongaarse Helsinki Comité. 'Het Europees Hof van Justitie draaide de wet terug maar toen was het leed al geschied. En de rechters die terugkwamen, kregen hun seniorenpositie niet terug. We hebben ook een nieuwe president van de Hoge Raad: een voormalig aanklager, die loyaal is aan de regering, maar die nog nooit als rechter heeft gewerkt. Deze man krijgt wel heel veel invloed op de jurisprudentie.'

CORRUPTIE

De doelbewuste onttakeling van de onafhankelijke rechterlijke macht baart Europa al langer zorgen. De Europese Commissie startte twee jaar geleden een artikel 7-procedure, die ertoe kan leiden dat Hongarije zijn stemrecht in Europa kwijtraakt – een stroperige procedure die nog jaren zal slepen. De andere lidstaten, Nederland voorop, eisten daarom dat aan de toekenning van

subsidies uit de Europese pot en het coronaherstelfonds een rechtsstatelijke toets werd verbonden. Zo zou ook de corruptie aan banden worden gelegd. Hongarije en Polen dreigden met veto's, maar gingen uiteindelijk overstag. Wat zo'n rechtsstaattoets precies inhoudt, weet eigenlijk niemand en hoe dat te meten ook niet. 'De regering en Fi-

Viktor Orbán

desz doen veel moeite om hun politieke doelen op een legalistische manier te bereiken,' zegt Tivadar Hüttl, advocaat en directeur van de Hongaarse Burgerrechtenbeweging Tasz. 'Dus wij voeren nog steeds zaken, en winnen ook weleens. De meeste rechters zijn, ondanks alles, ook nog wel min of meer onafhankelijk.' Maar Hüttl signaleert een heel ander probleem. 'De huidige grondwet is niet erg mensenrechtvriendelijk, maar toen wij dat in een aantal zaken aan de orde stelden in Straatsburg, kregen we te horen dat de nationale middelen niet waren uitgeput en dat we terug moesten naar het Hongaarse Constitutionele Hof. Niet alleen zit dat inmiddels vol regeringsgetrouwen, het kent ook geen termijn waarbinnen het zaken in behandeling moet nemen. In de grond betekent dit dat wij Straatsburg nog maar heel moeilijk kunnen bereiken.'

GENOEG

Europarlementariër Szájer trad een paar dagen na de blamage in Brussel af, maar hield, in alle regeringsmedia, vol dat hij slechts een 'huisfeestje' had bezocht. Toch dacht 67 procent van de Hongaarse bevolking vrij zeker dat er een 'seksorgie met drugs' was geweest, volgens een enquête van nieuwszender Euronews kort erna. Ook Tivadar Hüttl ziet het niet al te somber in. 'Als advocaten krijgen we veel kritiek over ons heen, maar het meeste is gewoon propaganda. Dat we buitenlandse agenten zijn in dienst van George Soros, dat soort dingen. Daar verweren we ons tegen, soms in rechte. Elke overheid probeert zijn burgers te beknotten, dat zit in de aard van de machthebber. Dit systeem zal op een gegeven moment ook weer instorten. Als de Hongaarse geschiedenis ons ook maar iets leert, is het dat mensen op een gegeven moment zeggen: genoeg is genoeg.'

Wij zijn op
zoek naar een
**advocaat
huurrecht &
vastgoed**

Law&Pepper
Advocaten breidt uit!

Alles om ons heen verandert, zo ook binnen de advocatuur.

Law&Pepper Advocaten verandert graag mee. We zijn een ambitieus kantoor midden in het centrum van Eindhoven, dat zich kenmerkt door korte lijnen en een persoonlijke aanpak. Ons team bestaat uit advocaten en ondersteuners die nauw samen werken met onze cliënten om complexe vraagstukken naar praktische oplossingen te vertalen. We zijn dus niet alleen maar die ene advocaat maar vooral een oplossingsgerichte adviseur! Dit doen wij door duidelijk onze cliënten keuzes voor te leggen. Law&Pepper Advocaten is een verfrissend en creatief kantoor, met bevolgen medewerkers die hun cliënten ontzorgen. Wij hebben specialisten in huis op het gebied van ondernemingsrecht en vennootschapsrecht, financieel recht en insolventierecht, huur- en vastgoedrecht. Je komt te werken met fijne collega's in een eigentijds kantoor.

Onze huurrechtsspecialisten adviseren en procederen over de meest uiteenlopende huurkwesties, zowel met betrekking tot woon- als bedrijfsruimte. Dat doen wij voor verhuurders en huurders van bedrijfsruimten (zoals institutionele beleggers en winkelketens) en voor de professionele verhuurders van woonruimte (zoals woningcorporaties). Uiteraard denken we na over de diverse praktische tips waarmee we onze cliënten kunnen helpen.

We zoeken een advocaat met kennis van en ervaring met alle aspecten van het huurrecht, zoals huurprijsgeschillen, beëindigingen van huurovereenkomsten, branchebeschermingsdiscussies, gebrekdiscussies en heronderhandelingen van lopende huurovereenkomsten.

Beschik jij over de volgende kenmerken:

- afgeronde WO opleiding in het Nederlands Recht;
- relevante werkervaring in het huurrecht;
- sterk analytisch vermogen (we zoeken dus een slimmerik);
- bevolgen en creatief (kom maar op met die sollicitatiebrief);
- ontzorgend en oplossingsgericht;
- we houden van humor en goede gesprekken;
- sterk gevoel voor en ervaring met het omgaan met (tegenstrijdige) belangen;
- groot verantwoordelijkheidsgevoel;
- accuraat en zelfstandig;
- parttime dienstverband (80%) is een mogelijkheid;
- uitstekende beheersing van de Nederlandse en Engelse taal.

Wanneer jij je vindt passen bij ons kantoor dan zien we jouw sollicitatie graag tegemoet.

Mail je brief en CV naar: Law&Pepper Advocaten ter attentie van Ivette Mol. (ivettemol@lawandpepper.com).
Vragen bel Ivette direct op 040 219 84 30.

P.S. We zijn ook op zoek naar een advocaat financieel recht
P.P.S. Bezoek www.lawandpepper.com

GEZOCHT
KANTOORGENOTEN
SAMENWERKERS
OVERNEMERS

Onze maatschap (nu 5 advocaten) is gehuisvest in een modern ingericht kantoorpand op een prachtige locatie in het centrum van Maastricht.

Overname of nieuwe samenwerking

Omdat een aantal van ons wil gaan stoppen zoeken we advocaten die ons kantoor willen voortzetten / overnemen in de vorm van een kostenmaatschap of stichting onder een gemeenschappelijke naam of eigen naam.

Wat hebben we te bieden?

- kantoorruimte met spreekkamer, flexplekken en/of vaste plekken, uitbreiding naar meer dan 5 personen is mogelijk
- zeer lage kantoorkosten
- een goed werkend online kantoorstelsel (o.a. BaseNet Advocatuur)
- gemeenschappelijke derdengeldrekening
- topsecretariaat

Wat nu

Bezoek onze website: www.goumansbakker.nl. Als je meer wilt weten, neem dan contact op met één van de advocaten: Aleid Bakker 0653802009, Nannet Heilhof 0638328381, Reinhilde van der Heijden 0650606877, Rosa Odink 0633495443.

Algemeen: 043-3284100 of secretariaat@goumansbakker.nl

Toonen Advocatuur

ADVOCAAT-MEDEWERKER

www.toonenadvocatuur.nl

Toonen Advocatuur is een klein gezellig kantoor, bestaande uit één advocaat, ondersteund door twee juridisch medewerkers. Het kantoor heeft een informeel karakter. Het kantoor is hoofdzakelijk actief in de sociale advocatuur en wegens groei op zoek naar versterking.

Toonen Advocatuur is per direct op zoek naar een extra advocaat. De kandidaat heeft bij voorkeur ervaring op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht en/of strafrecht en/of personen- en familierecht.

De mogelijkheid bestaat om een eigen praktijk op te bouwen.

Bij interesse graag solliciteren per e-mail (info@toonenadvocatuur.nl) met bijgevoegd je CV.

Je motivatie mag je laten zien in een persoonlijk gesprek.

“Cliënt kiest mij op basis van reviews!”

Reviews

Advocaatscore

9.5/10

Gebaseerd op basis van 44 beoordelingen

“Mijn dag kon vanmorgen al niet meer stuk. Waarom? Een eye-opener: ik sprak een nieuwe klant en toen ik haar vroeg hoe ze bij mij was beland, antwoordde zij dat ze een advocaat zoekt die betrokken en empathisch is. Ze had reviews van mensen gelezen die ik heb geholpen en die hadden haar geraakt. Dit is wel echt een compliment! Ik geloof zeker in reviews maar dit was de eerste klant die mij vertelde dat ze op basis daarvan voor mij koos.

Dit willen we allemaal toch, klanten die voor je kiezen omdat ze bij je passen? Het werkt!”

Kim Voordes -
Labor Arbeidsrecht Advocaten

Wilt u reviews gaan verzamelen? Dankzij reviews beter gevonden worden in Google? Meer omzet uit uw website halen door het publiceren van reviews? Bel of mail naar 088 - 833 88 38 of info@advocaatscore.nl

Juridische kwesties
die zijn weggezaakt

Strafbare poging óf voorbereidingshandelingen?

DOOR / GEERT-JAN KRUIZINGA

Wanneer is er sprake van strafbare poging en wanneer van strafbare voorbereidingshandelingen?

Het Wetboek van Strafrecht maakt onderscheid tussen strafbare poging (artikel 45 Sr) en strafbare voorbereidingshandelingen (artikel 46 Sr). Voor het onderscheid is de vraag relevant hoever de op de voltooiing van het misdrijf gerichte gedragingen van de verdachte(n) zijn gevorderd: gaat het nog om voorbereidende handelingen of is er al sprake van uitvoeringshandelingen? Hoe verder de gedragingen nog afstaan van de voltooiing van het misdrijf, hoe minder snel een begin van uitvoering, en daarmee een poging, kan worden aangenomen. Nog altijd zijn de Cito- en Grenswisselkantoor-arresten (uit respectievelijk 1978 en 1987) relevant. In het eerstgenoemde arrest nam de Hoge Raad een poging tot diefstal met geweld aan in een zaak waarin de dader met een gedeeltelijk afgedekt gezicht, een schietklaar vuurwapen en een lege weekendtas aanbelde bij het uitzendbureau Cito. In de Grenswisselkantoor-arrest leverde het kort voor openingstijd van de bank in een gestolen auto zijn, voorzien van wapens, touw, tape en pruiken, echter nog geen begin van uitvoering van het delict afpersing op. Juist omdat de genoemde arresten zagen op een vergelijkbare verdenking, kan gesteld worden dat het 'omslagpunt' waarvandaan niet meer van voorbereiding maar van een daadwerkelijke poging kan worden gesproken, als het ware tussen deze arresten in ligt. Sinds 1987 zien we dan ook dat de rechtspraak in Neder-

land laveert tussen de meer extensieve interpretatie van het Cito-arrest en de meer restrictieve interpretatie van het Grenswisselkantoor-arrest. Dit alles speelde een cruciale rol in een recente strafzaak die bekend is geworden als 'de Helikopterzaak'. Uit het politieonderzoek volgde dat een groep verdachten plannen had gemaakt om een helikopter te kapen om vervolgens met behulp van deze helikopter een gedetineerde te bevrijden. Onder valse voorwendselen was door een van de verdachten een helikoptervlucht geboekt. Het plan was dat de medeverdachten de piloot zouden overmeesteren op een tussenlandingsplaats. De politie rook echter al snel onraad en reeds op het moment dat een verdachte zich meldde bij het vliegveld, werd overgegaan tot aanhouding. De Rechtbank Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2018:8029) sprak vrij van zowel de ten laste gelegde poging tot kaping als de poging tot bevrijding van een gedetineerde omdat geen sprake was van een begin van uitvoering van de kaping toen een verdachte zich meldde op het vliegveld. De overname van de helikopter zou immers op een andere locatie plaatsvinden. Nu de bevrijding van een gedetineerde pas zou plaatsvinden na de kaping sprak de rechtbank ook van de poging daartoe vrij. De verdachten werden wel veroordeeld voor voorbereidingshandelingen van de kaping. Nadat het OM in appel ging, wees het Gerechtshof Amsterdam begin

dit jaar arrest (ECLI:NL:GHAMS:2020:804). Ook het hof sprak vrij van de poging tot kaping maar achtte de voorbereiding wel bewezen. Echter, anders dan de rechtbank, oordeelde het hof dat er wel sprake was van een poging tot bevrijding van een gedetineerde, ondanks het feit dat de bevrijding pas na de kaping zou volgen. Het hof wijst er op dat de vraag of sprake is van een strafbare poging zich niet eenvoudig laat beantwoorden in het geval sprake is van een formeel delict, kort gezegd als het verrichten van een bepaalde gedraging – onafhankelijk van het gevolg – strafbaar is gesteld. Het begin van uitvoering laat zich dan moeilijk onderscheiden van de voltooiing van het delict. Bij formele delicten met een materiële component zit er wat meer ruimte tussen de eerste uitvoeringshandeling en de voltooiing. Juist nu het bevrijden van een gevangene een delict is met een sterke materiële component (het delict is immers pas voltooid als de gevangene is bevrijd) ziet het hof veel ruimte tussen het begin van uitvoering en de voltooiing. Hierbij acht het hof van belang dat de kaping geen doel op zich was, maar diende ter bevordering van de bevrijding van de gevangene; het opzet van de verdachten was primair daarop gericht. Alle verdachten hebben cassatie ingesteld tegen de beslissing van het hof.

Geert-Jan Kruizinga is strafrechtadvocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten in Amsterdam.

TIPS EN TRICKS VAN EEN RECHTER IN RUSTE

DOOR / FLORIS BAKELS¹

Floris Bakels sloot vorig jaar een lange loopbaan af als rechter. Uit zijn ervaringen met advocaten bij de rechtbank, het hof en de Hoge Raad destilleerde hij een aantal tips en tricks. Dit nummer deel 3: de mondelinge behandeling en 'het rechterlijk beslismodel'.

TOT DE KERN

Hoe brengt de advocaat tijdens de mondelinge behandeling het standpunt van zijn cliënt het best voor het voetlicht? De rechter heeft in beginsel altijd het hele dossier gelezen (maar niet alle producties) zodat het zowel zinloos als irritant is als de advocaat de hele zaak nog eens presenteert, zoals toch regelmatig gebeurt. Het kan zinvol zijn te beginnen met een korte samenvatting van de zaak, maar daarna wordt het leeuwendeel van de spreektijd gebruikt om de kern van de zaak te behandelen of nog openstaande vragen uit te diepen. Als de advocaat te veel tijd neemt voor het weergeven van de zaak, mag het niet verbazen als hij wordt afgekapt, zo niet onmiddellijk kortgesloten ('Ik heb uw pleitnota even doorgekeken; begint u maar op pagina 12.') Tegenover de cliënt maakt dit geen sterke indruk.

Soms erkent een partij tijdens de mondelinge behandeling bepaalde stellingen van zijn wederpartij, of komt hij terug van een eerder verdedigd standpunt. Het ligt dan op de weg van de advocaat van de wederpartij daarvan 'akte te vragen', dat wil zeggen vermelding in het proces-verbaal van de zitting. Vaak wordt deze wijziging van standpunt ook in de uitspraak aangehaald. In kort geding, waarin gelet op de aard van de procedure geen proces-verbaal wordt opgemaakt, kan de advocaat aan de voorzieningenrechter om een schriftelijke bevestiging van deze erkenning vragen. Als hij dit na de zitting of zelfs na de uitspraak doet, zal de rechter de zittingsaantekeningen van de griffier raadplegen. *Last but not least*: rechter en partijen mogen van elkaar verwachten dat zij ter zitting bijdragen aan een positieve, zakelijke en oplossingsgerichte sfeer. Partijen moeten dus ter zitting

geen ruziemaken met de tegenpleiter of met de tegenpartij (categorie 'fraai is anders'). Het is voor de advocaat soms nodig de cliënt in dit opzicht in de hand te houden en hem daarover tevoren te instrueren.

ACTIVITEIT VAN DE RECHTER TER ZITTING

Naar huidige opvattingen is de kern van een goede zitting dat de rechter met partijen in debat treedt, met als gevolg dat partijen en de rechter tijdens de zitting gezamenlijk naar de beslissing toegroeien. De rechter kan ter zitting een schikking beproeven (artikel 87 lid 2, aanhef en onder c, Rv). Een rechter die probeert de zaak te schikken, is niet een luie maar een dienstverlenende rechter. Mislukt de schikking, waarin veel tijd kan zijn geïnvesteerd, dan moet de rechter immers alsnog een vonnis maken. De advocaat moet altijd bedacht zijn op een schikkings-

poging van de rechter en de marges en hoofdlijnen daarvan tevoren met de cliënt hebben besproken.

Als de rechter een vraag stelt, betreft het bijna altijd een onduidelijkheid of een kernpunt van de zaak. Als de advocaat niet onmiddellijk weet welk antwoord hij moet geven op de vraag, die mogelijk van beslissend belang is voor de afhandeling, is het geen goed idee om de vraag heen te praten of om te zeggen dat hij er nog op terugkomt, en dat dan niet te doen, in de hoop dat de rechter het punt is vergeten. De rechter vergeet het punt namelijk niet. En zelfs als hij dit wel zou doen, loopt hij er weer tegenaan bij het redigeren van het vonnis. De remedie is om een korte schorsing vragen voor beraad.

Een vraag van de rechter kan ook retorisch zijn bedoeld om een partij op een bepaald spoor te zetten, dan wel dat de rechter daarmee impliciet van een voorlopige zienswijze blijk geeft met de bedoeling dat partijen daarop reageren. Als de advocaat de indruk heeft dat de vraag daarop is gericht maar onzeker is over de bedoeling van de rechter, ligt het voor de hand om verduidelijking te vragen ('Ik weet niet zeker of ik u goed begrijp...'). Krijgt de advocaat die duidelijkheid onvoldoende omdat de rechter niet verder wil gaan dan een hint in de vorm van een vraag, zoals soms het geval is, dan kan het (alweer) zinvol zijn een korte schorsing te vragen op-

dat advocaat en cliënt zich gezamenlijk op de situatie kunnen beraden. Als de rechter expliciet zegt dat hij het antwoord op een bepaalde vraag van de cliënt zelf wil horen, moet de advocaat dit accepteren omdat de rechter deze bevoegdheid heeft (artikel 88 lid 1 Rv), en dus niet gaan tegensputteren. Dit hoort ook niet nodig te zijn omdat de kern van de zaak en de eigen zwakten tevoren met de cliënt zijn besproken. De advocaat kan wel proberen zichzelf weer in het gesprek te manoeuvreren ('Misschien kan het helpen, president...') of althans op het eerst mogelijke punt de – volgens hem – juiste accenten te plaatsen zonder een lang verhaal te houden. Dit is anders als de advocaat meent dat de vraag zélf onjuist of niet relevant is. In dat geval ligt het op zijn weg dit, liefst hoffelijk, onder de aandacht van de rechter te brengen.

INKOPPEN

Soms geeft de rechter expliciet een voorzet voor het voeren van een bepaald verweer of een aanvullende grondslag van de vordering die tot dan toe ongenoemd is gebleven. De advocaat moet dit onderkennen en de voorzet van de rechter inkoppen. Zo nodig moet hij om een korte schorsing vragen om bijvoorbeeld een wijziging van het petitum op papier te zetten. Voor het geval de interventie van de rechter niet in

het voordeel van de cliënt is, moet worden bedacht dat het de taak van de rechter is om recht te doen op het werkelijke geschil tussen partijen en dat lijdelijkheid daarom niet langer als ideaalmodel wordt gezien. Bovendien is de rechter gehouden ambtshalve de rechtsgronden van de vordering of het verweer aan te vullen (artikel 25 Rv). Maar er zijn natuurlijk grenzen. Ik geef een voorbeeld uit mijn eigen praktijk waarin deze werden bereikt. Een gedaagde beriep zich als verweer tegen een op zichzelf onbetwiste geldvordering op een tegenvordering, die hem echter toekwam in zijn hoedanigheid van zijn dochter. Vanwege deze uiteenlopende hoedanigheden was verrekening niet mogelijk, maar daarop moest dan wel een beroep worden gedaan en dat was tot dan toe niet gebeurd. Nadat beide partijen het woord hadden gevoerd, werd dit aspect door de rechter ter sprake gebracht, waarop de advocaat van de gedaagde boos reageerde dat hij nu wel kon voorstellen hoe de repliek zou luiden: 'Leer mij mijn vakbroeders kennen.' Maar tot verbazing van ons beiden verklaarde de advocaat van de eiser bij repliek dat hij niets had op te merken. Hij weigerde dus te scoren in open doel of begreep niet dat de bal er nog niet in lag. Dan houdt het op. Als de rechter ter zitting een voorlopige visie op de zaak geeft die niet ►

in het voordeel van cliënt is, is het over het algemeen zinvol iets op te merken in de trant dat deze openheid op prijs wordt gesteld maar dat over de visie zelf graag in debat wordt gegaan.

EEN PRECAIR EVENWICHT

Niet alle advocaten zijn ingenomen met een actieve rechter. Sommigen zijn benauwd voor rechters die hun eigen visie op het geschil tot norm verheffen, en dus beter dan partijen zelf denken te weten wat de kern van hun geschil is. Dit is een gevoelige kwestie. Aan de ene kant past de rechter terughoudendheid; hij kent het geschil niet zoals partijen en hun advocaten dat kennen en moet rekening houden met de mogelijkheid dat hem welbewust slechts een beperkt deel daarvan wordt voorgelegd. Aan de andere kant gebeurt het regelmatig dat advocaten, vastzittend in het gelijk van hun cliënt, niet (langer) in staat zijn ook de andere kant van de medaille te zien, laat staan het totaalbeeld. Dit kan hun het zicht ontnemen op (gedeeltelijk) wel degelijk verenigbare visies of belangen van partijen. Juist in dit soort situaties kan de rechter met een scherpe analyse of met creatieve voorstellen ter zitting het partijdebat naar een hoger niveau tillen. Hiertegen kan redelijkerwijs bij niemand bezwaar bestaan. Als de rechter zich verbaast over de presentatie van het geschil, moet hij dus behoedzaam aftasten wat de reden daarvan is. Berust de beperking van de presentatie op een weloverwogen keuze, dan dient hij deze te respecteren; lijkt dit niet het geval te zijn, dan kan hij partijen van dienst zijn met doorvragen en zich-

zelf inschakelen in het debat. Bezien vanuit het perspectief van de advocaat moet deze niet te snel, zonder de bedoelingen van de rechter nog geheel te doorzien, bezwaar maken tegen diens interventie, en voorshands erop vertrouwen dat de rechter weet wat hij doet. Dat vertrouwen wordt ondermijnd als rechters – zoals volgens gerespecteerde advocaten meer dan incidenteel voorkomt – onduidelijke, ongenueanceerde of irrelevante vragen stellen. De advocaat weet dan niet precies wat er aan de hand is. De mogelijkheid bestaat bijvoorbeeld dat de rechter de zaak niet begrijpt of dat hij (omgekeerd) juist een aspect daarvan ziet dat de advocaat tot dusver is ontgaan. Ontsporing van de zitting dreigt nu omdat het zowel het recht als de plicht van de advocaat is om het voor de cliënt op te nemen als hem tekort wordt gedaan, ook als dat tot irritaties over en weer leidt. Rechter en advocaat moeten een dergelijke situatie herkennen en diep ademen. Het kan zinvol zijn ter zitting of – na schorsing op voorstel van de rechter of de advocaat – in raadkamer, gezamenlijk te reflecteren op de gerezen moeilijkheden. De-escalatie is dan voorlopig het doel. Rechter en advocaat moeten voor ogen houden dat beiden naar beste kunnen proberen hun rol te vervullen zoals zij die opvatten, maar dat hun verwachtingen op dat moment niet op elkaar aansluiten. Leidt deze bezinning niet tot opklaring van de sfeer, dan kan de advocaat verzoeken in het proces-verbaal van de zitting aantekening te maken van zijn bezwaar tegen (de formulering van) een vraag of tegen de wijze waarop zijn cliënt wordt bejegend. Maar

het feit dat aan rechterlijke activiteit ter zitting risico's zijn verbonden, is geen principieel bezwaar tegen deze taakopvatting.

DE LIJDELIJKE RECHTER

De rechter die zich ter zitting lijdelijk opstelt en zwijgend naar de betogen van partijen luistert (de 'sfinx') behoort tot een slinkende categorie, die echter nooit geheel zal verdwijnen. Hij wil niet met partijen in debat gaan en wil daartoe dus ook niet worden 'gedwongen'. Hij wil bovendien in die rol worden gerespecteerd. Voor een advocaat is dit niet eenvoudig omdat hij niet kan verifiëren in hoeverre zijn betoog overkomt. Maar hij heeft geen andere keus dan zijn eigen betoog te houden. Hooguit kan hij daaraan af en toe iets toevoegen als: 'Men zou zich kunnen afvragen...' Het is echter om voor de hand liggende redenen niet handig iets te zeggen als: 'Ik zie u nu denken...' Wel mag de advocaat ook van deze rechter verwachten dat hij desgevraagd een voorlopig oordeel over de zaak geeft in het belang van lopende schikkingsonderhandelingen.

HET PROCES-VERBAAL

In bodemzaken maakt de rechter, als de zaak niet ter zitting wordt geschikt, na de zitting proces-verbaal op (artikel 90 Rv) en worden de advocaten in de gelegenheid gesteld daarop binnen een of twee weken te reageren. Doet de rechter ter zitting mondeling uitspraak, dan wordt daarvan steeds proces-verbaal opgemaakt (artikel 30p Rv).² Als de rechter mondeling uitspraak doet, is het hem niet toegestaan in de schriftelijke uitwerking daarvan

alsnog stellingen te behandelen of beslissingen te nemen die in het mondelinge vonnis niet zijn behandeld of beslist. Het is naar valt aan te nemen om deze reden dat de Hoge Raad in zijn arrest van 13 april 2018 onder meer heeft geoordeeld dat een mondelinge uitspraak met name past bij eenvoudige zaken. Het is de rechter wél toegestaan mondeling uitgesproken overwegingen taalkundig te verbeteren of om alsnog vindplaatsen te vermelden voor zijn overwegingen. Eveneens toegestaan is om binnen het toepassingsgebied van de artikelen 31 en 32 Rv vergissingen te corrigeren.

DE MONDELINGE BEHANDELING IN KORT GEDING

Wat betreft al het vorenstaande is er geen wezenlijk verschil tussen de mondelinge behandeling in eerste aanleg en in hoger beroep. Dit is anders wat betreft de mondelinge behandeling in kort geding in eerste aanleg, die een eigen positie inneemt. Over het algemeen kent de voorzieningenrechter de zaak alleen nog maar uit de conceptdagvaarding en daarbij behorende producties. Vaak worden ook door de gedaagde tevoren al producties aan de rechtbank toegezonden. In grote zaken verdient het voor de gedaagde aanbeveling om, mede – maar niet alleen – in verband met de beperkte spreek-tijd de kern van zijn standpunt alvast op schrift te zetten in een conclusie van antwoord en dit uit te werken tijdens de behandeling ter zitting. Aanzienlijk meer (ook na invoering van de nieuwe artikelen 87-91 Rv) dan in de bodemprocedure ligt het

zwaartepunt van het kort geding in eerste aanleg bij de zitting. Dit volgt uit het feit dat het geschil zelf vaak nog in ontwikkeling is en de stellingen van partijen meestal nog niet tot in details zijn uitgewerkt. Bovendien wordt in kort geding een voorlopige voorziening gegeven op basis van niet alleen een voorshands oordeel over de rechtsverhouding tussen partijen, maar ook van een belangenafweging. Hieruit volgt dat de voorzieningenrechter meer speelruimte heeft dan de bodemrechter en ter zitting een (zeer) actieve rol speelt en moet spelen.³ Het geschil kan vaak nog alle kanten op en veel is overgelaten aan zijn praktisch inzicht en wijs beleid.

‘HET RECHTERLIJK BESLISMODEL’

Zoals er niet zoiets is als *de* advocaat of *de* rechter, is er ook niet iets als *het* rechterlijk beslismodel. Weliswaar worden routinezaken vaak op eenzelfde manier aangepakt, maar in ingewikkelder civiele zaken is dat niet het geval. Het hangt van de zaak af hoe de rechter deze aanvielt, en ook van zijn kennis en ervaring. Meestal zal de rechter eerst de verweren van de versterkking beoordelen, zoals dat een toepasselijke termijn niet is gehaald, een noodzakelijke inschrijving achterwege is gelaten, de vordering is verjaard of de overeenkomst nietig is, of vernietigd. De zojuist genoemde verweren zijn

overigens in deze context alle even ver strekkend, ook al gaat ontvankelijkheid logischerwijs aan beoordeling van de vordering vooraf. Indien gegrond leiden zij immers alle tot een onmiddellijk einde van de zaak, onverschillig of dat langs de weg is van niet-ontvankelijkheid of van verwerping. Dit betekent dat de advocaat van de eiser al deze verweren gemotiveerd moet weerspreken, want als hij er één links laat liggen, verliest hij daarop de zaak.

Als de vordering zelf onvoldoende is toegelicht en niet een voor de rechter kenbare partijafpraak is gemaakt om eerst de voorvragen uit te procederen, kan de rechter de vordering bovendien aanstonds afwijzen als onvoldoende onderbouwd. De voorvragen kunnen dan bij gebrek aan belang buiten behandeling blijven. Bij de beoordeling van de vordering zelf zoekt de rechter naar de kern van de zaak. Bij het schrijven van zijn beslissing zal hij zich hierop concentreren. Datzelfde moet de advocaat dus doen bij het opstellen van zijn processtukken. Daarbij moet opnieuw worden bedacht dat de omvang van de motiveringsplicht van de rechter afhangt van het partijdebat en de kwaliteit daarvan. ■

Dit was het derde en laatste deel van deze reeks. De eerdere afleveringen verschenen in de nummers 8 en 9 van dit jaar.

NOTEN

- 1 Onder meer oud-vicepresident van de Hoge Raad en oud-voorzieningenrechter in de Rechtbank Amsterdam.
- 2 Zie hierover nader HR 13 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650.
- 3 Zie hierover nader Asser Procesrecht/Boonekamp, *Het kort geding*, p. 120-123.

Modernisering Wetboek van Strafvordering allerminst redenen tot tevredenheid

De advocatuur is weliswaar betrokken geweest bij de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, maar dat staat niet gelijk aan instemming, zegt advocaat Dian Brouwer. De operatie is onnodig, duur en verslechtert de positie van de verdachte.

DOOR / DIAN BROUWER

Het voorstel voor een gemoderniseerd Wetboek van Strafvordering krijgt de laatste weken veel publiciteit. Dat komt door de Commissie-Letschert. Deze commissie moet een oplossing vinden voor de financiële fuik waar het moderniseringsproject in gezwommen is.

Kort samengevat is het probleem dat volgens de Aanwijzingen voor de regelgeving de Raad van State pas kan beginnen met het formuleren van een advies over een wetsvoorstel als de financiële consequenties van dat wetsvoorstel bekend zijn. Ook daarom moeten op de begroting van het departement tenminste de

invoeringskosten van een nieuwe wet zijn gereserveerd voordat de Raad van State naar het wetsvoorstel wil gaan kijken.¹

U begrijpt het al: alleen al de invoeringskosten van een nieuw Wetboek van Strafvordering (denk bijvoorbeeld aan veertigduizend politieagenten die omgeschoold moeten worden) zullen in de honderden miljoenen euro's lopen – geld dat het ministerie van Justitie en Veiligheid nú niet kan reserveren om een invoering ergens in 2026, onder een volgend kabinet, te dekken.

De Commissie-Letschert is ingesteld om de (implementatie)kosten van het gemoderniseerde wetboek in

kaart te brengen. Blijkens artikel 2, lid 3 van het instellingsbesluit² heeft deze Commissie 'voorts tot taak de maatschappelijke relevantie van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering voor het voetlicht te brengen en doet daartoe alles wat zij nodig acht'. De Commissie heeft dus uitdrukkelijk óók de opdracht om 'cheerleader' van het gemoderniseerde wetboek te zijn.

In deze laatste functie genereert de Commissie publiciteit die de strekking heeft dat het wetboek klaarligt voor invoering, dat 'iedereen' het er over eens zou zijn dat het nieuwe wetboek er moet komen en dat een mogelijk kostenargument geen

beletsel zou moeten zijn.³ Na een kritische reactie van enkele advocaten⁴ werd in een volgend interview⁵ door de Commissievoorzitter ‘benadrukt dat alle partijen – van rechters, tot OM, politie en advocaten – vanaf het begin bij het megaproject betrokken zijn geweest.’ Het artikel vervolgt met het citaat: ‘De tekst zoals die er nu ligt is niet door één ambtenaar opgetekend, er is een heel intensief proces aan vooraf gegaan. Daaruit bleek dat alle betrokkenen de noodzaak voor invoering van het nieuwe wetboek zien.’

Zulke feitelijke onjuistheden – want dat zijn het – deden mij beseffen dat het voor al degenen die niet zélf betrokken zijn geweest in het taai proces van totstandkoming van het voorliggende wetsvoorstel – zoals de leden van de Commissie-Letschert – van belang is om de kroniek te schrijven van de opstelling en positie van de advocatuur in het moderniseringstraject. Omdat ik zelf dit proces vanuit meerdere posities heb mogen meemaken,⁶ hoop ik dat deze inspanning de moeite waard kan blijken te zijn als ik morgen onder de tram zou lopen. De kroniek is thematisch opgebouwd, rond de onjuistheden die inmiddels over de relatie tussen de advocatuur en het nieuwe wetboek worden gedebiteerd.

1. ‘DE ADVOCATUUR WAS VANAF HET BEGIN BETROKKEN BIJ DE TOTSTANDKOMING’

Het eerste thema is de stelling dat de advocatuur vanaf het begin betrokken was bij de totstandkoming van het nieuwe wetboek. De start van de moderniseringsoperatie moeten we plaatsen in 2013. Pas in de loop van 2014 – toen de trein al reed – werd

daarover voor het eerst gecommuniceerd met de Nederlandse orde van advocaten (NOvA).⁷ Maar wezenlijker om te adresseren, is natuurlijk de suggestie dat *betrokkenheid* bij het proces van totstandkoming van het wetboek *instemming* met dat proces, laat staan met het *resultaat* van het proces zou inhouden. Betrokkenheid bij de vorm wordt *geframed* als akkoord met de inhoud. Het is precies deze gekende drogredenering die heeft geleid tot de meest principiële en heftige discussies die ik in het verband van de Adviescommissie strafrecht van de NOvA (ACS) heb meegemaakt.

In 2014 werd de ACS (via de NOvA) door het ministerie van V&J gevraagd om advocaten te leveren die zouden kunnen meepraten in de verschillende discussie- en overleggremia die waren ingericht om de ambtenaren van het Departement te voorzien van de informatie die zij nodig hadden bij het vormgeven van de gemoderniseerde wetsbepalingen.⁸ In eerste instantie besloot de ACS in (nipte) meerderheid dat *niet* aan het verzoek moest worden voldaan, omdat de ervaring leerde dat het enkele feit dat de advocatuur participeert in dergelijke processen⁹ in een later fase politiek wordt misbruikt en aan de Tweede Kamer wordt verkocht als *instemming* met het resultaat van dat proces. Pas in tweede instantie, na een uitdrukkelijk beroep op de NOvA vanuit het Departement, waarbij wetgevingsambtenaren aangaven dat zij de inbreng van de advocatuur nodig hadden als tegenwicht voor de soms radicale voorstellen die zijdens de rechterlijke macht en het Openbaar Ministerie al waren gedaan, heeft de ACS, na een dringend appel van de NOvA, dat besluit heroverwogen en

is daarbij (in nipte meerderheid) tot het oordeel gekomen dat niet-participeren zou leiden tot een nóg slechter wetsvoorstel. Dat was de keuze van de burgemeester in oorlogstijd. Daarbij werd de afspraak gemaakt dat de NOvA en ACS niet als zodanig zouden participeren maar dat individuele advocaten op persoonlijke titel zouden meepraten in de verschillende commissies, zonder enig *commitment* van henzelf, de NOvA of de ACS aan de moderniseringsoperatie of het resultaat daarvan.

In het verslag van het overleg tussen de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer en de Commissie Modernisering Wetboek van Strafvordering van het ministerie van V&J lees ik als *mijn eigen* opmerkingen terug¹⁰:

‘Ik wil ook nog iets zeggen over mijn positie in de commissie [Modernisering Wetboek van Strafvordering]. Zoals gezegd, ervaar ik huiver bij dit project. Ik ervaar ook huiver bij mijn lidmaatschap van deze commissie. Die huiver bestaat met name hierin dat het feit dat een advocaat deel uitmaakt van de commissie niet op enig moment wordt aangewend om te beargumenteren dat de advocatuur in den brede dit project steunt en het ook inhoudelijk onderschrijft. Dat risico bestaat en men moet zich daar steeds van bewust zijn. Dat is een zekere huiver die ik ervaar. Anderzijds denk ik – althans, ik krijg signalen; laat ik het zo formuleren – dat mijn inbreng in de commissie vanuit mijn particuliere belevingswereld en mijn ervaring met het strafproces op prijs wordt gesteld en dat mijn lidmaatschap van de commissie dus niet geheel zinloos is.’

Daarmee verwoordde ik slechts het standpunt van *alle* advocaten die ►

– op welke wijze dan ook – betrokken waren bij de moderniseringsoperatie. Het komt niet als een verrassing – maar het stelt wel teleur – dat nu precies datgene gebeurt wat wij al die tijd al vreesden: dat de betrokkenheid in het *proces* politiek wordt misbruikt door te suggereren dat de advocatuur heeft ingestemd met het *resultaat*.

2. 'OOK DE ADVOCATUUR ZIET DE NOODZAAK VOOR EEN NIEUW WETBOEK'

Het tweede thema is de stelling dat ook de advocatuur de noodzaak – of de wenselijkheid – van een nieuw wetboek zou hebben onderschreven. Naar aanleiding van de Contourennota voor een gemoderniseerd Wetboek van Strafvordering – dus al bij de start van de moderniseringsoperatie – heeft de NOvA, conform het advies van de ACS, al op de eerste pagina van haar advies aan de minister van V&J prominent geschreven:¹¹ 'De door de minister voorgestelde ingrijpende herziening van het Wetboek van Strafvordering gaat de komende jaren heel veel geld kosten. De vraag of deze investering tot de gewenste resultaten leidt dan wel die investering beter gebruikt kan worden om de werkelijke knelpunten van de strafrechtspleging weg te nemen, wordt door de minister gesteld noch beantwoord. In tijden van voortdurende schaarste van geldmiddelen verbaast dit zeer. De minister slaagt er niet in de noodzaak van een grootscheepse wetswijziging als oplossing van knelpunten aan te geven; die noodzaak is er niet.' Over de kosten van de moderniseringsoperatie meldt de NOvA in datzelfde advies onder meer: 'De door de minister voorgestelde grootscheepse wijziging van het Wetboek van Strafvordering is een zeer kostbare aangelegenheid. De kosten

van deze operatie zijn – voor zover ons bekend – niet berekend (hetgeen op zichzelf al een merkwaardig fenomeen is), maar zullen vele tientallen miljoenen euro's belopen. Eenieder met een rol in de juridische keten zal zich moeten aanpassen aan het nieuwe wetboek en moeten worden bijgeschoold. Dit geldt voor de student, de hoogleraar, de politiemanager, het management van de politie, de rechercheafdelingen, de officieren van justitie, parketsecretarissen, advocaten-generaal, procureurs-generaal etc. Alle literatuur en studieprogramma's in het onderwijs zullen moeten worden herzien. Al dan niet digitale modellen en sjablonen moeten worden aangepast, zowel binnen de politie, het openbaar ministerie als de rechterlijke macht. Van een zo'n kostbare, ingrijpende en langdurige operatie mag – zeker in deze tijd van bezuinigingen – worden verwacht dat vooraf een verantwoorde inschatting van die kosten wordt gemaakt. Dat is niet gebeurd. De ACS vraagt zich af hoe het – zonder zo'n begroting – überhaupt mogelijk is een verantwoorde beoordeling te geven over de vraag of, en in hoeverre, een dergelijke ingrijpende en kostbare maatregel echt noodzakelijk is dan wel het doel wellicht op een andere, minder kostbare wijze bereikt kan worden. Dat dit punt voor de minister kennelijk niet gespeeld heeft geeft voeding aan de gedachte dat het hele project vooral is ingegeven door politieke (status) overwegingen en niet door nut of noodzaak.'

Deze kritiek is door de toenmalige portefeuillehouder Strafrecht en de voorzitter van de ACS ook in andere publicaties breed onder de aandacht gebracht.¹² In latere uitlatingen van de NOvA zien wie niets waarmee wordt gesignaleerd dat de NOvA – of de ACS – van dit standpunt is teruggekomen. Overigens ben ik van

mening dat de analyse van toen ook nu nog steeds opgeld doet.

3. 'DE VERDACHTE EN DE VERDEDIGING GAAN ER IN HET NIEUWE WETBOEK OP VOORUIT'

Mede dankzij de inspanningen van de advocatuur zijn veel van de meest schadelijke voorstellen afgezwakt tot hanteerbare proporties. In zoverre past tevredenheid dat erger voorkomen lijkt te kunnen worden. Maar die tevredenheid moet niet worden verward met tevredenheid over de positie die de verdachte en de verdediging in het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering krijgen toebedeeld.

In het opdracht van het WODC hebben Petra van Kampen en ikzelf een omvangrijk onderzoek verricht naar de positie van de verdediging in het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering. Het rapport beslaat ruim driehonderd pagina's¹³ – maar de samenvatting van het rapport is heel behapbaar.¹⁴

Het voert te ver om hier uitgebreid kond te doen van onze bevindingen, maar gereduceerd tot de kern zien wij onder meer de volgende hoofdlijnen:

- Het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering legt een grotere verantwoordelijkheid voor de effectuering van een eerlijk proces bij de verdachte en de verdediging. Dit is het uitvloeisel van het model van de 'contradictoire' of 'tegensprekelijke' gedingvoering die in het wetboek tot uitdrukking wordt gebracht.

- De regeling in het gemoderniseerde wetboek neemt vervolgens als uitgangspunt dat *alle* verdachten beschikken over de *informatie* en *rechtsbijstand* die zij nodig hebben om (in een zo vroeg mogelijk stadium van het proces) effectief tegenspraak te bieden. Doet hij dat

- niet, dan strekt dat tot zijn nadeel.
- *Feitelijk* wordt in de voorgestelde regeling – die in zoverre voor het overgrote deel identiek is aan de huidige – echter allerminst gegarandeerd dat de verdachte wordt geïnformeerd over zijn rechten, dat hij *processtukken* krijgt, of dat hij *rechtsbijstand* krijgt.
- *Feitelijk* bestaat bij de moderniseringswetgever een onjuist beeld omtrent de beschikbaarheid van rechtsbijstand voor verdachten in het Nederlandse strafproces. De impliciete verwachting van de minister dat de verdachte hetzij rechtsbijstand heeft hetzij rechtsbijstand kan krijgen blijkt niet juist, in elk geval waar het betreft de rechtsbijstand tijdens het opsporingsonderzoek.
- *Feitelijk* worden de meeste verdachten in de voorgestelde regeling pas geïnformeerd over hun rechten en hun mogelijkheden om een raadsman te krijgen op het moment van de procesinleiding. *Feitelijk* hebben de meeste verdachten in het opsporingsonderzoek geen advocaat en is gefinancierde rechtsbijstand in de meeste gevallen pas beschikbaar vanaf de procesinleiding. De nieuwe regeling van de procesinleiding maakt vervolgens, dat verreweg de meeste verdachten pas geïnformeerd worden over hun rechten en pas een mogelijkheid hebben om een raadsman te krijgen op een moment waarop belangrijke bevoegdheden tot het verrichten van *onderzoek à décharge* (met name ten aanzien van voorwerpen, documenten en gegevens) voor de verdachte niet meer openstaan.
- *Feitelijk* wordt de verdachte dan ook onvoldoende bewerkstuigd om tegemoet te kunnen komen aan de grotere verwachtingen van ‘tegenspraak’ die op hem worden

gelegd – hetgeen uiteindelijk strekt ten nadele van de eerlijkheid van het strafproces.

Voor de verdachten in – met name – witteboordenzaken, die zich al vanaf de eerste doorzoeking kunnen voorzien van goede, dure rechtsbijstand, verandert er misschien niet zoveel. Maar alle anderen krijgen méér verantwoordelijkheden op hun bord geschoven, zonder dat daarbij voldoende instrumenten worden meegegeven om die verantwoordelijkheden waar te kunnen maken. In die brede, systematische zin *verslechtert* dus de positie van de verdachte ten opzichte van het huidige wetboek. Bij die stand van zaken volstaat het niet om op een enkele verandering te wijzen die als voordelig voor de verdediging zou kunnen worden geduid. Dat is als het

wijzen op een mooi gekleurde vis die voorbij komt zwemmen als het water zich boven ’s mans hoofd sluit.

4. UITLEIDING

Het nieuwe wetboek is van het juridische domein naar het bestuurlijk-politieke domein doorgerold. Daar gelden andere argumenten en gelden andere regels voor het debat. Maar ook in dat nieuwe domein moet recht worden gedaan aan de feiten en de historische werkelijkheid. Daaraan hoop ik een bijdrage te hebben geleverd. ■

Dian Brouwer is advocaat bij JahaeRaymakers te Amsterdam en bijzonder hoogleraar Verdediging aan de Universiteit Maastricht.

NOTEN

- 1 Zie de Brief van de Minister van J&V van 8 juli 2019 aan de Tweede Kamer, *Kamerstukken II* 2018/19 29 279, nr. 531.
- 2 *Stcr.* 2019, 54997.
- 3 ‘Voer dat nieuwe Wetboek van Strafvordering nu maar snel in’, *NRC* 5 november 2020.
- 4 ‘Strafvordering wacht juist op de Commissie Letschert’, Van Kampen/Brouwer, *NRC* 9 november 2020.
- 5 ‘Regels voor de opsporing in een nieuw chic jasje’, *Trouw* 12 november 2020.
- 6 Namelijk als lid van de Adviescommissie Strafrecht van de NOV, als lid van de Commissie Modernisering Wetboek van Strafvordering van het ministerie van (toen nog) V&J (zie voor het Instellingsbesluit *Stcr.* 2014, 24582) en als hoofdonderzoeker (met Petra van Kampen) voor het WODC-onderzoek naar de positie van de verdediging in het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering.
- 7 D.V.A. Brouwer, ‘Modernisering van het Wetboek van Strafvordering: poging tot een tussenbalans’, *Strafblad* maart 2017, p. 99 e.v. Zie met name ook J. Leliveld, ‘Reactie op reactie’, *NJB* 2015/250, p. 317.
- 8 In eerste instantie de Commissie-Van Dijk en de Commissie-IJzerman; later kwamen daar ook andere commissies bij.
- 9 De Rotterdamse pilot van de advocaat bij het politieverhoor stond nog scherp op het netvlies.
- 10 Verslag van een Rondetafelgesprek van 19 mei 2016, *Kamerstuk* 29 279, nr. 326.
- 11 Advies van 31 maart 2015: <https://www.advocatenorde.nl/juridische-databank/details/wetgevingadviezen/17660197275607>.
- 12 Zie bijvoorbeeld Bert Fibbe en Rob van der Hoeven, ‘Wat (her)zien ik?’, *NJB* 2015/249.
- 13 ‘Mind the Gap; Modernisering Wetboek van Strafvordering: consequenties voor de verdediging’, prof. mr. P.T.C. van Kampen, prof. mr. D.V.A. Brouwer, dr. L. van Lent & dr. M.C. van Wijk, *WODC* 2018, https://www.wodc.nl/binaries/2818_volliedige_tekst_tcm28-366727.pdf.
- 14 https://www.wodc.nl/binaries/2818_samenvatting_tcm28-366730.pdf.

Boomjuridisch

Inclusief Wet franchise

Franchise Een korte introductie

Snel inzicht in een juridisch vraagstuk met de boeken uit de reeks Korte introducties. Kijk op www.boomjuridisch.nl voor een overzicht van alle delen!

Auteur: J.H. Kolenbrander
ISBN: 9789462908611
eISBN: 9789089742162
2e druk, 2021, 126 pagina's
€ 26,00

Bestel uw exemplaar vandaag
via www.boomjuridisch.nl

Boomjuridisch

ZAAK IN CASSATIE: NAZORG GEBOODEN

DOOR / DAVID DE KNIJFF & MARIEKE VAN DER KEUR

Het werk van een advocaat eindigt niet als een zaak naar de Hoge Raad gaat. Nazorg is geboden, stellen cassatieadvocaten De Knijff en Van der Keur.

Wanneer het hof uitspraak heeft gedaan, vormt dat vaak de slotakte van het proces dat jaren heeft geduurd. Jaren waarin de advocaat intensief met zijn cliënt heeft opgetrokken. Als de uitspraak ongunstig is, zal de cliënt van zijn advocaat willen weten waarom alle inspanningen ten spijt, de eis of het verweer is verworpen. De advocaat zal met zijn kennis van de zaak en het procesdossier opvattingen hebben over de uitspraak. Hij zal die met zijn cliënt bespreken. Daarbij zal ook aan de orde komen dat over de eventuele mogelijkheden in cassatie advies wordt gevraagd aan een advocaat bij de Hoge Raad. Dat betekent dat de advocaat de zaak uit handen moet geven. Is zijn rol dan uitgespeeld? Wat mag de cliënt nog van zijn advocaat verwachten? Over die vraag deed het Hof van Discipline op 24 augustus 2020 een uitspraak in een klacht van twee ouders tegen hun advocaat, die hen

in feitelijke instanties had bijgestaan in een procedure tegen de basisschool van hun twee kinderen. Eerder oordeelde het hof al over een klacht die zij hadden ingediend tegen hun cassatieadvocaat. Deze uitspraken geven inzicht in de rolverdeling en verantwoordelijkheden in de samenwerking van de feitenadvocaat en de cassatieadvocaat. Het Hof van Discipline oordeelt dat de rol van de advocaat van de ouders zich niet beperkt tot 'doorgeefluik' en dat van haar een (pro)actiever handelen mocht worden verlangd. Wij bespreken de uitspraak en leggen vanuit onze ervaring als cassatieadvocaat uit waarom en hoe de cliënt baat kan hebben bij een goede samenwerking tussen beide advocaten.

CASSATIEADVIES

Artikel 7.6 Voda verlangt van een cassatieadvocaat dat hij tijdig¹ schriftelijk adviseert voordat cassatie wordt ingesteld.² Cassatie is niet een

volledig nieuwe feitelijke instantie waarin men vrijelijk een beroep kan doen op nieuwe argumenten, feiten en omstandigheden.³ Omdat de Hoge Raad voor de feitelijke grondslag alleen kan putten uit het procesdossier, geldt ook voor de cassatieadvocaat dat hij het daarmee zal moeten doen. Met die beperking zal hij adviseren over de kansen van een cassatieberoep en de daaraan verbonden kosten en risico's. Ook zal hij daar het perspectief na cassatie bij betrekken. Zo kan bijvoorbeeld in de te bestrijden uitspraak blijken van nog niet beoordeelde stellingen, waarop de zaak bij de verwijzingsrechter waarschijnlijk alsnog zal stranden. Tuchtrechters hebben geoordeeld dat het instellen van evident kansloze cassatieberoepen in strijd is met de zorgvuldigheid die van een redelijk bekwaam en redelijk handelend cassatieadvocaat mag worden verwacht.⁴ Van een cassatieadvocaat ►

kan niet worden verlangd dat hij, ondanks een negatief advies, toch beroep in cassatie instelt.⁵ Wat is een goed cassatieadvies? Heel algemeen gesteld is dat een advies dat de cliënt in staat stelt een overwogen keuze te maken. Als het advies door een advocaat wordt gevraagd, zal het advies ook aan die advocaat gericht zijn. Hij zal het advies met zijn cliënt bespreken en toelichten. Zo'n advies vergt minder tekst en uitleg, dan een advies aan een cliënt die deze ondersteuning niet heeft. Het komt ook voor dat advies wordt gevraagd door de bedrijfsjurist. De praktijk kent nogal wat variatie aan cassatieadviezen.⁶ Van een advies waarin de uitspraak per overweging worden gefileerd en uitvoerig en gedetailleerd op relevante rechtspraak en doctrine wordt ingegaan tot een 'quickscan'. Daarin wordt aan de hand van een beperkt aantal processtukken globaal beoordeeld of 'er kansen zijn in cassatie'. Of iets daartussen in, zoals een advies dat zich beperkt tot bepaalde onderdelen van de uitspraak. De advocaat zal de uitspraak voor zichzelf en de cliënt hebben geanalyseerd, en zijn opvattingen met de cassatieadvocaat kunnen delen. Ook zal hij zonder eerst het hele dossier door te moeten nemen op gemiste stellingen kunnen wijzen. In onderling overleg kan worden bepaald op welke oordelen van het hof de *focus* van het advies dient te liggen. Daarbij kunnen vragen aan de orde komen als: hoe groot zijn de belangen van de cliënt bij een cassatieberoep? Hoe principieel staat hij erin, hoeveel risico is hij bereid te nemen? Ook kan worden stilgestaan

bij praktische zaken, zoals de termijn waarop het advies gewenst is en wat de kosten (mogen) zijn.

Aan dit maatwerk kan de advocaat een waardevolle bijdrage leveren. Maar kan dit ook van hem worden verwacht?

UITSPRAAK HOF

Uit de uitspraak blijkt allereerst dat van belang is, of de feitenadvocaat opdracht geeft voor het uitbrengen van een cassatieadvies. Hij wordt in dat geval aangeduid als 'correspondent'. In de door mr. V gevoerde procedure waren de ouders in een arrest van 17 november 2015 in het ongelijk gesteld. Eind november 2015 bespreken de ouders met haar dat het arrest misschien wel aanleiding geeft tot het instellen van cassatieberoep. De laatste dag dat dit kan is 17 februari 2016. Pas op 12 februari 2016 vraagt mr. V aan cassatieadvocaat mr. Y per e-mail om cassatieadvies. Dat wordt op 15 februari 2016 aan mr. V gemaild en is negatief. De ouders laten weten tóch in cassatie te willen. Mr. V stuurt een mail met hun bezwaren – het is dan de laatste dag – aan de cassatieadvocaat. Die laat weten bij zijn advies te blijven. Mr. V mailt dit door aan de ouders en laat de cassatieadvocaat weten dat zij zich bij het advies neerlegt.

ROL CORRESPONDENT

De ouders klagen dat mr. V haar taken bij het inwinnen van cassatieadvies onvoldoende heeft vervuld. Zij had pas in een zeer laat stadium om cassatieadvies gevraagd. Daarom had zij bij het verzoek enige toelichting of aandachtspunten moeten meegeven. Verder had zij na ont-

vangst van het eerste advies van de cassatieadvocaat opmerkingen moeten maken over aspecten die misten in het advies en wel cassatie mogelijk konden maken. Volgens de ouders onderschreef zij zelf dat er onbegrijpelijkheden en tegenstrijdigheden in het arrest stonden.

De Raad van Discipline acht die klacht ongegrond omdat – kort gezegd – de rol van mr. V was beperkt tot het bewaken van de cassatietermijn. Zij moest er alleen op toezien dat tijdig cassatieadvies werd gevraagd en uitgebracht. Het was niet haar taak het verzoek inhoudelijk toe te lichten. Dat zou ook de cassatieadvocaat belemmeren bij het vormen van zijn onbevungen oordeel over de zaak.⁷

Het hof memoreert dat de tuchtrechter zich in de zaak tegen de cassatieadvocaat al heeft uitgelaten⁸ over de rolverdeling tussen de correspondent en de cassatieadvocaat. Daarin was geoordeeld dat de cassatieadvocaat in beginsel alleen met de correspondent contact behoeft te onderhouden. Die communiceert dan verder met de cliënt, zendt de door de cassatieadvocaat opgestelde en aan hem toegezonden adviezen en stukken door en geeft daarover aan de cliënt de nodige uitleg.⁹

Het hof oordeelt dat mr. V in de gegeven omstandigheden geen verwijt valt te maken bij het vragen van het cassatieadvies. Zij heeft de van belang zijnde stukken toegezonden en de casus telefonisch aan de cassatieadvocaat voorgehouden. Vervolgens heeft de cassatieadvocaat de zaak bestudeerd en zijn advies uitgebracht. Nu niet is gebleken dat deze zich voor nadere vragen tot

mr. V heeft gewend, had hij ook geen nadere toelichting of informatie van mr. V nodig.

Wij onderschrijven het oordeel dat in het algemeen van de advocaat mag worden verwacht dat deze bij het vragen van cassatieadvies aan de cassatieadvocaat een toelichting geeft op de casus en de voorafgaande procedure, en de cassatieadvocaat wegwijs maakt in het dossier. Dit kan bijdragen aan een optimale en op de wensen van de cliënt toegesneden en (kosten)efficiënte advisering. Hoe ver deze inspanningsverplichting reikt, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Te bedenken is dat de cassatieadvocaat juist vanwege zijn bijzondere expertise en ervaring wordt ingeschakeld. Die toelichting hoeft dus geen opinie te zijn. Dat mag natuurlijk wel en het gebeurt ook geregeld. Wij ervaren niet dat zo'n opinie een belemmering vormt voor een onafhankelijke oordeelsvorming.

In het oordeel van het hof weegt mee dat in een zeer laat stadium cassatieadvies is gevraagd. In dit geval blijkt niet dat de correspondent daarvan een verwijt kon worden gemaakt. Uiteraard zal de advocaat de cliënt steeds schriftelijk op de termijn moeten wijzen en deze bewaken en er daarbij bedacht op moeten zijn dat het cassatieberoep niet kan worden ingesteld met een 'leeg' exploit of leeg verzoekschrift op nader aan te voeren gronden, zodat hij de cassatieadvocaat tijdig kan instrueren.¹⁰ Ook zal hij rekening moeten houden met de mogelijkheid dat bij een negatief advies de cliënt een second opinion zal willen inwinnen bij een andere cassatieadvocaat.¹¹

Het komt voor dat na (of door) de uitspraak van het hof de cliënt geen prijs stelt op de diensten van zijn advocaat. De cliënt is dan voor het vinden en instrueren van een cassatieadvocaat op zichzelf aangewezen. In toevoegingszaken speelt mogelijk een rol dat het systeem voor deze nazorg geen vergoeding (toe)kent. Wij pleiten ervoor dat deze nazorg wél wordt vergoed. Wij menen dat van de advocaat in elk geval kan worden verlangd dat hij de cliënt na de uitspraak wijst op de termijn, dat hij de cliënt adviseert dat als hij het met de uitspraak niet eens is, hij een cassatieadvocaat om advies vraagt, en dat hij de cliënt indien hij dat wenst bij het vinden van een cassatieadvocaat behulpzaam kan zijn.¹²

RECHTSTREEKS CONTACT

Nadat de cassatieadvocaat is geïnstrueerd en hij het dossier heeft bestudeerd, volgt het cassatieadvies. Als de opdracht daartoe van zijn advocaat komt, hoeft de cassatieadvocaat in beginsel alleen contact met hem te onderhouden. In beginsel, omdat de cliënt zich áltijd met vragen of problemen rechtstreeks tot de cassatieadvocaat kan wenden, die daar dan ook op moet ingaan.

In de tuchtzaak tegen de cassatieadvocaat meenden de ouders dat deze ten onrechte had geweigerd met hen rechtstreeks overleg te voeren over de gronden van cassatie. Het hof vond dat niet tuchtrechtelijk verwijtbaar.¹³ Mr. Y had in de korte tijd die hem was gegund, zijn negatieve advies voldoende toegelicht. Ook had hij inhoudelijk gereageerd op de argumenten van de ouders om tóch cassatie in te stellen. Daarbij weegt

mee dat mr. Y op het moment dat hij de mail van de ouders ontving, praktisch gezien geen cassatieberoep meer kon instellen.

Wij zien de laatste jaren een trend naar 'minder doorgeefluik'; cliënten willen ook zelf met de cassatieadvocaat overleggen. Het is inmiddels vrij gebruikelijk dat e-mails tussen de cassatieadvocaat en de correspondent 'cc' aan de cliënt worden gestuurd. Het rechtstreeks informeren van de cliënt is uiteraard geen bezwaar. Maar het is niet altijd even efficiënt en productief, als de cliënt zonder enige afstemming met zijn advocaat de cassatieadvocaat van instructies gaat voorzien of met hem gaat overleggen over het advies of de insteek van het cassatieberoep. Maar er zijn ook deskundige cliënten – zoals bedrijfsjuristen – met wie rechtstreeks overleg heel goed mogelijk en waardevol is. De advocaat treedt dan op de achtergrond.

TAAK ADVOCAAAT

Naar het oordeel van het Hof van Discipline had mr. V haar rol niet mogen beperken tot 'passief doorgeefluik'. Van haar had mogen worden verwacht dat zij ten behoeve van haar cliënten, enige uitleg (vertaalslag) had gegeven en proactief nog de punten zou aansnijden die voor hen van belang waren. Zij vond namelijk zelf ook dat het arrest tegenstrijdigheden en onbegrijpelijkheden bevatte. Haar verweer dat meer niet van haar kon worden verwacht gelet op de vergoeding die zij van de rechtsbijstandverzekeraar ontving, kan niet als rechtvaardiging worden gezien. Volgens het hof gaat het ook niet om een enorme uitbreiding van haar ►

taken. Het hoort bij een zorgvuldige behandeling van de zaak.¹⁴ Wij onderschrijven ook dit oordeel. Ingeval de advocaat de cliënt voorhoudt dat er punten zijn die grond zouden kunnen vormen voor cassatie en namens die cliënt een advies daarover inwint, zal hij met het oog op de aan de cliënt te verschaffen uitleg en vertaling moeten nagaan of in dat advies die punten voldoende aan de orde komen. De tijdsdruk lijkt hier in belangrijke mate debet aan. Daarvan viel mr. V geen verwijt te maken, maar een advocaat zal zo'n situatie willen voorkomen. Dat proactief optreden van mr. V niet tot een positief advies zou hebben geleid, is niet van belang. Een goede advisering en de begeleiding van de advocaat daarbij bevorderen ook dat de cliënt weloverwogen kan besluiten in de uitkomst te berusten.

SLOTSOM

De slotsom is dat wie ná een einduitspraak voor zijn cliënt blijft optreden, dat niet 'half' mag doen. Nu de tuchtuitspraak uitdrukkelijk benoemt dat mr. V handelde *als opdrachtgever van het cassatieadvies*, kan daaruit niet worden afgeleid dat een feitenadvocaat zonder meer gehouden is zijn cliënt bij het cassatietraject te begeleiden. Wie dat niet wenst, zal in deze uitspraak mogelijk een aansporing zien om bij het doorsturen van de einduitspraak tegen de cliënt te zeggen dat hij het verder maar zelf moet uitzoeken. Maar ook dan zal de advocaat de cliënt op de mogelijkheid van cassatie moeten wijzen én op de cassatietermijn.¹⁵ Ook zal hij aan de cassatieadvocaat als opvolgend advocaat het dossier beschikbaar moeten stellen.¹⁶ Het geven van een toelichting daarbij en bespreken van de mogelijke kritiekpunten in de uitspraak, lijkt ons niet te veel gevraagd. Het belang van de cliënt is daarmee gediend, ook als het uiteindelijk een negatief advies wordt.

Ook tijdens de cassatieprocedure kan een correspondent een waardevolle bijdrage leveren. Hij kan, net als bij het advies, de veelal technisch-juridische cassatiestukken aan de cliënt toelichten en met hem bespreken.¹⁷ Hij kan als kritische meeleezer van die stukken waardevolle suggesties doen, waardoor de zaak bij de Hoge Raad nog beter uit de verf komt. Wij zien in de praktijk dat de meeste advocaten deze actieve rol als vanzelfsprekend ervaren. Onze correspondenten tonen zich betrokken en

opbouwend-kritische sparringpartners. Dat is van grote waarde, zeker bij grote en meer complexe dossiers, met specifieke vragen waarin de correspondent gespecialiseerd is. Om de zaak op een hoger plan te brengen, moet de cassatieadvocaat op de schouders van de correspondent kunnen staan. ■

David de Knijff en **Marieke van der Keur** zijn cassatieadvocaat bij Ekelmans & Meijer in Den Haag.

NOTEN

- 1 'Hij', 'zijn', is gemakshalve en daarmee is uiteraard ook 'zij' en 'haar' bedoeld.
- 2 Of over de noodzaak en mogelijkheden om verweer te voeren.
- 3 Asser Procesrecht/Korthals Altes & Groen, 7 2015/221.
- 4 Voorzitter Raad van Discipline Den Haag 6 februari 2019, ECLI:NL:TADRSGR:2019:79, rov. 4.2; Raad van Discipline Den Haag 23 oktober 2017, ECLI:NL:TADRSGR:2017:202, rov. 5.2.
- 5 Hof van Discipline 25 mei 2018, ECLI:NL:TAHVD:2018:100, rov. 4.3.
- 6 B.T.M. van der Wiel, 'Cassatie' (*BPP* nr. 20) 2019/21.
- 7 Raad van Discipline Arnhem-Leeuwarden 11 juni 2019, ECLI:NL:TADRARL:2019:231.
- 8 Raad van Discipline Arnhem-Leeuwarden 20 februari 2011, ECLI:NL:TADRARL:2017:29, en Hof van Discipline 13 oktober 2017, ECLI:NL:TAHVD:2017:210.
- 9 Hof van Discipline 24 augustus 2020, ECLI:NL:TAHVD:2020:150, rov. 5.10.
- 10 In cassatie is dat in vorderingszaken de procesinleiding. Die moet voor het verstrijken van de termijn in het portaal van de Hoge Raad worden gezet. Artikel 407 lid 2 Rv bepaalt dat die procesinleiding, de middelen bevat waarop het beroep in cassatie steunt.
- 11 Hof van Discipline 20 januari 2003, zaak 3608, *Advocatenblad* 11 maart 2005: https://assets.budh.nl/advocatenblad/article_pdf/20090751/basis_pdf_oid.pdf, naar aanleiding van een klacht tegen de cassatieadvocaat. Maar als deze door de correspondent onnodig laat wordt geïnstrueerd, dan treft het tuchtrechtelijk verwijt uiteraard die correspondent.
- 12 Door de cliënt te verwijzen naar een cassatieadvocaat die hij kent, of hem de link te sturen naar de website van de NOvA of VCCA. Deze minimale inspanningsverplichting lijkt vanzelf te spreken en deze te verlangen basale voorlichting zal doorgaans ook wel gegeven worden. Omdat wij toch nog weleens zien dat de cassatieadvocaat in een zeer laat stadium of te laat wordt benaderd en blijkt dat betrokkene van het belang van tijdige inschakeling geen idee blijkt te hebben, achten wij het niettemin nuttig hierop nog eens te wijzen.
- 13 Hof van Discipline 13 oktober 2017, ECLI:NL:TAHVD:2017:210, rov. 5.4-5.5.
- 14 Hof van Discipline 24 augustus 2020, ECLI:NL:TAHVD:2020:150, rov. 5.11.
- 15 RvD 28 september 2020, ECLI:NL:TADRAMS:2020:209, rov. 4.6 waarin werd overwogen dat het de advocaat vrij stond zijn werkzaamheden te beëindigen, mits hij de cliënt zou wijzen op de te nemen stappen en de cliënt daarvan geen procedurele schade ondervindt. Hij mocht de zaak in overleg met klager na de uitspraak van het hof overdragen aan een cassatieadvocaat.
- 16 F.A.W. Bannier, 'Zoals een behoorlijk advocaat betaamt', *Advocatengedragrecht*, Apeldoorn-Antwerpen: Maklu 2015, p. 67. RvD 28 september 2020, ECLI:NL:TADRAMS:2020:209.
- 17 Hof van Discipline 3 november 2006, zaak 4555, *Advocatenblad* 15 februari 2008, p. 103-106, vindplaats online: <https://www.advocatenblad.nl/2012/10/10/contact-van-cassatieadvocaat-met-correspondent/>.

SWDV ADVOCATEN
maakt het verschil

**VACATURE
ADVOCAAT-MEDEWERKER
BESTUURSRECHT**

Het team Overheid van SWDV Advocaten breidt uit en is op zoek naar een advocaat-medewerker met specialistische kennis van het bestuursrecht en ruime ervaring met het omgevings- en handhavingsrecht.

KOM ONS TEAM VERSTERKEN!

Meer over onze vacatures lees je op:
www.swdv-advocaten.nl/kantoor/vacatures

Motivatiefbrief met cv svp naar
apaternotte@swdv.nl, t.a.v. mr. A. (Anna) Paternotte.

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

Eenvoudig en snel importeren van de bestanden van de Raad voor de rechtspraak naar uw dossier

Koppeling met "Mijn RvR" voor Toevoeging-aanvragen

Outlook integratie voor e-facturatie en e-mail correspondentie naar en vanuit uw dossier

iDEAL betaallink in de e-factuur zodat de cliënt direct en moeiteloos kan betalen

Bewaking van termijnen

Mobiele app

RvR

T (035) 543 55 66
W www.advocaatcentraal.nl

ALLES VOOR ELKAAR!
EN DAT ALLEMAAL
DANKZU URIOS!

**OP ZOEK NAAR NIEUWE SOFTWARE?
BEGIN HET JAAR GOED: STAP OVER NAAR URIOS!**

Met Urios gaat u snel verder waar u gebleven bent. Indien gewenst helpen wij u met uw **datamigratie**: wij zetten ten minste uw relaties, dossiers en alle tijdregels over. In overleg kijken we welke data we nog meer kunnen overzetten.

Past Urios ook bij uw kantoor?

Probeer het zelf 30 dagen gratis via www.ursos.nl/proeflicentie of bel 072 512 22 05.

URIOS STANDAARD | € 24,- p.m.
Relaties | Dossiers | Tijdschrijven | Verschotten |
Voorschotten | Meertalig declareren | Toevoegingen |
Insolventies | [Lees meer op www.ursos.nl](http://www.ursos.nl)

URIOS PLUS | € 38,- p.m.
Documentenbeheer | Outlook koppeling |
Elektronisch factureren | Koppeling of export
naar boekhouding | [Lees meer op www.ursos.nl](http://www.ursos.nl)

www.ursos.nl
072 512 22 05
info@ursos.nl

INHOUD

Kroniek Materieel Strafrecht

- 67** Algemene leerstukken
  - 67** Opzet
  - 68** Medeplegen en medeplichtigheid
- 68** Poging
- 69** Noodweer(exces)
- 69** Specifieke delicten
  - 69** Oplichting
  - 70** Mishandeling (zwaar lichamelijk letsel)
  - 71** Witwassen
  - 72** Zeden
    - 72** *Is digitale opslagruimte ook een gegevensdrager als in artikel 240 Sr?*
    - 73** *Unus testis bij schennis eerbaarheid*
- 73** Terrorisme
  - 73** *Terrorismeproces Context*
  - 73** *Oordeel Hoge Raad*
- 74** Beïnvloeding getuigen
- 75** Opiumwet

Kroniek Formeel Strafrecht

- 76** Aanwezigheidsplicht
- 78** Artikel 12 SV
  - 78** De beklaagde advocaat
  - 78** Rechtstreeks belanghebbende
  - 79** Voldoende algemeen belang
- 79** Benadeelde partij
  - 79** Beperkt cassatieberoep
  - 79** Geen cassatieberoep door benadeelde partij mogelijk
  - 79** Ambtshalve vernietiging: omzetting vervangende hechtenis bij schadevergoedingsmaatregel
  - 80** Overzichtsarrest van 28 mei 2019
- 80** Beperkt cassatieberoep
- 80** Beslag
- 81** Herziening
- 82** Horen en oproepen getuigen
- 83** Nieuwe opsporingsmiddelen
- 84** Ontneming
- 85** Verjaring

- 86** Voorlopige hechtenis
  - 86** Europees Hof voor de Rechten van de Mens
  - 86** Feitenrechtspraak
    - 86** *Corona en voorlopige hechtenis*
    - 86** *Zorgmachtiging en voorlopige hechtenis*
    - 86** *Wetgeving schorsing voorlopige hechtenis jeugdigen*
    - 87** *Schadevergoeding ex artikel 533 en artikel 530 Sv*
- 87** Vormverzuimen lagere rechtspraak
  - 87** Bewijsuitsluiting
- 88** Niet-ontvankelijkheid Openbaar Ministerie
- 88** Strafvermindering
- 89** Wet- en regelgeving
  - 89** Nieuwe wetten
  - 90** Wetsvoorstellen

Publicatiedatum 22 december 2020

100e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Coördinatie

Sabine Droogleever Fortuyn

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Jack Linszen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Eindredactie

Tatiana Scheltema

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2020-10, Materieel strafrecht p.

Adv.bl. 2020-10, Formeel strafrecht p.

Aan dit nummer werken mee

Frezia Aarts, Max den Blanken, Rachel Bruinen, Dirk Dammers, Alexandra Emsbroek, Jan Hoek, Chaimae Ihtaren, Robert Malewicz, Debora Middelburg, Ben Polman, Paul van Putten, Inge Raterman, Melissa Slaghekke, Aimée Timorason, Jiska Veenstra, Paul Verweijen

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070-335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement

schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie.

Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen? Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen

Boom juridisch via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schüttel

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK MATERIEEL STRAFRECHT

Deze Kroniek is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in diverse vakbladen, waaronder de *Nieuwsbrief Strafolblad (NbSr)*, de *Nederlandse Jurisprudentie (NJ)* en het *Nederlands Juristenblad (NJB)*. Eerst komen enkele algemene leerstukken aan bod. Daarna gaat deze Kroniek in op specifieke delicten.

DOOR / RACHEL BRUINEN, DIRK DAMMERS, ALEXANDRA EMSBROEK, CHAIMAE IHATAREN, INGE RATERMAN, MELISSA SLAGHEKKE, PAUL VERWEIJEN, BEN POLMAN EN ROBERT MALEWICZ. MET DANK AAN DEBORA MIDDELBURG.

ALGEMENE LEERSTUKKEN

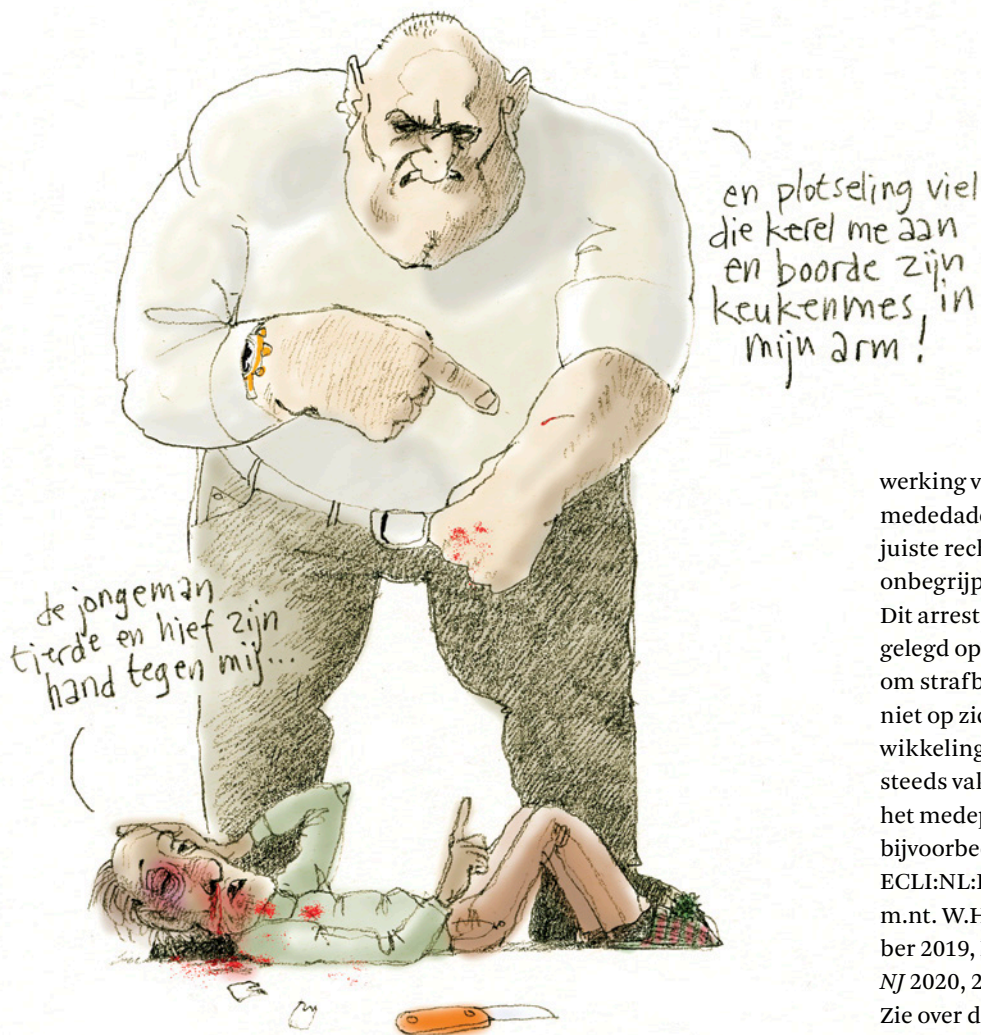
Opzet

Op het terrein van het opzet heeft de Hoge Raad weinig spraakmakende jurisprudentie gewezen, al zijn enkele uitspraken wel het vermelden waard. Zo deed de Hoge Raad op 23 juni 2020 uitspraak in de zaak van de zogenoemde ‘Haagse borstendokter’ (HR 23 juni 2020, ECLI:NL:HR:2020:1093, *NJ* 2020, 273, m.nt. T.M. Schalken). De directeur van een Haagse kliniek – zelf gynaecoloog in plaats van chirurg – voerde borstoperaties uit als gevolg waarvan infecties ontstonden. Hij werd uiteindelijk vervolgd en veroordeeld voor mishandeling met zwaar lichamelijk letsel tot gevolg (artikel 300, tweede lid Sr). Daarover verderop meer in deze kroniek. Een van de vragen die centraal stond, was of de man voorwaardelijk opzet had op het toebrengen van het letsel. Door de verdediging werd namelijk zowel het bestaan van de aanmerkelijke kans op het letsel als het bewust aanvaarden daarvan betwist. De Hoge Raad herhaalt in dat verband dat het bestaan van de aanmerkelijke kans op het gevolg afhankelijk is van ‘de omstandigheden van het geval, waarbij bete-

kenis toekomt aan de aard van de gedraging en de omstandigheden waaronder deze is verricht. Het moet gaan om een kans die naar algemene ervaringsregels aanmerkelijk is te achten. Daaronder moet worden verstaan de in de gegeven omstandigheden reële, niet onwaarschijnlijke mogelijkheid’ (r.o. 4.3.2). De Hoge Raad verwijst voor de bewuste aanvaarding – en hiermee het onderscheid met bewuste schuld – naar de HIV-jurisprudentie (HR 25 maart 2003, ECLI:NL:HR:2003:AE9049, r.o. 3.6, *NJ* 2003, 552). De overwegingen van het hof over het bestaan van de aanmerkelijke kans en het niet anders kunnen zijn dan dat deze kans bewust is aanvaard, wat onder andere gebaseerd werd op vaststellingen dat de verdachte zich niet conform de geldende professionele standaard als een goed hulpverlener heeft gedragen, achtte de Hoge Raad niet onbegrijpelijk.

Het bewijs van voorwaardelijk opzet stond ook centraal in een arrest van 17 december 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1985, *NJ* 2020, 250, m.nt. J.M. Reijntjes). Het betrof hier een zaak waarbij het ging om het feitelijk leidinggeven aan een onjuiste dan wel onvolledige aangifte omzetbelasting

door een rechtspersoon. In cassatie werd het (voorwaardelijk) opzet van de feitelijk leidinggever op het doen van de onjuiste aangifte bestreden. De Hoge Raad verwees in dit kader allereerst naar het overzichtsarrest over feitelijk leidinggeven (HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:733, *NJ* 2016, 375, m.nt. H.D. Wolswijk) waaruit – kort gezegd – volgt dat in feitelijk leidinggeven een zelfstandig opzetvereiste op de verboden gedraging besloten ligt, met voorwaardelijk opzet als ondergrens. Voor wat betreft de aanvaarding van de aanmerkelijke kans was in het overzichtsarrest voorts overwogen dat voor het bewijs daarvan ‘in het bijzonder bij meer structureel begane strafbare feiten – ook sprake [kan] zijn indien hetgeen de leidinggever bekend was omtrent het begaan van strafbare feiten door de rechtspersoon rechtstreeks verband hield met de in de tenlastelegging omschreven verboden gedraging’. Het oordeel van het hof ten aanzien van de bewuste aanvaarding, dat onder andere gebaseerd was op verklaringen van de verdachte ‘dat hij eigenlijk wel wist dat er iets niet goed zat met de btw op de facturen’ en ‘dat de inkooprijzen waarvoor de auto’s aan de verdachte

werden aangeboden zo laag waren, in vergelijking met prijzen waarvoor die auto's op internet staan, dat het niet om kortingen kon gaan', achtte de Hoge Raad dan ook niet blijk geven van een onjuiste rechtsopvatting en was evenmin onbegrijpelijk. Daarnaast heeft de Hoge Raad op 16 juni 2020 (ECLI:NL:HR:2020:942) een arrest van het hof waarin voorbedachte rade bewezen werd geacht gecasseerd, waarbij het stringente kader voor het aannemen van dit strafverzwarende bestanddeel werd herhaald (r.o. 2.3).

Medeplegen en medeplichtigheid

Een interessant arrest over de grens tussen medeplegen en medeplichtigheid betreft een arrest van 4 februari 2020 (ECLI:NL:HR:2020:187, *NJ* 2020, 140, m.nt. W.H. Vellinga). In deze

zaak was sprake van een groep die op pad ging om inbraken te plegen. De concrete bijdrage van de verdachte bestond echter uit gedragingen die wijzen op medeplichtigheid, zoals het betalen van de benzine, het op de uitkijk staan, het adviseren over het wegmaken van schroevendraaiers en het beheren van de buit. De Hoge Raad liet het oordeel van het hof dat desalniettemin sprake was van medeplegen in stand, gelet op het vooraf voor alle deelnemers duidelijke plan om inbraken te plegen: 'in het licht van dit gezamenlijke plan geeft het oordeel van het hof dat de door hem in aanmerking genomen feiten en omstandigheden in hun onderling verband en samenhang voldoende zijn om te kunnen spreken van een voor medeplegen vereiste bewuste en nauwe samen-

werking van de verdachte met zijn mededaders, niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is het niet onbegrijpelijk' (r.o. 2.4).

Dit arrest, waarbij de nadruk wordt gelegd op het gezamenlijke plan om strafbare feiten te plegen, staat niet op zichzelf en past in de ontwikkeling dat deze omstandigheid steeds vaker wordt gebruikt om het medeplegen te motiveren (zie bijvoorbeeld HR 11 februari 2020, ECLI:NL:HR:2020:221, *NJ* 2020, 141, m.nt. W.H. Vellinga en HR 17 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:1986, *NJ* 2020, 226, m.nt. N. Rozemond). Zie over deze ontwikkeling ook het artikel van Albers, Beekhuis en Ter Haar (W. Albers, T. Beekhuis & R. ter Haar, 'Medeplegen: van wezenlijke bijdrage naar planverwezenlijking?', *DD* 2020, 23).

POGING

Over het leerstuk van de strafbare poging heeft de Hoge Raad een interessant arrest gewezen op 2 juni 2020 (ECLI:NL:HR:2020:975, *NJ* 2020, 244). In deze zaak bestonden bij de verdachte en zijn medeverdachte plannen om cocaïne vanuit Colombia per schip naar Nederland te laten komen. Daarbij was onderhandeld met de leverancier en waren ontmoetingen geregeld met een tussenpersoon en potentiële afnemers. Op een gegeven moment werd informatie ontvangen dat de cocaïne zich 'op zee voor de kust' bevond, waarna werd ingegrepen. In deze zaak stond uiteindelijk de vraag centraal of sprake was van een begin van uitvoering van

het binnen Nederland brengen van cocaïne. Het hof had dienaangaande ten onrechte aangenomen dat de partij cocaïne die op zee dreef 'al onderweg was naar Nederland' nu uit de bewijsmiddelen 'niet meer kan worden afgeleid dan dat de partij op zee lag voor de kust van het land van herkomst' en dat voor de voltooiing van de invoer alleen nog nodig was dat de verdachten hun kredietwaardigheid aantoonde. Gelet daarop achtte de Hoge Raad 'het oordeel van het hof dat sprake was van een begin van uitvoering van het binnen Nederland brengen van cocaïne [...] niet zonder meer begrijpelijk' (r.o. 2.3).

NOODWEER(EXCES)

Voor wat betreft de strafuitsluitingsgronden noodweer en noodweereces vond evenmin een wijziging van vaste rechtspraak plaats. Lezenswaardig is wel een arrest van 14 april 2020 (ECLI:NL:HR:2020:512, *NJ* 2020, 176). In dit arrest werd de verdachte eerst door de aangever geslagen, waarna hij hem met een keukenmes in diens arm heeft gestoken. Op basis van die vaststellingen oordeelt het hof dat sprake was van een noodweersituatie, maar dat 'de verdachte geen beroep op noodweer toekomt omdat niet voldaan is aan de proportionaliteitseis'. Dit aangezien 'het steken met een keukenmes door de verdachte "in geen enkele verhouding" tot "de ernst van de aanranding" stond'. De Hoge Raad acht deze overwegingen, gelet op het hierop betrekking hebbende overzichtsarrest (HR 22 maart 2016, ECLI:NL:HR:2015:456, *NJ* 2016, 316, m.nt. N. Rozemond) en de door de verdediging aangevoerde omstandigheden over de ernst van de aanranding en de situatie waarin de verdachte op dat moment verkeerde, niet zonder meer begrijpelijk. Deze omstandigheden betroffen onder andere dat de aangever schreeuwend de kamer van verdachte binnen was gekomen, dat de aangever een grote en brede man was (in tegenstelling tot de tengere verdachte), dat de aangever verdachte

meerdere malen had geslagen en in zijn duim had gebeten en dat de verdachte na het pakken van het mes eerst een afwerende beweging had gemaakt.

Zie voor een ander arrest waarin een beroep op noodweer(exces) centraal stond HR 16 juni 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1054). Het betrof hier een ontmoeting op een hotelkamer voor een voorgenomen drugstransactie, waarna als gevolg van een ontstane worsteling tussen het slachtoffer en de medeverdachte het slachtoffer dodelijk werd getroffen door het vuurwapen van verdachte en twee andere aanwezigen enkel verwondingen opliepen. Ten aanzien van het dodelijk getroffen slachtoffer werd een beroep op noodweer verworpen vanwege het niet-voldoen aan de proportionaliteitseis en werd een beroep op noodweereces verworpen vanwege het niet aannemelijk achten dat sprake was van een hevige gemoedsbeweging (gelet op het feit dat gericht leek te zijn geschoten). Voor wat betreft de overige twee aanwezigen werd door het hof overwogen – en door de Hoge Raad in stand gelaten – dat geen sprake was van (dreigende) ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding omdat de enkele vrees van de verdachte dat deze mannen op hem zouden gaan schieten onvoldoende is om een noodweersituatie aannemelijk te achten. De veroordeling voor poging doodslag bleef dan ook in stand.

SPECIFIEKE DELICTEN

Oplichting

Op 30 juni 2020 wees de Hoge Raad een interessant arrest (ECLI:NL:HR:2020:1149) met betrekking tot oplichting. In deze zaak ging het om een vrouw die via internet in contact was gekomen met een persoon die haar beloofde dat zij met zijn hulp geld kon verdienen. Deze persoon, de verdachte, vertelde haar dat hij een zwager had die als leidinggevende op een hoofdkantoor werkte dat met alle telefoonproviders samenwerkte en dat hij, vanwege zijn functie, telefoon-

abbonementen uit het systeem zou kunnen halen. Het was de bedoeling dat zij abonnementen zou afsluiten waarbij je een gratis telefoon krijgt. Vervolgens zou het abonnement weer uit het systeem worden verwijderd zodat er niets op haar naam zou blijven staan. De aangeefster heeft zo meerdere abonnementen afgesloten en de telefoons aan de persoon gegeven. Ook heeft zij een MacBook op afbetaling gekocht, waarmee zij een aanvullende 700 euro zou verdienen. De verdachte zei vervolgens tegen aangeefster dat hij dat geldbedrag nog moest halen, maar is niet meer teruggekomen en aangeefster heeft geen geld gekregen.

De Hoge Raad herhaalt enkele overwegingen met betrekking tot oplichting uit een arrest uit 2016: voor bewezenverklaring van oplichting is volgens artikel 326 lid 1 Wetboek van Strafrecht (Sr) vereist dat iemand door een oplichtingsmiddel wordt 'bewogen' tot de in die bepaling bedoelde handelingen. Van het in het bestanddeel 'beweegt' tot uitdrukking gebrachte causaal verband is sprake als voldoende aannemelijk is dat het slachtoffer, mede onder invloed van de door het desbetreffende oplichtingsmiddel in het leven geroepen onjuiste voorstelling van zaken, is overgegaan tot de afgifte van enig goed, tot het verlenen van een dienst, tot het ter beschikking stellen van gegevens, tot het aangaan van een schuld of tot het tenietdoen van een inschuld als bedoeld in artikel 326 lid 1 Sr. Het antwoord op de vraag of in een concreet geval het slachtoffer door een oplichtingsmiddel dat door de verdachte is gebezigd, is bewogen tot de in artikel 326 lid 1 Sr bedoelde handeling, is in sterke mate afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Van oplichting is ieder geval geen sprake wanneer er een middel wordt gebruikt dat in het algemeen niet geëigend is een ander te bedriegen en het daarnaast dusdanig duidelijk is dat sprake is van een onjuiste voorstelling van zaken, dat moet worden aangenomen dat de in

het algemeen in het maatschappelijk verkeer vereiste omzichtigheid aanleiding had moeten geven die onjuiste voorstelling van zaken te onderkennen of zich daardoor niet te laten bedriegen.

In deze zaak heeft het hof kennelijk geoordeeld dat van deze laatste situatie geen sprake is geweest. De Hoge Raad meent dat dit oordeel niet zonder meer begrijpelijk is in het licht van wat het hof heeft vastgesteld met betrekking tot het gegeven dat de aangeefster er kennelijk mee bekend was dat alle handelingen van de verdachte erop waren gericht apparatuur uit winkels te verkrijgen zonder daarvoor te betalen en dat de verdachte haar had toegezegd dat haar naam uit de systemen van de providers zou worden verwijderd ondanks de verstrekking van gratis telefoons en de afsluiting van telefoonabonnementen. De Hoge Raad meende daarom dat het middel terecht voorgesteld was en sprak de verdachte om doelmatigheidsredenen zelf vrij van dit feit.

Mishandeling (zwaar lichamelijk letsel)

Ook ten aanzien van het delict mishandeling bracht de zaak tegen de Haagse borstendokter (ECLI:NL:HR:2020:1093) flink wat opwindning teweeg. De verdachte in deze zaak was medisch directeur van de Citykliniek in Den Haag, alwaar hij ook borstvergroterende operaties uitvoerde. De verdachte was echter geen chirurg, maar gynaecoloog. Negen patiënten kregen infecties aan hun borsten, als gevolg waarvan de implantaten uiteindelijk moesten worden verwijderd. In cassatie werden meerdere middelen ingediend, waarin een aantal interessante juridische vraagstukken centraal stonden. Het eerste middel klaagde over de bewezenverklaring van opzet op het toebrengen van lichamelijk letsel maar faalde – de Hoge Raad meende dat de uitgebreide overwegingen van het hof met betrekking tot het (al dan niet) voorwaardelijk opzet geen blijk

gaven van een onjuiste rechtsopvatting en toereikend gemotiveerd waren. Een tweede middel klaagde over het oordeel van het hof dat sprake was van een causaal verband tussen de gedragingen van de verdachte en het bij de patiënten ontstane letsel. Ook dit middel faalde. De Hoge Raad overwoog dat de beantwoording van deze vraag moet geschieden aan de hand van de maatstaf of dat letsel redelijkerwijs als gevolg van die gedragingen aan de verdachte kan worden toegerekend. Het bewezen verklaarde letsel betrof het letsel dat bij de patiënten was ontstaan door de operaties die de verdachte heeft verricht en door noodzakelijke hersteloperaties. Het ging hier onder meer om ernstig ontsierende littekens en vervormingen van de borsten. Het hof heeft geoordeeld dat het letsel was opgetreden als gevolg van het

geheel van de bewezen verklaarde gedragingen van de verdachte (in het bijzonder het onvoldoende zorgdragen voor reiniging en desinfectie van de benodigde ruimte en materialen, het niet conform de geldende professionele standaard handelen bij de medische uitvoering van behandelingen, alsmede het niet adequaat behandelen van ontstane infecties) en dat dit letsel redelijkerwijs als gevolg van die gedragingen aan de verdachte kon worden toegerekend. Dit oordeel getuigde volgens de Hoge Raad niet van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk. Tot slot stond in een derde middel de medische exceptie centraal: kan een arts, die met *informed consent* een operatie uitvoert, later voor mishandeling worden vervolgd? De Hoge Raad herhaalde de overwegingen uit een arrest uit 2014 (ECLI:NL:

Maar in zijn vrije tijd
boetseerde hij naakten met
volmaakte vormen – een
dilletant kan je hem
niet noemen!

HR:2014:2677). In mishandeling ligt volgens de Hoge Raad besloten dat er geen rechtvaardigingsgrond voor die mishandeling mag bestaan. Een rechtvaardigingsgrond kan dus aan een bewezenverklaring van mishandeling in de weg staan. Uit vaste jurisprudentie van de Hoge Raad valt af te leiden dat een dergelijke rechtvaardigingsgrond gelegen kan zijn in die medische exceptie. Immers, een arts kan zich, als hij wordt vervolgd voor het toebrengen van pijn of lichamenlijk letsel, met vrucht beroepen op zijn recht als medicus om in het belang van zijn patiënt in het kader van een medische ingreep op de voorgeschreven wijze te handelen. De vraag die zich dan voordoet, is of dat ook nog geldt indien en voor zover de betreffende arts zich niet houdt aan de in zijn beroepsgroep geldende voorschriften.

In deze zaak had het hof vastgesteld dat de verdachte wat betreft zijn praktijk- en kliniekvoering en ten aanzien van het verkrijgen van 'informed consent' en de medische uitvoering van behandelingen met de daaraan verbonden nazorg, niet conform de geldende professionele standaard heeft gehandeld. Het hof meende daarom dat de verdachte, gelet op zowel de wijze van uitvoering van de medische handelingen als de omstandigheden waaronder die uitvoering heeft plaatsgevonden, niet de zorg van een goed hulpverlener heeft verleend en niet heeft gehandeld in overeenstemming met de op hem als arts rustende verantwoordelijkheid. Het hof meende daarom dat zijn beroep op de voor de arts bedoelde rechtvaardigingsgrond daarom niet opging. Een oordeel dat volgens de Hoge Raad niet blijkt gaf van een onjuiste rechtsopvatting en toereikend gemotiveerd was, waardoor ook dit middel faalde.

Verder heeft de Hoge Raad zich in dit jaar niet noemenswaardig uitgelaten over artikel 300 Sr. Wel wees de Rechtbank Den Haag op 16 juni 2020 een lezenswaardige uitspraak (ECLI:NL:RBDHA:2020:

6572) met betrekking tot mishandeling. In Ypenburg was in de nacht van 19 februari 2018 een 17-jarige jongen, Orlando Boldewijn, in het water van de Blauwe Loper verdrinken. Het water was tussen de 0 en 2 graden Celsius. De verdachte had met Orlando een Grindr-date op zijn ponton. Na deze date heeft verdachte Orlando weer afgezet op de kade. Orlando was echter zijn ov-chipkaart vergeten en kon verdachte kennelijk niet bereiken. Orlando is daarop het water in gesprongen om naar de boot toe te zwemmen. Het water was echter zo koud dat Orlando in de problemen raakte. Hij riep om hulp en de verdachte hoorde dit. Verdachte keek uit het raam van zijn ponton en heeft Orlando laten verdrinken.

De vraag die juridisch voorligt is of sprake kan zijn van de ten laste gelegde mishandeling. Mishandeling is immers een delict dat vergt dat iemand iets actief doet. Zelfs in het geval van bijvoorbeeld het nalaten om een baby de benodigde voeding te geven, is dat een actieve benadeeling van iemands gezondheid. In onderhavig geval heeft de verdachte echter niets gedaan. Hoewel dat vanuit maatschappelijk oogpunt buitengewoon kwalijk is, is daarvoor een ander artikel in het leven geroepen, namelijk artikel 450 Sr. De rechtbank overwoog dat onder 'mishandeling' in de zin van artikel 300 Sr niet alleen het aan een ander toebrengen van lichamenlijk letsel of pijn moest worden verstaan, maar ook het onder omstandigheden bij een ander teweegbrengen van een min of meer hevige onlust veroorzakende gewaarwording in of aan het lichaam. De rechtbank verweest naar een oud arrest van de Hoge Raad van 11 februari 1929 (*NJ* 1929, p. 503), waarin de Hoge Raad oordeelde dat het in het water gooien van een persoon, waardoor deze nat en koud wordt, kan worden beschouwd als een min of meer hevige onlust veroorzakende lichamenlijke gewaarwording in of aan het lichaam. Gelet hierop meende de rechtbank dat het

laten voortduren van het in het ijskoude water liggen van een persoon die om hulp roept gekwalificeerd kan worden als mishandeling, omdat dit een min of meer hevige onlust veroorzakende gewaarwording in of aan diens lichaam teweegbrengt. Daarnaast is nog relevant of er ook sprake is van opzet bij een dergelijke wijze van mishandeling. De rechtbank merkte in het vonnis eveneens op dat de verdachte niet wordt verweten dat hij een situatie door zijn nalaten in het leven heeft geroepen, maar dat hij door zijn nalaten een bestaande situatie heeft laten voortduren. De vraag is of hiermee niet de grenzen van het artikel van mishandeling te ver worden opgerekt, te meer omdat artikel 450 Sr (het in hulpeloze toestand achterlaten van een hulpbehoevende) of in extreme gevallen wellicht artikel 307 Sr (dood door schuld) reeds voorzien in strafbepalingen die meer aansluiten op de feitelijke situatie in onderhavige zaak.

Witwassen

In een uitspraak van 14 januari 2020 (ECLI:NL:HR:2020:36) herhaalt de Hoge Raad zijn rechtspraak uit 2018 over het bestanddeel 'afkomstig uit enig misdrijf' in de witwasbepalingen (artikel 420bis e.v. Sr).¹ Het gaat om het navolgende toetsingskader.

1. Indien geen rechtstreeks verband bestaat tussen het voorwerp en een delict dan kan het bestanddeel 'afkomstig uit enig misdrijf', toch bewezen worden geacht indien het op grond van de vastgestelde feiten en omstandigheden niet anders kan zijn dan dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is.
2. Het is aan het Openbaar Ministerie om bewijs aan te dragen van dergelijke feiten en omstandigheden.
3. Indien de door het Openbaar Ministerie aangedragen feiten en omstandigheden een vermoeden rechtvaardigen dat het niet anders kan zijn dan dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is, mag van de verdachte worden verlangd

dat hij een concrete, verifieerbare en niet op voorhand hoogst onwaarschijnlijke verklaring geeft dat het voorwerp niet van misdrijf afkomstig is.

4. Het feit dat zo een verklaring van de verdachte mag worden verlangd betekent niet dat het aan de verdachte is om aannemelijk te maken dat het voorwerp niet van misdrijf afkomstig is.
5. Indien de verdachte een concrete, verifieerbare en niet op voorhand hoogst onwaarschijnlijke verklaring geeft, dan ligt het op de weg van het Openbaar Ministerie nader onderzoek te doen naar die verklaring.
6. Het is vervolgens aan de rechter om te beoordelen of op basis van deze verklaring en het aanvullende onderzoek kan worden bewezen dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is. Als een verklaring is uitgebleven, mag de rechter die omstandigheden betrekken in zijn overweging omtrent het bewijs.

De Hoge Raad voegt hieraan toe dat dit toetsingskader ook van belang is indien de rechter aan de omstandigheden waaronder een voorwerp wordt aangetroffen, het vermoeden ontleent dat dit voorwerp 'onmiddellijk afkomstig is uit enig eigen misdrijf' als bedoeld in artikel 420bis.1 Sr en art. 420quater.1 Sr. In onderhavige strafzaak was bij de verdachte een contant geldbedrag aangetroffen van € 650 en een handelsvoorraad bolletjes cocaïne. De Hoge Raad casseert in deze zaak, nu het hof in het midden heeft gelaten of de verdachte een concrete, verifieerbare en niet op voorhand hoogst onwaarschijnlijke verklaring heeft gegeven over de herkomst van het (gehele) geldbedrag. De bewezenverklaring van het hof is daarom niet toereikend gemotiveerd.

In een arrest van 21 april 2020 (ECLI:NL:HR:2020:570) gaat de Hoge Raad nader in op het 'voorhanden' hebben van een voorwerp als bedoeld in artikel 420bis lid 1 Sr. De verdachte was in de strafzaak door

het hof veroordeeld voor het witwassen van ruim € 923.000 en sieraden. Het geldbedrag en de goederen waren aangetroffen in een verborgen ruimte aan de onderkant van de auto van verdachte. De Hoge Raad merkt op dat voor het 'voorhanden hebben' van een voorwerp in de zin van artikel 420bis lid 1 Sr is vereist dat de verdachte het voorwerp opzettelijk aanwezig had. Dat houdt volgens de Hoge Raad in 'dat de verdachte zich bewust was van de (waarschijnlijke) aanwezigheid van het voorwerp, zonder dat die bewustheid zich hoeft uit te strekken tot de precieze eigenschappen en kenmerken van dat voorwerp (waaronder begrepen de precieze omvang van een geldbedrag) of tot de exacte locatie daarvan. Voor het bewijs van dergelijke bewustheid geldt dat daarvan ook sprake kan zijn in een geval dat het niet anders kan dan dat de verdachte zulke bewustheid heeft gehad' (r.o. 2.4). De verdediging stelde zich bij het hof op het standpunt dat bij de verdachte de wetenschap van de aanwezigheid van het geld en de voorwerpen in de auto ontbrak. Het hof verwerpt dit verweer en doet dit met een begrijpelijke motivering, aldus de Hoge Raad.

Vermelding verdient tot slot een arrest van de Hoge Raad van 7 april 2020 (ECLI:NL:HR:2020:619). In dit arrest stond de vraag centraal of door de overheid feitelijk gedoogde verdiensten uit drugstransporten aan te merken zijn als 'afkomstig uit enig misdrijf' ex artikel 420bis en artikel 420quater Sr. De onderhavige strafzaak is een staartje van de IRT-affaire. De verdachte in deze zaak heeft zich in 2007 bij de Belastingdienst gemeld met het verzoek gebruik te maken van de inkeerregeling om zo met terugwerkende kracht te worden belast met inkomstenbelasting voor zijn als chauffeur van de softdrugs-transporten genoten inkomen uit de IRT-periode. Verdachte was chauffeur van een informant. Hij heeft onder andere een woning gekocht van de opbrengst van de gecontroleerde transporten. De Belastingdienst

heeft hiervan een MOT-melding gedaan en de politie is daaropvolgend een onderzoek gestart. De verdachte is vervolgd voor onder andere witwassen van de met het vervoeren van softdrugs verkregen opbrengsten. De rechtbank heeft de verdachte veroordeeld, door het hof is hij echter vrijgesproken. In feitelijke aanlegging het met name om de vraag welke afspraken er waren gemaakt over de verdiensten die de verdachte aan zijn betrokkenheid bij softdrugs-transporten overhield. In cassatie is de centrale vraag of deze verdiensten kunnen worden aangemerkt als inkomsten die uit misdrijf afkomstig zijn als bedoeld in artikel 420bis Sr. Het hof meent van niet. Het cassatiemiddel van het Openbaar Ministerie komt daar tegen op. De Hoge Raad stelt vast dat in het oordeel van het hof ligt besloten dat het gedoogbeleid van de overheid ten aanzien van de strafbare gedragingen in kader van drugshandel, het strafbare karakter aan die gedragingen ontnemt. Om die reden kan niet worden bewezen dat de inkomsten uit misdrijf afkomstig zijn. Dat oordeel is volgens de Hoge Raad onjuist. Het kan echter wel van invloed zijn op de vervolgbaarheid van het strafbare feit. In uitzonderlijke gevallen kan immers het instellen of het voortzetten van de vervolging onverenigbaar zijn met beginselen van een goede procesorde. De Hoge Raad verwijst in dit verband naar zijn arrest van 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:742.

Zeden ***Is digitale opslagruimte ook een gegevensdrager als in artikel 240b Sr?***

In zijn arrest van 12 mei 2020 (ECLI:NL:HR:2020:799, NJ 2020/206) geeft de Hoge Raad uitleg over de vraag of bij een verdenking van het bezit van kinderporno ingevolge artikel 240b Sr een digitale opslagruimte ook een gegevensdrager is. De verdachte in deze zaak zou een laptop hebben gehad met daarop 32 afbeeldingen en tevens 2 afbeeldin-

gen in een digitale opslagruimte via een 'clouddienst'.

Uit de wetsgeschiedenis volgt dat een gegevensdrager een goed is in de zin van artikel 350 Sr en dat het dus moet gaan om een fysiek voorwerp. De gegevens die op een dergelijke drager worden opgeslagen zijn onstoffelijk en abstract. De gegevens kunnen enkel inzichtelijk worden gemaakt of worden vastgelegd als ze zijn verbonden met die gegevensdrager. De term 'bezit' uit artikel 240b Sr heeft dus een fysieke connotatie.

Bij digitale opslag van kinderporno via een 'clouddienst' moet men blijken dit arrest onderscheid maken tussen deze digitale opslagruimte en de gegevensdrager waarop die opslagruimte zich bevindt. Het hof heeft dit verschil miskend door bewezen te verklaren dat verdachte 'een gegevensdrager, (...) te weten een digitale opslagruimte (SkyDrive)' in zijn bezit heeft gehad.

In onderhavige zaak leverde het voorgaande overigens voor de bewezenverklaring geen problemen op, nu ook het in bezit hebben van de laptop bewezen verklaard was en de kwalificatie van een en ander daardoor niet veranderde.

Unus testis bij schennis van de eerbaarheid

In zijn arrest van 14 april 2020 (ECLI:NL:HR:2020:637 (NJ 2020/254)) benadrukte de Hoge Raad wederom het belang van de unus testis-regel uit artikel 342 lid 2 Sv, met verwijzing naar ECLI:NL:HR:2010:BM2452. Dat de vaststelling of aan voornoemd bewijsminimum wordt voldaan soms discutabel is, blijkt uit het feit dat A-G Keulen aanvankelijk concludeert tot verwerping van het beroep. De verdachte zou zich in deze zaak schuldig hebben gemaakt aan schennis van de eerbaarheid door op straat zijn geslachtsdeel aan aangeefster te tonen. Het Gerechtshof Arnhem oordeelde dat de verklaring van aangeefster voldoende steun vond in het feit dat verdachte kort na het gebeurde aanwezig was in de buurt

van de (beweerde) plaats delict en bovendien dat aangeefster kort na het voorval had gebeld met haar man en met de politie. Het hof kwam dan ook tot een bewezenverklaring. Deze redenatie was volgens de Hoge Raad echter niet zonder meer begrijpelijk. De aangevoerde feiten en omstandigheden boden namelijk onvoldoende steun aan de verklaring van aangeefster.

Terrorisme *Terrorismeproces Context*

Eind maart heeft de Hoge Raad arresten gewezen (onder andere ECLI:NL:HR:2020:447) in het grootste terrorismeproces in Nederland sinds de Hofstadgroep: de zaak-'Context'. Het onderzoek Context is in april 2013 gestart naar aanleiding van diverse aangiftes van ronselen voor de gewapende strijd in Syrië. Het onderzoek richtte zich aanvankelijk op ronselen en het voorkomen van uitreizen naar Syrië. Er vertrokken echter steeds meer jongeren naar Syrië (vooral uit de regio Den Haag) om daar deel te nemen aan de gewapende jihad. Gedurende het onderzoek ontstond dan ook de verdenking dat er sprake was van een georganiseerd verband dat zich bezighield met het aanzetten tot, bevorderen en voorbereiden van deelname aan de gewapende strijd in Syrië. Er zijn uiteindelijk in totaal zeventien personen als verdachte aangemerkt.

De Rechtbank en het Gerechtshof Den Haag hebben bewezen geacht dat het een criminele en terroristische organisatie betrof. De organisatie zou onder meer het oogmerk hebben gehad op te ruïnen tot deelname aan de gewapende strijd in Syrië, het werven van Syriëgangers, het financieren van terrorisme en het bevorderen of vergemakkelijken van door jihadstrijders te plegen levensdelicten in Syrië. De uitreizigers zouden onder invloed en met behulp van deze organisatie zijn afgereisd naar Syrië om zich bij de gewapende strijdgroepen aan te sluiten. Het gerechtshof heeft gevangenisstraffen

opgelegd voor de duur variërend van vijf jaar en drie maanden tot drie maanden voorwaardelijk.

Vier van de verdachten waren het niet eens met de uitspraak van het hof en hebben cassatieberoepen ingesteld bij de Hoge Raad. Eén van hen zou zelf naar Syrië zijn afgereisd en deel hebben genomen aan een trainingskamp voor terrorisme. De anderen zouden vanuit Nederland hebben bijgedragen aan de vermeende terroristische organisatie. Dit zou vooral gaan om zogenoemde uitingsdelicten, zoals het verspreiden van berichten via internet/social media waarbij het martelaarschap van deelnemers aan de jihadistische strijd in Syrië wordt verheerlijkt. Namens de verdachten is voornamelijk geklaagd dat de door hen op internet gedane en verspreide uitingen niet 'opruïnen tot enig strafbaar feit'. Daarnaast zouden de veroordelingen een niet-gerechtigde beperking opleveren van hun vrijheid van godsdienst en van hun vrijheid van meningsuiting en daarmee in strijd zijn met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna EVRM).

Oordeel Hoge Raad

De Hoge Raad heeft de cassatieberoepen verworpen en houdt daarmee de veroordeling van de verdachten in stand. De Hoge Raad vindt het oordeel van het gerechtshof – dat in de uitingen van de verdachten op internet werd opgeroepen tot het afreizen naar Syrië om deel te nemen aan de gewapende strijd en dat die gewapende strijd aldaar het plegen van terroristische misdrijven met zich meebracht – juridisch juist en voldoende gemotiveerd. Dit geldt ook ten aanzien van het oordeel van het gerechtshof met betrekking tot de vermeende schending van de vrijheden van godsdienst en meningsuiting. De vrijheden zijn ingezet voor doeleinden die in strijd zijn met de geest van het EVRM. Het beroep stuit dan ook af op artikel 17 EVRM. Bovendien had het gerechtshof ge-

oordeeld dat de bewezenverklaarde uitingen die opriepen tot het afreizen naar Syrië en/of het deelnemen aan de gewapende jihadstrijd dan wel de geschriften die daarover verspreid zijn naar objectieve maatstaven niet kunnen worden beschouwd als het direct belijden van een godsdienst. Ook dat middel heeft niet tot cassatie kunnen leiden.

Tot slot verdient opmerking dat het onderzoek Context in 2015 de Gonsalvesprijs heeft gewonnen; de Nationale innovatieprijs voor de rechtshandhaving. In het onderzoek stond vooral de informatievoorziening centraal. Er kwamen allerlei nieuwe samenwerkingsvormen tot stand wat in het kader van de opsporing meer mogelijk maakte, zoals tijdig paspoorten intrekken, banktegoeden bevroren en gepaste hulp bieden aan gezinnen.

Beïnvloeding getuigen

De Hoge Raad heeft zich het afgelopen jaar niet uitgelaten over de beïnvloeding van getuigen ex artikel 285a Sr. Wel is er eind 2019 en in 2020 een aantal uitspraken geweest die het bespreken waard zijn. Allereerst heeft het Hof Amsterdam op 18 december 2019 (ECLI:NL:GHAMS:2019:4891) arrest gewezen over de vraag of bewezen kon worden

dat sprake was van aantasting van de verklaringsvrijheid van de getuige ex artikel 285a Sr. Die vraag werd door het hof ontkenkend beantwoord en de verdachte werd hiervan vrijgesproken. In deze zaak moest de getuige een verklaring afleggen ten overstaan van de raadsheer-commissaris. Voorafgaand aan die verklaring hebben de verdachte en/of zijn mededaders acht keer een bezoek gebracht aan de getuige in de PI, hebben zij hem geïnstrueerd hoe hij moest verklaren, hebben zij geld gestort op zijn gedetineerdenrekening om hem op die manier te bewegen deze geïnstrueerde verklaring af te leggen en hebben zij hem een brief met instructies geschreven. Het hof merkte op dat het hier niet de aantasting van de verklaringsvrijheid ex artikel 285a Sr betrof, maar dat de getuige werd betaald om zijn verklaring aan te passen, hetgeen onder het uitlokken van meened als bedoeld in artikel 207 Sr kan vallen. Nu dit niet ten laste was gelegd, sprak het hof vrij. De omstandigheid dat het een getuige betreft die bij de rechter-commissaris heeft verklaard dat zij bij de politie heeft gelogen, maakt niet dat niet tot een bewezenverklaring van artikel 285a Sr kan worden gekomen. Tot dat oordeel kwam de Rechtbank Den Haag op 20 februari 2020

(ECLI:NL:RBDHA:2020:1324). Het betrof in die zaak een vader die zijn dochter belde om een voor hem onlastende verklaring af te leggen. Die verklaring zou er toe leiden dat hij uit detentie zou komen. De rechtbank heeft daarover geoordeeld dat het ten laste gelegde feit er (alleen) toe strekt getuigen te beschermen om in vrijheid, onbelemmerd, ten overstaan van een rechter of een ambtenaar een verklaring af te leggen en die verklaringsvrijheid heeft de verdachte beïnvloed.

Op 3 maart 2020 heeft de Rechtbank Oost-Brabant (ECLI:NL:RBOBR:2020:1342) geoordeeld dat voor een bewezenverklaring van artikel 285a Sr niet vereist is dat is komen vast te staan dat van de zijde van verdachte sprake is geweest van enige vorm van intimidatie jegens de getuige. Voldoende is dat is komen vast te staan dat een uiting van de verdachte kennelijk bedoeld was om de vrijheid van die persoon om naar waarheid en geweten ten overstaan van een rechter of een ambtenaar een verklaring af te leggen, te beïnvloeden. Het ging in deze zaak om een verdachte die de aangever in het ziekenhuis heeft bezocht en hem daar een certificaat heeft laten ondertekenen waarvan zowel de verdachte als de aangever wist dat dit certificaat onware informatie bevatte. Door aangever dit certificaat te laten ondertekenen, heeft verdachte hem in de positie gebracht dat hij naar buiten toe de schijn moest ophouden dat hij de basiscursus 'veilig werken met interne transportmiddelen' had gevolgd. Deze gedraging was volgens de rechtbank niet alleen geschikt om de aangever in zijn verklaringsvrijheid te beïnvloeden, maar bovendien viel ook redelijkerwijs te verwachten dat de aangever hieraan gehoor zou geven op het moment dat hem daarover vragen zouden worden gesteld. De Rechtbank Limburg kwam op 17 juni 2020 (ECLI:NL:RBLIM:2020:4292) tot een veroordeling voor de beïnvloeding van een getuige. In die zaak kreeg de getuige diverse

brieven thuis die gingen over de strafzaak tegen verdachte. Daarnaast bevonden zich bij die brieven artikelen uit brieven en tijdschriften over herinneringen van mensen en het afleggen van getuigenissen die niet overeenkomen met wat daadwerkelijk is gebeurd. Het handschrift van de handgeschreven brieven toont grote gelijkenissen met het handschrift van de verdachte. Dat wordt niet alleen ge verbaliseerd door de verdachte, maar ook waargenomen door de rechtbank. Door de verdachte zijn gedurende de strafzaak vele handgeschreven brieven aan de rechtbank overhandigd. De rechtbank heeft eveneens geconstateerd dat het opvallende handschrift van

de verdachte overeenkomt met de brieven. Het verweer van de verdediging dat de verdachte de brieven niet geschreven en gestuurd kan hebben omdat hij op dat moment in detentie verbleef, slaagt niet. De rechtbank geeft daarover aan dat zoals algemeen bekend is de Nederlandse penitentiaire inrichtingen niet waterdicht zijn waardoor het veel gedetineerden lukt goederen in of uit de inrichting te krijgen, bijvoorbeeld via bezoek zonder toezicht of met behulp van het personeel.

Opiumwet

In zijn arrest van 17 december 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1966) laat de Hoge Raad zich uit over de toelaatbaarheid van het zogenaamde 'strotten' van

een verdachte. Een verbalisant die het idee heeft dat een aangehouden verdachte nog verdovende middelen in zijn mond heeft, besluit de verdachte bij de keel te grijpen en luidkeels te schreeuwen dat hij de goederen uit moet spugen, waarna de verdachte een aantal bolletjes uitspuugt. De Hoge Raad oordeelt dat het oordeel van het hof, waarin besloten ligt dat de verbalisant zowel heeft gehandeld op basis van artikel 7 Politiewet 2012 (geweldsmonopolie) als op basis van artikel 9 lid 3 Opiumwet, waarin is bepaald dat opsporingsambtenaren te allen tijde bevoegd zijn tot inbeslagneming van daarvoor vatbare voorwerpen, niet getuigt van een onjuiste rechtsopvatting. In een ander arrest buigt de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2019:1812) zich over 'het gelegenheid schaffen tot het plegen van een misdrijf'. In deze zaak stelt het hof vast dat een vrouw op de hoogte is van het feit dat haar man hennep teelt in hun gezamenlijke woning. Het hof vindt dat zij zich schuldig heeft gemaakt aan medeplichtigheid, omdat zij wetenschap had en deze situatie vervolgens in stand heeft gelaten. Het opzet is aldus gericht op het verschaffen van de gelegenheid tot het plegen van het misdrijf en op het misdrijf zelf. De Hoge Raad vindt dit oordeel ontoereikend gemotiveerd. Het hof heeft immers geen omstandigheden vastgesteld die erop duiden dat actieve gedragingen van de verdachte gelegenheid verschaffen tot de hennep teelt door haar man in de woning. Bovendien had hij deze ruimtes reeds ter beschikking. Daar komt nog bij dat bekendheid met het telen van hennep door haar man niet zonder meer voldoende is voor het doen ontstaan van een rechtsplicht voor de verdachte tot het beletten of (doen) beëindigen daarvan.

NOOT

- 1 HR, 18 december 2018, ECLI:NL:HR:2018:2352.

KRONIEK

FORMEEL STRAFRECHT

Deze Kroniek is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in diverse vakbladen, waaronder de *Nieuwsbrief Strafolblad (NbSr)*, de *Nederlandse Jurisprudentie (NJ)* en het *Nederlands Juristenblad (NJB)*.

DOOR / FREZIA AARTS, MAX DEN BLANKEN, RACHEL BRUINEN, DIRK DAMMERS, ALEXANDRA EMSBROEK, JAN HOEK, CHAIMAE IHATAREN, PAUL VAN PUTTEN, MELISSA SLAGHEKKE, AIMÉE TIMORASON, JISKA VEENSTRA, PAUL VERWEIJEN, BEN POLMAN EN ROBERT MALEWICZ. MET DANK AAN DEBORA MIDDELBURG.

AANWEZIGHEIDSRICHT

In oktober 2018 heeft de Hoge Raad duidelijk willen stellen aan welke eisen een verzoek tot aanhouding van een strafzaak, in verhouding tot het recht van de verdachte om op zitting aanwezig te zijn, moet voldoen.¹ In hetzelfde arrest heeft de Hoge Raad aangegeven hoe deze verzoeken door de rechter dienen te worden beoordeeld. Toch blijkt uit een aantal arresten uit deze kroniekperiode dat de verschillende hoven een afgewezen aanhoudingsverzoek regelmatig onvoldoende toereikend motiveren.

Om te beginnen het arrest van de Hoge Raad van 18 februari 2020 (ECLI:NL:HR:2020:266). Hierin herhaalt de HR nog eens dat de rechter – in het geval dat de aan het aanhoudingsverzoek ten grondslag gelegde omstandigheid niet aannemelijk is of zich niet voordoet – een belangenafweging moet maken tussen enerzijds het aanwezigheidsrecht van een verdachte en anderzijds het belang bij doeltreffende en spoedige berechting, en er in zijn motivering blijk van moet geven dat die belangenafweging is gemaakt. Aan dat laatste schort het nogal eens.

De raadvrouw van verdachte vertelt het hof dat haar cliënt die dag niet kan komen omdat hij een nieuwe

baan heeft en in zijn proeftijd zit. Ter onderbouwing zegt de raadvrouw te beschikken over een WhatsApp-bericht waaruit blijkt dat haar cliënt werk heeft. Ze geeft uitdrukkelijk aan dat haar cliënt van zijn aanwezigheidsrecht gebruik wil maken. Het hof wijst het aanhoudingsverzoek af onder de (enkele) motivering dat verdachte afstand van zijn aanwezigheidsrecht heeft gedaan door niet te verschijnen. Immers: bij aanvang van zijn dienstverband was hij al op de hoogte van de zitting maar hij heeft verzuimd aan zijn werkgever hier melding van te doen en vrij te vragen.²

De Hoge Raad vindt het oordeel van het hof niet begrijpelijk, te meer daar het hof de keuzemogelijkheid van verdachte om wel of niet te werken aan zijn oordeel tot afwijzing van het aanhoudingsverzoek ten grondslag heeft gelegd en daarmee de omstandigheid dat verdachte door zijn werk niet aanwezig kon zijn, aannemelijk heeft geacht. Volgens de Hoge Raad had het hof de volgens vaste rechtspraak geldende belangenafweging moeten maken, waar het hof geen blijk van heeft gegeven. Het middel slaagt dus.

Van een onvoldoende motivering kan ook sprake zijn als het verzoek tot aanhouding niet met stukken is onderbouwd, blijkt uit het arrest

van 10 maart 2020 (ECLI:NL:HR:2020:398). De raadvrouw gaf ter zitting aan dat zij de verdachte had verwacht had op de zitting, hij

Dus mijn proeftijd zou volgende week ingaan?
Eh... Ik wil graag dinsdag vrij, want ik moet voorkomen vanwege dat ik op me vorige werk een kollegaatje had betast...

daarvan op de hoogte was en dat zij hem recentelijk nog had gesproken. De raadvrouw doet een verzoek om aanhouding van de behandeling van de zaak omdat zij verwacht had dat verdachte er zou zijn, ook al is hij in het verleden vaak bij verstek veroordeeld.

In dergelijke gevallen – dus als er geen nadere onderbouwing aan het verzoek ten grondslag ligt – kan de rechter niet zonder meer zeggen dat het verzoek onvoldoende is onderbouwd. Een verzoek tot aanhouding kan immers ook het gevolg zijn van een omstandigheid die zich onverwacht aandient, bijvoorbeeld ziekte van een verdachte. Op dat moment dient er gelegenheid te worden geboden om het verzoek alsnog nader te mogen toelichten dan wel van bewijsstukken te voorzien. Als de grond waarop het verzoek tot aanhouding rust niet aannemelijk is gemaakt, dan kan de rechter om die reden het gedane verzoek afwijzen. Een nadere belangenafweging als hiervoor genoemd, is dan niet vereist. Dit wordt anders als de omstandigheid die aan het verzoek ten grondslag is gelegd, wel aannemelijk is. Dan is het van belang dat de rechter blijkt geeft van een belangenafweging van de waarborg van het aanwezigheidsrecht en het belang voor de verdachte en de maatschappij van een spoedige berechting.

In HR 24 maart 2020 (ECLI:NL:HR:2020:506) oordeelt de Hoge Raad dat de afwijzing van het verzoek tot aanhouding door de niet-gemachtigd raadsman door het hof onvoldoende is gemotiveerd nu enkel wordt gesteld dat niet aannemelijk is dat de verdachte van zijn aanwezigheidsrecht gebruik heeft willen maken, niet duidelijk is waarom verdachte er niet is en de raadsman niet beschikt over actuele contactgegevens. Een onbegrijpelijk oordeel volgens de Hoge Raad omdat de dagvaarding niet in persoon was betekend en niet op een andere wijze aannemelijk is geworden dat de verdachte op hoogte was van de zitting. De Hoge

Raad verklaart het voorgestelde middel gegrond onder verwijzing naar de beoordelingskaders van aanhoudingsverzoeken, te weten ECLI:NL:HR:2018:1934 en ECLI:NL:HR:2019:1142.

Anders kan het ook. Als er enkel en alleen een verzoek tot aanhouding wordt gedaan door te stellen dat als een verdachte afwezig is op de zitting en (via zijn raadsman) gebruik wil maken van zijn aanwezigheidsrecht en dit niet nader onderbouwt, dan kan de rechter die omstandigheid als niet aannemelijk terzijde schuiven. Een concrete omstandigheid ontbreekt alsdan ter onderbouwing aan het verzoek, oordeelde de Hoge Raad in het arrest van 21 april 2020 (ECLI:NL:HR:2020:769) en dat van 30 juni 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1172). Het hof had het verzoek tot aanhouding van de raadsman afgewezen omdat dit onvoldoende was onderbouwd. Gezien de 'beoordelingen' van de raadsman waarmee hij zijn

aanhoudingsverzoek had onderbouwd, was dit een niet-onbegrijpelijk oordeel, aldus de Hoge Raad. Het beroep werd verworpen.

In het arrest van 13 oktober 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1608) herhaalde de Hoge Raad maar weer eens de overwegingen uit ECLI:NL:HR:2019:1737 en ECLI:NL:HR:2019:1142 omtrent de beoordeling van een aanhoudingsverzoek in situaties waarin de advocaat op de zitting aangeeft niet te weten waarom de verdachte niet is verschenen, de kans aanwezig acht dat de verdachte geen weet heeft van de zitting en om die reden een aanhoudingsverzoek doet. Wat speelde hier? De raadvrouw vraagt aan het hof om de zaak aan te houden en in de gelegenheid te worden gesteld om haar cliënt te bereiken. Het hof wijst dit verzoek toe, in zoverre dat de zaak om 13.15 uur diezelfde dag wordt hervat. Als de zitting wordt hervat, deelt de raadvrouw mee dat zij geen contact heeft kunnen krijgen

met haar cliënt. Ze zegt de griffier uittreksels uit het register van de KvK te hebben toegezonden met het verzoek de verdachte met behulp daarvan te proberen te bereiken. Verzocht wordt om de zaak andermaal aan te houden. Het hof wijst het (tweede) aanhoudingsverzoek af. Het hof motiveert dit door te stellen dat geprobeerd is op alle adressen van verdachte die bekend zijn uit het dossier de dagvaarding uit te reiken. Het hof wijst hierbij ook nog op de primaire verantwoordelijkheid van verdachte zelf om bereikbaar te zijn voor zijn advocaat en justitie. Wat het hof hier volgens de Hoge Raad nalaat, is om vast te stellen of de verdachte echt wel weet had van de zitting door bijvoorbeeld te constateren dat de dagvaarding in persoon is uitgereikt. Als dat gebeurd is, kan de rechter een aanhoudingsverzoek reeds afwijzen. Is er geen sprake van een uitreiking in persoon maar wel een rechtsgeldige betekening, dan kan de rechter niet alleen op die grond het verzoek afwijzen. Als niet kan worden vastgesteld dat de verdachte weet heeft van de zitting, dan dient er een belangenafweging plaats te vinden, waarbij ook betekenis kan toekomen aan de wijze van betekening. De Hoge Raad oordeelt dat nu het hof niet heeft vastgesteld of verdachte daadwerkelijk op de hoogte was van de zitting, het hof een afwijging van alle betrokken belangen had moet maken. Terugwijzing volgt.

ARTIKEL 12 SV

De beklagde advocaat

Het komt niet vaak voor dat een advocaat de beklagde is in een artikel 12 Sv-procedure wegens uitlatingen gedaan in de media in verband met een rechterlijke procedure. De advocaat in kwestie is in 2015 een civielrechtelijke procedure gestart namens de nabestaanden van twee treinkapers van de treinkaping bij De Punt in 1977.³ Klager betreft een (oud-)marinier die deel uit maakte van de Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers (BBE-M), van het Korps

Mariniers, de contra-terreureenheid die door de staat was ingezet bij de beëindiging van die treinkaping. Klager was daadwerkelijk betrokken bij deze actie waarbij twee gegijzelden en zes kapers zijn overleden. De klacht ziet op een drietal uitlatingen van de advocaat die in de media zijn verschenen (ECLI:NL:GHAMS:2020:1298). Volgens klager is hij door deze uitspraken opzettelijk in zijn eer en goede naam aangetast en niet alleen die van hemzelf, maar ook van de hele Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers en het Korps Mariniers. Om deze reden wenst klager de vervolging van de advocaat voor smaad, laster en belediging.⁴

Het hof stelt vast dat alle uitlatingen zijn gedaan in de context van de door beklagde namens de nabestaanden van twee treinkapers gevoerde procedure tegen de staat waarbij het hof het aannemelijk acht dat beklagde die uitspraken heeft gedaan omdat zij vond dat deze van belang waren voor die procedure. Het hof verwijst naar de bestendige rechtspraak van het EHRM waardoor er slechts beperkte ruimte is om de uitspraken van een advocaat die in het belang van haar cliënten, in of buiten de rechtszaal zijn gedaan, te beoordelen. Het hof beschouwt de uitlatingen als harde bewoordingen, maar niet als grensoverschrijdend. Dit bezien in de context van de procedure en de belangen van haar cliënten die beklagde moest behartigen. Daarnaast heeft beklagde onderbouwd waarom ze de bewoordingen heeft gebruikt. Evenmin kan volgens het hof in dit verband worden gezegd dat beklagde de betrokken mariniers 'moorde-naars' heeft genoemd. Verder overweegt het hof dat het bij een gedeelte van de teksten gaat om een weergave van beklagde's woorden in de krant door journalisten. Dat een omroep slechts een gedeelte van een eerder gegeven interview heeft uitgezonden en dat daardoor een gedeelte van de eerder door beklagde geschetste context is weggevalen, kan niet voor rekening van beklagde komen.

Het hof komt dan ook tot de conclusie dat te verwachten valt dat de strafrechter aan wie deze zaak zou worden voorgelegd, zou oordelen dat de gewraakte uitlatingen (of de weergave daarvan door de media) vallen onder de bescherming van artikel 10 EVRM en wijst het beklag vervolgens af.

Rechtstreeks belanghebbende

Een ander voormalig lid van dezelfde BBE-M van het Korps Mariniers heeft eveneens een klacht ingediend tegen dezelfde advocaat van de nabestaanden van twee van de omgekomen kapers. Het verschil met de hiervoor vermelde zaak is dat deze klager zelf niet betrokken was bij de actie ter beëindiging van de treinkaping (ECLI:NL:GHAMS:2020:1294). Klager stelt zich echter op het standpunt dat het deel uitmaken van een elitekorps als de BBE-M leidt tot een noodzakelijke, bijzondere en sterke verbondenheid tussen BBE-M'ers. Volgens klager is hij rechtstreeks belanghebbende omdat beklagde met haar uitlatingen de beroepseer en reputatie van iedere BBE-M'er in twijfel trekt.

Terwijl aangifte kan worden gedaan door ieder die kennis draagt van een strafbaar feit, is de mogelijkheid tot het doen van beklag als bedoeld in artikel 12 Wetboek van Strafvordering (Sv) beperkt tot rechtstreeks belanghebbenden. Volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad kan slechts degene die door het achterwege blijven van vervolging getroffen is in een belang dat hem bepaaldelijk aangaat worden aangemerkt als belanghebbende. Daarbij dient sprake te zijn van een objectief bepaalbaar, persoonlijk of kenmerkend belang. Bovendien moet worden beoordeeld of de overtreden strafbepaling beoogt dit specifieke belang van klager te beschermen.

Het hof overweegt hierover dat de uitlatingen van beklagde zijn gedaan in het kader van een civielrechtelijke procedure tegen de staat, die specifiek betrekking heeft op de bevrij-

dingsactie van de gekaapte trein. Naar het oordeel van het hof kan niet worden gezegd dat die uitlatingen alle leden van het Korps Mariniers en/of de BBE-M betreffen, maar alleen degenen die betrokken waren bij die actie. Klager was niet zelf bij de bevrijdingsactie betrokken. Het hof geeft aan wel begrip te hebben voor de betrokkenheid en verbondenheid van klager met zijn collega-mariniers. Dat maakt echter nog niet volgens het hof dat hij een objectief bepaalbaar, persoonlijk belang heeft om te klagen over het uitblijven van een bevel vervolging voor de uitlatingen van beklagde. Om die reden kan klager niet als belanghebbende in de zin van artikel 12 Sv worden aangemerkt en is hij niet-ontvankelijk in zijn beklag.

Voldoende algemeen belang

Dan is er nog de klacht waarin wordt verzocht om twee verkeersregelaars te vervolgen wegens mishandeling (ECLI:NL:GHAMS:2020:2519). Het hof overweegt dat vaststaat dat er een gevecht heeft plaatsgevonden tussen klager en de twee beklagden, die op dat moment beiden werkzaam waren als verkeersregelaar. Bij dit gevecht is over en weer letsel ontstaan. De betrokkenen en de getuigen verklaren verschillend over wat er zich precies heeft afgespeeld. In de getuigenverklaringen is steunbewijs te vinden voor de aangifte van klager. Op basis van deze aanwijzingen in het dossier zou de strafrechter, volgens het hof, tot een bewezenverklaring van een vorm van mishandeling van klager dan wel van openlijke geweldpleging door beklagden kunnen komen. Het is bij uitstek de strafrechter die de afweging kan maken of het voorhanden bewijsmateriaal daarvoor voldoende is en zo ja, welke bestrafing daarbij past. Indien bewezen, gaat het om een aantasting van het lichaam van klager en diens gezondheid, die bovendien plaatsvond op de openbare weg en door personen belast met een publieke functie. Om die reden is er volgens het hof voldoende

algemeen belang bij strafvervolging. Het hof beveelt de officier van justitie dan ook om de twee verkeersregelaars te vervolgen.⁵

BENADEELDE PARTIJ

Beperkt cassatieberoep

Op 12 mei 2020 (ECLI:NL:HR:2020:837) heeft de Hoge Raad relevante overwegingen uit arresten van 2003 en 2012 met betrekking tot cassatieberoepen ingesteld door benadeelde partijen herhaald.⁶ In hoger beroep stond de verdachte terecht op verdenking van twee feiten: kort gezegd 1) primair oplichting; subsidiair verduistering; 2) gewoontewitwassen. Van feit 1 werd hij vrijgesproken, wegens feit 2 werd hij veroordeeld. De benadeelde partijen die zich in het geding hadden gevoegd, werden allemaal niet-ontvankelijk verklaard in hun vordering omdat volgens het hof onvoldoende was gebleken dat hun gestelde schade door het onder 2 bewezenverklaarde handelen van de verdachte is werd veroorzaakt. De verdachte stelde beperkt cassatieberoep in: zijn beroep was niet gericht tegen onder meer de beslissing van het hof om de benadeelde partijen in hun vorderingen niet-ontvankelijk te verklaren. Eén benadeelde partij diende via haar advocaat op de voet van artikel 437 lid 3 Sv een cassatieschriftuur in met een cassatiemiddel waarin wordt geklaagd over de niet-ontvankelijkverklaring van deze benadeelde partij in haar vordering. Dit roept de vraag op of de Hoge Raad het cassatieberoep van de benadeelde partij kan beoordelen. De Hoge Raad oordeelt dat dit wel kan. Een dergelijke beperking van cassatieberoep door de verdachte of het Openbaar Ministerie doet niets af aan de bevoegdheid van de benadeelde partij om op grond van artikel 437 lid 3 Sv schriftuur – met betrekking tot haar vordering – in te dienen én de bevoegdheid van de Hoge Raad om die schriftuur te beoordelen. De tekst van artikel 437 lid 3 Sv houdt immers niet in dat bevoegdheid van de benadeelde partij om schriftuur te doen

indienen afhankelijk is van omvang van door verdachte of OM ingesteld cassatieberoep.

Geen cassatieberoep door benadeelde partij mogelijk

In vervolg op het voorgaande arrest heeft de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2020:1321) geoordeeld dat in het geval de vordering van de benadeelde partij door de appelrechter is afgewezen of de benadeelde partij niet-ontvankelijk is verklaard in de vordering en door zowel de verdachte als het openbaar ministerie geen cassatieberoep is ingesteld, de benadeelde partij dan niet ontvankelijk is in het beroep in cassatie. Op grond van artikel 421 lid 4 Sv is dit in hoger beroep wel mogelijk. De wet bevat echter geen dergelijke regeling ten aanzien van de cassatieprocedures.

Ambtshalve vernietiging: omzetting vervangende hechtenis in gijzeling bij schadevergoedingsmaatregel

Voorts heeft de Hoge Raad op 26 mei 2020 een arrest gewezen (ECLI:NL:HR:2020:914) in de zaak waarbij het gaat om de moord op een zakenman uit Bilthoven en diefstal van het horloge van het slachtoffer. De verdachte is veroordeeld tot een gevangenisstraf van twintig jaar. Verder heeft het hof de vordering van de benadeelde partij toegewezen tot een bedrag van € 46.105,85 en aan de verdachte een schadevergoedingsmaatregel ter hoogte van dat bedrag opgelegd, te vervangen door 265 dagen hechtenis ingeval de verdachte niet (volledig) voldoet aan de betalingsverplichting. De door de advocaat ingediende klachten hebben niet tot cassatie kunnen leiden. Wel heeft de Hoge Raad ambtshalve de uitspraak van het hof vernietigd voor zover het hof vervangende hechtenis heeft verbonden aan de opgelegde schadevergoedingsmaatregel. In verband met de invoering van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Wet USB), die op 1 januari 2020 in werking is getreden, bepaalt

de Hoge Raad dat niet vervangende 'hechtenis', maar 'gijzeling' moet worden verbonden aan de opgelegde schadevergoedingsmaatregel. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat het uitgangspunt van de wetgever daarbij was dat veroordeelde niet wordt onderworpen aan gijzeling indien sprake is van betalingsonmacht. De voorheen geldende regeling kende geen voorzieningen voor gevallen van betalingsonmacht. Volgens die regeling kon ook in geval van betalingsonmacht vervangende hechtenis ten uitvoer worden gelegd (ECLI:NL:HR:2008:BF5053). De Hoge Raad overweegt ook dat na publicatie van dit arrest het voor de advocatuur wel voldoende duidelijk moet zijn dat in cassatie met vrucht geklaagd kan worden over dat in plaats van de oplegging van vervangende hechtenis gijzeling had moeten worden toegepast. De Hoge Raad heeft dan ook aangekondigd dat in de zaken waarbij de cassatieschiffen na 26 juni 2020 zijn ingediend er geen gebruik meer zal worden gemaakt van zijn bevoegdheid de bestreden beslissing ambtshalve te vernietigen op de betreffende grond.

Overzichtsarrest van 28 mei 2019

Ten slotte wordt het overzichtsarrest van 28 mei 2019 (ECLI:NL:HR:2019:793) meerdere malen aangehaald in verschillende arresten van de Hoge Raad die in 2020 geweest zijn en betrekking hebben op vorderingen van benadeelde partijen. In dat overzichtsarrest overweegt de Hoge Raad dat de procedure tot schadeloosstelling van de benadeelde partij in het strafproces de rechter voor complexe afwegingen kan stellen. Dit kan ertoe leiden dat de benadeelde partij door de rechter niet-ontvankelijk wordt verklaard in zijn vordering, omdat behandeling van de vordering een onevenredige belasting van het strafgeding zou opleveren. Zo overweegt de Hoge Raad dat de rechter onder meer de mogelijkheid heeft om de omvang van de gestelde schade te schatten, indien

dit niet eenvoudig uit de vordering blijkt. De Hoge Raad heeft hierbij duidelijk het doel dat de feitenrechter niet te snel zal overgaan tot een niet-ontvankelijkheidsverklaring. Immers, benadeelde partijen hebben er een groot belang bij om op een eenvoudige wijze schadeloosgesteld te worden voor de schade die zij door een strafbaar feit hebben geleden.

BEPERKT CASSATIEBEROEP

Allereerst even opfrissen. Wat is beperking van het cassatieberoep ook alweer? Deze mogelijkheid wordt geboden in artikel 429 Sv. Daarin staat dat het cassatieberoep ook tegen een gedeelte van het vonnis of het arrest kan worden ingesteld. In zijn arrest van 31 mei 2013 heeft de Hoge Raad uiteengezet welke beperkingen van het cassatieberoep kunnen worden aanvaard.⁷ Kort gezegd kan – in geval van een samengestelde tenlastelegging – het beroep beperkt worden tot beslissingen over (cumulatieve, alternatieve en/of primaire) onderdelen van de tenlastelegging waarin een zelfstandig strafrechtelijk verwijt is omschreven. Verder kan het beroep worden beperkt tot een der in de artikelen 348-350 Sv genoemde beslissingen, mits de ingevolge die bepalingen daarop voortbouwende of daarmee onlosmakelijk verbonden beslissingen niet zijn uitgezonderd. Ondanks voorgaande invulling van artikel 429 Sv door de Hoge Raad, was het tot voor kort onduidelijk of de vordering benadeelde partij door beperking van het cassatieberoep kon worden uitgesloten. Op 12 mei 2020 heeft de Hoge Raad hieromtrent duidelijkheid verschaft (ECLI:NL:HR:2020:837).

Het ging in deze zaak om een verdenking van beleggingsfraude. De verdachte is door het gerechtshof veroordeeld. De negen benadeelde partijen die zich in het geding hadden gevoegd, zijn in hun vorderingen niet-ontvankelijk verklaard. De verdachte beperkte het cassatieberoep, in die zin dat deze zich niet richtte tegen het oordeel van het hof over

de vorderingen van de benadeelde partijen. Begrijpelijk, immers was de beslissing van het hof om de benadeelde partijen niet-ontvankelijk te verklaren gunstig voor de verdachte. De benadeelde partij heeft zich desondanks ter beoordeling van zijn vordering op grond van artikel 437 lid 3 Sv middels schriftuur gewend tot de Hoge Raad. Daarmee lag de vraag voor of de Hoge Raad bevoegd is om te oordelen over de middelen van de benadeelde partij. Het antwoord op die vraag luidt bevestigend. De Hoge Raad bepaalde namelijk uitsluitend niet bevoegd te zijn tot beoordeling van een namens de benadeelde partij ingediende schriftuur, wanneer zowel de verdachte als het OM geen cassatieberoep heeft ingesteld of wanneer de verdachte onderscheidenlijk het OM niet in het ingestelde beroep wordt ontvangen.

Kortom, indien de verdachte wordt ontvangen in cassatie en de benadeelde partij een schriftuur heeft ingediend, dan wordt deze schriftuur beoordeeld. Dit ondanks een eventuele beperking van het cassatieberoep, al dan niet met de bedoeling de beoordeling van de vordering benadeelde partij van de cassatieprocedure uit te sluiten.

BESLAG

Op het terrein van het strafvorderlijk beslag heeft de Hoge Raad op 16 juni 2020 een relevant arrest gewezen (ECLI:NL:HR:2020:1056, *NJ* 2020, 298, m.nt. W.H. Vellinga). In dit arrest werd onder andere aandacht besteed aan de vergoeding van gemaakte advocaatkosten bij een gevoerde beklagprocedure ex artikel 552a Sv. Tot het arrest van de Hoge Raad van 16 juni 2020 was het in dat geval van belang dat er een onherroepelijke beslissing lag van een beklagrechtter en dat deze had besloten tot gegrondverklaring van het klaagschrift. Het gevolg daarvan was tot voor kort dan ook dat bij een teruggave van de vorderingen door de officier van justitie naar aanleiding van het ingediende klaagschrift, een kostenvergoeding

niet mogelijk was. Het klaagschrift dient in die situatie namelijk ingetrokken te worden en bovendien heeft de beklagrechtter niet meer de mogelijkheid het beklag gegrond te verklaren. Aan de vereisten voor het indienen van een vergoeding van de gemaakte advocaatkosten werd dan dus niet voldaan, al besloten sommige rechters toch de gemaakte kosten te vergoeden. Op 16 juni 2020 is de Hoge Raad op dit uitgangspunt teruggekomen, door te overwegen dat een redelijke wetsuitleg met zich brengt 'dat de toepasselijkheid van de [regeling van schadevergoeding] niet is uitgesloten in gevallen waarin een op grond van artikel 552a Sv ingediend klaagschrift vóór de behandeling daarvan heeft geleid tot een beslissing tot teruggave van een in beslag genomen voorwerp, waarna het klaagschrift is ingetrokken en een behandeling daarvan en een rechterlijke beslissing daarover zijn uitgebleven. In dit geval, dat in materiële zin is gelijk te stellen met de situatie waarin het beklag gegrond is verklaard, kan de betrokkene tot drie maanden na de beslissing tot teruggave een verzoek doen tot vergoeding van de kosten van zijn raadsman' (r.o. 6.2.4). Het nadeel dat gekoppeld was aan het actief benaderen van de officier van justitie om tot teruggave te beslissen, is hiermee dus onderzocht, al geldt nog steeds het criterium dat voor het vergoeden van de gemaakte advocaatkosten gronden van billijkheid aanwezig moeten zijn. Daarnaast is het dus van belang dat daadwerkelijk tot indiening van een klaagschrift is overgegaan.

HERZIENING

In het jaar 2020 zijn er rond de honderd herzieningsbeslissingen van de Hoge Raad gepubliceerd. In deze uitspraken wordt door de verdediging bijna uitsluitend een beroep gedaan op de derde grond van herziening, het 'novum'. Een aantal keer met succes.

Op 28 januari 2020 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in een succes-

volle herzieningsaanvraag (ECLI:NL:HR:2020:126). In deze zaak is de verdachte eerder veroordeeld voor medeplegen van een poging zware mishandeling en openlijke geweldpleging. Ook de herzieningsaanvraag in deze zaak werd gevorderd door de advocaat-generaal. De reden van de vordering tot herziening was dat mogelijk sprake zou zijn van een persoonsverwisseling. Een en ander leverde volgens de Hoge Raad het ernstig vermoeden op dat het hof, ware het hiermee bekend geweest, de veroordeelde van het hem ten laste gelegde zou hebben vrijgesproken. De Hoge Raad verklaarde het herzieningsverzoek gegrond en verwees de zaak naar het Gerechtshof 's-Hertogenbosch.

Op 15 september 2020 wees de Hoge Raad arrest in een zaak waarin de verdachte veroordeeld was voor het mishandelen van zijn vriendin (ECLI:NL:HR:2020:1420). In deze zaak werd de herzieningsaanvraag gedaan door de advocaat van de aanvrager. In de aanvraag werd gesteld dat sprake is van een gegeven als bedoeld in artikel 457 lid 1, aanhef en onder c, Sv, omdat deze zaak niet zou hebben geleid tot een veroordeling als de rechter bekend zou zijn geweest met de bij de aanvraag gevoegde handgeschreven verklaring van [betrokkene 1].

In deze verklaring stond letterlijk het volgende:

'Ik heb met [aangeefster] in een opvanghuis aan de [b-straat] in [plaats] gewoond Ik heb daar van 2013 tot 2016. Ik ben destijds veel met haar opgetrokken en al snel was mij duidelijk dat ze veel loog en vooral anderen de schuld gaf. In de eerste maanden van 2016 heb ik wederom langere tijd met haar door gebracht in de opvanghuis in [plaats] aan de [b-straat]. Ik kan me nog goed herinneren dat ze mij heeft verteld dat ze pas daar voor een valse aangifte van mishandeling had gedaan bij de politie tegen haar vriend uit [plaats]. Ze had hem vals beschuldigd omdat ze van hem af wilde. Ze begon toen te

lachen en zij "De politie trapte er gewoon in". Veel later eind 2019 kwam ik toevallige wijze in contact met [aanvrager]. Door onze gezamenlijke gespreken kom ik erachter omdat de naam [aangeefster] valt dat hij de jongen is tegen wie ze in december 2015 valse aangifte heeft gedaan.'

De Hoge Raad overwoog dat het hof bij het doen van zijn uitspraak beschikte over onder meer de verklaringen van aangeefster over de door de aangever gepleegde mishandeling. Deze verklaringen vonden steun in drie processen-verbaal van bevindingen, een verklaring van een getuige en een geneeskundige verklaring van een arts. Tegenover dat bewijsmateriaal is de bij de aanvraag overgelegde verklaring van [betrokkene 1] van 14 januari 2020 van onvoldoende gewicht om te kunnen gelden als een gegeven in de zin van artikel 457 lid 1, aanhef en onder c, Sv.

Daarbij oordeelde de Hoge Raad dat dit niet anders wordt door de eveneens bij de aanvraag gevoegde verklaring van [aangeefster] van 12 november 2018, die inhoudt dat de aanvrager haar niet heeft mishandeld en dat zij zwaar onder invloed van alcohol en drugs een handgeschreven briefje van de politie moest ondertekenen. Deze verklaring geeft immers geen steun aan de in de verklaring van [betrokkene 1] van 14 januari 2020 geschetste gang van zaken. Tot slot, op 13 oktober 2020 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in de zogenoemde 'Rosmalense flatmoord' (ECLI:NL:HR:2020:1604). In deze zaak stond – kort gezegd – de vraag centraal of sprake was van doodslag of zelfdoding. De verdachte in deze zaak werd veroordeeld voor doodslag, maar ontslagen van alle rechtsvervolging met oplegging van de maatregel van tbs met dwangverpleging. In deze zaak werd de herzieningsaanvraag ingediend door de advocaat-generaal op grond van artikel 457 lid 1, aanhef en onder c, Sv. Deze zaak kent een langere voorgeschiedenis, maar resumerend is door de A-G – met behulp van des-

kundigen op dat gebied – onderzoek verricht naar bloedspatpatronen en naar de waandenkbeelden van het slachtoffer. Gelet op het door de advocaat-generaal verrichte onderzoek en de daarop betrekking hebbende stukken [...] moet wat in de (aanvullende) vordering wordt aangevoerd met betrekking tot 1) de mededelingen van de huisarts [betrokkene 2], 2), de deskundigenrapportages omtrent de bloedspoorpatronen en 3) de deskundigenrapportages van forensisch-geneeskundige aard over de verwondingen van [slachtoffer] – tezamen en in onderling verband beschouwd – worden aangemerkt als gegeven als bedoeld in artikel 457 lid 1, aanhef en onder c, Sv, zodat de aanvraag gegrond is. De herzieningsaanvraag werd gegrond verklaard en verwezen naar het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

HOREN EN OPROEPEN GETUIGEN

In de zaak ECLI:NL:HR:2020:5 werd de verdachte in hoger beroep veroordeeld voor poging tot afpersing terwijl hij daarvoor in eerste aanleg nog was vrijgesproken. Aan die andere kijk op de zaak werd door het gerechtshof geen bijzondere bewijsoverweging gewijd. De vraag die in cassatie centraal stond was of voor het hof een ambtshalve verplichting bestond om de getuigen, wier verklaringen voor bewijs waren gebruikt, te horen. In de klacht werd gewezen op een dergelijke verplichting vanwege ECLI:NL:HR:2018:1943. Maar de Hoge Raad kwam nu tot een ander oordeel omdat in tegenstelling tot die zaak uit 2018 er nu geen sprake was van de bijzonderheid dat de rechter in eerste aanleg zich uitdrukkelijk had uitgelaten over de onbetrouwbaarheid van die getuige en daarom diens verklaring niet voor het bewijs had gebruikt (en mede daarom tot een vrijspraak kwam). In hoger beroep werd vervolgens die in eerste aanleg onbetrouwbaar geachte verklaring wel voor het bewijs gebruikt, maar zonder nadere bewijs-

overweging. Voor dat specifieke geval werd toen bepaald dat de rechter in hoger beroep ter waarborging van de deugdelijkheid van de bewijsbeslissing, de redenen voor het gebruik van die verklaring diende op te geven en in hoger beroep uitdrukkelijk moest vermelden op welke gronden hij die verklaring betrouwbaar achtte. In de zaak uit januari van dit jaar speelde niet dat de rechter in eerste aanleg zich had uitgelaten over de betrouwbaarheid van de getuige. De cassatie werd dan ook verworpen.

In ECLI:NL:HR:2020:90 werd het cassatieberoep van de verdachte niet in behandeling genomen. Het was gericht tegen beslissingen in een tussenarrest (afwijzen verzoek horen getuigen omdat appelmemoire te laat was ingediend), maar datzelfde verzoek werd na een nieuw verzoek bij een volgend tussenarrest wel toegewezen. Volgens art. 322 lid 4 Sv blijven de eerder genomen beslissingen m.b.t. het horen of de oproeping van getuigen in stand, maar om over die eerdere beslissing dan ook succesvol te kunnen klagen moet de bestreden einduitspraak er dan ook wel (mede) op steunen. Door de latere beslissing waarin de getuigen wel werden toegewezen berustte de bestreden uitspraak in dit geval niet meer op de beslissingen in het eerste tussenarrest. Het cassatieberoep werd verworpen. Een soortgelijke problematiek speelde in ECLI:NL:HR:2020:917.

In ECLI:NL:HR:2020:227 van 11 februari 2020 stond het ondervragingsrecht van getuigen en het aan artikel 6 EVRM ontleende toetsingskader centraal (zie eerder ook ECLI:NL:HR:2017:1016). Het arrest geeft een mooi overzicht van relevante jurisprudentie en herhaalt de regel dat in de situatie dat de getuige zich van het beantwoorden van (bepaalde) vragen verschoont, dat dan een behoorlijke en effectieve mogelijkheid tot ondervraging voor de verdediging ontbreekt (zie al eerder ECLI:NL:HR:2017:1017). Maar dat hoeft niet steeds te betekenen dat die verklaringen dan ook niet voor het bewijs

kunnen worden gebruikt. Als de betrokkenheid van de verdachte niet in beslissende mate op die verklaringen is gebaseerd, maar in voldoende mate steun vindt in andere bewijsmiddelen mogen de verklaringen die zonder effectieve bevraging van de verdediging tot stand zijn gekomen toch voor het bewijs worden gebruikt.

Regelmatig is het toetsen van de rechtmatigheid van verkregen bewijs een belangrijk onderdeel van de verdediging in strafzaken. In ECLI:NL:HR:2020:542 van 31 maart van dit jaar, werd verzocht om een groot aantal rechtmatigheidsgetuigen. De zaak draaide om een poging tot liquidatie in Diemen op klaarlichte dag. Vooral de conclusie bij dit arrest (ECLI:NL:PHR:2020:123) geeft een mooi overzicht van de vereisten die worden gesteld aan een verzoek tot het horen van deze getuigen. In de kern komt het er volgens AG Aben op neer dat de verdediging gemotiveerd uiteen dient te zetten waarom en waarover de getuige ter staving van een rechtmatigheidsverweer dient te worden gehoord. Daarbij moet de verdediging in de eerste plaats kenbaar maken op welk vormverzuim zij het oog heeft, en tot welk rechtsgevolg dit aan de hand van de in artikel 359a Sv genoemde beoordelingsfactoren moet leiden. Er is geen sprake van een verdedigingsbelang ingeval het rechtmatigheidsverweer bij voorbaat kansloos is, bijvoorbeeld omdat het niet gaat om een vormverzuim in de strafzaak tegen de verdachte, omdat het geen onherstelbaar vormverzuim betreft, of omdat het door de verdediging beoogde rechtsgevolg volgens het geldende juridische kader buiten bereik ligt. In de tweede plaats dient de verdediging concreet te onderbouwen welke aanwijzingen voor een vormverzuim bestaan. Van de verdediging mag worden verlangd dat zij aan het getuigenverzoek feiten en omstandigheden ten grondslag legt die een ‘begin van aannemelijkheid’ meebrengen dat zich in het voorbereidend onderzoek een onherstelbaar

vormverzuim als bedoeld in artikel 359a Sv heeft voorgedaan. Het getuigenverzoek kan worden afgewezen in geval van een zogeheten 'fishing expedition' naar onrechtmatigheden waarvan op geen enkele wijze uit het dossier is gebleken.

Maar verzoeken mogen ook niet te lichtzinnig worden afgewezen. Dat gaat nog wel eens verkeerd. Bijvoorbeeld omdat men onvoldoende moeite heeft gedaan om een getuige te vinden, omdat er geen belang zou zijn of omdat er simpelweg niet uitdrukkelijk wordt beslist op een door de verdediging tijdig gedaan (voorwaardelijk) verzoek.

In de zaak ECLI:NL:HR:2020:96 werd wel de nodige moeite gedaan een toegewezen getuige op te sporen., alleen leidde dit uiteindelijk niet tot het gewenste resultaat. Via Facebook had de verdediging daarna nieuwe informatie ontvangen die zou kunnen leiden tot het vinden van de verblijfplaats van de getuige. Daarom werd aan het gerechtshof opnieuw verzocht die getuige te mogen horen en hem daartoe te lokaliseren. Omdat het hof de informatie

niet dermate betrouwbaar vond dat deze ertoe zou leiden dat de getuige binnen een aanvaardbare termijn gehoord zou kunnen worden, werd het verzoek afgewezen. De conclusie bij dit arrest ECLI:NL:PHR:2019:1412 geeft een paar mooie overwegingen waaruit blijkt dat als de rechter een verzoek tot het horen van een dergelijke getuige op deze grond afwijst, hij met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vast moet stellen dat het niet aannemelijk is dat de getuige binnen een aanvaardbare termijn ter terechtzitting zal verschijnen. In deze zaak vond de Hoge Raad dat dit in voldoende mate was gebeurd, de klacht werd verworpen. Het te makkelijk afwijzen van een verzoek tot het horen van getuigen omdat er geen verdedigingsbelang zou zijn (maar vervolgens de verklaringen van die afgewezen getuigen wél voor het bewijs gebruiken) kan volgens de Hoge Raad ook niet door de beugel. Een voorbeeld daarvan dit jaar is ECLI:NL:HR:2020:1074. Het ging om een fraudezaak waarbij door de raadsman (uitgebreid) was betoogd dat de gevraagde getuige

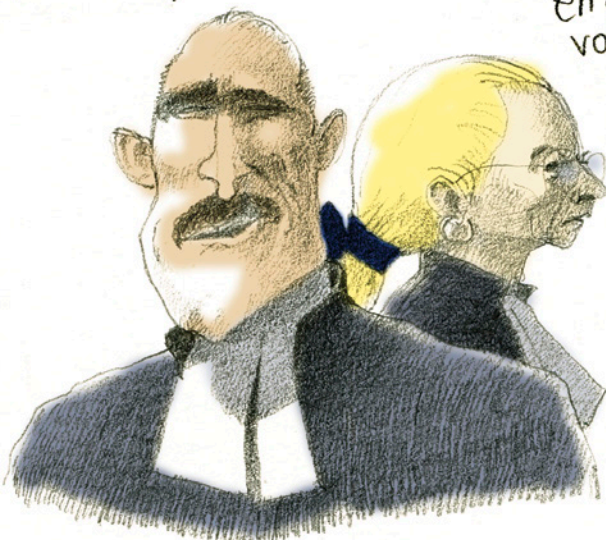
papieren voor een lening had ingevuld en ingediend. De getuige was bereid daarover te verklaren. Ook was hij bereid te verklaren dat de verdachte geen weet had gehad van de door deze getuige vals ingevulde of vervalste documenten. Het hof wees het verzoek af en liet daarbij in het midden waarom het verdedigingsbelang ontbrak. Ook het herhaalde verzoek (toen noodzaakcriterium) werd afgewezen. Over beide beslissingen van het hof werd geklaagd. Dat de klacht over het evidente verdedigingsbelang doel zou treffen lag redelijk voor de hand. Maar de Hoge Raad volgde ook het standpunt van de verdediging over de noodzakelijkheid van het horen van de getuige omdat dit de enige manier was om de verklaring van de verdachte bevestigd te krijgen. Ook in ECLI:NL:HR:2020:1612 en in ECLI:NL:HR:2020:446 stonden motiveringsgebreken in de afwijzende beslissingen op verzoeken van de verdediging getuigen te mogen horen centraal. In de laatste zaak ging het om het horen van een minderjarig slachtoffer van een poging tot verkrachting waarbij de verdediging bij eerder studioverhoor niet voldoende in de gelegenheid was geweest vragen te stellen. Jonge leeftijd en kwetsbaarheid kunnen een rol spelen bij het afwijzen van een getuigenverzoek (EHRM nr. 54789/00 (Bocos Cuesta) en ECLI:NL:HR:2010:BL9001) als het vermoeden bestaat dat gezondheid of welzijn van de getuige door het afleggen van een verklaring ter zitting in gevaar wordt gebracht. Maar dan is het wel van belang dat de rechter zich uitlaat over de mogelijkheid om bij het horen van de getuige maatregelen te treffen ter bescherming van het belang van het welzijn van die getuige (vgl. ECLI:NL:HR:2017:1227).

NIEUWE OPSPORINGS-MIDDELEN

De politie is altijd op zoek naar nieuwe methoden om misdrijven op te lossen en speelt daarbij in op technologische ontwikkelingen. Nieuwe opsporingsmethoden leveren

Ja maar luister eens even; tijdig is niet méér dan een jaar tevoren! Dan kun je de lijst met op te roepen getuigen ook vóór het misdrijf indienen...

Hier, Sint, mijn verlanglijst... en die van volgend jaar!

nieuwe rechtsvragen op, bijvoorbeeld waar het de waarborging van privacy betreft.

In de arresten van 9 juli 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1079) en 18 februari 2020 (ECLI:NL:HR:2020:123) bouwt de Hoge Raad verder aan de bestendige lijn over het in zijn geheel uitlezen van een smartphone. De lijn houdt kort gezegd in dat in die gevallen een meer dan beperkte inbreuk op het recht op privacy ex artikel 8 EVRM wordt gemaakt, waardoor de algemene opsporingsbevoegdheden niet afdoende zijn om die inbreuk te verantwoorden.

In dit licht heeft de procureur-generaal cassatie in het belang der wet ingesteld in een zaak die betrekking had op het onvrijwillig ontgrendelen van een smartphone middels de vingerafdruk van de verdachte (ECLI:NL:PHR:2020:927). Kernvraag daarbij is hoe het gebruik van biometrische gegevens (denk bijvoorbeeld ook aan gezichtsherkenning) zich verhoudt

tot het 'nemo tenetur'-beginsel, het uitgangspunt dat de verdachte niet gedwongen kan worden bewijs tegen zichzelf te leveren. Rechtbank en Openbaar Ministerie concluderen dat onvrijwillige ontgrendeling in principe is toegestaan. De Hoge Raad buigt zich erover. Wordt vervolgd. Ook smartphones met encryptiesoftware (PGP-telefoons) houden de juridische gemoederen bezig. Waar de politie deze telefoons eerst nog individueel probeerde te kraken, zijn later volledige servers in beslag genomen (Ennetcom, PGP-safe) of werden alle berichten live onderschept (Ironchat, Encrochat). De rechtmatigheid van deze grootschalige dataverzameling is vooral in zware strafzaken permanent onderwerp van debat. Feitenrechtters hebben de gebruikte methoden tot nu toe steeds niet-onrechtmatig geacht, de Hoge Raad heeft in een dergelijke zaak nog geen arrest gewezen. Over een andere geruchtmakende

opsporingsmethode liet de Hoge Raad zich wel uit. De van oorsprong Canadese 'Mr. Big-methode' behelst het opzetten van een grootschalige undercoveractie, waarbij de verdachte denkt dat hij de grote baas van een criminele organisatie gaat ontmoeten ('Mr Big'). De verdachte wordt lucratieve handel in het vooruitzicht gesteld, maar zal eerst zijn zonden moeten opbiechten. In de eerste zaak vertelde de verdachte zijn vrouw te hebben vermoord (ECLI:NL:HR:2019:1982), in een tweede zaak bekende de verdachte de zogenoemde 'Posbank-moord' uit 2003 (ECLI:NL:HR:2019:1983). In beide zaken concludeerde het gerechtshof dat de verklaring voor het bewijs kon worden gebruikt omdat de bekentenis in vrijheid was afgelegd. In allebei de zaken achtte de Hoge Raad dat oordeel ontoereikend gemotiveerd, gelet op de specifieke omstandigheden van het geval, en werd de zaak naar het gerechtshof terugverwezen.

ONTNEMING

Artikel 36e Wetboek van Strafrecht (Sr) maakt het mogelijk wederrechtelijk voordeel te ontnemen dat is verkregen uit andere misdrijven dan die waarvoor de betrokkene is veroordeeld. De wettelijke voorwaarden waaraan moet worden voldaan, zijn onder andere opgenomen in lid 3 en gewijzigd per 1 juli 2011. Er is vanaf deze datum geen strafrechtelijk financieel onderzoek meer vereist. Daarnaast moest tot 1 juli 2011 de betrokkene zijn veroordeeld wegens een misdrijf waarvoor een geldboete van de vijfde categorie 'kan worden opgelegd'. Sinds 1 juli 2011 moet de betrokkene zijn veroordeeld voor een misdrijf 'dat naar de wettelijke omschrijving wordt bedreigd met een geldboete van de vijfde categorie'. Dit is een strengere criterium dan voorheen. De Hoge Raad boog zich over deze aanscherping in een arrest van 7 juli 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1182). Onder verwijzing naar de wetsgeschiedenis merkte de Hoge Raad op dat bij de geldboete die 'kan

worden opgelegd' strafverzwarende omstandigheden mogen meetellen. Strafverzwarende omstandigheden mogen echter niet meetellen bij een 'bedreigde' geldboete. De Hoge Raad casseert de uitspraak van het hof nu de betrokkene was veroordeeld voor misdrijven die op grond van artikel 11 lid 2 Opiumwet en artikel 310 Sr worden bedreigd met een geldboete van de vierde categorie. Het hof heeft ten onrechte vastgesteld dat een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd door strafverzwarringsgronden als die van artikel 11 lid 3 en lid 5 Opiumwet (handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf respectievelijk met betrekking tot een grote hoeveelheid) mee te nemen in die beoordeling.

De Hoge Raad heeft in een arrest van 29 september 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1523) eindelijk duidelijkheid geschapen over de invulling van het criterium 'voldoende aanwijzingen' ex artikel 36e lid 2 Sr. Indien de rechter in de ontnemingsprocedure oordeelt dat 'voldoende aanwijzingen' bestaan dat de betrokkene 'andere strafbare feiten' heeft begaan, dient (de totstandkoming van) dat oordeel in overeenstemming te zijn met de onschuldpresumptie. 'Voldoende aanwijzingen' mogen dan ook niet door de rechter worden aangenomen indien niet buiten redelijke twijfel kan worden vastgesteld dat andere strafbare feiten zijn begaan. De betrokkene dient volgens de Hoge Raad tevens de gelegenheid te hebben aan te (doen) voeren dat en waarom er onvoldoende aanwijzingen bestaan dat andere strafbare feiten door hem zijn begaan. Met dit arrest van de Hoge Raad is er dus (eindelijk) duidelijkheid gekomen over de invulling van het criterium 'voldoende aanwijzingen' ex artikel 36e lid 2 Sr. Door te overwegen dat de vaststelling van 'voldoende aanwijzingen' buiten gerede twijfel moet zijn en in overeenstemming met de onschuldpresumptie, is dit arrest ten goede gekomen aan de rechtsbescherming van de betrokkene aan wie

mogelijk een ontnemingsmaatregel wordt opgelegd.

Tot slot verdient het aanbeveling om een uitspraak van de Rechtbank Limburg van 14 oktober 2020 (ECLI:NL:RBLIM:2020:7879) te lezen. Daarin wordt het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaard in de ontnemingsvordering, aangezien de termijn van twee jaar ex artikel 511b lid 1 Sv is overschreden. Deze uitspraak is lezenswaardig nu het Openbaar Ministerie in de hoofdzaak (ook) niet-ontvankelijk was en de rechtbank nader ingaat op het moment waarop de termijn ex artikel 511b lid 1 Sv in dat geval gaat lopen.

VERJARING

Met betrekking tot het leerstuk van de verjaring heeft de militaire kamer van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden een interessant arrest gewezen over de vraag of er sprake is van een daad van vervolging, ingevolge artikel 72 Sr, die de verjaring heeft gestuit.⁸ De militaire kamer van de rechtbank had een deel van de tenlastelegging als verjaard aangemerkt en het Openbaar Ministerie ten aanzien van die periode niet-ontvankelijk verklaard.⁹ Verdachte is vervolgens vrijgesproken van het hem ten laste gelegde waartegen het Openbaar Ministerie hoger beroep heeft ingesteld.

Het hof heeft allereerst bepaald dat een vordering tot een bevel voor het toepassen van bijzondere opsporingsbevoegdheden in beginsel als een daad van vervolging kan worden beschouwd. Het hof stelt in dit verband vast dat in de strafzaak tegen verdachte geen bijzondere opsporingsbevoegdheden zijn toegepast. De in het dossier opgenomen vorderingen voor een bevel opnemen telecommunicatie zijn gedaan in de strafzaken tegen de medeverdachten. Deze vorderingen zouden echter in beginsel ook kunnen gelden jegens verdachte. Het feitencomplex waarop de telefoontap is gevorderd, moet dan wel voldoen aan de voorwaarden genoemd in artikel 126m, lid

1, van het Wetboek van Strafvordering, aldus het hof. En daar was hier geen sprake van. De verdachte werd immers vervolgd ter zake ex artikel 140 Wetboek van Militair Strafrecht oftewel militaire aanranding. Dit feit stond echter niet in de vordering opnemen telecommunicatie omschreven. Daarnaast betreft het een feit waarop voorlopige hechtenis niet mogelijk is. Het hof is daarom van oordeel dat de vorderingen tegen de medeverdachten in het geval van verdachte niet kunnen worden beschouwd als een daad van vervolging, zodat ze geen stuitende werking van de verjaring kunnen opleveren.

Vervolgens is dan de vraag of er op een ander moment sprake is geweest van een daad van vervolging die de verjaring heeft gestuit. Het hof oordeelt dat daar sprake van is:

'Het hof stelt vast dat ingeval van omvangrijke en complexe strafzaken – zoals de zaak Schaarsbergen – waarbij sprake is van een gelijktijdige behandeling van zaken tegen meerdere verdachten met verschillende raadslieden, in het belang van alle procespartijen een planningsproces voor afstemming van de beschikbaarheid van procespartijen en zittingsruimte in het zittingsrooster noodzakelijk is voordat de definitieve individuele dagvaardingen kunnen worden uitgebracht. Het rauwelijks uitbrengen van dagvaardingen verstaat zich in dit soort omvangrijke zaken niet met alle belangen. Naar het oordeel van het hof is het inhoudelijk betrekken van de voorzitter van de militaire kamer van de rechtbank in deze zaak bij dit planningsproces met het oog op het ter zitting aanbrengen van de strafzaak, onder voormelde omstandigheden, aan te merken als een daad die erop is gericht een voor tenuitvoerlegging vatbare beslissing van de rechter te verkrijgen. De vervolging – en het "zoeken" naar geschikte data voor de behandeling – was vanaf dat moment voor de rechtbank immers evident en hoewel het de officier van justitie nadien formeel nog vrij stond verdachte niet te dagvaarden, zou dit na deze datum

niet meer zonder concreet overleg met de voorzitter van de militaire kamer van de rechtbank hebben gekund en is hiervan ook nadien niet gebleken. Anders dan de verdediging is het hof dus van oordeel dat geen sprake is van louter feitelijke en informele handelingen. Dat deze daden gericht op het van de rechter te verkrijgen van een voortenuitvoerlegging vatbare beslissing per e-mail zijn verricht, doet aan het voorgaande niet af, nu het hierbij om een in de huidige tijd volstrekt gangbaar communicatiemiddel gaat, ook tussen leden van de rechtspraak, het openbaar ministerie en de verdediging. In deze zaak en onder deze omstandigheden is de verjaring naar het oordeel van het hof gestuit op de datum van het e-mailbericht van de voorzitter van de militaire kamer van de rechtbank op 2 november 2018.

Door deze stuiting is het ten laste gelegde feit niet (gedeeltelijk) verjaard voor wat betreft de tenlastegelegde periode, zodat het openbaar ministerie ontvankelijk is in de strafvervolging.¹⁰

Het hof en de rechtbank verschillen zodoende van oordeel omtrent de vraag of er sprake is van een daad van vervolging die de verjaring heeft gestuit. Het is nu wachten tot de Hoge Raad zich over deze kwestie buigt.

VOORLOPIGE HECHTENIS

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het EHRM heeft recent weinig baanbrekende uitspraken gedaan specifiek op het gebied van de voorlopige hechtenis. Wel tikte het Europese Hof Oekraïne op de vingers (Grubnyk t. Oekraïne, EHRM 17 september 2020, nr. 58444/15).

De klager in kwestie werd in voorarrest genomen op verdenking van het beramen en uitvoeren van een terroristische aanslag door het plaatsen van een explosief bij de nationale veiligheidsdienst, maar de formele machtiging daarvoor werd pas de dag na de arrestatie afgegeven door de rechter. Het hof acht dit in strijd met artikel 5 lid 1 EVRM, net als het feit dat pas een dag na de aanhouding

rapport van de arrestatie werd opgemaakt. Voor het overige achtte het hof de aanhouding wel rechtmatig. Tot slot stelt het hof nog een schending vast van artikel 6 lid 2 EVRM vanwege de formulering van het aanhoudingsbevel. De bewoordingen waren volgens het hof zodanig dat daaruit kon worden afgeleid dat werd aangenomen dat klager zich schuldig had gemaakt aan een bijzonder ernstig misdrijf, terwijl hij op dat moment enkel verdacht was van dat feit. Daarmee was sprake van een schending van de onschuldpresumptie.

Feitenrechtspraak

Corona en voorlopige hechtenis

Ook tot jurisprudentie omtrent de voorlopige hechtenis is COVID-19 doorgedrongen. Zo werd het virus diverse keren opgeworpen in het kader van opheffings- of schorsingsverzoeken. Het Gerechtshof 's-Gravenhage (ECLI:NL:GHDHA:2020:808) oordeelde dat de angst die bij de verdachte bestond in de penitentiaire inrichting besmet te raken met COVID-19, geen reden is om tot schorsing van de voorlopige hechtenis over te gaan, omdat de enkele omstandigheid dat verdachte zich in detentie bevindt, in dit verband niet als extra bezwarend wordt aangemerkt.

Zorgmachtiging en voorlopige hechtenis

Nieuw in 2020 is dat de maatregel van plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis (artikel 37 Sr oud) is vervallen en daarvoor de mogelijkheid in de plaats is gekomen een zorgmachtiging tot verplichte zorg in een civiel kader af te geven. Artikel 2.3 Wet forensische zorg (Wfz) maakt het voor de strafrechter mogelijk om met toepassing van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) een zorgmachtiging tot verplichte zorg af te geven om ernstig nadeel af te wenden.

Dat dit gevolgen kan hebben voor de voorlopige hechtenis, blijkt uit een zaak bij Rechtbank Den Haag (ECLI:RBDHA:2020:3323). De behan-

deling van die zaak werd op zittingen aangehouden om de officier van justitie de gelegenheid te bieden de mogelijkheid van een zorgmachtiging te onderzoeken. Het resultaat daarvan was een verzoekschrift van de officier van justitie tot het afgeven van een zorgmachtiging.

De rechtbank achtte verplichte zorg via het civiele kader aangewezen, nu de noodzakelijke zorg en behandeling van de verdachte meer moesten omvatten dan uitsluitend (forensische) opname; een zorgmachtiging (met daarin opgenomen verschillende vormen van verplichte zorg) kan in deze behoefte voorzien. De toewijzende beslissing op het verzoek werd bij – tegelijk met – de strafrechtelijke uitspraak bij afzonderlijke beschikking gegeven.

Nu aan de verdachte geen vrijheidsbenemende straf of maatregel werd opgelegd, hief de rechtbank het bevel tot voorlopige hechtenis op. Er bestaat immers geen wettelijke basis om de voorlopige hechtenis te laten voortduren enkel ter overbrugging van de tijd tussen de uitspraak en een eventueel latere opname in een accommodatie krachtens de te verlenen zorgmachtiging.

Wetgeving schorsing voorlopige hechtenis jeugdigen

Met betrekking tot voorlopige hechtenis van jeugdigen dient de rechter (des te meer) het uitgangspunt 'schorsen tenzij' te hanteren. In 2019 werd artikel 493 Sv aangevuld met lid 7 (*Stb.* 2019, 180, inwerkingtreding op 1 juni 2019). Het is een 'vertaling' van het desbetreffende onderdeel van Europese richtlijn 2016/800/EU en bepaalt dat bij de beslissing omtrent de vrijheidsbeneming rekening wordt gehouden met de leeftijd en de individuele situatie van het kind en met de unieke omstandigheden van de zaak.

De opgenomen voorwaarden die de rechter bij schorsing van de tenuitvoerlegging van het bevel tot voorlopige hechtenis aan die schorsing kan verbinden, zijn inmiddels te vinden

in artikel 2:6 Besluit tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Besluit van 18 december 2019, *Stb.* 2019, 505, inwerkingtreding op 1 januari 2020).

Daarmee kan al in de fase van de voorlopige hechtenis een begin worden gemaakt met gedragsbeïnvloeding van de jeugdige verdachte. Vanwege het onschuldbeginsel is de oplegging van de bijzondere voorwaarden afhankelijk gemaakt van de uitdrukkelijke instemming van verdachte (artikel 493 lid 6 Sv). Waar het gaat om de aanwijzing dat de jeugdige verdachte zich onder behandeling van een deskundige of instantie zal stellen, alsook bij de oplegging van een intensieve vorm van begeleiding of van een bijzondere gedragsvoorwaarde, is daaraan de maximale duur van zes maanden verbonden.

Schadevergoeding ex artikel 533 en artikel 530 Sv

Met de inwerkingtreding van de Wet USB zijn ook de welbekende 'artikel 591a' en artikel '89' Sv-verzoeken numeriek gewijzigd, inhoudelijk niet. Interessant op dat gebied dit jaar is een arrest van Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2020:2288). De vraag die voorlag was of iemand voor de tijd dat hij/zij in verzekering had doorgebracht, aanspraak kon maken op een vergoeding terwijl de zaak beleidsmatig was geseponeerd. Het hof oordeelt dat in geval van een beleidssept dient te worden beoordeeld of zich de situatie voordoet dat de zaak onmiskenbaar tot een veroordeling van verzoeker zou hebben geleid. Slechts in dat geval ontbreken gronden van billijkheid voor toekenning van een vergoeding en kan dat verzoek worden afgewezen.

VORMVERZUIMEN LAGERE RECHTSPRAAK Bewijsuitsluiting

De lijn die de Hoge Raad heeft ingezet in 2013 biedt de feitenrechter nog steeds weinig ruimte om daadwer-

kelijk tot bewijsuitsluiting over te gaan.¹¹ Daar gaat echter mogelijk verandering in komen, nu A-G Bleichrodt zeer uitgebreid (211 pagina's) in een zaak heeft geconcludeerd over vormverzuimen in het voorbereidend onderzoek en artikel 359a Sv (ECLI:NL:PHR:2020:655). De conclusie is te lang om bij stil te staan, maar het belangrijkste is dat Bleichrodt vraagt om een nieuw overzichtsarrest te wijzen waarin de feitenrechter weer wat meer ruimte krijgt om vormverzuimen te sanctioneren. De auteurs van deze kronieken zijn benieuwd. Alhoewel de lijn van de Hoge Raad dus (nog steeds) teleurstelt, zijn er zoals ieder jaar weer enkele hoopgevende uitspraken. Eén daarvan komt van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch (ECLI:NL:GHSHE:2020:2007) en gaat over het zogenaamde 'Project Moelander'. Bij dit traject staan voertuigen uit Midden- en Oost-Europa onder verscherpte aandacht, waardoor deze voertuigen sneller worden gecontroleerd dan andere voertuigen. Het hof oordeelt dat er bij de controle van deze verdachte, waarvan wordt geconstateerd dat hij rijdt terwijl zijn rijbewijs ongeldig is verklaard, geen sprake is geweest van een gerechtvaardigde grond voor het gehanteerde selectie criterium. Het hof meent dat met dit project er in aanzienlijke mate inbreuk is gemaakt op een van de meest fundamentele beginselen van de rechtsorde, zoals het gelijkheidsbeginsel en het non-discriminatiebeginsel. Hierbij is verdachte in deze fundamentele rechten geschaad en is er ook nadeel veroorzaakt, namelijk dat hij niet gelijk is behandeld. Met het oog op het voorkomen van toekomstige inbreuken die onrechtmatige bewijsgaring tot gevolg hebben, komt het hof tot het oordeel dat bewijsuitsluiting van de bewijsmiddelen aangewezen is nu deze rechtstreeks het gevolg zijn van de onrechtmatige uitoefening van de controlebevoegdheid.

Een andere interessante uitspraak komt uit het Rotterdamse (ECLI:NL:RBROT:2020:1583). In deze zaak

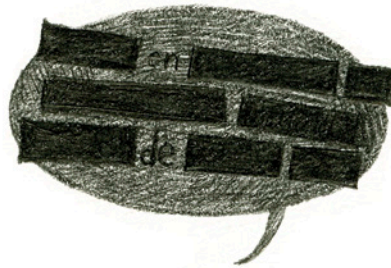
betreden twee verbalisanten met toestemming van de verdachte en de medeverdachte een woning. Naast de twee verdachten blijken er ook nog drie vrouwen in de woning aanwezig te zijn. In de woning zien de verbalisanten, direct in het zicht, een pak contact geld liggen, verpakt in plasticfolie en een cryptotelefoon. Vervolgens beginnen zij vragen te stellen en geven de verschillende verdachten antwoord, onder andere op de vraag van wie het geld is. Daarna wordt met toestemming van de verdachten de woning doorzocht en worden er meer geld en drugs aangetroffen. Pas dan wordt iedereen aangehouden en op het consultatierecht gewezen. De rechtbank overweegt dat artikel 27c lid 2 Sv bepaalt dat aan een niet aangehouden verdachte voorafgaand aan zijn eerste verhoor mededeling wordt gedaan van het recht op rechtsbijstand en het recht op vertolking en vertaling. Lid 4 van ditzelfde artikel bepaalt dat de mededeling van rechten in een voor de verdachte begrijpelijke taal wordt gedaan op het moment dat iemand de Nederlandse taal niet beheerst. In deze zaak zijn de genoemde rechten niet voor maar na aanvang van het verhoor medegedeeld. Evenmin is vastgesteld of de verdachte de Engelse taal wel machtig was, terwijl de cautie en overige rechten hem in deze taal zijn medegedeeld. Alles afwegende, vindt de rechtbank dat de verklaringen die zijn afgelegd dienen te worden uitgesloten. Ook de verklaringen van de medeverdachten worden uitgesloten. Verdachte wordt integraal vrijgesproken nu niet duidelijk is geworden wie de eigenaar van de aangetroffen drugs is en omdat van het geld niet zonder meer kan worden gezegd dat het uit misdrijf afkomstig is. In een andere zaak bij de Rechtbank Amsterdam ligt de vraag voor of er rechtmatig een huis is binnengetrokken (ECLI:NL:RBAMS:2020:4844). In deze zaak is een Meld Misdad Anoniem (MMA)-melding binnengekomen dat de verdachte handelt in verschillende vuurwapens. In de

woning worden naast een gasalarm-pistool en twee busjes pepperspray, een hoeveelheid illegaal vuurwerk en verdovende middelen aangetroffen. Omdat andere goederen worden aangetroffen die niet vallen onder de Wet wapens en munitie (WWM) hebben de verbalisanten zelfstandig de rc gevraagd om te gaan zoeken, dus zonder vordering van het OM. Het bijzondere is dat om die reden het OM zelf de niet-ontvankelijkheid vraagt wat betreft het vuurwerk en de verdovende middelen. De rechtbank oordeelt dat alleen zo'n melding onvoldoende basis vormt voor een redelijk vermoeden van schuld. Voor een machtiging om op grond van artikel 49 WWM een woning te doorzoeken, is meer nodig omdat informatie van een MMA-melding anoniem is en reeds daarom niet kan worden gecontroleerd op juistheid. Volgens de rechtbank is er sprake van schending van een fundamenteel recht, namelijk het recht op privacy/het huisrecht. Dit is ook het geschonden belang en is dusdanig ernstig dat slechts bewijsuitsluiting op zijn plaats is. De verdachte wordt van al deze feiten vrijgesproken.

NIET-ONTVANKELIJKHEID OPENBAAR MINISTERIE

De Rechtbank Breda (ECLI:NL:RBZWB:2020:4167) verklaart het OM niet-ontvankelijk in een zaak waarin de verdachte terechtstaat voor meerdere delicten waaronder een zware mishandeling. Allereerst oordeelt de rechtbank dat de redelijke termijn is overschreden met bijna twintig maanden. Voors stelt de rechtbank vast dat het procesdossier na het eerste politieonderzoek, dat lange tijd in beslag had genomen, erg beperkt was qua inhoud waardoor het noodzakelijk was om geruime tijd na het incident aanvullend getuigen te horen. Door het grote tijdsverloop wordt het voor de verdediging daardoor moeilijk om getuigen alsnog adequaat te ondervragen en mede daardoor een eerlijk proces te waarborgen. Voort is door de officier een toezegging

gedaan dat er alleen vervolgd zou worden voor openlijke geweldpleging en niet voor feiten met een hoger strafmaximum. De rechtbank oordeelt dat er sprake is van een schending van het vertrouwensbeginsel nu verdachte is gedagvaard voor een zwaarder verwijt. In samenhang bezien, leiden deze verzuimen tot de niet-ontvankelijkheid van het OM. Ook het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2019:9556) verklaart het OM niet-ontvankelijk. In deze zaak staan vier verdachten in hoger beroep terecht voor onder andere een poging tot doodslag. De verdachte in deze specifieke zaak is veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van tien maanden. Ondanks een overduidelijk bewijsbare zaak vraagt

de A-G om het OM niet-ontvankelijk te verklaren omdat het OM niet kan instaan voor de integriteit van het bewijsmateriaal. Het OM heeft in hoger beroep geconcludeerd dat het aan een onpartijdige waarheidsvinding en een integere bewijsvoering schort. De A-G wil niet op zitting duidelijk maken wat er aan de hand is, omdat de rondom het probleem spelende en de te beschermen belangen dat niet toe zouden staan. Wel deelt het OM mede dat de schade van het slachtoffer zal worden vergoed en zelfs voor een hoger bedrag dan in eerste aanleg, mede door deze voor hem onbevredigende gang van zaken. Het hof besluit het OM niet-ontvankelijk te verklaren nu er wezenlijke informatie wordt achtergehouden en daarmee in strijd wordt gehandeld met het beginsel van openheid, waardoor het hof niet in staat is om een zelfstandige belangenafweging te maken. Een ongekende gang van zaken die ook heeft geleid tot meerdere Kamervragen, maar ook minister Grapperhaus zegt geen opheldering te kunnen geven. Inmiddels is er een klacht ingediend namens het slachtoffer bij het Europees Hof die in behandeling is genomen. Wordt dus vervolgd.

STRAFVERMINDERING

Een opvallende uitspraak waarin strafvermindering wordt toegepast, komt van de Rechtbank Rotterdam (ECLI:NL:RBROT:2020:8905). Het gaat hier om de hoofdverdachte in de zaak waarin zes verdachten terechtstaan voor het voorbereiden van een grote terroristische aanslag in Nederland. In deze zaak ontvangt het OM op 26 april 2018 een ambtsbericht van de AIVD waaruit blijkt dat deze hoofdverdachte voorbereidingshandelingen treft om een aanslag te plegen met veel slachtoffers. Vervolgens wordt een politie-infiltrant ingezet om contact met hem te leggen. Nadat het opsporingsonderzoek is gestart, blijkt dat de AIVD zich ook met de zaak blijft bemoeien. Twee medewerkers dragen er actief aan bij dat de hoofdverdachte in contact komt

en blijft met de politie-infiltrant en lijken hem te beïnvloeden bij het vasthouden aan een bepaald doelwit voor een aanslag, ook op momenten dat de verdachte afdwaalt of meer tijd nodig lijkt te hebben. Op deze wijze hebben zij concrete bemoeienis gehad met de verdachte en zich vanaf de zijlijn bemoeid met het politieke infiltratietraject gedurende het opsporingsonderzoek. Waar een opsporingsonderzoek controleerbaar en transparant is, geldt dit voor bemoeienis van de AIVD niet, hetgeen de waarborgen van een eerlijk proces in gevaar brengt. De rechtbank oordeelt dat deze vorm van beïnvloeding niet is toegestaan. Ondanks dat artikel 359a Sv alleen ziet op het voorbereidend onderzoek en onderzoek van de AIVD daar buiten valt, bestaat er volgens jurisprudentie van de Hoge Raad ruimte om toch dit artikel naar analogie toe te passen. Omdat er geen sprake is van uitlokking en mede door het overleggen van berichten door de verdediging inzichtelijk is geworden hoe een en ander is gegaan, is voor niet-ontvankelijkheid of bewijsuitsluiting geen ruimte. Wel vindt de rechtbank dat het verzuim een jaar strafkorting rechtvaardigt waardoor hij zeventien, in plaats van achttien jaar krijgt opgelegd. Diezelfde Rechtbank Rotterdam komt in een andere zaak op 29 mei 2020 eveneens tot het oordeel dat een vormverzuim dient te leiden tot strafvermindering (ECLI:NL:RBROT:2020:5123). In deze zaak wordt de Koreaanse verdachte van een 12-jaarsfeit gehoord zonder beëdigd tolk en in strijd met de daarvoor geldende aanwijzing wordt het verhoor niet opgenomen. Door de verdediging wordt bewijsuitsluiting bepleit, omdat de verdachte ontkent een en ander gezegd te hebben en de verklaring ook niet meer aan hem is voorgelezen. De rechtbank komt met de wat merkwaardige redenering dat de gedetailleerde beschrijving steun vindt in andere bewijsmiddelen en dat het verhoor uitvoerig in vraag-en-antwoordvorm

is vastgesteld. Daarom is er geen reden te twifelen aan de juistheid van de weergave of kwaliteit van de tolk en is bewijsuitsluiting niet aan de orde. Echter is er wel sprake van een onherstelbaar vormverzuim. Daarbij komt dat ook de aangevers niet zijn gehoord met een tolk in hun eigen taal en ook deze verhoren zijn in strijd met de aanwijzing niet opgenomen. De rechtbank is van oordeel dat de opeenstapeling van verzuimen ertoe leidt dat niet kan worden volstaan met de enkele constatering en past strafvermindering toe. Spijtig genoeg schrijft de rechtbank niet op hoe hoog die korting is. Die lijkt behoorlijk, want na een eis van vijf jaar wordt de verdachte veroordeeld tot 28 maanden, al zal dit ongetwijfeld ook te maken hebben met een vrijspraak van de poging tot doodslag. Een laatste noemenswaardige uitspraak komt van de politierechter in Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2020:4808). In deze zaak wordt binnengetroten in een huis op basis van een MMA-melding die luidt dat er op een bepaald adres een hennepkwekerij actief is. De politierechter overweegt dat deze informatie niet erg specifiek is terwijl het voor de opsporingsdiensten vrij eenvoudig

is om nader onderzoek te doen. Dit alles is nagelaten en dat maakt dat er geen sprake is geweest van een redelijk vermoeden van schuld waardoor het binnentreden onrechtmatig is. De politierechter oordeelt dat het huisrecht met voeten is getreden, hetgeen tot een aanzienlijke vermindering van de op te leggen straf leidt. Mede door de overschrijding van de redelijke termijn wordt volstaan met een gerechtelijk pardon.

WET- EN REGELGEVING

Nieuwe wetten

Met het inluiden van het jaar 2020 is de veelbesproken Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Wet USB) in werking getreden.¹² Deze wet is onderdeel van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en heeft tot doel de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen te stroomlijnen. De belangrijkste wijziging is dat de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van straffen verschuift van het Openbaar Ministerie (OM) naar het ministerie van Justitie en Veiligheid, meer in het bijzonder naar het nieuw opgerichte Administratie- en Informatiecentrum voor de Executieketen (AICE) van het Centraal Justitieel In-

cassobureau (CJIB). Het AICE van het CJIB zal de rechterlijke uitspraken die worden aangeleverd door het OM uitzetten bij de diverse uitvoeringsinstanties. Daarnaast heeft de bij de Wet horende Regeling tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Regeling USB) wijzigingen op het gebied van de zelfmeldprocedure met zich gebracht. De meest besproken wijziging bleek een omissie te zijn. Zo bevatte de Wet USB geen uitdrukkelijke bepaling voor het instellen van hoger beroep tegen een beslissing op een vordering tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf. Daardoor leek het alsof het oordeel over de vordering tenuitvoerlegging in hoger beroep niet meer aan het oordeel van het hof was onderworpen. Na een cassatie in het belang der wet op 6 maart 2020 (ECLI:NL:HR:2020:389) is krap een halfjaar na de inwerkingtreding van de Wet USB een Spoedwet in werking getreden. In die wet is een aantal fouten hersteld, waaronder het abusievelijk schrappen van rechtsmiddelen.

Daarnaast is met ingang van 1 januari 2020 de Wegenverkeerswet 1994 gewijzigd.¹³ Met deze wetswijziging is de strafmaat bij een aantal verkeersdelicten verhoogd en is het bereik van het begrip 'roekeloosheid' uitgebreid. Zo zijn twaalf verkeersgedragingen opgenomen die als roekeloos gelden, waaronder het negeren van een rood kruis en het vasthouden van een mobiele telefoon tijdens het rijden. De straffen die op dergelijke roekeloze rijgedragingen staan, zijn fors hoger.

De uitbraak van het coronavirus heeft op wetgevingsgebied geleid tot de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid.¹⁴ In paragraaf 6 van deze spoedwet wordt een aantal voorzieningen getroffen voor de behandeling van strafzaken. Zo is in deze wet opgenomen dat in aanvulling op artikel 78a Sr en artikel 131a Sv bij het horen, verhoren of ondervragen van personen in plaats van via een videoconferentie waarbij een directe beeld- en geluidsverbinding tot

stand komt, ook gebruik kan worden gemaakt van een ander tweezijdig elektronisch communicatiemiddel. Voor voorgeleidingen en raadkamers gevangenhouding geldt dat het gebruik van een dergelijk middel alleen is toegestaan wanneer sprake is van 'uiterste noodzaak'. In de spoedwet is daarnaast neergelegd dat de termijn voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen met een periode van ten hoogste twaalf maanden kan worden verlengd.

Wetsvoorstellen

Het wetsvoorstel Straffen en Beschermen heeft de gemoederen in 2020 beziggehouden. Inmiddels heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel en treedt de wet naar verwachting in mei 2021 in werking. Deze wet brengt met zich dat het Openbaar Ministerie voor iedere gedetineerde een individuele beslissing neemt over de vraag of voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) al aan de orde is. Het gedrag van de gedeti-

neerde, de belangen van het slachtoffer en de eventuele gevaren voor de maatschappij worden in die belangenafweging betrokken. Bovendien wordt de v.i. nog voor maximaal twee jaren mogelijk. Dat heeft aanzienlijke consequenties voor langgestraften, die in de huidige regeling veel langere periodes van v.i. hebben. Een andere veelbesproken wet was de uitbreiding van het taakstrafverbod¹⁵ naar elke vorm van geweld tegen de politie, brandweer, ambulance of andere personen met een publieke taak in het kader van de handhaving van de orde of veiligheid. Passend in deze tendens was ook de invoering van een verschijningsplicht voor verdachten¹⁶ op zitting als onderdeel van de Wet uitbreiding slachtofferrechten. De wet beoogt de positie van het slachtoffer in het strafprocesrecht te versterken. Slachtoffers kregen ook spreekrecht op tbs-verlengingszittingen en de kring van wettelijk spreekgerechtigden is uitgebreid naar stief-familie.

NOTEN

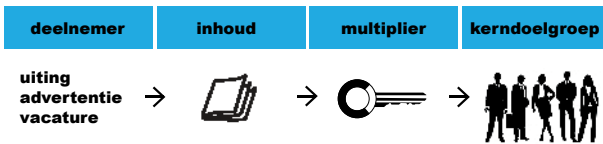
- 1 Hoge raad 16 oktober 2018, ECLI:NL:HR:2018:1934.
- 2 ECLI:NL:HR:2020:266, r.o. 2.2.
- 3 In deze civiele procedure is onder andere gevorderd dat de rechtbank voor recht zal verklaren dat de staat tegenover hen onrechtmatig heeft gehandeld door de twee kapers zonder noodzaak dood te schieten.
- 4 De gewraakte uitlatingen hebben plaatsgevonden in het jaar 2017 en 2018. Smaad, laster en belediging betreffen klachtdelicten waardoor naast de aangifte is vereist dat een klacht wordt ingediend waarin de wens wordt geuit om tot vervolging over te gaan. Een dergelijke klacht dient binnen drie maanden, nadat de klachtgerechtigde van het strafbare feit kennis heeft genomen, te worden ingediend. De advocaat-generaal nam het standpunt in dat klager al meer dan drie maanden op de hoogte was van de gewraakte uitlatingen voordat hij in juli 2018 aangifte deed en een klacht indiende. Het hof oordeelt echter dat er geen redenen zijn om aan te nemen dat klager al meer dan drie maanden op de hoogte was alvorens hij aangifte deed en een klacht heeft ingediend. Het hof oordeelt dan ook dat de klacht tijdig is ingediend. Klager wordt als belanghebbende ontvankelijk bevonden in zijn klacht.
- 5 Overigens hadden de twee verkeersregelaars op hun beurt ook aangifte tegen klager gedaan. Ten aanzien van de vraag of klager vervolgd moet worden voor de aangifte die de verkeersregelaars tegen hem hebben gedaan, heeft de officier van justitie laten weten dat daartoe in beginsel is besloten, maar dat met een definitieve beslissing wordt gewacht op de uitkomst van deze beklagprocedure.
- 6 ECLI:NL:HR:2003:AF4207 en ECLI:NL:HR:2012:BX:0146.
- 7 HR 31 mei 2013 ECLI:NL:2013:CA1610.
- 8 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 9 juli 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:5326.
- 9 Rechtbank Gelderland, 22 juli 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:3380.
- 10 Tegen de uitspraak van het hof is cassatie ingesteld.
- 11 HR 19 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5322.
- 12 Wet van 22 februari 2017, *Stb.* 2017, 82 (inwerkingtreding op 1 januari 2020).
- 13 Wet van 14 november 2019, *Stb.* 2019, 413.
- 14 Wet van 22 april, *Stb.* 2020, 124.
- 15 *Kamerstukken II* 2019-20, 35 528, nr. 2 (Wet uitbreiding taakstrafverbod).
- 16 *Kamerstukken II* 2019-20, 35 349, nr. 2 (Wet uitbreiding slachtofferrechten).

Contentkey, precisie marketing

Redactionele kwaliteit en inhoudelijke thematiek telt. Een Contentkey-uiting is afgestemd op de voorkeur van de lezer.

Het multiplier-effect ontstaat doordat honderden of soms duizenden advocaten een artikel lezen.

Bel Capital Media Services BV
024 - 360 66 83
mail@capitalmediaservices.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijnkamp Advocatuur/Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal
Specialisatie: Bergsportrecht | Skirecht | Letselschade | Strafrecht

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk
T: +43 (0) 5412/64640 F: +43 (0) 5412/64640-15
M: office@wijnkamp-advocatuur.com W: www.wijnkamp-advocatuur.com

Europa decentraal

VACATURE SENIOR JURIDISCH ADVISEUR

Kenniscentrum Europa decentraal zoekt een senior juridisch adviseur die verantwoordelijk is voor de juridische kwaliteitszorg van Kenniscentrum Europa decentraal en excellente kennis heeft van één van de volgende kennisgebieden: Europese aanbesteding, staatssteun en mededinging. De senior juridisch adviseur is ook klankbord van de directeur-bestuurder en kan deze vervangen.

INFORMATIE EN SOLLICITEREN

Voor meer informatie over deze vacature kun je via 070 - 338 10 90 contact opnemen met mevrouw drs. F.C. Pols, directeur - bestuurder f.pols@europadecentraal.nl. Stuur je motivatiebrief en CV als PDF onder vermelding van: "vacature senior adviseur" voor 4 januari 2021 per e-mail naar vacature@europadecentraal.nl.

&De Jonge Advocaten is op zoek naar een ondernemende Arbeidsrecht advocaat m/v (vanaf 3 jaar werkervaring) voor ons kantoor in Rotterdam-Kralingen.

De werkzaamheden betreffen het brede spectrum van het arbeidsrecht voor werkgevers en werknemers; advies- en procespraktijk.

Interesse in één van de andere specialismen (vastgoed/ ondernemingsrecht) is een pre.

Bij &De Jonge Advocaten wordt een hands-on mentaliteit en ondernemersgeest verwacht en bestaat een positieve, loyale en informele sfeer. Samenwerken en betrokkenheid zijn sleutelwoorden voor onze praktijk.

Er is ruimte om verder te specialiseren en een zelfstandige praktijk (verder) op te bouwen.

Interesse? Een korte motivatie en CV kunnen toegezonden worden aan: Velthuizen@endejonge.nl
010- 2140400

ADVOCaat GEZOCHT

Jij?

KOM JIJ ONS TEAM
VERSTERKEN?

Boomjuridisch

Nu beschikbaar

Q&A Ondernemingsrecht

Antwoord op 100 veelgestelde vragen uit de praktijk van het ondernemingsrecht

Redactie: Maarten Mussche
ISBN: 9789462908642
eISBN: 9789089742308
1e druk, 2021, 224 pagina's
€ 39,00

Bestel uw exemplaar vandaag
via www.boomjuridisch.nl

Boomjuridisch

Weerbaarheid
**Veiligheidsscan
voor advocaten**

Experiment
Rechtsbijstand-
verzekeraars mogen
niet-verzekerden
bijstaan

Digitale factuur
Financiële
bijdrage 2021
vastgesteld

Algemene raad
Robert Crince
le Roy verkozen
tot AR-lid

Onafhankelijkheid

Advocatuur in beweging met experiment: rechtsbijstandverzekeraars mogen niet-verzekerden bijstaan

Het college van afgevaardigden heeft ingestemd met het voorstel van de NOvA voor een experiment dat het voor rechtsbijstandverzekeraars onder voorwaarden mogelijk maakt om ook niet-verzekerden bij te staan. De belangrijke advocatuurlijke kernwaarde onafhankelijkheid blijft tijdens het experiment intact doordat het merendeel van de bestuurders van deelnemende rechtsbijstandverzekeraars zelf advocaat moet zijn.

Het experiment gaat per 1 januari 2021 in en duurt maximaal vijf jaar. Het is onderdeel van een breder onderzoek naar een mogelijk nieuw systeem van regelgeving rond toegestane bedrijfsstructuren voor advocaten. 'De algemene raad denkt al langer over de vraag of de regelgeving aan modernisering toe is,' aldus Petra van Kampen van de algemene raad. 'Met dit experiment willen we onderzoeken of nieuwe bedrijfsstructuren leiden tot meer keuze en een lagere drempel voor de rechtzoekende.'

Borging onafhankelijkheid advocaat

Van Kampen wijst erop dat de onafhankelijkheid van de advocaat voorop blijft staan. 'Het belang van de cliënt, niet van de werkgever, is bepalend. De onafhankelijkheid van de advocaat is verankerd in de wet en staat centraal voor een goede rechtsbedeling. Een advocaat in dienst bij een werkgever waarvan de bestuurders geen advocaat zijn, kan wegens het ontbreken van normering, toezicht en tucht recht vanuit commerciële overwegingen onder druk worden gezet om zaken te doen die niet in het belang van de cliënt zijn, maar in het belang van die werkgever.' Om de onafhankelijkheid te borgen kunnen rechtsbijstandverzekeraars en zelfstandige schaderegelingskantoren alleen meedoen aan het experiment als de

meerderheid van de bestuurders zelf advocaat is. Van Kampen: 'Bestuurders die zelf advocaat zijn, zijn ook gebonden aan de kernwaarden van de advocatuur en vallen onder het toezicht van de deken.'

Wijziging Voda

Om het mogelijk te maken voor rechtsbijstandverzekeraars en schaderegelingskantoren om ook niet-verzekerden bij te staan, moet de Verordening op de advocatuur (Voda) worden aangepast.

Breder onderzoek

Parallel aan het experiment wordt breder onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een meer fundamentele systeemwijziging, waarbij het waarborgen van de behoorlijke praktijkuitoefening conform de kernwaarden van de advocaat op een ander niveau – op de persoon van de advocaat – in de regelgeving wordt ingebouwd.

Meer informatie

Lees ook de antwoorden op de veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faq/experiment-met-rechtsbijstandsverzekeraars.

Nederlandse orde van advocaten

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. Het katern 'Van de NOvA' wordt verzorgd door de afdeling communicatie van de NOvA.

Samenstelling algemene raad

- Nederlandse orde van advocaten
- Frans Knüppe (algemeen deken)
  - Bernard de Leest (waarnemend deken)
  - Theda Boersema
  - Petra van Kampen
  - Susaan Kaak

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Redactie

Afdeling communicatie NOvA

Eindredacteur

Paul van Wijngaarden

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070-335 35 35
Fax 070-335 35 31
E-mail communicatie@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Informatiepunt voor advocaten

informatiepunt@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

► Financiële bijdrage

Financiële bijdrage 2021 vastgesteld

Het college van afgevaardigden heeft het Besluit financiële bijdrage 2021 vastgesteld. Voor advocaten in categorie 1 is de financiële bijdrage voor volgend jaar vastgesteld op € 1.005. Voor categorie 2 is dit € 329.

De NOvA is zich ervan bewust dat ook de advocatuur te maken heeft met onzekere financiële tijden als gevolg van het coronavirus. Daarom heeft de NOvA zich grote moeite getroost de financiële bijdrage op hetzelfde niveau te houden als afgelopen jaar. Het aantal fte's op het bureau is teruggebracht en er is scherp geprioriteerd in de werkzaamheden.

Kosten dekenberaad

Dat de factuur die advocaten voor 2021 van de NOvA ontvangen iets hoger (€ 32 meer voor categorie 1 en € 10 meer voor categorie 2) uitvalt dan vorig jaar is het gevolg van de overheveling van lokale kosten voor het dekenberaad naar de NOvA-begroting. Deze kosten maken niet langer

deel uit van de begrotingen van de lokale orden en de daarop gebaseerde hoofdelijke bijdragen. Eenzelfde bedrag als er op de begroting bij de NOvA blijkt, wordt dus in 2021 niet (langer) via de lokale omslag in rekening gebracht. Eerder is al de financiering van de ondersteunende units FTA en DTA bij de NOvA ondergebracht. Het opnemen van de kosten van het dekenberaad in de begroting van de NOvA is ook in lijn met de ontwikkeling naar positionering van het dekenberaad als bestuursorgaan binnen de NOvA. De overheveling betreft een experiment van een jaar en zou moeten leiden tot één landelijke en uniforme heffing, gelijk voor alle advocaten.

Lage inkomenscategorie

In januari ontvangt elke advocaat die op 1 januari 2021 op het tableau staat ingeschreven een digitale factuur van de NOvA voor de financiële bijdrage 2021. Staat u op 1 januari 2021 langer dan drie jaar op het tableau en was uw bruto inkomen in 2019 € 37.000 of minder, dan komt u in aanmerking voor de lage categorie 2. Is dit op u van toepassing? Geef dat dan uiterlijk 31 december 2020 aan in Mijn Orde.

Uitschrijving

Bij een uitschrijving van het tableau na 1 januari 2021 blijft de financiële bijdrage voor het gehele jaar 2021 verschuldigd. Er vindt geen restitutie plaats. Een uitschrijving kunt u via Mijn Orde regelen.

► Lezersonderzoek

Lezersonderzoek Advocatenblad

Vorige week hebben alle advocaten een e-mail ontvangen waarin wij u vragen deel te nemen aan een onderzoek naar de toekomst van het *Advocatenblad*. De algemene raad van de NOvA wil graag weten hoe u het magazine leest en waardeert. Waarom leest u het *Advocatenblad*, of waarom juist niet? Welke onderdelen vindt u interessant en welke minder? Hoe staat u tegenover een digitale versie van het blad? En bent u bijvoorbeeld op de hoogte van het katern Van de NOvA?

Door de enquête in te vullen, wat maximaal 10 minuten duurt, helpt u ons de informatievoorziening beter af te stemmen op uw behoefte en wensen. Ook als u het magazine niet vaak leest, is uw mening voor ons belangrijk. Alvast hartelijk dank voor de moeite. Het lezersonderzoek wordt uitgevoerd door het onafhankelijke onderzoeksbureau MediaTest. Voor vragen over dit onderzoek kunt u contact opnemen met de afdeling Communicatie van de NOvA via communicatie@advocatenorde.nl.

Corona

Tegemoetkomingsregeling voor sociale advocatuur

De Raad voor Rechtsbijstand heeft begin december de 'Tegemoetkomingsregeling gesubsidieerde toevoegingenpraktijk van advocaten, mediators en bijzondere curatoren COVID-19-crisis' opengesteld. Deze regeling is ingesteld voor sociaal advocaten die kampen met omzetverlies boven de twintig procent in hun rechtsgebied als gevolg van corona.

Sociaal advocaten kunnen tot en met 31 december een beroep doen op deze regeling. De RvR constateerde echter dat in geen enkel rechtsgebied een dergelijk gemiddeld omzetverlies had plaatsgevonden en verwacht niet dat het aantal toevoegingen per rechtsgebied voor het eind van het jaar significant verder zal dalen. Dit betekent dat er in beginsel geen effectief beroep op de regeling gedaan kan worden.

AR-lid Bernard de Leest: 'Als er zoals verwacht geld overblijft dat voor deze regeling is vrijgemaakt, dan moet dat ten goede komen van de sociale advocatuur.' De NOvA gaat hierover met de Raad voor Rechtsbijstand en het ministerie van Justitie en Veiligheid in gesprek. Daarbij zal de NOvA ook aandacht vragen voor de voorschotregeling en de terugbetalingstermijn daarvan.

Vacature

De adviescommissie regelgeving heeft tot taak de algemene raad gevraagd te adviseren over de wetgevingskwaliteit van voorstellen van regelgeving van de Nederlandse orde van advocaten. De adviescommissie bestaat uit vier tot acht leden, van wie de meerderheid advocaat is.

De algemene raad zoekt

Twee leden voor de adviescommissie regelgeving

Lijkt het u interessant om naast uw reguliere werkzaamheden een bijdrage te leveren aan de wetgevingskwaliteit van voorgenomen regelgeving van de Nederlandse orde van advocaten dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken. Ook als u geen advocaat bent, maar wel jurist met ervaring op het gebied van wet- en regelgeving, kunt u reageren.

De algemene raad consulteert de adviescommissie gemiddeld vier keer per jaar. Contact vindt zo veel mogelijk via e-mail en videoconferencing plaats. De werkwijze van de adviescommissie regelgeving

wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met Marian Veenboer via m.veenboer@advocatenorde.nl of 06-212 968 55. Uw interesse kunt u, voorzien van een beknopte motivatie en curriculum vitae, uiterlijk 15 januari 2021 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie regelgeving'.

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes

aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. J.C. Zevenberg

zevenberg@ aantjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser

vandorsser@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

**Dolderman
Letselschade
Advocaten**

**Dolderman Letselschade
Advocaten zoekt voor
haar vestiging in Utrecht
een advocaat medewerker
personenschade**

Wij geven juridische hulp bij letselschade en ondersteunen cliënten stap voor stap tijdens het hele letselschadetract. De afgelopen tien jaar wonnen we als team veel grote zaken. We zijn daar trots op, omdat we vinden dat onze cliënten recht hebben op een eerlijk proces en een eerlijke uitkomst. En daarom doen we, samen met de allerbeste specialisten, alles wat in onze macht ligt om een maximale schadevergoeding te claimen.

Wij zijn er voor iedereen die direct een civiele- en ambtenaren advocaat zoekt. Onze ervaring ligt op het gebied van letselschade en rechtspositie van ambtenaren in relatie tot deze schade. Onze doelgroep bestaat naast civiele- letselschade uit onder andere politie, militairen, veteranen brandweerlieden, justitie en andere ambtenaren.

Wil jij bij ons komen werken? Dan ontvangen wij graag je sollicitatie, voorzien van je CV.

Voor meer informatie over deze vacature kun je contact opnemen met Robert Remie, Remie@DLA.nl

Is uw oude verzekeringskantoor u ontgroeid?

Groeide uw verzekeringskantoor zo groot, dat goede service voor u verleden tijd is? Of wilt u uw polissen toetsen aan de eisen van de moderne tijd? Ron Borgdorff is meer dan 25 jaar het vertrouwde adres voor advocaten, notarissen en vrijgevestigde juristen. **Ouderwetse service, altijd bereikbaar en mét persoonlijke aandacht.**

RON BORGORFF

VAN BOETZELAERLAAN 24H • 3828 NS HOOGLAND • TEL. 033-20 35 000 • INFO@RONBORGORFF.NL • WWW.RONBORGORFF.NL

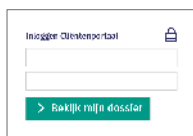
VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA: • BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID
• CYBERRISKS- EN DATALEKKEN • ARBEIDSONGESCHIKTHEID • VERZUIM • INVENTARIS

Realiseer meer declarabele uren als advocatenkantoor.

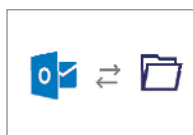
Ontdek de 3 redenen waarom al meer dan 20.000 advocaten & juristen in Europa werken met Kleos:

- **Alles-in-1 software voor uw advocatenkantoor.**
Dossierbeheer, tijdschrijven, facturatie en boekhouding in één.

- **Cliëntenportaal**
Communiceer sneller met cliënten via het online cliëntenportaal, beveiligd conform NOvA richtlijnen.

- **E-mailintegratie Outlook**
Sla mailcorrespondentie automatisch op in dossiers

Probeer Kleos nu 3 maanden gratis en vrijblijvend.

Ga naar www.wolterskluwer.nl/kleos om uw proefperiode aan te vragen.

► Veiligheid

Objectscan moet weerbaarheid advocaten vergroten

Rond de jaarwisseling start de NOvA met het aanbieden van een zogenoemde 'objectscan'. Advocaten kunnen hiermee hun kantoor of woonhuis en digitale voetafdruk laten controleren op kwetsbare punten vanuit veiligheidsoogpunt. Deze service past binnen het beleid van de NOvA om de veiligheid en weerbaarheid binnen de advocatuur te vergroten.

Voor advocaten die een objectscan willen laten uitvoeren, onderzoekt een gespecialiseerd en gecertificeerd bedrijf het kantoor of het woonhuis uitgebreid op fysieke kwetsbaarheden. Denk hierbij aan sloten, ramen, toegangscontrole, camera's enzovoort. Zo nodig wordt de advocaat geadviseerd over te nemen beveiligingsmaatregelen. Een ander onderdeel van de scan is de online vindbaarheid van de naw-gegevens van de advocaat in openbare registers en op sociale media. Dit met het oog op bedreigingen die ook online plaatsvinden.

850 scans

Binnen de aan de NOvA toegekende subsidie (ruim € 4 ton) door het ministerie van Justitie en Veiligheid is ruimte voor het uitvoeren van 850 objectscans. Zodra de aanmelding hiervoor start, wordt u nader geïnformeerd over hoe u zich kunt aanmelden en de eventuele voorwaarden om hiervoor in aanmerking te komen.

Aanpak voor veiligheid en weerbaarheid

Sinds de moord op Derk Wiersum is er meer aandacht gekomen voor het vergroten van de weerbaarheid van togadragers zoals advocaten. De NOvA kondigde medio dit jaar een aanpak voor het vergroten van de veiligheid

en weerbaarheid van advocaten aan. In de afgelopen periode is aan de hand van gesprekken met specialisatieverenigingen verkend welke specifieke behoeften advocaten hierbij hebben. Daarnaast is het onderwerp weerbaarheid opgenomen in het curriculum van de vernieuwde Beroepsopleiding Advocaten en is het team Vertrouwenspersonen getraind om te gaan met gevoelens van onveiligheid bij advocaten. Voor advocaten die een dreiging ondervinden blijft het ingestelde noodnummer beschikbaar via Mijn Orde.

► Strafrecht

Gratis consult van advocaat bij OM-strafbeschikking

De minister voor Rechtsbescherming heeft een gratis consult van een advocaat aangekondigd voor iedereen die te maken krijgt met een strafbeschikking van het OM. De NOvA heeft zich hier lang voor ingespannen en is blij met deze uitkomst, die in de praktijk hopelijk spoedig zijn beslag zal krijgen.

Dat is temeer van belang nu het OM reeds bezig is met het wegwerken van achterstanden via de strafbeschikking.

Afdoeningsbijstand ZSM

Ook wat betreft de afdoeningsbijstand voor aangehouden verdachten in het ZSM-proces zijn er nog stappen te zetten. In tegenstelling tot wat in de Kamerbrief staat, krijgt op dit moment nog niet iedere aangehouden verdachte standaard afdoeningsbijstand. De eerste stappen zijn gezet, maar ook hier ligt nog een inspanningsverplichting voor alle betrokken instanties.

Algemene raad

Robert Crince le Roy nieuw lid algemene raad

Tijdens de vergadering van het college van afgevaardigden van de Nederlandse orde van advocaten op 3 december is Robert Crince le Roy verkozen tot lid van de algemene raad. Hij zal op 1 januari 2021 met zijn werkzaamheden starten.

Robert Crince le Roy is advocaat sinds 1991. Tot 2014 was hij partner bij Houthoff, waarna hij medeoprichter en partner werd van Ardenne & Crince le Roy Advocaten in Rotterdam. Zijn praktijk richt zich op het spanningsveld tussen overheid en samenleving en ziet in het bijzonder op de rol van de overheid in het rechtsverkeer. Met zijn ruime bestuurlijke ervaring binnen en buiten de advocatuur is Crince le Roy een aanwinst voor de algemene raad, die hiermee uit zes advocaten bestaat. Hij was onder andere deken van de Rotterdamse orde van advocaten en lid van het college van afgevaardigden. Momenteel is hij voorzitter van de adviescommissie bestuursrecht van de NOVA.

Wetgevingsadvies

De NOVA telt zestien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Recent verschenen wetgevingsadviezen over:

Ontwerp Besluit naturalisatietoets 2021

Adviescommissie vreemdelingenrecht, 2 december 2020

Wijziging Vreemdelingenbesluit i.v.m. regelen aanmeldfase

Adviescommissie vreemdelingenrecht, 18 november 2020

Wetsvoorstel verhoging wettelijk strafmaximum doodslag

Adviescommissie strafrecht, 18 november 2020

Consultatievoorstellen Wet eerlijk delen en Wet eerlijk beslissen

Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht, 17 november 2020

Herziening regels niet tijdig beslissen op vreemdelingenrechtelijke aanvragen

Adviescommissie vreemdelingenrecht, 12 november 2020

Tijdelijke regeling maatregelen covid-19 en regeling aanvullende mondkapjesverplichtingen covid-19

Adviescommissies bestuursrecht en strafrecht, 3 november 2020

Conceptwetsvoorstel aanpassing wettelijk fiscaal verschoningsrecht

Adviescommissie belastingrecht, 21 oktober 2020

Juridische databank

Download alle wetgevingsadviezen in de juridische databank via advocatenorde.nl/juridische-databank.

Benoemingen

Raad van Discipline Den Haag

Verkozen tot plv. lid per 1 januari 2021:

- Mw. mr. E.A.L (Elisabeth) van Emden
- Dhr. mr. M.A.M. (Marcus) Wagemakers

► Beroepsopleiding

Dubbel aantal aanmeldingen voor beëdiging orde Oost-Brabant

Lokale orden zijn de voelsprietten van de advocatuur. Zij weten in hun arrondissement precies wat er speelt, ook als het gaat om de aanmelding en opleiding van nieuwe advocaten. Inge Minkenberg, adjunct-secretaris bij de orde van advocaten Oost-Brabant, en Joris Geuze, portefeuillehouder opleidingen aldaar, vertellen over de vernieuwde beroepsopleiding, de rol van de lokale orde en verbinding houden in coronatijd.

Welke ontwikkelingen zien jullie bij advocaat-stagiairs in jullie arrondissement?

Geuze: 'Er melden zich veel nieuwe advocaat-stagiairs aan. In november hadden we meer dan het dubbele van het gebruikelijk aantal aanmeldingen voor beëdiging. Normaal gesproken is er in februari pas een *hausse*, voordat de beroepsopleiding start. Verder heeft corona uiteraard veel impact. Opleidingsactiviteiten worden digitaal of op een andere locatie georganiseerd. Ook krijgen advocaat-stagiairs de stageverklaring niet uitgereikt in een zaal tijdens een feestelijk moment met de raad van de orde, de patroon, kantoorgenoten en familie, maar tijdens een individueel moment met alleen de deken en de waarnemend deken.'

Hoe pakken jullie de uitdagingen van deze coronatijd aan?

Minkenberg: 'Allereerst door goed in contact te blijven met advocaat-stagiairs en kantoren en nóg meer dan gebruikelijk contact te onderhouden met het bestuur van onze Jonge Balie. Als kleine commissie van de raad van de orde, die zich bezighoudt met opleidings- en stagiair-aangelegenheden, overleggen we veel over casussen. Om zelf beter zicht te hebben op de begeleiding door patroons in coronatijd, hebben we alle advocaat-stagiairs en hun patroons aangeschreven om ons hierover te informeren: werkt de advocaat-stagiair thuis? Ontstaan er problemen qua begeleiding en het opdoen van voldoende praktijk- en proceservaring? Daarnaast heeft onze raad besloten dat advocaat-stagiairs die door het vervallen van de Oost-Brabantse pleitwedstrijden in de knel komen met hun stageperiode, twee extra "Open Haard"-gesprekken kunnen volgen. Door deze bijeenkomsten met een inhoudelijke presentatie van een expert kunnen de advocaat-stagiairs toch binnen de reguliere stageperiode aan alle lokale opleidingsverplichtingen voldoen.'

Wat verwachten jullie van de vernieuwde Beroepsopleiding Advocaten?

Geuze: 'Veel advocaat-stagiairs ervaren de huidige opleiding als veel en zwaar. Ik verwacht dat zij het iets makkelijker zullen krijgen, in ieder geval qua tijdsdruk. Dat er

meer nadruk ligt op vaardigheden, lijkt me nuttig. Want uiteindelijk kan het eigen handelen als advocaat een zaak maken of breken. Daartegenover staat dat de verminderde nadruk op cognitieve vakken mogelijk kan leiden tot minder juridische kennis. De veranderingen in de opleiding zijn groot en dat zal ook voor de patroons best wennen zijn.'

Hoe bereiden jullie advocaat-stagiairs voor op de vernieuwde beroepsopleiding?

Minkenberg: 'In onze nieuwsbrieven besteden we aandacht aan de vernieuwde opleiding, het tijdig doen van de basistest enzovoort. Met alle nieuwe advocaten van de balie, dus ook startende advocaat-stagiairs, voeren de deken en ik een kennismakingsgesprek. Daarin benadrukken we dat ze ons altijd kunnen benaderen met vragen, dus ook over de beroepsopleiding. We drukken advocaat-stagiairs op het hart om ook zelf alle regelgeving goed door te nemen, waaronder zaken als het examenreglement. En om in overleg met de patroon en het kantoor de voorbereiding voor hun toetsen goed in te plannen.' Geuze: 'Het is belangrijk dat de advocaat-stagiair van het kantoor de ruimte krijgt om zich goed voor te bereiden op de toetsen. Kantoren hebben er immers belang bij dat de toetsen in één keer worden gehaald.' Minkenberg: 'We ontvangen graag reacties van de eerste groep advocaat-stagiairs hoe zij de vernieuwde opleiding ervaren, want daar zijn wij uiteraard erg benieuwd naar.'

Procedure

Voordat een advocaat-stagiair kan beginnen met de Beroepsopleiding Advocaten, dient hij of zij beëdigd te zijn als advocaat. Een verzoek tot beëdiging loopt via de lokale orde. Advocaat-stagiairs ontvangen van de lokale orde informatie waarmee zij zich tegelijkertijd digitaal kunnen aanmelden voor de Beroepsopleiding Advocaten en voor het tableau van de Nederlandse orde van advocaten.

Van de tuchtrechter

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Tjitske Cieremans, Han Jahae, Maurice Mooibroek en Robert Sanders

Beïnvloeding van getuige

- Hof van Discipline 7 september 2020, zaak nr. 200113, ECLI:NL:TAHVD:2020:183.
- Gedragsregel 22 lid 1 (nieuw).
- Advocaat heeft de als getuige opgeroepen voormalig advocaat van cliënt de werkdag voor het getuigenverhoor benaderd.

Klagers zijn met bedrijf Y verwickeld in civiele procedures over een fraudekwesitie. Bedrijf Y wordt bijgestaan door mr. X. In het kader van een aan klagers gegeven bewijsopdracht hebben klagers ook de voormalig advocaat van Y opgeroepen om als getuige te worden gehoord. Uit de getuigenverklaring van deze getuige blijkt dat mr. X de voormalig advocaat van Y de werkdag voor het getuigenverhoor heeft benaderd en geadviseerd dat die zich in het kader van zijn geheimhoudingsplicht moest laten adviseren over het verschoningsrecht. Mr. X gaf aan dat hij niet belde als advocaat van Y maar als bezorgd beroepsgenoot. Toen de getuige reageerde daarvoor geen tijd meer te hebben, gaf mr. X de getuige in overweging zich ziek te melden.

De klacht van klagers houdt in dat mr. X heeft geprobeerd de door hen opgegeven getuige te beïnvloeden. De raad oordeelt dat daarvan inderdaad sprake is. Het standpunt van mr. X dat het verbod om getuigen te benaderen geen onderdeel meer uitmaakt van de Gedragsregels, verandert het oordeel van de raad niet. De raad toetst immers aan de norm van artikel 46 Advocatenwet en op grond van die norm is het gedrag van mr. X klachtwaardig. Het hof stelt in hoger beroep vast dat mr. X op de laatste werkdag voor het getuigenverhoor contact heeft opgenomen met de getuige en daarbij het gesprek heeft ingeleid als confraterneel. Mr. X heeft verklaard dat hij dit contact opnam naar aanleiding van de brief van de getuige aan de rechtbank, waarin de getuige een uitgebreide uiteenzetting heeft gegeven over zijn geheimhoudingsplicht en dat hij bij het verhoor in de zaak tussen Y en klagers een beroep zal (hebben te) doen op zijn verschoningsrecht. Mr. X heeft ter zitting van het hof verklaard dat hij op basis van het tweede deel van die brief de vrees had dat de getuige inhoudelijke verklaringen zou afleggen omdat die passage scherpe vragen zou uitlokken van de advocaat van klagers. Omdat mr. X deze brief buitengewoon onverstandig vond, heeft hij telefonisch de getuige geadviseerd dat deze zich voor het verhoor moest laten adviseren over zijn geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht.

En zodat daarvoor geen gelegenheid meer zou bestaan voor het verhoor, kon de getuige zich desnoods ziek melden opdat hij op een later moment zijn getuigenis kon afleggen, aldus mr. X.

Over de toonzetting van het telefoongesprek lopen de lezingen uiteen. Mr. X heeft gemotiveerd gesteld dat sprake was van een uitwisseling van opvattingen op een normale gesprekstoel, terwijl de getuige onder ede heeft verklaard dat hij zich zeer bedreigd voelde door het gesprek met mr. X en er drie nachten niet van heeft geslapen. De rechter heeft in dit verband ambtshalve vastgesteld dat de getuige zichtbaar geëmotioneerd was.

Het hof is van oordeel dat het door mr. X opgenomen contact met de getuige, ook als de lezing van mr. X de juiste is, gekwalificeerd moet worden als (een poging tot ongeoorloofde) beïnvloeding van de getuige. De getuige dient immers vrijelijk te kunnen bepalen wat hij gaat verklaren en in hoeverre hij daarin wordt beperkt door zijn geheimhoudingsplicht. Dat mr. X als confrère vreesde dat de getuige daarbij 'buiten zijn boekje' zou gaan en daarom de getuige zou hebben meegegeven zich te laten adviseren over de geheimhoudingsplicht, bevestigt dat mr. X daarmee beoogde aan te sturen op een bepaalde opstelling, namelijk een volledig en algemeen beroep op geheimhouding, van de getuige ter zitting en mogelijk anders dan de getuige zich had voorgenomen. Deze poging tot beïnvloeding vindt verder bevestiging in het afsluitend advies om desnoods zich maar ziek te melden bij de rechtbank (in strijd met de werkelijkheid) teneinde tijd te creëren voor inhoudelijk overleg met derden. Dit handelen is in strijd met Gedragsregel 22 lid 1 en niet zoals dat van een redelijk handelend en bekwaam advocaat mag worden verwacht.

Het feit dat de getuige zelf een ervaren advocaat is, doet volgens het hof niet ter zake: de enkele poging tot beïnvloeding is laakbaar. Voorts, ook als mr. X in zijn betoog dat hij niet optrad namens zijn cliënt moet worden gevolgd, laat dat onverlet dat mr. X optrad als advocaat van een procespartij in een procedure waarin de getuige was opgeroepen om de volgende werkdag te verklaren. Die verhouding kan mr. X niet 'wegstrepen' door zich te beroepen op confraterniteit en te verwijzen naar de ervaring van de getuige in de advocatuur. Mr. X had zich rekenschap moeten geven van zijn rol in die procedure en de getuige met rust moeten laten.

Het hof verzwaart de eerder opgelegde waarschuwing tot een berisping.

Verzoek onmiddellijke schorsing afgewezen

- Hof van Discipline 24 juli 2020, zaak nr. 200053, ECLI:NL:TAHVD:2020:130.
- Artikel 10 lid 1 sub a Advw, artikel 60ab Advw, artikel 6 lid 1 sub a en b Voda.
- Ondanks strafrechtelijke aangiftes tegen en voormalige detentie van mr. X geen omstandigheden (meer) die een onmiddellijk ingrijpen vergen.

Tegen mr. X zijn in een periode van drie jaar meerdere klachten gegrond bevonden vanwege verschillende vergrijpen. De tuchtrechter heeft hem daarvoor een waarschuwing opgelegd, alsook een voorwaardelijke schorsing voor de duur van een week, die later ook ten uitvoer is gelegd, en een schorsing van twaalf weken, waarvan acht weken voorwaardelijk, later ook ten uitvoer gelegd. Ook is een door de deken ingediend verzoek ex artikel 60ab Advw toegewezen, waarbij de raad bij wijze van voorziening had bepaald dat mr. X zijn werkzaamheden verricht onder toezicht van een door de deken aan te wijzen advocaat. Mr. X is vervolgens een nieuw advocatenkantoor begonnen. Hij combineerde de administratie ervan met de door hem tevens geëxploiteerde shishalounge. Het bureau van de orde van advocaten vroeg mr. X om die administratie te splitsen, maar financiële bescheiden waaruit dat bleek leverde hij niet aan. Vervolgens is mr. X door de politie aangehouden vanwege bedreiging en huisvredebreuk, waarbij mr. X zich verzette. Achtergrond van de aanhouding was een moeizame relatie van mr. X met een vrouw, van wie de familie tegen de relatie was. De strafrechter heeft de bewaring van mr. X geschorst, onder meer onder de voorwaarde van een contactverbod met de vrouw en een gebiedsverbod. Hierna heeft de vrouw 's nachts een telefonische melding gedaan bij de politie dat mr. X bij haar voor de deur stond en langdurige aanbelden en bonkte op de deur van haar woning. Toen de politie ter plaatse kwam, is mr. X met zijn auto weggereden, waarna een wilde achtervolging heeft plaatsgevonden. Die achtervolging is geëindigd toen mr. X met een aanrijding met politieauto's tot stoppen werd gedwongen. Een agent heeft vervolgens aangifte gedaan van poging tot doodslag c.q. poging tot toebrengen van zwaar lichamelijk letsel. Mr. X is vervolgens in verzekering gesteld en na heen-zending direct weer aangehouden wegens het niet-naleven van de eerdere schorsingsvoorwaarden. Vervolgens is mr. X voor drie weken in bewaring gesteld. De deken heeft verzocht om mr. X op grond van artikel 60ab Advw met onmiddellijke ingang in de uitoefening van de praktijk te schorsen, waarbij hij onder meer verwees naar de ernst van de (strafrechtelijke) incidenten en

het niet nakomen van de administratieplicht. De raad wijst dit verzoek toe. Mr. X gaat hiertegen in beroep. Het hof overweegt dat mr. X niet meer in detentie zit, zodat alleen nog de vraag aan de orde is of de schorsing moet worden gehandhaafd op grond van artikel 60ab lid 1 Advw. De vraag die volgens het hof voorligt, is of in deze zaak sprake is van een ernstig vermoeden van handelen door mr. X dat de door artikel 46 Advw beschermde belangen ernstig zijn geschaad of dreigen te worden geschaad, zodanig dat deze beschermde belangen vergen dat mr. X onmiddellijk wordt (blijft) geschorst in de uitoefening van de praktijk (artikel 60ab Advw). De procedure ex artikel 60ab Advw is bedoeld als spoedvoorziening. De (dreigende) schending van de door artikel 46 beschermde belangen moet zodanig zijn dat deze onmiddellijk ingrijpen vergt. Dit houdt in dat de situatie zodanig is dat deze belangen onevenredig worden benadeeld wanneer pas later, na het doorlopen van de gewone tuchtprocedure (en eventueel hoger beroep bij het Hof van Discipline), de betrokken advocaat onherroepelijk tuchtrechtelijk wordt veroordeeld en tegen hem maatregelen of voorzieningen worden getroffen. De situatie moet dus om direct ingrijpen vragen (HvD 27 augustus 2012, ECLI:NL:TAHVD:2012:YA3358).

Het hof concludeert dat er geen omstandigheden (meer) zijn die een onmiddellijk ingrijpen vergen ter bescherming van de door artikel 46 Advw beschermde belangen. De strafrechtelijke procedure waarin mr. X verdachte is, bevindt zich nog in de onderzoeksfase. Deze procedure betreft onder meer de gedragingen van mr. X tegen de familieleden van de vrouw, waarbij is gebleken dat de relatie met de vrouw in een rustiger vaarwater is gekomen en mr. X geen contact meer met haar heeft in het bijzijn van haar familie. In hetgeen de deken heeft aangevoerd voor handhaving van de schorsing, vindt het hof onvoldoende grond om de deken daarin te volgen. Tegenover hetgeen mr. X heeft aangevoerd hoe het is gekomen dat hij aangiftes tegen zich heeft gekregen van de familie van de vrouw en de politie, wat hij daarvan geleerd heeft en dat hij inziet dat hij zich anders moet opstellen en moet reageren, heeft de deken onvoldoende duidelijk kunnen maken dat er nog steeds een reële dreiging is van ontsporing van mr. X. Het hof betreft daarbij de omstandigheid dat er de afgelopen periode geen voorvallen zijn geweest. Niet is gebleken dat de behandeling van het dekenbezwaar niet kan worden afgewacht. Dit geldt volgens het hof in gelijke zin voor de schending van de administratieplicht door mr. X en het feit dat de juiste financiële gegevens nog steeds niet zijn aangeleverd aan de deken.

BRONKHORST M.03 | 7 x 3 METER | VANAF 19.950

Vier de herfst buiten

Het najaar is geen reden om uw mooie tuin te verlaten, integendeel! U blijft genieten van het rijke buitenleven in een fraaie beschutte tuinkamer, veranda of tuinkantoor van Bronkhorst. Zo wordt ook thuiswerken wel heel aantrekkelijk. Met een Bronkhorst kiest u voor maatwerk en persoonlijk advies bij u thuis. Vraag de brochure aan op bronkhorstbuitenleven.nl of bel met 0577-201 596.

Transfers

Wie, wat, waar?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenblad.nl.

Naar ander kantoor

Altenaar, mr. W.: Certa Advocaten B.V. te Amsterdam
Baars, mr. B.H.A.: Westpoint advocaten | mediators te Tilburg
Beesemer, mw. mr. A.D.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Belhadj, mw. mr. E.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Berg, mw. mr. F. van den: Kuiper Advocaten te 's-Gravenhage
Bharatsingh, mw. mr. S.P.: SRK Rechtsbijstand B.V. te 's-Gravenhage
Boomsma, mw. mr. M.H.: Hielkema & Co te Amsterdam
Borchert, mr. W.S.: JanssenBroekhuysen

Bright Advocaten te Breda
Duineveld, mr. W.A.A.M.: Spectrum Advocaten te Haarlem
Eck, mw. mr. P.A. van: Advocatenkantoor Blenheim te Amsterdam
Eilers, mr. R.R.: Advocaten van Oranje te Amsterdam
End, mr. J.C. van den: SILK Advocaten & Mediators te Amsterdam
Fioole, mr. A.J.: VIOTTA Advocaten te Amsterdam
Gaastra, mr. A.H.: NewGround Law te Amsterdam
Gaastra, mw. mr. M.: NewGround Law te Amsterdam
Gerritse, mr. P.E.A.M.: Westpoint advocaten |

Hertog, mr. A. den: MAAK advocaten te Amsterdam
Hoes, mw. mr. M.H.A.M.: HVG Law LLP te Eindhoven
Jengibarjan, mw. mr. R.G.: REIN Advocaten & Adviseurs te Groningen
Jong, mr. S. de: Cravath, Swaine & Moore LLP te Ny 10019-7475 New York
Joosten, mw. mr. J.E.G.: Holla Advocaten te 's-Hertogenbosch
Kempen, mr. M. van: Forward Advocaten te Tilburg
Kool, mw. mr. M.: The Data Lawyers te Amsterdam
Koop, mr. G.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Koot, mw. mr. J.F.: Stichting Achmea

Martens advocaten belastingadviseurs mediation te 's-Gravenhage
Lucassen, mw. mr. P.E.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Maachi, mw. mr. S.: De Boorder Familie-en Erfrecht Advocaten & Mediators te Amsterdam
Maarhuis, mw. mr. G.M.C.P.: NewGround Law te Amsterdam
Mels-van Rijen, mw. mr. N.P.T.: Adriaanse van der Weel te Middelburg
Nijhuis, mw. mr. D.M.C.: Eversheds Sutherland (Netherlands) B.V. te Rotterdam
Pierik, mr. G.M.: SWDV Advocaten te Hoofddorp

Ruijter, mr. B.A. de: CMS te Amsterdam
Santen, mr. S.H. van: Wille Donker advocaten te Alphen aan den Rijn
Schellekens, mw. mr. A.: Wille Donker advocaten te Alphen aan den Rijn
Schol, mw. mr. J.R.: Punt & Van Hapert Advocaten te Amsterdam
Smit, mw. mr. P.C.: Van Boom Advocaten te Utrecht
Suls, mw. mr. K.S.: UMCG te Groningen
Tanja, mr. P.J.: Pels Rijcken & Droogleevers Fortuijn N.V. te 's-Gravenhage
Timmers, mr. M.C.: Nouryon Chemicals B.V. te Amsterdam
Veen, mw. mr. L.M. in

Blijven kietelen

Na tien jaar bij Kamans en Heemskerk Advocaten werkzaam te zijn geweest begon **Tim van der Eerden** in november zijn eigen kantoor: Tim van der Eerden Advocaat en Mediator. 'Door de coronacrisis viel mijn praktijk twee maanden stil, kwam ik op adem en had tijd om te reflecteren. Ik kwam tot de conclusie – zoals een cliënt het mooi verwoordde – dat ik mezelf moet blijven kietelen. Dit betekent vooral dat ik naast mijn strafrecht- en bestuursrechtpraktijk de komende jaren wil gaan bemiddelen in scheidingen en strafrechtzaken. Als mediator leer ik goed te luisteren. Dat spreekt mijn vrouw ook erg aan.'

Advocaten te Amsterdam
Bruin, mw. mr. C. de: Wille Donker advocaten te Alphen aan den Rijn
Dekker, mr. C.T.: Nysingh advocaten - notarissen N.V. te Utrecht
Dekker, mw. mr. J.L. den: Houthoff New York B.V. te New York
Disveld, mw. mr. N.:

mediators te Tilburg
Giard, mw. mr. H.: Van Boom Advocaten te Utrecht
Gobardhan, mw. mr. A.N.: Aegon Nederland N.V. te 's-Gravenhage
Haan, mr. J.K. den: Hendrikx Advocaten te Mijdrecht
Heer, mr. R.J. de: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Rechtsbijstand te Leeuwarden
Kostense, mw. mr. E.M.: SmeetsGijbels B.V. te Amsterdam
Lamme, mr. O.V.: Simmons & Simmons LLP te Amsterdam
Lith, mr. M. van: Onyx Advocaten te 's-Hertogenbosch
Loesberg, mr. V.E.: Delissen

Pustjens, mw. mr. L.: Van Doorne N.V. te Amsterdam
Raza, mw. mr. S.: Stibbe N.V. te Amsterdam
Reinders, mw. mr. C.S.B.E.: RRA Advocaten N.V. te Voerendaal
Rest, mw. mr. C.C.A. van: Scott+Scott Attorneys at Law LLP te Amsterdam

't: Cees Advocaten N.V. te Naaldwijk
Vielvoeye, mr. D.C.M.H.: Forward Advocaten te Tilburg
Vorst, mw. mr. I.M. van der: LaFayette Advocaten te Amsterdam
Waesberge, mw. mr. C.E.F. van: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Wart, mr. R.H. van der: Forward Advocaten te Tilburg
Webbink, mr. F.J.: NewGround Law te Amsterdam
Wever, mw. mr. C.J.M.: Joosten Advocaten te Amsterdam
Willems, mr. H.J.: Lexence N.V. te Amsterdam
Zoest, mr. M.R.C. van: De Roos Advocaten te Amsterdam

Naar nieuw(e) kantoor of associatie

AdvocatenPraktijk mr. FTH Gimbrère B.V. (mr. F.T.H. Gimbrère te Breda)
Beijersbergen van Henegouwen Advocatuur (mr. A.H.A. Beijersbergen van Henegouwen te Utrecht)
Bommer Advocatuur (mr. A.J.M. Bommer te Rotterdam)
CAMP advocatuur & mediation (mw. mr. M.A.R.M. van Camp te Amsterdam)
Cleuver Legal (mr. J.R. Cleuver te 's-Gravenhage)
DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekering-maatschappij N.V. (mw. mr. S.M. Depmann, mr. H.T.L. Janssen, mw. mr. S. Jongen, mr. R.M. Poulblon, mr. T.J.K. van Santen en mw. mr. P.M.J. Wetzels te 's-Hertogenbosch)
Hogan Lovells (mw. mr. L.W. Cortenraad te 28046 Madrid)
Kuiper Advocaten (mw. mr. F. van den Berg en mw. mr. M.W. Kuiper te 's-Gravenhage)
Leefflang Law & Mediation (mw. mr. M.S.L. Leefflang te Rotterdam)
Mr. W.T. Doyer Advocaat (mr. W.T.

Doijer te Haarlem)
Mr. D. van der Wal, advocaat (mr. D. van der Wal te Amsterdam)
P.T.M. de Haan Advocatuur (mr. P.T.M. de Haan te Rotterdam)
Raya Jorna|Advocaat en Mediator (mw. mr. R.A.M. Oranje-Jorna te 's-Gravenhage)
RESON8 (mr. J.J. Toet te 's-Gravenhage)
Schwab Strafrechtadvocaat (mw. mr. M. Schwab te Amsterdam)
Sholes (mr. S.D. Brommersma te Edinburgh, Schotland)
Siemens Healthineers Holding III B.V. (mw. mr. T. Charatjan en mw. mr. T. Mohtarez te 's-Gravenhage)
SILK Advocaten & Mediators (mw. mr. M.E.M. Beijersbergen, mr. J.C. van den End, mw. mr. S.V. de Jong, mw. mr. C.S.M. Ruijgrok en mw. mr. Z. Vis te Amsterdam)
Teeuwen Advocatuur (mr. Th.H.A. Teeuwen te Utrecht)
Tim van der Eerden Advocaat en Mediator (mr. T.P. van der Eerden te Rotterdam)
Van der Schee Advocatuur (mr. P.A. van der Schee te Breda)
Van Lieshout Advocatuur & Mediation (mw. mr. A.C.M. van Lieshout te Rotterdam)
Vasco Chorus Advocatuur (mr. V.S.J. Chorus te Nuth)
Vinden Advocaten (mw. mr. L.J.J. van Asseldonk en mw. mr. A.J.W. Vugs te Tilburg)
Westpoint advocaten | mediators (mr. B.H.A. Baars, mw. mr. N.A. Boelhouwer, mw. mr. A.M.C.J. Dekkers-de Jong, mr. P.E.A.M. Gerritse, mr. M.M. de Jong, mr. G.J.P.M. Mooren en mr. M.P.

Poelman te Tilburg)
WNTR Advocatuur B.V. (mr. M.J.J. de Winter te Sint-Maartensdijk)

Uit de praktijk

Ada, mw. mr. D., Rotterdam (01-11-2020)
Azarfane, mw. mr. D., Amsterdam (01-11-2020)
Bakhuizen, mr. A.G.C., 's-Gravenhage (23-11-2020)
Beckhoven, mr. J.C. van, Rotterdam (01-11-2020)
Boel, mw. mr. F.C., Laren nh (01-11-2020)
Bos, mw. mr. S.E., Amsterdam (16-11-2020)
Brenninkmeijer, mw. mr. E., Helmond (29-10-2020)
Corbet-Westerman, mw. mr. P.W.P., Rotterdam (01-11-2020)
Damminga, mr. S.R., Amsterdam (24-11-2020)
Dekkers, mw. mr. H.J.L., Amsterdam (05-11-2020)
Duinen, mw. mr. A.S. van, Amsterdam (13-11-2020)
Faro, mr. M.J., Amsterdam (01-11-2020)
Gaanderse, mw. mr. R.F.M., Amsterdam (30-10-2020)
Garnett, mw. mr. E.L., 's-Hertogenbosch (28-10-2020)
Gilse, mr. J.P.M. van, 's-Gravenhage (04-11-2020)
Goes, mw. mr. B.M.M. van der, Amsterdam (01-11-2020)
Groot, mw. mr. M. de, Haarlem (25-11-2020)
Hartman, mr. G.W.C., W14 9hp Londen (03-11-2020)
Hassel, mw. mr. I.E. van, Amsterdam (01-11-2020)
Hendriks, mr. W.J.E., Westervoort (01-11-2020)
Hennissen, mr. G.L.H.,

Rotterdam (19-11-2020)
Heurkens, mr. T.M.J., Amsterdam (05-11-2020)
Heymann, mw. mr. X.M., Heerlen (01-11-2020)
Hooghoudt, mr. P.J., Amsterdam (01-11-2020)
Jongsma, mr. C.M.P., Rotterdam (23-11-2020)
Jonkers, mr. J.M., Voorschoten (18-11-2020)
Kalisvaart, mw. mr. C.E., Rotterdam (19-11-2020)
Kampen, mw. mr. P.M., Leeuwarden (01-11-2020)
Karademir-Bastürk, mw. mr. K., Enschede (28-10-2020)
Kaspersen, mw. mr. C.L., Utrecht (01-11-2020)
Kemperink, mw. mr. D.W.J.M., Amsterdam (01-11-2020)
Knoops, mw. mr. M., Amersfoort (15-11-2020)
Koolmees, mw. mr. S.C., Groningen (01-11-2020)
Kos, mw. mr. M.Z., 's-Gravenhage (02-11-2020)
Kruitwagen-Kuijpers, mw. mr. M.P., Tiel (28-10-2020)
Kuster, mr. J.J., Amsterdam (23-11-2020)
Leenders, mr. M.J.P., Nieuwegein (01-11-2020)
Lely, mr. S.A.R., Maastricht (01-11-2020)
Lent, mw. mr. M.C.R. van, Arnhem (31-10-2020)
Looden, mw. mr. S., Zwolle (02-11-2020)
Lubbers, mw. mr. J.T., Amsterdam (19-11-2020)
Manning, mw. mr. M.M.E., Utrecht (01-11-2020)
Mathot, mw. mr. S., Rotterdam (01-11-2020)
Oordt, mr. P.M. van, Amersfoort (28-10-

2020)
Perquin, mr. D.J., Amsterdam (03-11-2020)
Postma, mw. mr. M.S., Amsterdam (01-11-2020)
Regt-van Gompel, mw. mr. Y.S.D. de, Eindhoven (30-10-2020)
Rijnveld, mr. P.A., Amstelveen (18-11-2020)
Ruitenbeek-de Bekker, mw. mr. E.M.T., 's-Gravenhage (01-11-2020)
Schmidt, mr. P.A., Zoetermeer (23-11-2020)
Scholma, mw. mr. T., Amsterdam (01-11-2020)
Scholten, mr. H., Amsterdam (01-11-2020)
Simons, mr. A.A.M., Breda (01-11-2020)
Stassen, mr. H.J.M., Maastricht (10-11-2020)
Steeden, mw. mr. N.E. van, Leiden (01-11-2020)
Suiskens, mw. mr. Y.W.P., Roermond (04-11-2020)
Theunisse, mr. T.S., Amsterdam (30-10-2020)
Til-Flipse, mw. mr. M., Varsseveld (19-11-2020)
Uitman, mr. J., Amersfoort (17-11-2020)
Valjavec, mr. V.A., Amsterdam (31-10-2020)
Veldhoen, mr. Z.D., Amsterdam (17-11-2020)
Vrijlandt, mr. V.R., Rotterdam (03-11-2020)
Wiegerinck, mr. S.R., 's-Hertogenbosch (09-11-2020)
Willems-Reinacher, mw. mr. I., Uden (01-11-2020)
Zwart, mw. mr. A., Roosendaal (02-11-2020)

Overleden

Ras, mw. mr. M., Amersfoort (26-10-2020)

AANBESTEDINGSRECHT VOOR JURISTEN

Aanbestedingsrecht bij VU Law Academy: voor de juridische fitnesses

START 8 maart 2021, o.l.v.: mr. Sophie Prent en prof. mr. Chris Jansen
PRIJS € 4.980,- | **PUNTEN** 38 PO NOvA

AANBESTEDINGSRECHT VOOR INKOPERS

Voor professionals die in hun dagelijkse inkooppraktijk behoefte hebben aan een degelijke juridische basis

START 15 maart 2021, o.l.v.: mr. Sophie Prent en prof. mr. Chris Jansen
PRIJS € 3.695,-

GRONDSLAGEN VENNOOTSCHAPS- EN ONDERNEMINGSRECHT

Met de Leergang Grondslagen Vennootschaps- en ondernemingsrecht brengt u uw kennis op een scherp en actueel niveau

START 23 maart 2021,
o.l.v.: prof. mr. Jan Bernd Huizink
PRIJS € 2.175,- | **PUNTEN** 18 PO NOvA

PENSIOENRECHT

Pensioenrecht nu en in de toekomst

START 23 maart 2021, o.l.v.: prof. dr. Erik Lutjens en mr. Monique van der Poel
PRIJS n.t.b. | **PUNTEN** 62 PO NOvA

NIEUWE OPZET LEERGANG PENSIOENRECHT

De leergang Pensioenrecht onder leiding van prof. dr. Erik Lutjens en mr. Monique van der Poel wordt al 20 jaar aangeboden bij de Vrije Universiteit, koploper als het gaat om cursussen en opleidingen pensioenrecht.

Hierdoor hebben onze docenten haarfijn op het netvlies welke kennis van belang is voor uw dagelijkse werkpraktijk. De inhoud van het programma wordt afgestemd op de actualiteiten en in de lessen wordt er volop geleerd van en met andere pensioendeskundigen. De leergang gaat 23 maart 2021 (onder voorbehoud) weer van start en is dit keer in een compleet nieuw jasje gestoken met geheel geactualiseerde inhoud en actueel studieboek.

Wilt u op het hoogste niveau adviseren over pensioen en pensioenrechtelijke kwesties, een geschil hierover behandelen, en/of weloverwogen besluiten nemen over (de wijziging van) pensioenregelingen? Met deze leergang verwerft u diepgaand inzicht op alle juridische aspecten van ontwerp, toezegging, uitvoering en wijziging van pensioenregelingen. Hiermee biedt de leergang niet alleen onmisbare kennis voor juristen, maar voor iedereen die in de dagelijkse praktijk te maken heeft met pensioenvraagstukken.

Meer informatie vindt u op www.vulaw.nl.

ARBEIDSRECHT

Arbeidsrecht bij VU Law Academy: onontbeerlijke kennisupdate

START 1 april 2021, o.l.v.: prof. mr. dr. Willemijn Roozendaal en prof. dr. mr. Willem Bouwens
PRIJS € 3.950,- | **PUNTEN** 42 PO NOvA

STRAFRECHTELIJK BEWIJSRECHT VANUIT VERDEDIGINGSPERSPECTIEF

Strafrechtelijk bewijsrecht: aanvallen door effectief te verdedigen

START 6 april 2021, o.l.v.: mr. dr. Bas de Wilde en mr. Benno de Boer
PRIJS € 2.300,- | **PUNTEN** 20 PO NOvA
Erkend door de Raad voor Rechtsbijstand

MERGERS & ACQUISITIONS

De perfecte begeleiding van fusies en overnames

START 8 april 2021, o.l.v. mr. Christiaan de Brauw, mr. Arne Grimme, mr. eo Groothuis, mr. Herman Kaemingk, prof. mr. Wino van Veen en mr. Egbert Vroom
PRIJS € 5.750,- | **PUNTEN** 54 PO NOvA

ONDERWIJSRECHT

Onderwijsrecht bij VU Law Academy: wegwijs raken in alle relevante wet- en regelgeving

START 14 april 2021,
o.l.v.: prof. dr. Renée van Schoonhoven
PRIJS € 3.075,- | **PUNTEN** 20 PO NOvA

EFFECTIEVE CONFLICTHANTERING

Effectieve conflicthantering, onderhandelen en mediation voor de juridische praktijk

START 17 mei 2021, o.l.v.: prof. mr. Dick Allewijn en mr. drs. Andrea Zwart-Hink
PRIJS € 2.800,- | **PUNTEN** 24 PO NOvA

VERBINTENISSENRECHT

Kennis van algemene leerstukken ombuigen tot een belangrijk wapen

START 18 mei 2021,
o.l.v.: prof. mr. Lodewijk Smeehuizen
PRIJS € 2.175,- | **PUNTEN** 18 PO NOvA

PARENTING COORDINATION

Optreden als Parenting Coordinator (PC) na een (echt-)scheiding of andere zaken waarbij de belangen van minderjarige kinderen een rol spelen

START 2021 (datum volgt),
o.l.v.: dr. Astrid Martalas
PRIJS € 1.400,- | **PUNTEN** 14 PO NOvA

GOVERNANCE SAMENWERKINGS- VERBANDEN VOOR OVERHEIDS- JURISTEN EN BELEIDSADVISEUR

Sturen op samenwerkingsverbanden en verbonden partijen

START najaar 2021 (datum volgt),
o.l.v.: mr. Rob de Greef
PRIJS € 1.750,- | **PUNTEN** 16 PWO

WETGEVINGSTECHNIEK VOOR GEMEENTEJURISTEN

Verordeningen (waaronder APV) voor lokale overheden opstellen: thuis raken in decentrale verordeningen

START najaar 2021 (datum volgt),
o.l.v.: prof. mr. Sjoerd Zijlstra
PRIJS € 1.980,- | **PUNTEN** 15 PO NOvA/15 PWO

Meer informatie en aanmelden:
www.vulaw.nl

VU SCHOOL OF GOVERNANCE OPLEIDINGEN

NIEUWE MAATSCHAPPELIJKE ONGELIJK- HEDEN: TRENDS EN GEVOLGEN

Beter grip en inzicht op de maatschappij en de sociaaleconomische en culturele ongelijkheden die haar kenmerken.

START 23 maart 2021
VOOR WIE? Beleidsmakers

BESTUREN VAN DE DIGITALE SAMENLEVING

Voor beleidsmakers die actiever en bewuster gebruikmaken van data-analyse en digitale technologieën voor het realiseren van beleid.

START 24 maart 2021
VOOR WIE? Beleidsadviseurs en medewerkers

DE AANPAK VAN ONDERMIJNING EN HET OPBOUWEN VAN WEERBAARHEID

Wat is ondermijning? Hoe pak je het aan? En nog belangrijker: hoe voorkom je het?

START 10 maart 2021
VOOR WIE? Professionals werkzaam bij gemeenten en lokale organisaties, de politie, het OM en/of de Belastingdienst

STUREN EN LEIDINGGEVEN VANUIT VERTROUWEN

Sta jij als professional voor de uitdaging om minder vanuit regels en controle en meer vanuit vertrouwen leiding te geven of te organiseren?

START 21 april 2021
VOOR WIE? Ervaren professionals bij gemeenten en bij organisaties die met gemeenten samenwerken.

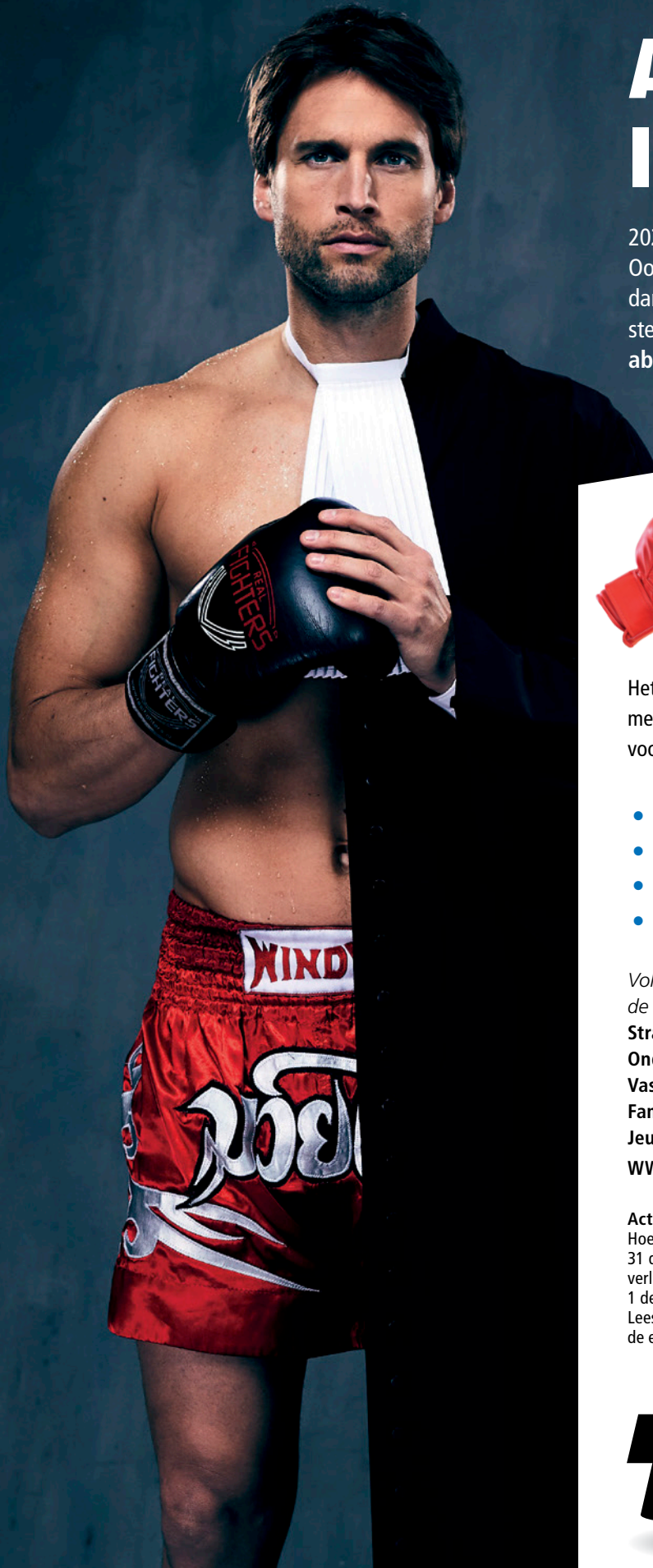
Meer informatie en aanmelden:
www.vu.nl/sog

VU Law Academy

- houdt uw academische kennis up-to-date
- brengt uw competenties op niveau
- deskundige docenten met ervaring in de dagelijkse praktijk

PWO: Puntensysteem voor de blijvende vakbekwaamheid van wetgevings- en overheidsjuristen

ADVOCATUUR IS TOPSPORT.

2020.... wat een jaar! Corona, rechtbanken dicht, thuiswerken. Ook voor de advocatuur is het een uitdagend jaar. Nog meer dan anders is ons vak topsport in 2020. Dus hoog tijd voor een steuntje in de rug: de Knock Out Deal. Een online cursus abonnement voor slechts 1 Euro in 2020!

KNOCK OUT DEAL ONBEPERKT PUNTEN HALEN VOOR 1 EURO IN 2020!

Het goedkoopste online cursusabonnement van Nederland met de meeste waarde! De beste deal voor 2020 én 2021: een abonnement voor slechts 1 euro in 2020 en 899 euro in 2021.

- SUPERVEEL WAARDE VOOR 2020 ÉN 2021
- VOOR DE EERSTE 200 AANMELDERS
- AANSPREKENDE TOPDOCENTEN
- PUNTEN HALEN WANNEER HET Ú UITKOMT

Voldoe aan de eisen voor het rechtsgebiedenregister en de Raad voor Rechtsbijstand:

Strafrecht - 2020: 6 PO en 2021: 12 PO

Ondernemingsrecht, Arbeidsrecht, Huurrecht, Vastgoedrecht, Burgerlijk Procesrecht, Verbintenissenrecht, Familierecht - 2020: 5 PO en 2021: 10 PO

Jeugdstrafrecht, Civiel Jeugdrecht - 2020: 4 PO en 2021: 8 PO

WWFT - 2020 en 2021: 2 PO

Actievoorwaarden

Hoe werkt het? U neemt een abonnement met een minimale looptijd tot en met 31 december 2021. Het abonnement wordt vervolgens per 1 januari van elk jaar verlengd met een jaar (voor het eerst per 1 januari 2022), tenzij u opzegt vóór 1 december van het daaraan voorafgaande jaar. Alle prijzen ex. BTW. Lees de voorwaarden op onze website. Deze aanbieding is enkel geldig voor de eerste 200 aanmelders.

TOGA
ACADEMIE

WWW.TOGA-ACADEMIE.NL